

Uplatnění absolventů škol na trhu práce - 2018

Daniela Chamoutová
David Kleňha
Jan Koucký
Jana Trhlíková
Martin Úlovec
Jiří Vojtěch

Uspořádala Pavla Chomová

Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení
a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků
Praha
2019

Úvodní slovo

Vážení kolegové,

Národní ústav pro vzdělávání (NÚV) sleduje již řadu let aspekty z oblasti kariérového poradenství ve školách. Každoročně jsou tak zpracovávány odborné reporty a analýzy zaměřené na aktuální i dlouhodobé trendy týkající se přechodu absolventů škol na trh práce či do dalšího vzdělávání. Jednotlivé odborné studie je možné najít na webové stránce www.infoabsolvent.cz v části *Absolventi škol a trh práce* nebo přímo na stránkách NÚV www.nuv.cz v části *Publikace* pod tématem *Analýzy trhu práce a vzdělávání*. Jednou ročně jsou pak nejdůležitější informace a údaje z analytických šetření a odborných materiálů shrnuty do publikace a vydány pod jednotným názvem **Uplatnění absolventů škol na trhu práce**.

Letošní publikace, **Uplatnění absolventů škol na trhu práce – 2018**, obsahuje pravidelné každoročně zpracováváné údaje o vzdělanostní a oborové struktuře žáků středních a vyšších odborných škol, podrobná data o nezaměstnanosti absolventů škol i náhled na situaci mladých lidí na trhu práce v jednotlivých zemích EU. Významnou součástí publikace jsou výsledky dotazníkového šetření absolventů středních škol po třech letech od ukončení studia a analytické výstupy týkající se zájmu absolventů středních škol o terciární vzdělání a jejich úspěšnosti při přijímání do dalšího studia. Do souhrnné publikace byly zařazeny také projekce budoucích kvalifikačních potřeb trhu práce ČR a informace o neshodě mezi vzděláním a zaměstnáním v členských zemích EU. V závěrečné části jsme pak zařadili metodická doporučení pro práci se žáky ohroženými předčasným odchodem ze vzdělávání.

Všechny zjištěné poznatky představují užitečnou zpětnou vazbu pro celý vzdělávací systém a mají široké využití. Slouží pro potřeby pracovníků zabývajících se kariérovým poradenstvím ve školách či na Úřadu práce ČR, čerpají z nich pracovníci ministerstev (zejména MŠMT a MPSV), školské odbory krajských úřadů, zástupci zaměstnavatelů i další zainteresované subjekty.

Věříme, že tato publikace poslouží Vám i Vaším kolegům k získání aktuálních informací, které lze využít přímo v kariérovém poradenství, ale i v široké koncepční činnosti ve školství, a bude tak přínosem pro Vaši další práci.

Informace vhodné pro žáky základních či středních škol, kteří přemýšlejí o možnostech uplatnění na trhu práce a o svém dalším zaměření, najdete v přehledné a interaktivní podobě na www.infoabsolvent.cz.

Mgr. Matěj Bulant, Ph.D.
náměstek pro řízení sekce 2
Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení
a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků

Publikace vznikla v rámci udržitelnosti systémového projektu VIP Kariéra II – Kariérové poradenství v podmínkách kurikulární reformy, který byl spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

ISBN: 978-80-7481-233-0

© Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, 2019

1. ÚVOD	5
2. VÝVOJ VZDĚLANOSTNÍ A OBOROVÉ STRUKTURY ŽÁKŮ SŠ A VOŠ	6
2.1 Vývoj vzdělanostní struktury žáků přijatých na střední a vyšší odborné školy	6
2.2 Vývoj oborové struktury žáků ve středním a vyšším odborném vzdělávání	9
3. ZKUŠENOSTI ABSOLVENTŮ STŘEDNÍCH ŠKOL S PŘECHODEM NA TRH PRÁCE	17
3.1 Míra identifikace s oborem a hodnocení vzdělání	17
3.2 Realizace studijních a pracovních záměrů po ukončení střední školy	18
3.3 Připravenost ke studiu na VŠ/VOŠ	19
3.4 Volba oboru na VŠ/VOŠ a důvody změny zaměření studia	21
3.5 Zahájení pracovní dráhy absolventů středních škol	22
3.6 Strategie a úspěšnost hledání prvního zaměstnání	24
3.7 Doba hledání prvního zaměstnání	25
3.8 Práce v oboru a důvody práce v jiném oboru	26
3.9 Potřeba doplnění kvalifikace	29
3.10 Soulad pracovní pozice s oborem a úrovní vzdělání	30
3.11 Spokojenost absolventů středních škol v současném zaměstnání	30
3.12 Stabilita v zaměstnání a důvody změn zaměstnání	32
3.13 Znalosti a dovednosti, které chybějí absolventům na trhu práce	34
3.14 Celková spokojenost ve vztahu k trhu práce i terciárnímu vzdělávání	36
4. PŘECHOD ABSOLVENTŮ STŘEDNÍCH ŠKOL DO TERCIÁRNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ	37
4.1 Absolventi maturitních oborů středních škol celkem a přechod na VŠ a VOŠ	38
4.2 Absolventi gymnázií a přechod na VŠ a VOŠ	40
4.3 Absolventi oborů lyceum a přechod na VŠ a VOŠ	41
4.4 Absolventi maturitních oborů kategorie M a přechod na VŠ a VOŠ	43
4.5 Absolventi maturitních oborů kategorie LO (s odborným výcvikem) a přechod na VŠ a VOŠ	44
4.6 Absolventi oborů nástavbového studia a přechod na VŠ a VOŠ	45
4.7 Absolventi maturitních oborů středních škol a jejich přechod do terciárního vzdělávání – srovnání	47
4.8 Přechod absolventů SŠ do terciárního vzdělání – srovnání v oborovém členění	49
5. NEZAMĚSTNANOST ABSOLVENTŮ ŠKOL	52
5.1 Míra nezaměstnanosti absolventů škol podle vzdělání	52
5.2 Nezaměstnanost absolventů středního vzdělání s výučním listem (kategorie vzdělání H)	53
5.3 Nezaměstnanost absolventů středního vzdělání s výučním listem kategorie E	53
5.4 Nezaměstnanost absolventů středního odborného vzdělání s maturitní zkouškou a odborným výcvikem (kategorie vzdělání LO)	54
5.5 Nezaměstnanost absolventů středního odborného vzdělání s maturitní zkouškou (kategorie vzdělání M)	56
5.6 Nezaměstnanost absolventů nástavbového vzdělání (kategorie vzdělání L5)	58
5.7 Nezaměstnanost absolventů vyššího odborného vzdělání (kategorie vzdělání N)	60
5.8 Nezaměstnanost absolventů vysokoškolského magisterského vzdělání (kategorie T)	61
5.9 Nezaměstnanost ekonomicky aktivního obyvatelstva a mladých lidí z hlediska vzdělání	61
5.10 Nezaměstnanost mladých v členských státech EU	62
5.11 Podíl dlouhodobě nezaměstnaných	63
6. NESOULAD ZÍSKANÉ KVALIFIKACE A POŽADAVKŮ PRACOVNÍHO MÍSTA	64
6.1 Horizontální nesoulad oboru vzdělání a zaměstnání u osob mladších 35 let	65
6.2 Horizontální kvalifikační nesoulad u osob mladších 35 let podle skupin oborů vzdělání	67
7. PROJEKCE KVALIFIKAČNÍCH POŽADAVKŮ PRACOVNÍHO TRHU DO ROKU 2027	70
7.1 Vývoj pracovních míst a zaměstnanosti v ČR	70
7.2 Vývoj počtu pracovních míst a zaměstnanosti podle ekonomických sektorů	70

7.3	Vývoj počtu pracovních míst a zaměstnanosti ve vybraných odvětvích	72
7.4	Projekce pracovních míst podle profesních skupin	72
8.	PŘEDČASNÉ ODCHODY ZE VZDĚLÁVÁNÍ	74
8.1	Vývoj předčasných odchodů v ČR	75
8.2	Metodická doporučení pro práci se žáky ohroženými předčasným odchodem ze vzdělávání	75
8.2.1	Komunikace školy se žáky a rodiči již před nástupem do 1. ročníku.	76
8.2.2	Adaptační kurz	76
8.2.3	Metodika přípravy a realizace „dnů třídy“	77
8.2.4	Individuální práce s žákem ohroženým předčasným odchodem ze vzdělávacího systému – „individuální akční plán“	79
8.2.5	Realizace kulatých stolů ve škole	80
8.2.6	Uzavírání smluv o plnění školních povinností	81
8.2.7	Podpora vrstevnických skupin – „peer program“	83
8.2.8	Výchovné komise	83
8.2.9	Spolupráce škol a neziskových organizací – doučování žáků v rodinách (Člověk v tísni, o.p.s.)	84
9.	ZÁVĚR	85

1. Úvod

Česká ekonomika a trh práce prochází nepřetržitým vývojem. Aktuálně se ekonomice daří, nezaměstnanost celková i nezaměstnanost absolventů škol dosahuje nízkých hodnot. Pracovní síly je nedostatek, a proto zaměstnavatelé častěji přijímají i osoby s kompetencemi a vzděláním, které ne zcela odpovídají jejich potřebám. To však nemusí platit už za pár let, až budou na trh práce přecházet absolventi, kteří se letos rozhodovali, jakou střední školu a obor půjdou studovat.

Proto je třeba vždy přistupovat k volbě další vzdělávací cesty a k volbě budoucího pracovního uplatnění zodpovědně. Pomocnou ruku žákům v tomto životním okamžiku podávají jak rodiče a nejbližší okolí, tak samozřejmě i učitelé či případně kariéroví poradci. Potřebují k tomu však mít relevantní informace, které budou navíc dobře dostupné.

Pro tyto účely Národní ústav pro vzdělávání již řadu let spravuje a aktualizuje **Informační systém o uplatnění absolventů škol na trhu práce (ISA+)**, dostupný na webových stránkách www.infoabsolvent.cz. Tento nástroj umožňuje na jednom místě najít a vyhledávat informace o aktuální vzdělávací nabídce škol, o potřebách zaměstnavatelů a trhu práce, ale i o zkušenostech a názorech absolventů škol při přechodu na trh práce. Z toho plyne, že ISA+ představuje komplexní nástroj obsahující informace důležité pro rozhodování o volbě kariéry a další studijní dráhy. Čerpat z něj mohou kariéroví poradci, pedagogové a další pracovníci ve školství, pracovníci úřadů práce, jiné poradenské subjekty, ale v první řadě hlavně žáci a jejich rodiče.

Shrnutí aktuálních informací korespondujících s problematikou kariérového poradenství a přechodu absolventů škol na trh práce vychází každoročně také jako publikace, v letošním roce s názvem **Uplatnění absolventů škol na trhu práce – 2018**. Texty a výstupy v této publikaci vycházejí z analýz, šetření a studií zpracovaných převážně týmem pracovníků **Národního ústavu pro vzdělávání**, a to v roce 2018. Předkládaná publikace obsahuje celkem devět částí, včetně úvodní a závěrečné kapitoly. Pro orientaci si zaměření jednotlivých kapitol krátce přiblížíme.

Kapitola s názvem **Vývoj vzdělanostní a oborové struktury žáků SŠ a VOŠ** zachycuje hlavní desetileté trendy vývoje počtu nově přijatých žáků na středních a vyšších odborných školách, včetně očekávaného budoucího vývoje počtu 15letých osob. Hlavní téma se však soustředí na hodnocení stavu a dlouhodobého vývoje vzdělanostní struktury žáků podle kategorií vzdělání a na oborové rozdělení žáků vstupujících do středoškolského vzdělávání po základní škole. Hodnocení vychází z aktuálního demografického pohledu a současné školské politiky.

Třetí kapitola **Zkušenosti absolventů středních škol s přechodem na trh práce** prezentuje informace zjištěné při dotazování absolventů středních škol tři roky od ukončení studia na střední škole. Přináší tak pohled na situaci absolventů založený na osobních studijních i pracovních zkušenostech a jejich hodnocení. Tematicky se text kapitoly zaměřuje hlav-

ně na realizaci pracovních a studijních záměrů absolventů a věnuje se souladu mezi studovaným oborem a pracovním uplatněním. V závěru se text soustředí na současné pracovní uplatnění absolventů, na spokojenost a stabilitu v zaměstnání a analyzuje i slabá místa školní přípravy ve vztahu k požadavkům trhu práce. Výsledky jsou prezentovány odděleně za absolventy maturitních oborů a absolventy oborů s výučním listem, je tedy možné vzájemné srovnání názorů a postojů těchto skupin absolventů.

Kapitola nazvaná **Přechod absolventů středních škol do terciárního vzdělávání** mapuje zájem absolventů oborů středních škol ukončených maturitní zkouškou o další studium na vyšších odborných a vysokých školách. Přináší tak pohled na úspěšnost absolventů při přechodu do terciárního vzdělávání, ale i na jejich další oborové zaměření. Vedle toho poskytuje i přehled o počtech a podílech absolventů, kteří vstupují přímo na trh práce. To vše v členění podle jednotlivých kategorií vzdělání absolventů (gymnázií, lyceí, maturitních oborů, maturitních oborů se začleněným odborným výcvikem i oborů nástaveb).

Kapitola **Nezaměstnanost absolventů škol** prezentuje údaje o mírách nezaměstnanosti absolventů škol v ČR vzhledem k jejich dosaženému vzdělání. Obsažené výsledky jsou členěny nejen podle kategorie vzdělání absolventů, ale také podle skupin oborů vzdělání, a to za poslední dva roky. Příznivou situaci mladých lidí na trhu práce v ČR pak dokresluje ještě údaje z dalších zdrojů. Jmenujme např. porovnání ukazatele nezaměstnanosti mladých v rámci jednotlivých zemí Evropské unie nebo údajů o dlouhodobé nezaměstnanosti mladých osob.

V kapitole **Nesoulad získané kvalifikace a požadavků pracovního místa** lze nalézt informace o kvalifikačním nesouladu mezi získaným vzděláním a vykonávaným zaměstnáním (tzv. skills mismatch) v jednotlivých zemích Evropské unie. Můžeme tak porovnat situaci v ČR s ostatními členskými státy. Analýzy se zaměřují na kvalifikační nesoulad u osob mladších 35 let a jsou uvedeny v podrobnějším členění, a to podle vybraných skupin oborů vzdělání.

Sedmá kapitola s názvem **Projekce kvalifikačních požadavků pracovního trhu do roku 2027** přináší souhrn výsledků desetileté projekce budoucího vývoje kvalifikačních potřeb trhu práce. Vyzdvihnuty jsou v ní odvětví ekonomiky a profesní skupiny, v rámci kterých lze očekávat nejintenzivnější změny v zaměstnanosti do roku 2027. Projekce se opírá o výsledky obdobných zahraničních zpráv a odborných studií.

V kapitole **Předčasné odchody ze vzdělávání** je stručně nastíněn aktuální nepříznivý trend v České republice, a to v oblasti odchodů ze vzdělávání před řádným ukončením. Převážná část kapitoly obsahuje metodická doporučení pro práci se žáky ohroženými tímto jevem, která vycházejí ze zkušeností a příkladů dobrých praxí konkrétních škol a poradenských pracovníků. Uvedená opatření mohou ostatním pedagogickým a poradenským pracovníkům posloužit při

2. Vývoj vzdělanostní a oborové struktury žáků SŠ a VOŠ

jejich práci se žáky v oblasti prevence předčasných odchodů ze vzdělávání.

Upozorňujeme, že tato publikace nedokáže pojmut všechny relevantní informace k daným tématům, zejména zde

nejsou uvedeny podrobnější informace o zdrojích dat a použitých metodách. Zájemce o detailnější seznámení odkazujeme na výchozí studie a dílčí analytické materiály, jejichž seznam lze nalézt za závěrečnou kapitolou na konci publikace.

2. Vývoj vzdělanostní a oborové struktury žáků SŠ a VOŠ

Tato kapitola přináší dlouhodobé trendy týkající se vývoje počtu a podílu nově přijatých žáků do středního a vyššího odborného vzdělávání, a to nejen podle kategorie vzdělání, ale i podle oborového zaměření.

Zdroj: <http://www.infoabsolvent.cz/Temata/Publikace/9-0-157>

2.1 Vývoj vzdělanostní struktury žáků přijatých na střední a vyšší odborné školy

Ve školním roce 2018/19 pokračuje trend, který začal v loňském roce – nárůst počtu žáků vstupujících do prvních ročníků středních škol. I když nárůst zatím není velký, jedná se o 484 žáků, tj. o 0,5 % (loni 129 žáků; 0,1 %), je to příznivý jev, který bude pokračovat i v dalších letech. Tento trend je dán populačním vývojem, a jak je uvedeno dále, bude pokračovat až do roku 2023.

Dokazuje to průběh vývoje počtu 15letých, který nastiňuje postupný mírný nárůst počtu přijatých žáků i v dalších letech, poté i výraznější vzestup. Vcelku lze očekávat téměř desetiletí nárůstu počtu přijímaných. Komplikovaná situace škol s nízkými počty žáků se však ani v dalším školním roce zásadně nezlepší a v celkových počtech žáků bude pokles

ještě pokračovat, výrazné zlepšení se projeví až po roce 2020.

Ve středním školství tak i dále výrazně přebývají kapacity, klesá velikost tříd a počty žáků na učitele, což je, vzhledem ke značnému počtu oborů vzdělání, problémem i z hlediska zajištění kvalitní výuky a vybavení škol. V některých krajích začala optimalizace vzdělávací nabídky, ale pro krajské orgány je to velmi nepopulární opatření. Školám by z ekonomického pohledu mohl pomoci nový způsob financování. Nedostatek žáků a malá naplněnost škol zůstane i nadále potíží.

Skutečnost, že se pomalu zvyšuje počet žáků nově přijatých na střední školy, poněkud problematizuje větší podíl žáků, kteří po ukončení povinné školní docházky v základní škole nepokračují ve vzdělávání. Například ve školním roce 2015/16 bylo téměř 2 500 osob, které neukončily úspěšně základní školu a ani v dalších třech letech nejsou zachycené ve statistických výkazech o počtu žáků. K tomuto nedobrému stavu přispívá zejména velký zájem zaměstnavatelů o pracovní sílu, část těchto žáků se totiž uplatní na trhu práce jako nekvalifikovaní pracovníci (jiná část jsou nezaměstnaní).

Sledování údajů o vývoji počtu nově přijatých žáků do

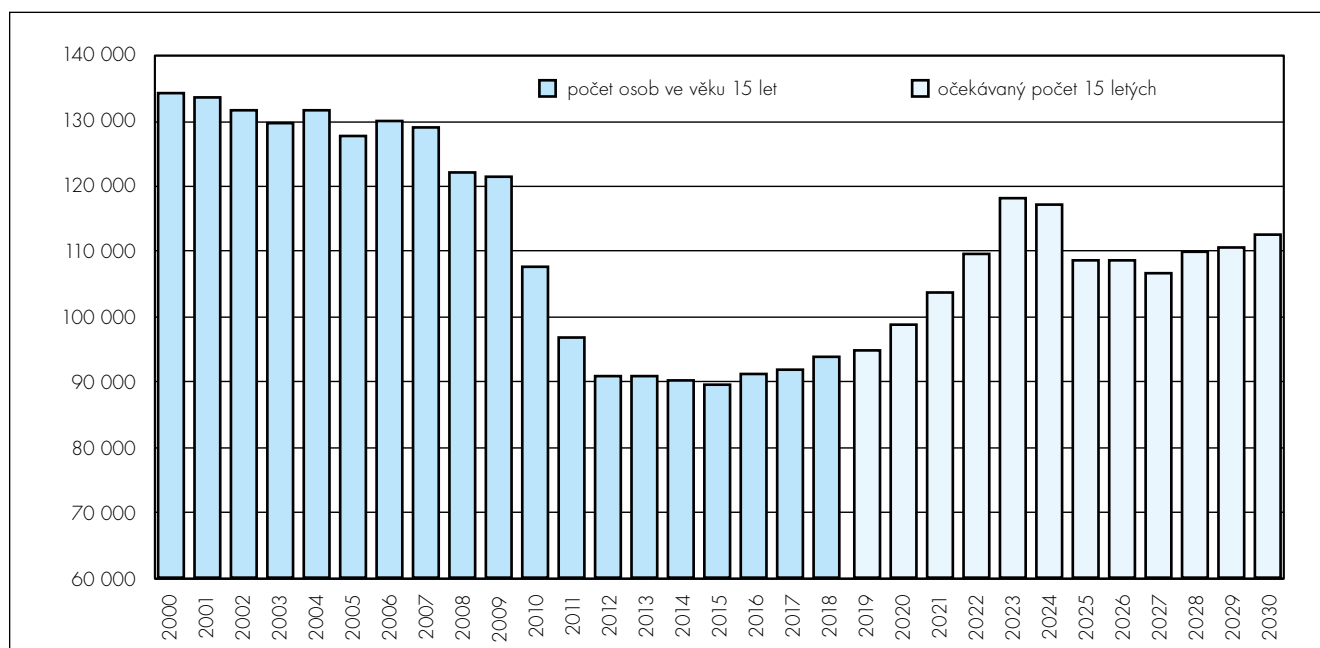
Tabulka 2.1 Vývoj počtu žáků vstupujících do 1. ročníků středního vzdělávání (u víceletých gymnázií do vyššího stupně), včetně žáků neveřejných škol a žáků se zdravotním postižením, školní rok 2007/08 až 2018/19

Denní forma

30.9.	Gymnázium	Kategorie	Obory vzdělání kategorie M (SOŠ)			Obory vzdělání kat. H+E a L0		Celkem	z toho s matur.
		J a C	M bez lyceí	Lycea	Celkem M	H+E	L0		
2007	25845	881	48496	6662	55158	42010	10096	133990	91099
2008	25994	883	48308	6527	54835	39858	10155	131725	90984
2009	24707	943	47131	5883	53014	39729	9413	127806	87134
2010	22859	1010	41097	5059	46156	35090	8002	113117	77017
2011	22361	1007	38187	4464	42651	33876	7186	107081	72198
2012	22811	978	36024	3998	40022	33202	6406	103419	69239
2013	22175	971	36256	3804	40060	31566	6486	101258	68721
2014	21960	826	36598	3795	40393	31154	6145	100478	68498
2015	22524	922	36327	3855	40182	30118	6248	99994	68954
2016	22410	1078	36923	3908	40831	29286	6005	99610	69246
2017	22375	1082	37146	3780	40926	29257	6099	99739	69400
2018	22336	993	37703	3847	41550	29428	5916	100223	69802
rozdíl 18–17	-39	-89	557	67	624	171	-183	484	402
změna v %	-0,2%	-8,2%	1,5%	1,8%	1,5%	0,6%	-3,0%	0,5%	0,6%

Pozn.: V počtu žáků gymnázií jsou zahrnuti žáci přijatí do 1. ročníků čtyřletých gymnázií a žáci studující ve víceletých gymnáziích v ročnících odpovídajících 1. ročníku čtyřletého gymnázia.

Obrázek 2.1 Vývoj počtu 15letých osob v České republice, včetně predikce do roku 2030

Zdroj dat: ČSÚ

středního odborného vzdělávání je v situaci výrazné proměnlivosti počtu 15letých v příslušných populačních ročnících málo funkční, protože téměř ve všech kategoriích docházelo v minulých letech k poklesu a nelze tedy dobře srovnávat vývoj mezi jednotlivými kategoriemi. Výrazný pokles skončil v roce 2012/13, od té doby počty nově přijatých klesaly jen mírně. V loňském roce se tento pokles zastavil a ve shodě s populačním vývojem začal mírný nárůst – viz tabulka 2.1.

Vzdělanostní strukturu je tedy přehlednější porovnávat především na základě **podílů** nově přijímaných. Nejzákladnější členění nově přijatých je podle maturitních a nematuritních oborů. Od roku 2008, kdy podíl maturantů dosahoval 69,1 %,

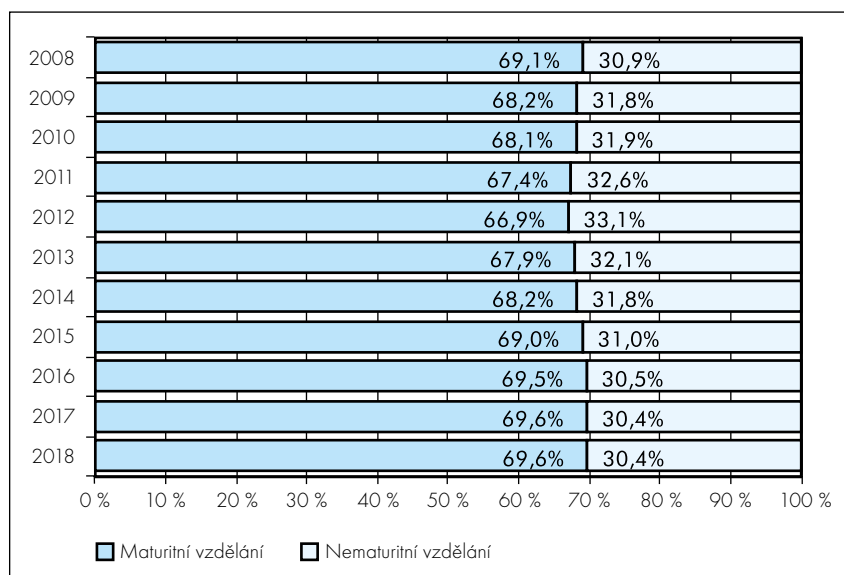
je nyní jejich podíl větší o 0,6 p.b. V roce 2012 dosahoval podíl maturantů nejnižší hodnoty 66,9 %, od roku 2013 však podíl žáků vstupujících do oborů s maturitou opět mírně narůstá a v tomto školním roce 2018/19 jejich podíl vzrostl na hodnotu 69,6 %.

Vzdělanostní strukturu nově přijatých žáků sledujeme podrobněji na základě kategorií vzdělání. Vývoj podílů žáků vstupujících do oborů poskytujících **vzdělání s výučním listem** (kategorie H+E) doznal v posledním desetiletí docela výrazných změn. Až do roku 2008 jejich podíl klesal (na 30,3 %), v roce 2008/9 došlo k obratu a tento podíl trvale mírně narůstal, až v roce 2012/13 dosáhl v tomto desetiletí maxima (32,1 %). Potom následoval opět mírný pokles a v posledních třech letech je stabilizovaný nepatrně pod 30 % – v roce **2018/19 je podíl přijatých do učebních oborů 29,4 %**.

V „klasických“ **maturitních oborech v odborném vzdělávání** (kategorie M) dochází v tomto desetiletí ke kolísání – po nárůstu do roku 2009/10 až na hodnotu 36,9 % následuje pokles až do roku 2013/13 (34,8 %), pak opět mírný nárůst, s malým propadem v roce 2015/16. **Současná hodnota** podílu žáků přijatých do maturitních oborů odborného vzdělání bez odborného výcviku **37,6 % představuje maximum desetiletí**. Je to zřejmé z obrázku 2.3.

V **maturitních oborech zahrnujících odborný výcvik** (kategorie LO) dochází od roku 2008 s nepatrným kolísáním k poklesu, v posledním roce tvoří **podíl přijatých žáků 5,9 %**. I tak jde o nezanedbatelný podíl 6 %

Obrázek 2.2 Vývoj podílů nově přijatých žáků v maturitním a nematuritním vzdělávání v denní formě

2. Vývoj vzdělanostní a oborové struktury žáků SŠ a VOŠ

nově přijatých. Žáci této formy vzdělávání absolvují i odborný výcvik, a to prakticky ve stejném rozsahu jako žáci ve tříletých učebních oborech, a jsou připraveni jako vysoce kvalifikovaní dělníci pro náročná povolání.

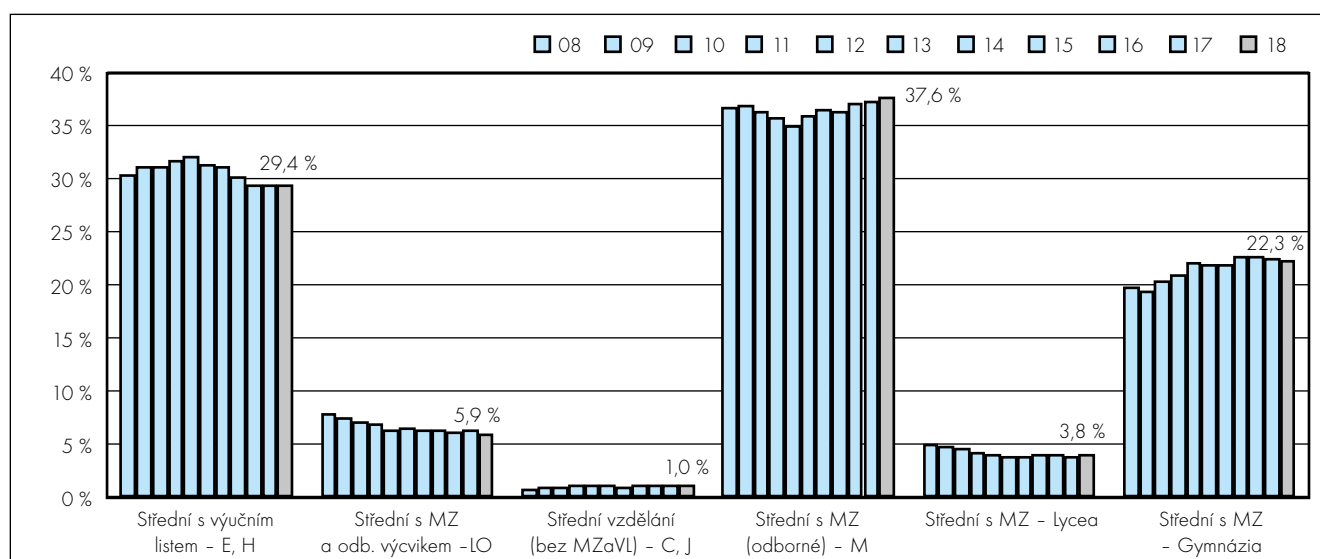
Podíl žáků vstupujících do **gymnaziálního vzdělávání** (či do jeho vyššího stupně) se po výraznějším nárůstu v letech 2009/10 až 2012/13 zastavil **na hodnotě 22,5 % a nepatrně klesá** (současná hodnota je 22,3 %).

I když dochází k pozvolnému poklesu podílu žáků nově přijatých do **učebních oborů**, je **významné to, že se nezastavil nárůst v technických oborech**, kde oproti minulému školnímu roku došlo k výraznému nárůstu ve skupině

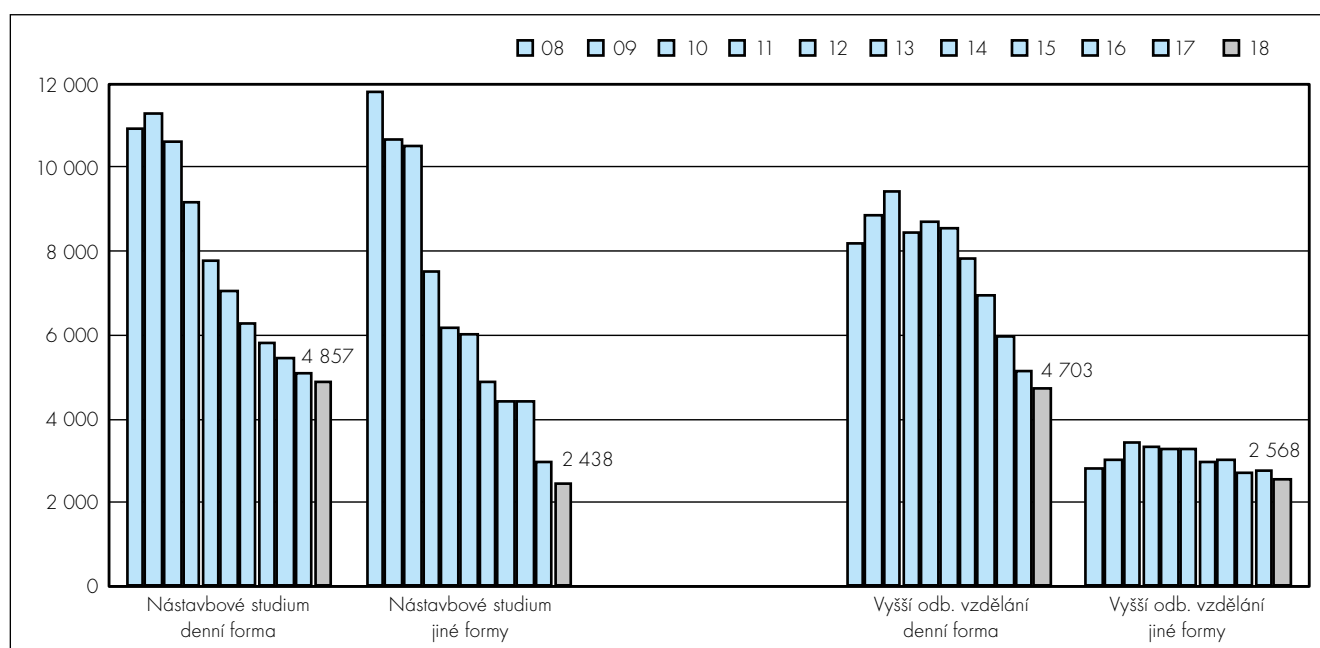
oborů Elektrotechnika (o 1,0 p.b.) a dále v oborech skupin Zpracování dřeva a Potravinářství (o 0,5 a 0,4 p.b.). Po dlouhé době byl i nárůst ve skupině Stavebnictví (0,2 p.b.). Největší pokles byl překvapivě zaznamenán ve strojírenských oborech (-1,3 p.b.), dále v gastronomických oborech (-0,4 p.b.) – podrobněji viz kapitola 4.

V **maturitních oborech s odborným výcvikem (LO)** došlo k výraznému poklesu ve skupině Osobní služby (-3,4 p.b.) a rovněž ve skupině Strojírenství (-1,7 p.b.). V **klasických maturitních oborech (M)** vykazují největší meziroční nárůst skupiny Informační technologie (0,6 p.b.), Umění a užité umění (0,5 p.b.) a Zdravotnictví (0,4 p.b.). I zde skupina Strojírenství

Obrázek 2.3 Vývoj podílů žáků vstupujících do 1. ročníků středního vzdělávání (u víceletých gymnázií do vyššího stupně), včetně žáků nevěřejných škol a žáků se zdravotním postižením, v letech 2008–2018

Obrázek 2.4 Vývoj počtů žáků a studentů vstupujících do 1. ročníků nástavbového a vyššího odborného vzdělávání, v letech 2008–2018

vykazuje meziroční pokles (-0,5 p.b.). Ve všech kategoriích vzdělání výrazně klesá podíl oborů skupiny Gastronomie, hotelnictví a turismus.

K výraznějšímu vývoji dochází ve struktuře žáků, kteří se připravují v oborech navazujících na dříve uvedené kategorie středního vzdělávání, tj. v **nástavbovém a vyšším odborném vzdělávání**. Protože tyto kategorie vzdělávání nejsou ve vzájemné přímé vazbě, je na obrázku 2.4 vyjádřen vývoj **pouze v počtech** nově přijatých žáků a studentů.

Do **nástavbového studia** v denní formě bylo nejvíce žáků přijato ve školním roce 2003/4, v jiných formách v roce 2008/9, a to téměř 12 tisíc žáků. Od té doby se počet přijímaných s mírným kolísáním snižuje, od roku 2011/12 je zřejmý výrazný pokles. Je to důsledek zavedení nové maturitní zkoušky a velké neúspěšnosti absolventů nástaveb u ní, což odrazuje nové zájemce o studium. V roce 2018/19 bylo nově přijato asi 4,8 tisíce žáků v denním studiu, což představuje proti roku 2008/9 pokles o 55 %, v jiných formách pak 79 %. Téměř 30 % přijatých toto studium nedokončí, ať již proto, že studium přeruší, nebo že neuspěje u maturitní zkoušky, kde je míra jejich neúspěšnosti velmi vysoká. Do nástavbového studia v jiných formách studia, převážně do dálkové formy studia, byl dříve přijímán velký počet žáků, srovnatelný s počty přijímaných k dennímu studiu. Počet přihlášených i zde výrazně klesá, počet těch, kteří studium neukončí, dosahuje asi 40 % přijatých v denním a 50 % v jiných formách studia.

Nástavbové studium umožňuje získání vyšší vzdělanostní úrovně těm vyučeným absolventům, kteří se po vyučení rozhodli pokračovat ve studiu. Tato možnost má značný význam, protože vzdělání v učebních oborech pak není uzavřenou vzdělávací cestou. Ke studiu v terciárním vzdělávání je jich následně přijímáno asi 35 %, značná je však jejich studijní neúspěšnost (60 %). Uvedená možnost je důležitá pro získávání zájemců o vyučení. I když poměrně značný podíl přihlášených studium nedokončí (jak nástavbové, tak terciární), absolvování i části vzdělávání zvyšuje jejich vzdělanost.

V zájmu společnosti je i rozvoj podnikatelských dovedností vyučených, k němuž dochází v nástavbovém oboru Podnikání, do kterého vstupuje asi 60 % přijatých do nástavbových oborů. Tento vysoký podíl je dán i tím, že v mnoha školách není dostatek vyučených absolventů, aby bylo možné sestavit třídu v profesně navazujícím oboru.

Vyšší odborné vzdělávání vykazovalo výrazný rozvoj po roce 1995, kdy nahradilo oblíbené pomaturitní studium. Od roku 2007 do roku 2013 jsou počty nově přijímaných v denním i jiných formách studia víceméně stabilní, po tomto roce dochází v denní formě každoročně k výraznému poklesu. To je způsobeno jednak vlivem populačního vývoje a státní maturity, tedy klesajícím počtem absolventů maturitních oborů, jednak snadnější dostupností bakalářského studia. V roce 2018/19 bylo přijato v denní formě 4 703 studujících a v jiných formách 2 568 studujících, převážná část do skupin oborů 53 Zdravotnictví a 75 Pedagogika, učitelství a sociální péče. V denní formě došlo k výraznému nárůstu podílu studentů ve skupině 82 Umění, užitě umění. Je zřejmé, že příprava ve vyšším odborném studiu je stále oblíbená.

2.2 Vývoj oborové struktury žáků ve středním a vyšším odborném vzdělávání

V tabulce 2.2 jsou uvedeny počty žáků nově vstupujících do prvních ročníků v jednotlivých kategoriích odborného vzdělání v roce 2018/19 v členění podle skupin oborů vzdělání.

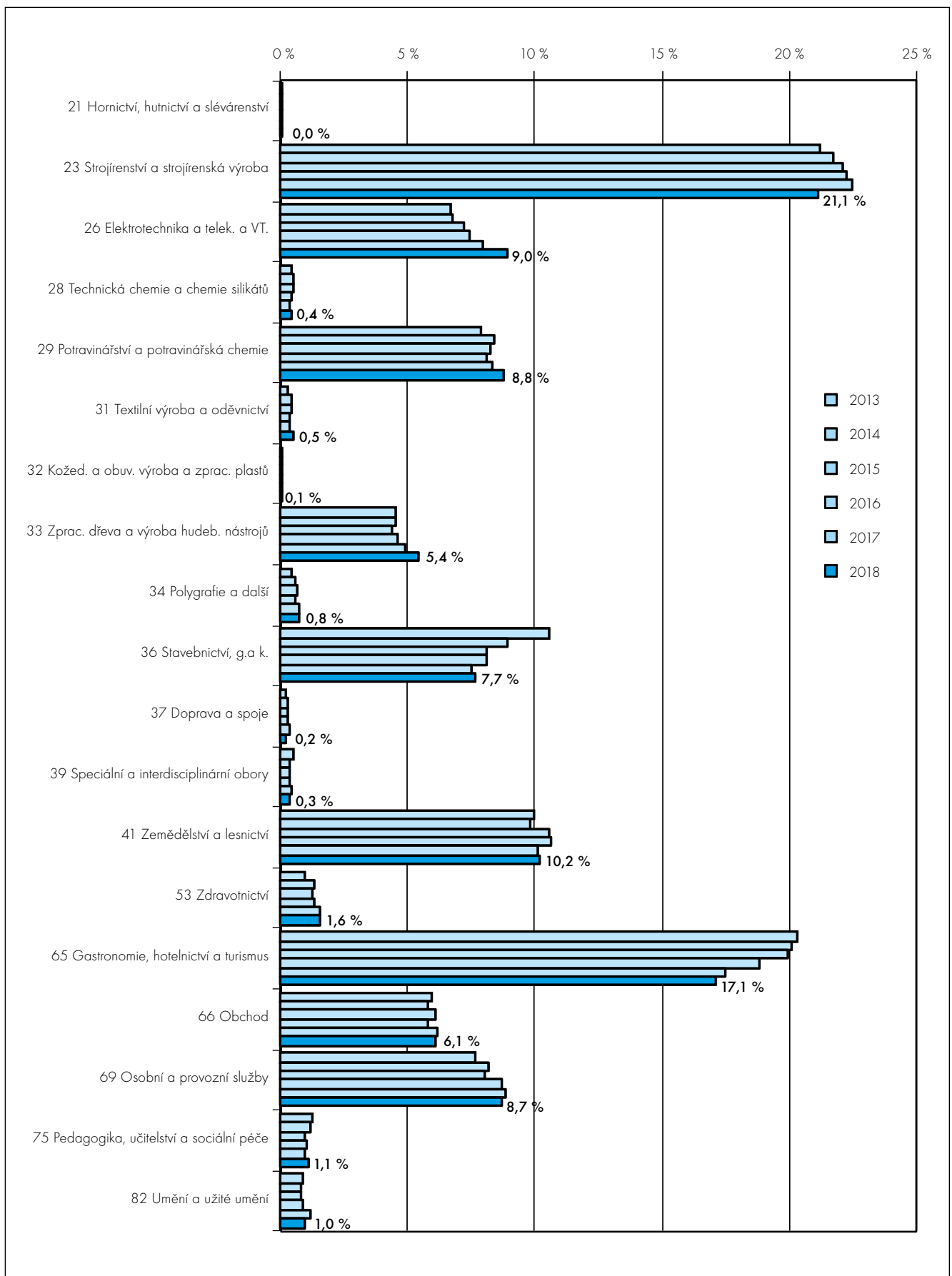
V **grafech** na obrázcích 2.5 až 2.8 jsou pak znázorněny **podíly** žáků nově přijatých do prvních ročníků oborů poskytujících **střední vzdělání s výučním listem (H+E)**, **střední vzdělání s maturitní zkouškou (M a LO)** a všech **společně (H+E+M+LO)**. Obrázky 2.9 a 2.10 ukazují podíly přijatých do **nástavbového studia** a do oborů **vyššího odborného vzdělávání**. Údaje o počtech a podílech nově přijatých žáků

Tabulka 2.2 Počty žáků nově přijatých do 1. ročníků podle skupin oborů vzdělání, ve školním roce 2018/19, denní studium

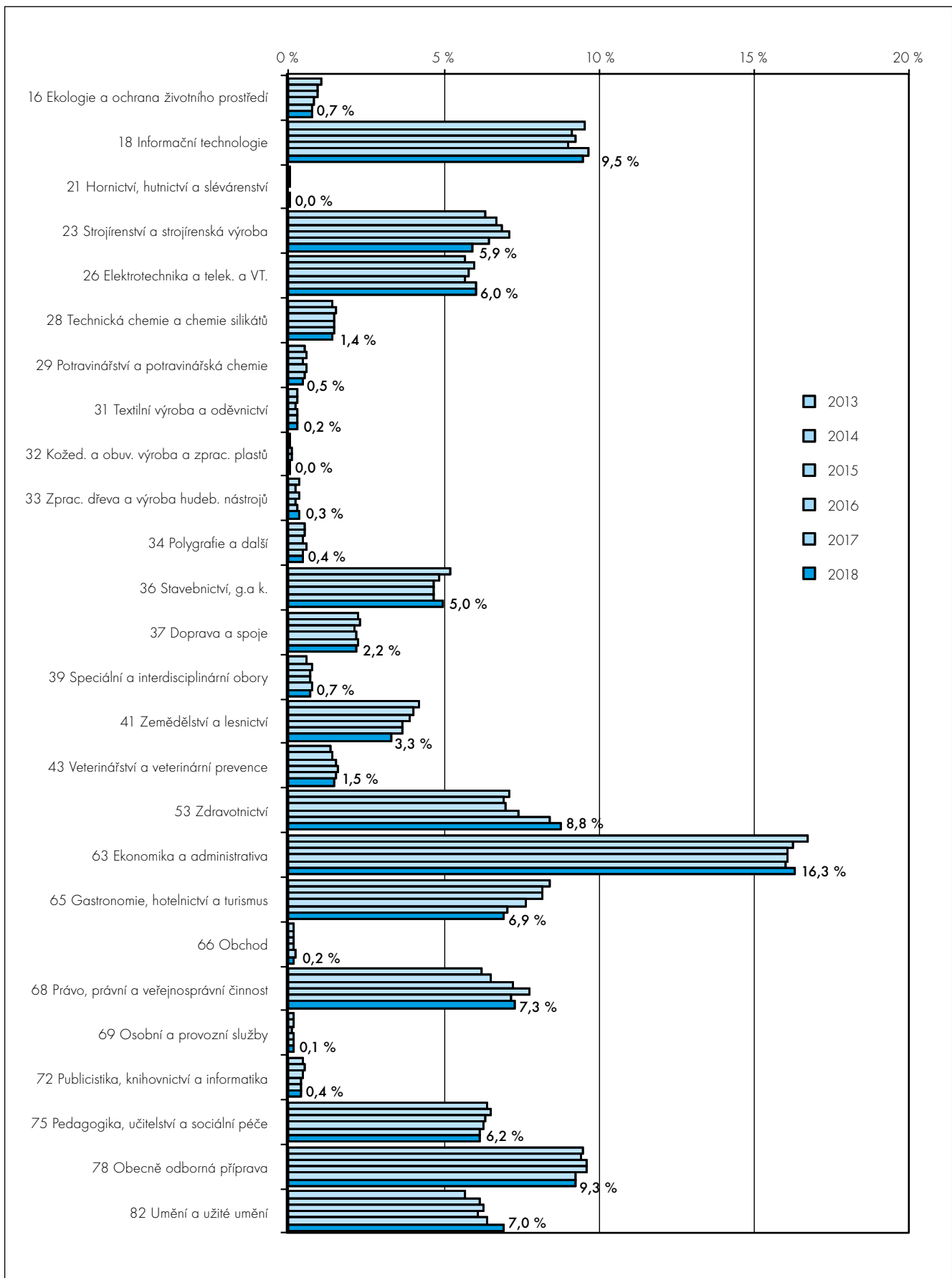
Denní studium						
Skupina oborů vzdělání	E+H	M	LO	(E+H+M+LO)	L5	N
16 Ekologie a ochr. ŽP	0	307	0	307	0	0
18 Informatické obory	0	3950	0	3950	0	0
21 Hornictví, hutn. a slév.	11	11	14	36	0	0
23 Strojírenství a str. výr.	6207	2452	1607	10266	511	92
26 Elektr., telekom. a VT	2635	2500	1228	6363	279	271
28 Tech. chemie a ch. sil.	126	577	42	745	5	8
29 Potravinářství a p. ch.	2575	189	0	2764	30	22
31 Text. výr. a oděvnictví	142	102	3	247	0	0
32 Kožed. a obuv. -plast	22	11	0	33	0	0
33 Zprac. dřeva a hud. n.	1597	131	43	1771	116	24
34 Polygrafie a další	223	185	440	848	8	0
36 Stavebnictví, g. a k.	2259	2065	0	4324	118	36
37 Doprava a spoje	64	911	0	975	13	65
39 Spec. a interd. ob.	101	286	885	1272	76	24
41 Zemědělství a lesn.	3000	1366	83	4449	85	61
43 Veterinářství a v. p.	0	604	0	604	0	0
53 Zdravotnictví	466	3636	0	4102	26	1274
61 Filozofie, teologie	0	0	0	0	0	10
63 Ekonomika a adm.	0	6774	0	6774	0	403
64 Podnikání v ob.	0	0	0	0	3134	193
65 Gastron., hotel. a tur.	5039	2883	445	8367	244	373
66 Obchod	1785	64	147	1996	55	19
68 Právní a veřejn. činn.	0	3037	0	3037	19	321
69 Osobní a prov. sl.	2554	52	746	3352	117	0
72 Public., knihov. a inf.	0	163	0	163	0	176
74 Těles. kult., tělov., sport	0	0	0	0	0	9
75 Pedagog., učitel. a soc. p.	333	2559	0	2892	0	936
78 Obecně odborná př.	0	3847	0	3847	0	0
82 Umění a užitě umění	289	2888	233	3410	21	1051
Celkový součet	29428	41550	5916	76894	4857	5368

2. Vývoj vzdělanostní a oborové struktury žáků SŠ a VOŠ

Obrázek 2.5 Podíly žáků nově přijatých do 1. ročníků oborů poskytujících střední vzdělání s výučním listem – H a E

Obrázek 2.6 Podíly žáků nově přijatých do 1. ročníků oborů poskytujících střední odborné vzdělání s maturitní zkouškou – M

2. Vývoj vzdělanostní a oborové struktury žáků SŠ a VOŠ

do prvních ročníků zahrnují i žáky neveřejných škol (soukromých a církevních) a žáky se zdravotním postižením.

Množství hodnot v tabulce a jejich znázornění v grafech umožňuje nejrůznějším způsobem porovnávat vývoj v jednotlivých kategoriích vzdělání a skupinách oborů. Zde uvádíme jen několik podstatných údajů o tom, kde dochází k významným změnám.

V oborech středního vzdělávání s výučním listem - po letech mírného poklesu počtů i podílů žáků začal v roce 2008/9 pravidelně narůstat podíl přijímaných žáků; tento vývoj se však zastavil v roce 2012 a od té doby došlo k poklesu o 2,8 p.b. Letošní pokles činí pouze 0,03 p.b.

V roce 2018/19 činí podíl nově přijatých 29,4 % z těch, kteří jsou nově přijati ze základního vzdělávání (v absolutních číslech 29 428 přijatých).

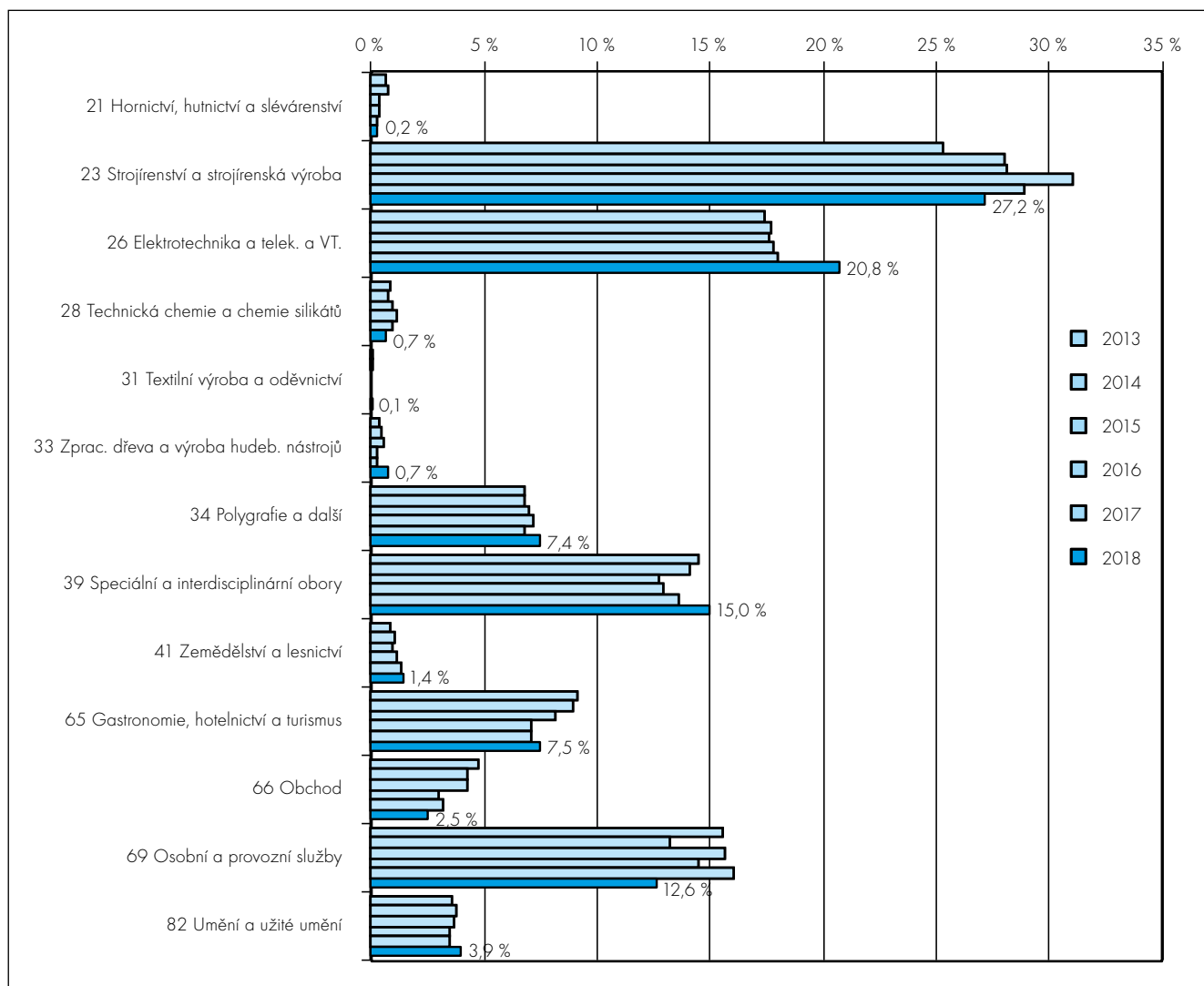
Významné je to, že se nezastavil nárůst v technických oborech, oproti minulému školnímu roku došlo k výraznému nárůstu ve skupině oborů Elektrotechnika (o 1,0 p.b.) a dále v oborech Zpracování dřeva a Potravinářství (o 0,5

a 0,4 p.b.). Po dlouhé době byl i nárůst ve skupině Stavebnictví (0,2 p.b.). Největší pokles byl překvapivě zaznamenán ve strojírenských oborech (-1,3 p.b.), v oborech gastronomických (-0,4 p.b.) a uměleckých (-0,2 p.b.). V ostatních skupinách oborů nepřesahuje pokles 0,1 p.b., v mnoha skupinách je změna nepatrná.

V dlouhodobém porovnání od roku 2013 jsou vysoké hodnoty nárůstu podílů znatelné u skupin oborů Elektrotechnika (2,2 p.b.) a Osobní služby (1,0 p.b.), velké snížení je pak zřejmé ve skupinách Gastronomie (-3,2 p.b., tj. 1 400 žáků) a Stavebnictví (-2,9 p.b.). Tento vývoj ve skupinách s největšími změnami v podstatě odpovídá potřebám a situaci na trhu práce, znepokojivý je pokles ve skupině Stavebnictví a nárůst ve skupině Osobní služby.

V maturitních oborech kategorie M (včetně oborů lyceí) - zde pokračuje trend mírného nárůstu podílů nově přijatých. Podíl žáků přijatých do maturitních oborů odborného vzdělání bez odborného výcviku vzrostl z 39,6 % v roce 2013/14 na hodnotu 41,5 % v letošním roce.

Obrázek 2.7 Podíly žáků nově přijatých do 1. ročníků oborů poskytujících střední odborné vzdělání s maturitní zkouškou a odborným výcvikem – LO

Největší meziroční **nárůst** vykazují skupiny Umění a užitě umění (0,5 p.b.), Zdravotnictví (0,4 p.b.) a Informační technologie (0,6 p.b.), další, již menší, skupina Stavebnictví (0,3 p.b.).

Největší meziroční **pokles** vykazují skupiny Strojírenství (-0,5 p.b.), Zemědělství a lesnictví (-0,4 p.b.), Informatické obory (-0,2 p.b.) a Gastronomie, hotelnictví a turismus (-0,1 p.b.).

V **dlohodobém pohledu** je nejvyšší nárůst u skupin Zdravotnictví (1,6 p.b.) a Umění a užitě umění (1,3 p.b.). Výrazný dlouhodobý pokles je ve skupinách Gastronomie, hotelnictví a turismus (-1,5 p.b.), Zemědělství a lesnictví (-0,9 p.b.) a Ekonomika a administrativa (-0,4 p.b.).

V maturitních oborech kategorie L0 (střední vzdělávání s maturitní zkouškou a odborným výcvikem) došlo po roce 2008 k postupnému poklesu, v letošním roce **klesl podíl nově přijatých žáků prvně pod 6 % na hodnotu 5,9 %**.

K nejvýraznějšímu **nárůstu** došlo ve skupině oborů Elektrotechnika (2,7 p.b.) a Speciální a interdisciplinární obory (1,3 p.b.), výjimečně **velký pokles** vykazuje skupina Osobní služby (-3,4 p.b.) a pokles zaznamenala i skupina Strojírenství (-1,7 p.b.).

Skupina oborů Strojírenství však zaznamenala vysoký nárůst v **pětiletém pohledu** (1,9 p.b.), ještě větší byl nárůst ve skupině oborů Elektrotechnika (3,3 p.b.). Největší pokles naopak vykazují početná skupina Osobní služby (-3,0 p.b.) a skupina Obchod (-2,3 p.b.). Významný pokles v pětiletém období vykazuje i skupina Gastronomie, hotelnictví, turismus (-1,6 p.b.).

Také **vývoj celkového počtu a podílu žáků přijatých ve všech kategoriích**, do kterých vstupují žáci ze základního vzdělávání (E+H+L0+M), změnil v některých skupinách oborů vzdělání směr. Je však zřejmé, že se poklesy a nárůsty v různých kategoriích vyrovnávají.

V meziročním srovnání je významný pouze **nárůst podílů** žáků připravovaných ve skupinách oborů Elektrotechnika (0,5 p.b.) a Umění a užitě umění (0,3 p.b.). K významnějšímu meziročnímu **poklesu podílů** dochází u skupin Strojírenství (-1,0 p.b.) a Osobní služby (0,4 p.b.).

Zajímavý je i **dlohodobý pohled**, který ukazuje **významné nárůsty** skupin oborů Zdravotnictví (1,3 p.b.), Elektrotechnika (1,2 p.b.) a Umění a užitě umění (0,9 p.b.). **Největší poklesy** v pětiletém pohledu vykazují skupiny Gastronomie, hotelnictví a turismus (-2,4 p.b.) a Stavebnictví (-1,3 p.b.).

Všechny dlouhodobé změny se vztahují k rozdílům mezi roky 2013/14 až 2018/19. V absolutních počtech došlo v tomto období k poklesu nově přijatých ze základních škol do odborného vzdělávání o 1,2 tisíce žáků (z 78 112 na 76 894 žáků).

V gymnaziální přípravě se v daném pětiletém období zvýšil počet přijatých a přecházejících do 2. stupně o 161 žáků (z 22 175 na 22 336). Od roku 2007 do současnosti došlo ke snížení počtu nově přijatých o 21 tisíc žáků.

V nástavbovém vzdělávání dochází k **meziročnímu poklesu** o 253 nově přijatých, což odráží jednak pokles populačního ročníku, jednak vliv problémů s úspěšností u maturitní zkoušky v jejím novém pojetí.

Největší **meziroční nárůst podílů** vykazují skupiny oborů Elektrotechnika (0,8 p.b.) a Strojírenství (0,7 p.b.).

K **poklesu podílů** nově přijatých došlo ve skupinách Podnikání v oborech (-1,0 p.b.) a Gastronomie, hotelnictví a turismus (-0,5 p.b.). Podíl přijatých do skupiny Podnikání v oborech dosahuje 65 % všech nově přijatých v nástavbovém studiu, což je dáno tím, že při velké rozptýlenosti výuky učebních oborů na mnoha školách je to často jediná možnost, jak vytvořit dostatečně velkou třídu ze zájemců o nástavbové studium z různých oborů. Na druhé straně je výhodou příprava vyučených k budoucímu podnikání a zvýšení jejich vzdělanostní úrovně.

Podíváme-li se na **vývoj z dlouhodobého pohledu**, je zřejmý nárůst skupiny Strojírenství (2,1 p.b.) a Podnikání v oborech (1,8 p.b.). K poklesu došlo zejména ve skupinách Gastronomie, hotelnictví a turismus (-2,7 p.b.) a Stavebnictví (-1,5 p.b.).

Ve vyšším odborném vzdělávání jsou do roku 2013 počty nově přijímaných v denním i jiných formách studia víceméně stabilní, v následujících letech je zřejmý výrazný pokles.

Situace v podílech se mění poměrně výrazně a různorodě, v současné době je **meziroční nárůst** vykazován ve skupinách oborů Umění a užitě umění (2,1 p.b.) a Elektrotechnika (0,8 p.b.). K **poklesu** došlo zejména u skupin Ekonomika a administrativa (-1,3 p.b.) a Zdravotnictví (-0,8 p.b.).

Největší nárůst v **dlohodobém pohledu** je u skupin Umění a užitě umění (7,6 p.b.) a Zdravotnictví (3,1 p.b.), k největšímu poklesu došlo u skupin oborů Ekonomika a administrativa (-4,9 p.b.) a Právní a veřejnosprávní činnosti (-1,8 p.b.).

Celkově můžeme vývoj vzdělanostní a oborové struktury žáků ve středním vzdělávání hodnotit jako uspokojivý, nedomáhá se k žádným výrazným změnám a probíhající změny můžeme hodnotit pozitivně. Vývoj oborové a vlastně i vzdělanostní struktury je ovlivňován řízením ze strany krajských úřadů, které se snaží reagovat na požadavky zaměstnavatelů. V důsledku toho dochází například k navyšování podílu elektrotechnických a zdravotnických oborů.

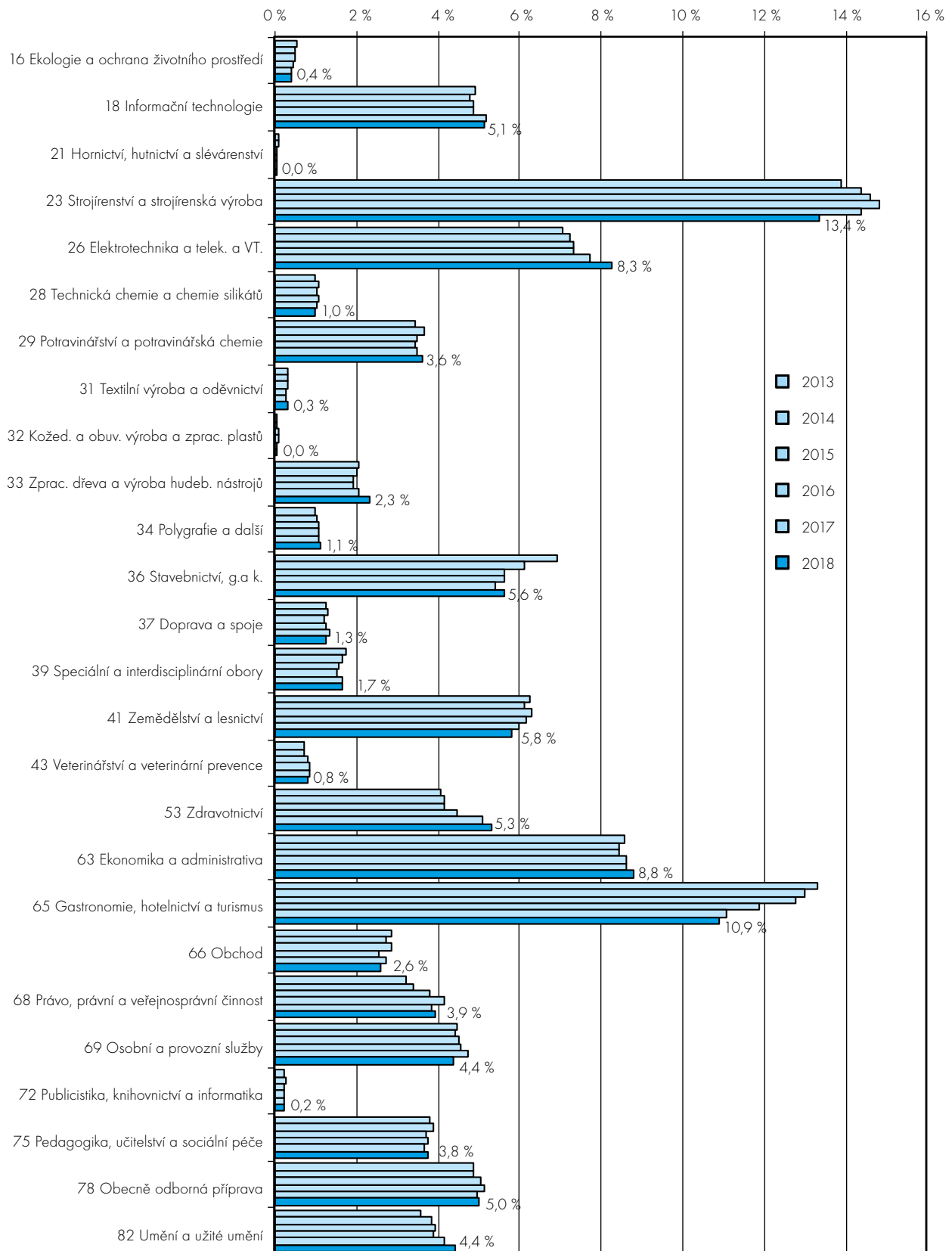
Zájem o vzdělávání ze strany žáků nejvíce ovlivňuje vývoj v učebních oborech, kde je dostatek volných míst a žáci jsou přijímáni podle projeveného zájmu. Naproti tomu v maturitních oborech, zejména v gymnaziálních oborech, je vše omezeno povolenou kapacitou jednotlivých škol.

Z hlediska probíhajících změn je zřejmé, že se přesouvá zájem o strojírenství na elektrotechnické obory a klesá zájem o gastronomické obory. Dlouhodobě mírně narůstá podíl žáků ve zdravotnických oborech, kde je jednak navyšována kapacita škol, jednak působí příznivě skutečnost, že zde nebude povinná maturita z matematiky.

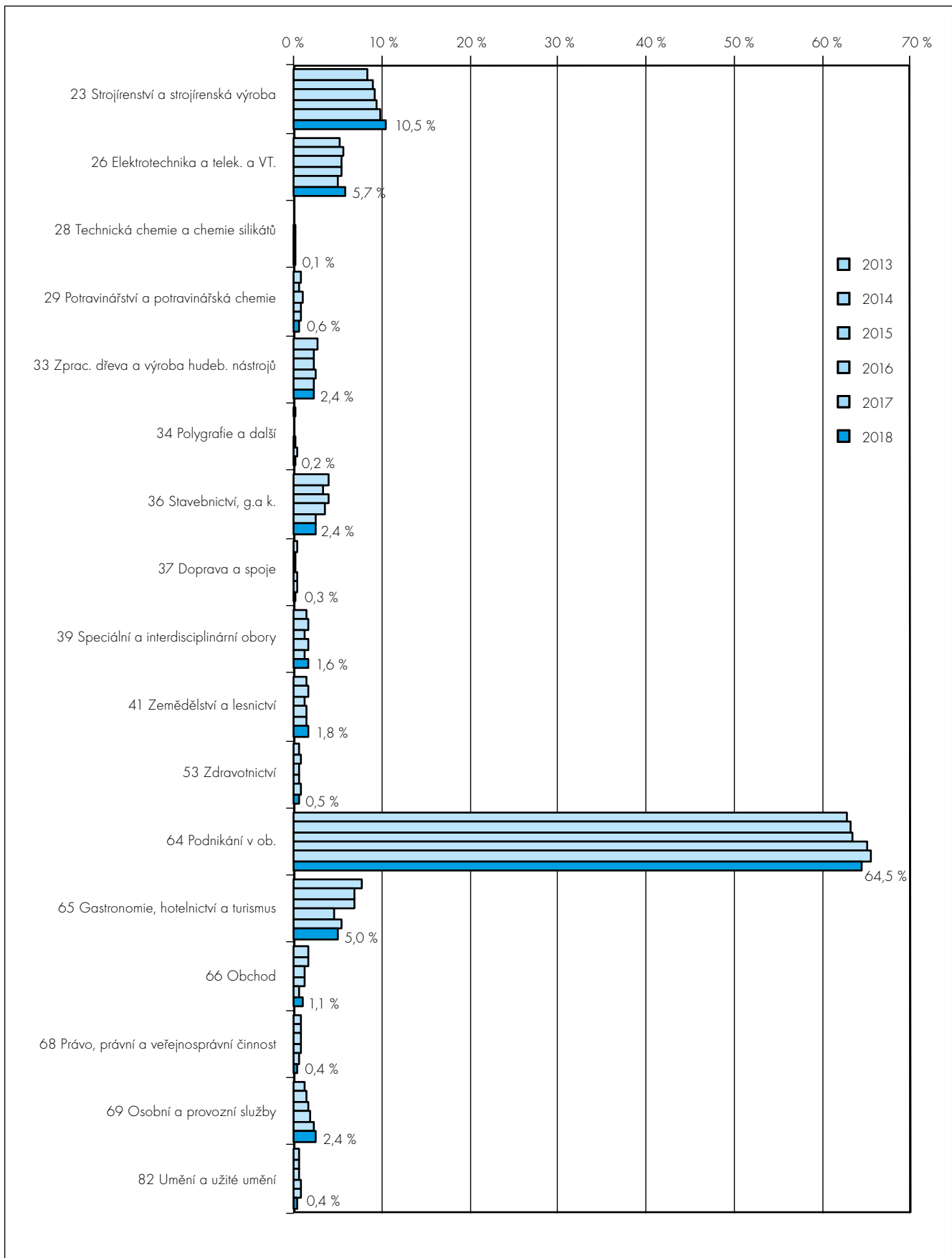
K výrazným změnám dochází u přijímaných do nástavbového a vyššího odborného vzdělávání. U nástavbového a vyššího odborného vzdělávání je to dáno snadnější přístupností bakalářského studia vlivem výrazného poklesu v populačních ročnících vstupujících do terciárního vzdělávání.

2. Vývoj vzdělanostní a oborové struktury žáků SŠ a VOŠ

Obrázek 2.8 Podíly žáků nově přijatých do 1. ročníků oborů poskytujících střední vzdělání s výučním listem nebo maturitní zkouškou – E+H+M+LO (mimo nástavbové a zkrácené studium)

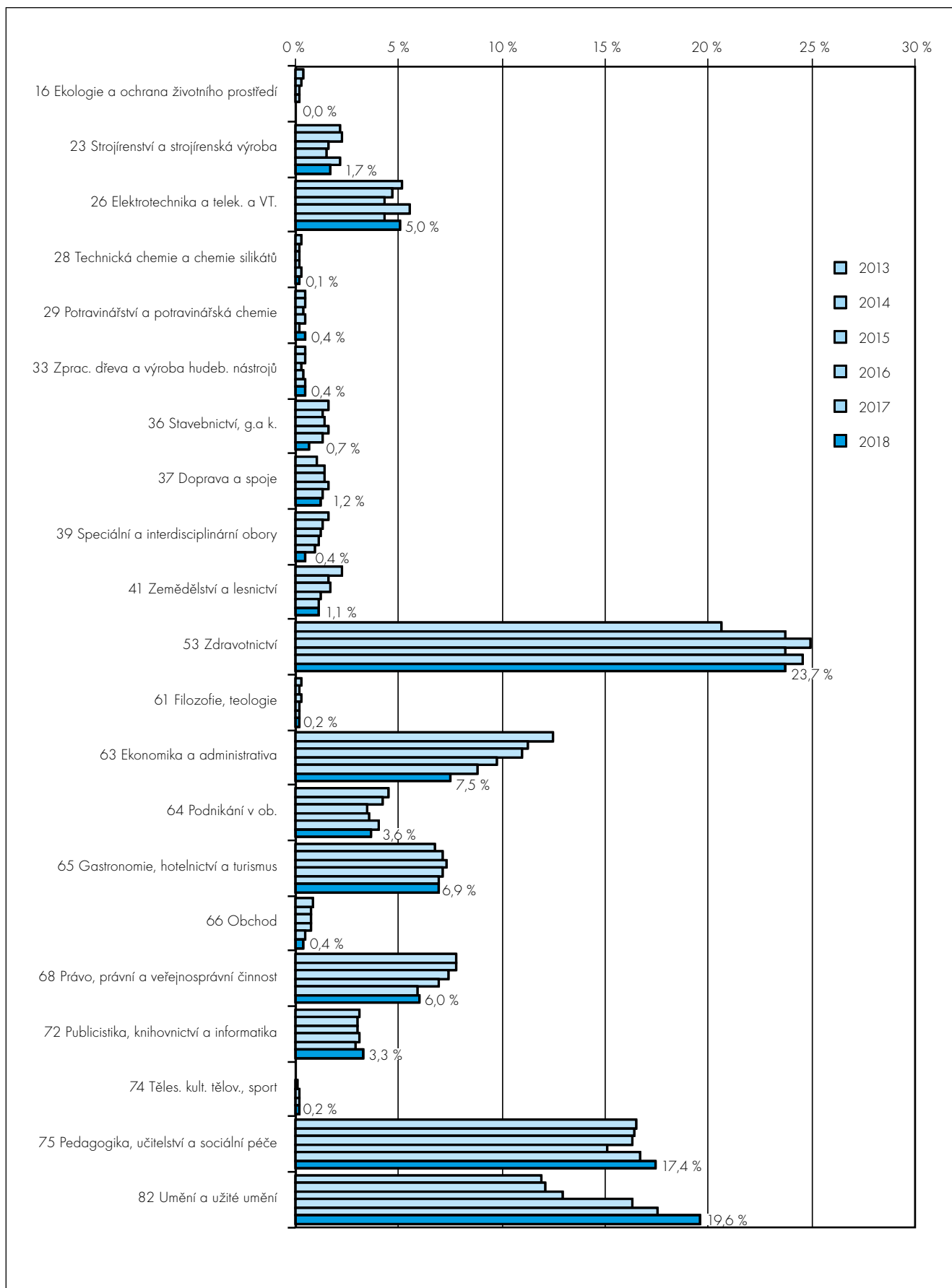

**Obrázek 2.9 Podíly žáků nově přijatých do 1. ročníků oborů poskytujících střední vzdělání s maturitní zkouškou –
nástavbové studium – L5**

2. Vývoj vzdělanostní a oborové struktury žáků SŠ a VOŠ

Obrázek 2.10 Podíly žáků nově přijatých do 1. ročníků oborů poskytujících vyšší odborné vzdělání – N

3. Zkušenosti absolventů středních škol s přechodem na trh práce

Výsledky prezentované v této kapitole vycházejí z dotazníkového šetření absolventů středních škol, které bylo realizováno v průběhu roku 2018 v Národním ústavu pro vzdělávání. Zjištění přináší pohled na situaci mladých lidí v období tří let od ukončení studia, tedy v době, kdy už mají nějaké pracovní zkušenosti, případně studijní zkušenosti z dalšího vzdělávání. Text se zaměřuje zejména na srovnání kategorie absolventů s výučním listem (kategorie H) a absolventů oborů zakončených maturitní zkouškou (kategorie M).

Z hlediska celkové koncepce šetření se jedná o druhou etapu, která je zacílena na zhodnocení úspěšnosti vstupu na trh práce nebo do terciárního vzdělávání. V roce 2015 byli nejdříve dotazováni žáci posledních ročníků středních odborných škol a v současnosti byl osloven stejný vzorek absolventů po 3 letech od ukončení studia na střední škole. Sběr dat probíhal prostřednictvím elektronického dotazníku v průběhu května až července 2018. Získáno bylo celkem 1 169 dotazníků, z toho 913 zcela vyplněných.

Zdroj: <http://www.infoabsolvent.cz/Temata/Publikace/9-0-153>

3.1 Míra identifikace s oborem a hodnocení vzdělání

Nejkomplexnějším hodnocením dosaženého vzdělání na střední škole je zřejmě odpověď na otázku, zda by absolventi zopakovali volbu svého oboru a úroveň vzdělání. Součástí zpětného posouzení volby vzdělávací cesty je proto tzv. míra identifikace s oborem. Tento ukazatel je v rámci realizovaných šetření tradičně sledován jako podíl absolventů, kteří by si v případě, že by mohli svoji studijní volbu zopakovat, vybrali stejný obor studia.

Porovnání kategorií vzdělání ukazuje, že při hypotetické možnosti zopakovat volbu oboru by po zkušenostech z praxe, příp. terciárního vzdělávání, stejný studijní obor zvolili častěji absolventi středního vzdělání s MZ (kategorie M). V této kategorii by stejný obor studovaly téměř tři čtvrtiny z nich (73,6 %). V kategorii absolventů učebních oborů by si

absolvovaný obor zvolilo znovu jen 60,6 %, zatímco 39,4 % by dalo přednost jinému.

Pokud srovnáme aktuálně získané výsledky s výsledky předchozích šetření, pak můžeme konstatovat mírně pozitivní vývoj. V šetření v roce 2008 činil podíl absolventů učebních oborů, kteří by si znovu zvolili stejný obor, 53 % a v roce 2013 dosáhl 52 %, v současnosti se pohybuje přibližně na úrovni 60 %. V kategorii absolventů maturitních oborů (kategorie M) se ukázalo mírné zlepšení spokojenosti se zvoleným oborem mezi šetřeními v roce 2008 a 2013, kdy se procento absolventů, kteří by si zvolili stejný obor, zvýšilo z 66 % na 72 %. Aktuální šetření pak ukazuje v této kategorii téměř stejný výsledek (73,6 %).

Nízká míra identifikace s oborem může být důsledkem celé řady faktorů. Patří k nim například nedostatečná kariérová podpora a chybějící informace potřebné pro správné rozhodnutí při výběru oboru.

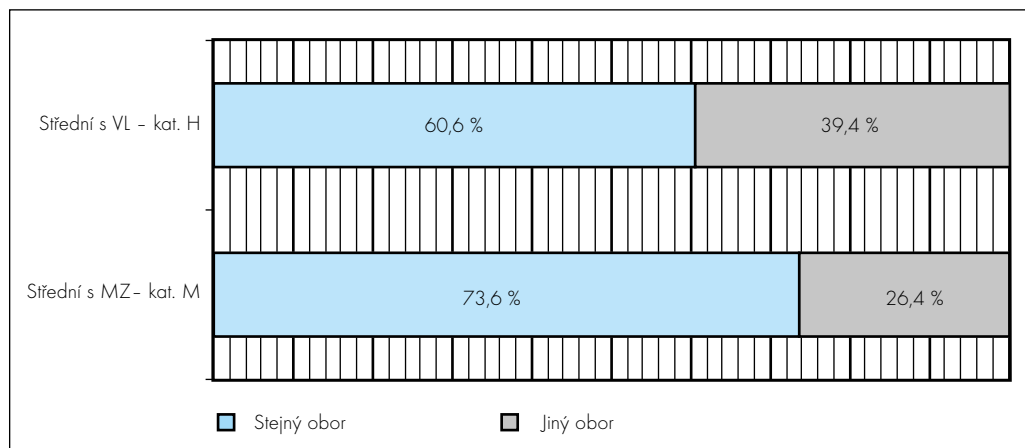
Jak ukazují výsledky šetření, důvody, proč by si absolventi zvolili jiný obor studia, tvoří poměrně širokou škálu.

V obou kategoriích je nejčastěji uváděným důvodem ztráta zájmu o obor. Ukazuje se tak potřeba kariérových informací a poradenství pro volbu oboru na základní škole. Podstatným zjištěním je skutečnost, že v kategorii vyučených jsou jako důvod volby jiného oboru častěji zmiňovány nevyhovující podmínky na trhu práce, zejména nízké platové ohodnocení oboru (50,0 % oproti 43,1 % u maturantů), špatné pracovní podmínky (48,4 % oproti 23,4 %). Ukazuje se tak, že nespokojenost vyučených s volbou oboru výrazněji souvisí s pracovním uplatněním a podmínkami poskytovanými zaměstnavateli. Rovněž problémy se získáním zaměstnání v oboru jsou častějším důvodem nespokojenosti u vyučených (38,7 % oproti 35,4 %). Rozdíl ale není příliš výrazný.

Důležitou součástí zpětného pohledu na připravenost absolventů pro vstup do praxe, případně pro pokračování ve studiu, je **hodnocení úrovně získaných kompetencí**. Můžeme konstatovat, že rozdíly v hodnocení získaných kompetencí

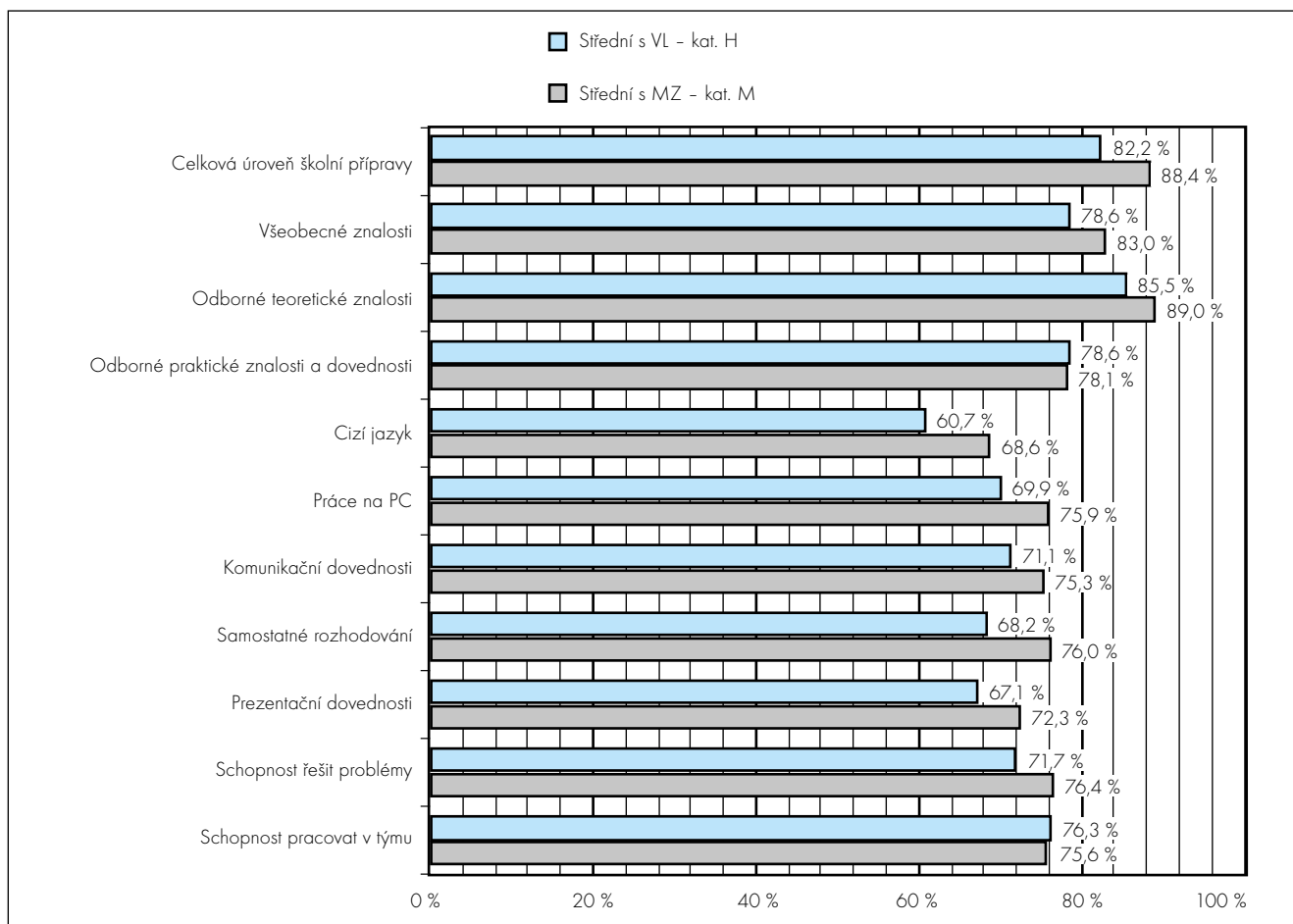
v kategorii vyučených a absolventů maturitních oborů, pokud nebereme v úvahu, zda vstoupili na trh práce, nebo pokračovali ve vzdělávání, jsou relativně malé. Jak vyučení, tak absolventi maturitních oborů hodnotí sledované kompetence převážně pozitivně, **nejlépe jsou přitom hodnoceny odborné teoretické znalosti** (85,5 % a 89,0 %) a **všeobecné znalosti** (78,6 % a 83,0 %). Dlouhodobě

Obrázek 3.1 Míra identifikace s oborem – v rozdělení podle vybraných kategorií vzdělání

3. Zkušenosti absolventů středních škol s přechodem na trh práce

Obrázek 3.2 Hodnocení celkové úrovně školní přípravy na střední škole a jednotlivých získaných kompetencí
(v % odpovědi velmi dobře + spíše dobře, absolvované kategorie vzdělání)

slabým místem školní přípravy zůstává úroveň cizího jazyka. Tu relativně hůře posuzují vyučení (60,7 % kladných hodnocení oproti 68,6 % v kategorii M). Ve srovnání s absolventy maturitních oborů je u vyučených mírně slabší hodnocení téměř všech „měkkých“ kompetencí.

K poměrně dobře hodnoceným kompetencím v obou kategoriích vzdělání patří tzv. soft skills - schopnost pracovat v týmu (76,3 % v kategorii H a 75,6 % v kategorii M), schopnost řešit problémy (71,7 % v kategorii H a 76,4 % v kategorii M) a dále komunikační dovednosti (71,1 % v kategorii H, 75,3 % v kategorii M). Ostatní sledované „soft skills“, jako jsou prezentační dovednosti a samostatné rozhodování, jsou poměrně dobře hodnoceny absolventy maturitních oborů, ovšem v kategorii učebních oborů je hodnocení slabší (72,3 % oproti 67,1 % a 76,0 % oproti 68,2 %). **Schopnost práce na PC hodnotí pozitivně tři čtvrtiny absolventů maturitních oborů (75,9 %), zatímco u vyučených je hodnocení slabší (69,9 %).**

Pokud se zaměříme na hodnocení absolventů odborných škol, kteří pokračují ve studiu nástavby, nebo absolventů maturitních oborů v terciárním vzdělávání, kteří hodnotí na základě požadavků dalšího studia, uvádějí jako slabší zejména všeobecné znalosti a cizí jazyk a zpravidla i ostatní tzv. „měkké dovednosti“.

3.2 Realizace studijních a pracovních záměrů po ukončení střední školy

Přechod na trh práce probíhá z hlediska kohorty absolventů středních škol postupně a ne vždy zcela úspěšně. V této souvislosti byla v rámci šetření sledována úspěšnost absolventů při realizaci jejich pracovních a studijních záměrů. Absolventi byli dotazováni na další studijní a pracovní záměry v době ukončení studia na střední škole, na skutečnost po ukončení střední školy a na realizaci pracovních a studijních aktivit v současnosti, tedy s odstupem 3 let od ukončení střední školy.

Absolventi učebních oborů

Zaměříme-li se na pracovní a studijní plány absolventů středních škol před ukončením studia, pak absolventi učebních oborů při možnosti zvolit více variant nejčastěji plánovali, že budou pokračovat v denním nástavbovém studiu (35 %), případně v dálkovém studiu nástavby (19 %). Dále bylo záměrem vyučených pracovat jako zaměstnanec se smlouvou na dobu neurčitou (21 %) nebo na dobu určitou (15 %). Poměrně vysoké procento jako jeden ze svých záměrů uvádělo, že chtějí pracovat jako OSVČ (22 %). Přibližně 15 % zvažovalo krátkodobé brigády v zahraničí a 14 % případně i dlouhodobou práci v zahraničí.

3. Zkušenosti absolventů středních škol s přechodem na trh práce

Ve skutečnosti po vyučení zahájilo v rámci sledovaného vzorku nástavbové studium 31 % vyučených, přitom v denní formě 25 % a 6 % v dálkové formě. Na trh práce vstoupili vyučení nejčastěji do zaměstnaneckého poměru (41 %, z toho 22 % jako zaměstnanci se smlouvou na dobu určitou a 19 % se smlouvou na dobu neurčitou. Kromě zaměstnaneckého pracovního poměru pracovali vyučení dlouhodobě na DPP nebo DPČ (10 %), 17 % mělo krátkodobé brigády v ČR, 8 % krátkodobé brigády v zahraničí a 6 % uvedlo zkušenost s dlouhodobou prací v zahraničí. Jako OSVČ zahájilo činnost 8 % vyučených.

S odstupem 3 let od ukončení střední školy pokračuje v nástavbovém studiu již jen 9 % vyučených ze sledovaného vzorku (z nichž někteří zahájili nástavbové studium později). Stejně procento pak uvádí, že v současnosti studuje VŠ nebo VOŠ (6 % v denní formě a 3 % v dálkové formě studia). Procento vyučených, kteří pracují v zaměstnaneckém poměru, stoupl na 53 % (podíl těch, kteří získali smlouvu na dobu neurčitou, se zvýšil z 19 % po vyučení na 36 % v současnosti, procento pracujících na dobu určitou naopak kleslo z 22 % na 17 %). Procento vyučených, kteří s odstupem 3 let pracují dlouhodobě na DPP nebo DPČ, se příliš nezměnilo (12 %). Naopak klesl podíl vyučených, kteří pracují na brigádách (ze 17 % na 12 %), na brigádách v zahraničí (z 8 % na 2 %) nebo dlouhodobě v zahraničí (z 6 % na 3 %).

Absolventi maturitních oborů

Absolventi maturitních oborů (kategorie M) při možnosti výběru více variant současně **plánovali v závěru studia** nejčastěji pokračovat v terciárním vzdělávání (54 % v denním studiu a 11 % v dálkovém studiu). Z hlediska pracovních záměrů předpokládalo 10 %, že získají práci jako zaměstnanci na dobu určitou a 14 % na dobu neurčitou. Zhruba pětina (20 %) předpokládala přivýdělek formou krátkodobých brigád, 11 % pak dlouhodobou práci na DPP nebo DPČ. Krátkodobé nebo dlouhodobé brigády v zahraničí plánovalo shodně kolem 9 % maturantů.

Po ukončení maturitního studia (kategorie M) pokračovalo v rámci sledovaného vzorku ve studiu na VŠ/VOŠ ve skutečnosti oproti původním představám nižší procento maturantů (43 % oproti 54 % v denní formě a 6 % oproti 11 % v dálkové formě). Naopak pracovní aktivita zhruba odpovídala plánům, celkově nastoupilo po ukončení střední školy do zaměstnaneckého poměru 24 % absolventů a 12 % dále pracovalo dlouhodobě na DPP nebo DPČ. Přibližně čtvrtina (25 %) dotázaných pracovala po maturitě na brigádách. Oproti plánům (7 %) pouze 4 % uvedla, že zahájili práci jako OSVČ. Příliš vysoké nebylo ani procento absolventů, kteří si našli krátkodobou nebo dlouhodobou práci v zahraničí (shodně kolem 4 %).

Po třech letech od ukončení studia maturitního oboru většina z těch, kteří zahájili denní studium na VŠ, resp. VOŠ, v tomto studiu pokračovala (44 %), mírně se zvýšilo procento těch, kteří studují v dálkové, resp. v kombinované formě studia (ze 6 % na 9 %). Zároveň se zvýšil podíl těch, kteří se uplatnili jako zaměstnanci - 42 % (z toho 16 % na dobu určitou a 26 % na dobu neurčitou). Další 15 % pak uvádí dlouho-

dobou práci na DPP nebo DPČ. Naopak se snížila pracovní aktivita absolventů formou krátkodobých brigád (z 25 % na 19 %). Pracovní uplatnění v zahraničí v rámci sledovaného vzorku bylo spíše okrajovou záležitostí (2 % krátkodobé brigády a 4 % dlouhodobější práce v zahraničí).

Porovnáme-li kategorii učebních a maturitních oborů, pak dynamika vstupu na trh práce je výrazně odlišná. V období 3 let od ukončení střední školy přibližně 53 % vyučených ze sledovaného vzorku pracuje v zaměstnaneckém poměru, 12 % na DPP nebo DPČ a 8 % jako OSVČ. Formou přivýdělku (brigády) pak pracuje jen kolem 12 % dotázaných. Podíly vyučených, kteří v rámci vzorku zůstávají tři roky od vyučení v denním studiu, jsou již nízké - kolem 9 % v denním nástavbovém studiu a 9 % v terciárním vzdělávání. Naopak 53 % maturantů z našeho sledovaného vzorku pokračuje v terciárním vzdělávání (9 % v kombinované formě). S tím souvisejí nižší podíly těch, kteří tři roky od ukončení studia vykonávají pracovní činnost jako zaměstnanci (souhrnně asi 42 %), a zároveň vyšší podíly pracujících formou přivýdělku (15 % DPP a DPČ, 19 % krátkodobé brigády). Ve srovnání s vyučenými je zde nižší podíl těch, kteří pracují jako OSVČ (5 % oproti přibližně 8 %). Naopak procenta pracujících v zahraničí se v rámci vzorku příliš neliší (2 % a 2 %, resp. 3 % a 4 %).

3.3 Přípravenost ke studiu na VŠ/VOŠ

Specifikum středního odborného vzdělávání spočívá v tom, že žáky připravuje jak pro přímý vstup na trh práce, tak pro pokračování v terciárním vzdělávání. V současnosti má většina absolventů maturitních oborů zájem studovat VŠ nebo VOŠ, okrajově pokračují v terciárním vzdělávání i někteří absolventi učebních oborů, poté, co získali maturitní vzdělání v nástavbovém studiu. V souvislosti s tím vzniká u maturitního odborného vzdělávání otázka vyváženosti poměru všeobecných a odborných předmětů a úrovně znalostí a dovedností potřebných pro obě tyto odlišné dráhy. Podívejme se tedy otázku, jak jsou podle svého názoru absolventi středních odborných škol připraveni vzhledem k požadavkům studia v terciárním vzdělávání, a na identifikaci „slabých míst“ jejich přípravy z pohledu úspěšného studia na VŠ.

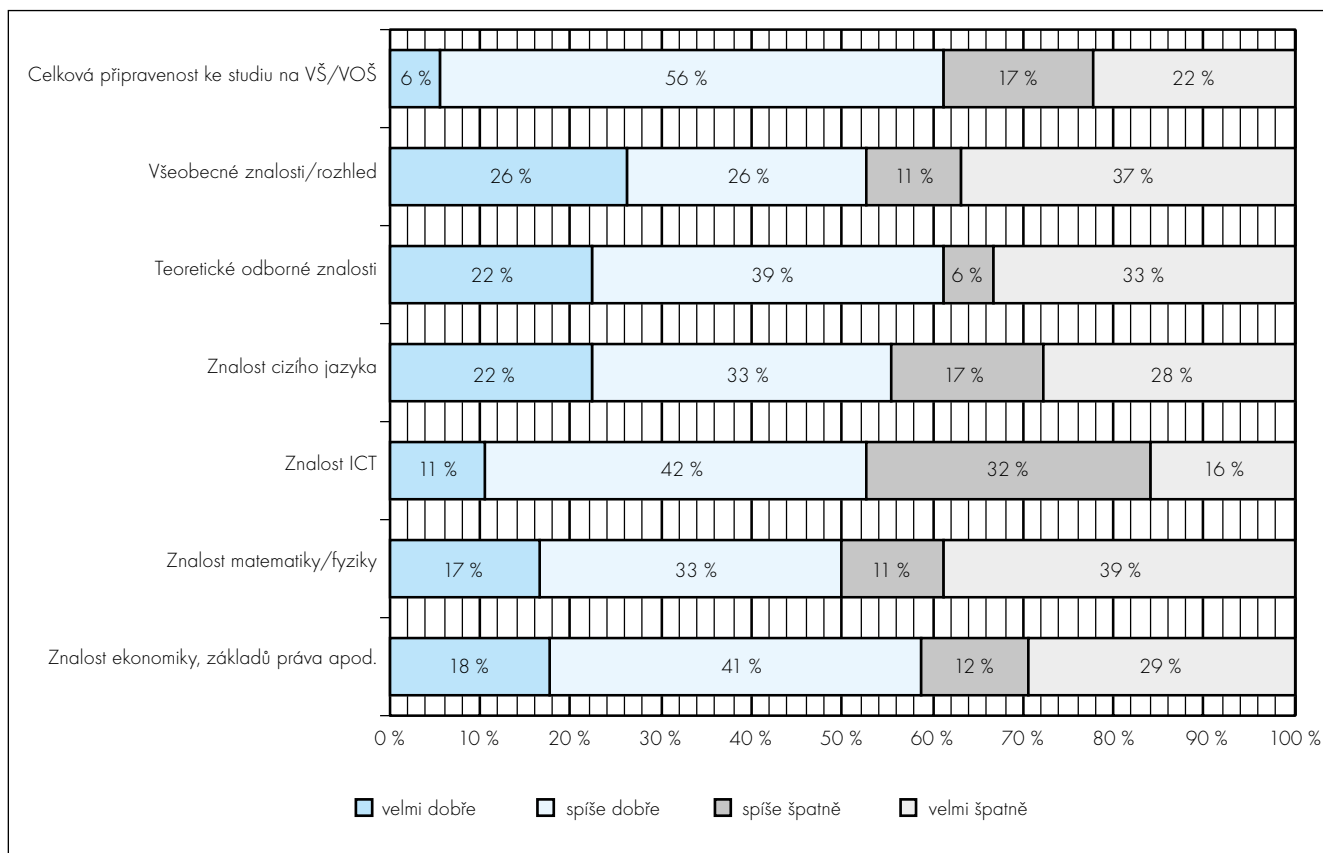
Vyučení jsou připravováni především pro vstup na trh práce a jejich odborná příprava má praktický charakter, takže vstup absolventů učebních oborů do terciárního vzdělávání (po absolvování maturitního nástavbového studia) není příliš častý a poměrně nízká je i jejich úspěšnost. Na druhé straně, někteří zejména technicky orientovaní žáci realizují z pohledu kariérové volby tzv. „okliku“, kdy se rozhodují nejprve pro učební obor „na jistotu“ a až následně se odhodlají k maturitnímu, případně i dalšímu studiu. Údaje o připravenosti vyučených s nástavbovým studiem pro pokračování na VŠ je třeba vztahovat k relativně úzké a specifické skupině těch vyučených, kteří projeví tyto studijní ambice a pokračovali skutečně ve vzdělávání, a nelze je tedy zobecnit na celou populaci vyučených.

V rámci sledovaného vzorku absolventů učebních oborů a nástavbového studia, kteří dále vstoupili do terciárního vzdělávání, uvedlo jen 6 %, že byli velmi dobře připraveni i pro studium na VŠ/VOŠ, dalších 56 % pak bylo, podle vlastního

3. Zkušenosti absolventů středních škol s přechodem na trh práce

Obrázek 3.3 Jak Vás škola připravila vzhledem k požadavkům studia na VŠ/VOŠ?

(v % absolventů učebních oborů a nástavbového studia, kteří uvedli, že uvedené dovednosti při studiu VŠ potřebovali)¹

názoru, připraveno velmi dobře. Naopak 22 % bylo připraveno velmi špatně. Z pohledu nároků v terciárním vzdělávání vyučení s nástavbou nejlépe hodnotili své odborné teoretické znalosti (61 % pozitivních hodnocení, z toho 22 % odpovědí velmi dobře). Jen mírně slabší bylo hodnocení znalostí ekonomiky a práva ve skupině vyučených s nástavbou, kteří tyto předměty v průběhu VŠ/VOŠ potřebovali (59 %, z toho 18 % velmi dobře). Nižší pak byla připravenost v oblasti cizího jazyka (55 %, z toho 22 % velmi dobře). Výraznější mezery a nedostatky z hlediska nároků studia na VŠ nebo VOŠ vyučení pocítovali především v oblasti všeobecných znalostí a rozhledu (připraveno bylo jen 52 %, z toho 26 % velmi dobře), zároveň vysoké procento z nich uvedlo, že byli připraveni velmi špatně (37 %). Nedostatky pak měli vyučení i ve znalosti ICT (53 %, ovšem jen 11 % bylo připraveno velmi dobře). Největším problémem pro vyučené, kteří tyto předměty při studiu VŠ potřebovali, byla nedostatečná znalost matematiky, případně fyziky, kde kladně odpovědělo jen 40 %, z toho 17 % bylo připraveno velmi dobře. Zároveň ovšem vysoké procento uvedlo, že byli připraveni naopak velmi špatně (39 %).

Z absolventů maturitních oborů byly pro studium na VŠ/VOŠ celkově dobře připraveny asi tři čtvrtiny z nich (75 %, z toho 23 % velmi dobře a 52 % spíše dobře). Naopak 17 % bylo připraveno spíše špatně a jako velmi špatnou ohodnotilo svoji připravenost k vysokoškolskému studiu 7 % dotázaných.

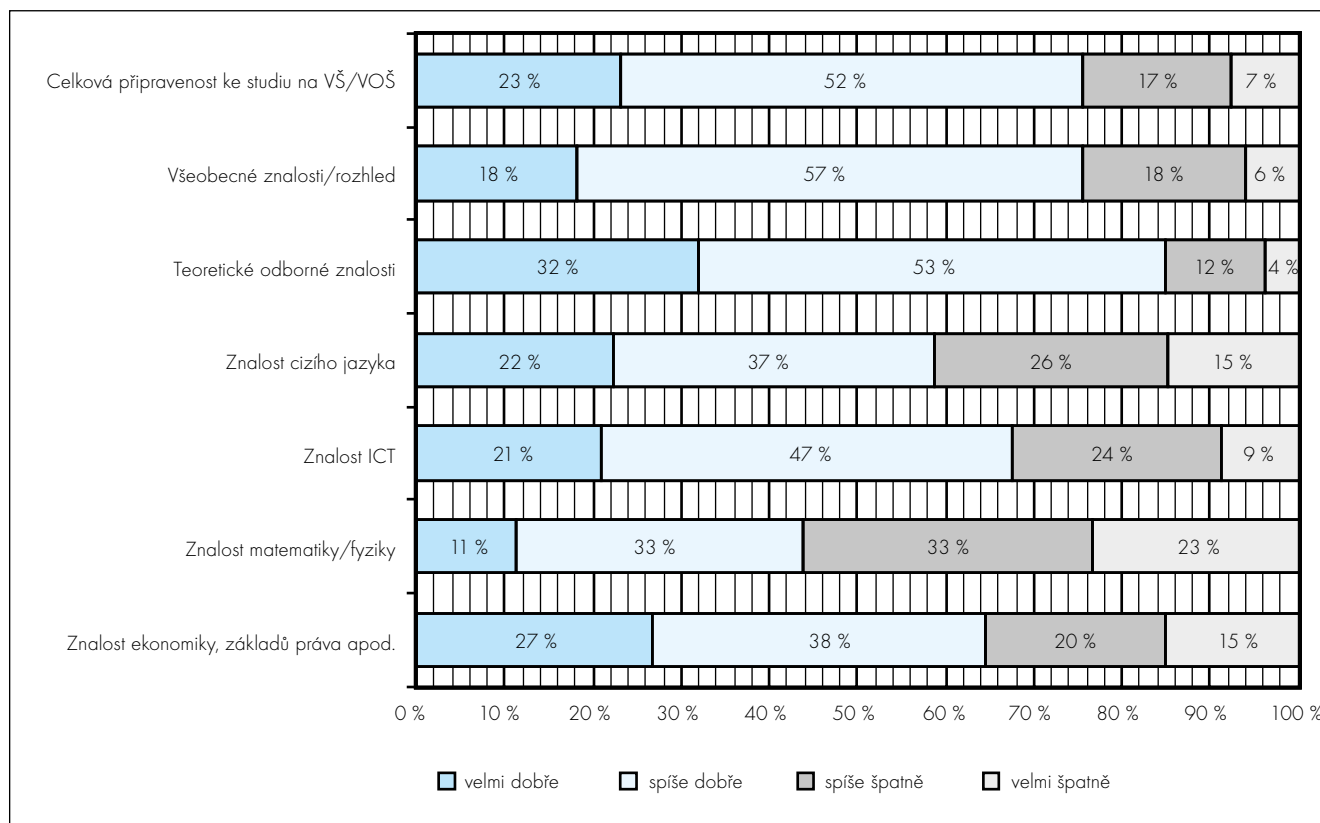
Zaměříme-li se podrobněji na jednotlivé kompetence, tak absolventi maturitních oborů byli nejlépe připraveni v oblasti odborných teoretických znalostí (85 %, z toho 32 % velmi dobře a 53 % spíše dobře), na druhém místě je hodnocení všeobecných znalostí a rozhledu (75 %, z toho 18 % velmi dobře a 57 % spíše dobře). Výrazné potíže nečinily absolventům středních odborných škol při vstupu na VŠ/VOŠ většinou ani znalosti ICT, kde svoji připravenost jako dobrou nebo velmi dobrou hodnotí dvě třetiny z nich (68 %, z toho 21 % jako velmi dobrou). Na podobné úrovni pak byla připravenost v oblasti ekonomických předmětů a práva u těch, kteří tyto předměty v průběhu studia na VŠ využili (65 %, z toho 27 % velmi dobře). Mírně slabší byla z hlediska nároků studia na VŠ/VOŠ připravenost v oblasti cizího jazyka (59 %, z toho 22 % velmi dobře). Stejně jako v případě absolventů učebních oborů a nástavbového studia, kteří pokračovali na VŠ, byli absolventi maturitních oborů (ti, kteří tyto znalosti potřebovali) nejméně připraveni v oblasti matematiky, případně fyziky. V těchto předmětech hodnotilo svoji připravenost ze střední školy kladně jen 44 % dotázaných (11 % velmi dobře a 33 % spíše dobře). Vedle znalosti cizího jazyka, která je obecně hodnocena jako slabší, je ve vztahu k pokračování na VŠ největším problémem teoretická příprava v matematice a fyzice.

¹ Vzhledem k malému vzorku a málo typické vzdělávací dráze vyučených pokračujících až do terciárního vzdělávání mají údaje jen orientační vypovídací hodnotu o této specifické skupině a nelze je zobecnit na celou populaci vyučených.

3. Zkušenosti absolventů středních škol s přechodem na trh práce

Obrázek 3.4 Jak Vás škola připravila vzhledem k požadavkům studia na VŠ/VOŠ?

(v % absolventů maturitních oborů kategorie M, kteří uvedli, že uvedené dovednosti při studiu VŠ potřebovali²)

3.4 Volba oboru na VŠ/VOŠ a důvody změny zaměření studia

Na jedné straně platí, že obor zvolený na střední škole je do určité míry určující pro další vzdělávací dráhu, kdy například volba humanitně zaměřeného oboru může významně ztížit přijetí na VŠ technického směru a naopak. Na druhé straně, přechod do terciárního vzdělávání představuje pro absolventy jednu z vhodných příležitostí ke korekci profesní dráhy, případně rozšíření „profesního portfolia“ pro uplatnění na trhu práce. Druhá důležitá otázka, na kterou jsme se zaměřili, je proto skutečnost, zda absolventi středních odborných škol pokračují na VŠ, resp. VOŠ, ve vzdělávání ve stejném nebo obdobném oborovém zaměření, které absolvovali na střední škole, a jaké jsou důvody pokračování ve studiu v jiném oboru.

V rámci námi sledovaného vzorku byli z hlediska pokračování ve vzdělávání poměrně aktivní i absolventi učebních oborů a nástavbového studia, z nichž 15,4 % uvedlo, že v průběhu 3 let od ukončení střední školy zahájili studium VŠ nebo VOŠ (včetně těch, co vstoupili do studia později nebo ve studiu v současnosti již nepokračují). Přitom 5,6 % z celého sledovaného vzorku začalo studovat VŠ nebo VOŠ v oborovém zaměření, které zhruba odpovídá zaměření na střední škole, vyšší procento (7,7 %) zahájilo studium v oboru, který

s původně absolvovaným oborem na střední škole nesouvisí. Zjištění, že relativně vyšší procento zahájilo studium v jiném oboru, souvisí s charakterem učebních oborů, které jsou zaměřeny na přímý vstup do praxe a připravují žáky pro výkon konkrétních dělnických profesí.

Z hlediska důvodů, proč si vybrali jiný obor na VŠ, vyučení uvádělo, že o původní obor neměli od počátku zájem (55,6 %) nebo ztratili zájem během vyučení (66,7 %). Pro všechny pak platilo, že je nový obor zajímavý víc (100,0 %). K dalším důvodům pokračování v jiném oboru patřila vysoká náročnost původního oboru nebo skutečnost, že na terciární úrovni návaznost na původní obor neexistuje (22,2 %).

V rámci vzorku absolventů maturitních oborů (kategorie M) vstoupilo do studia na VŠ nebo VOŠ 66,5 %³, přitom přibližně 42,4 % z celého vzorku absolventů této kategorie pokračovalo v původním nebo obdobném oborovém zaměření, 21,3 % zahájilo studium VŠ/VOŠ v oboru, který s původním oborem na střední škole nesouvisí, a 2,9 % uvedlo jinou odpověď, např. studium více oborů.

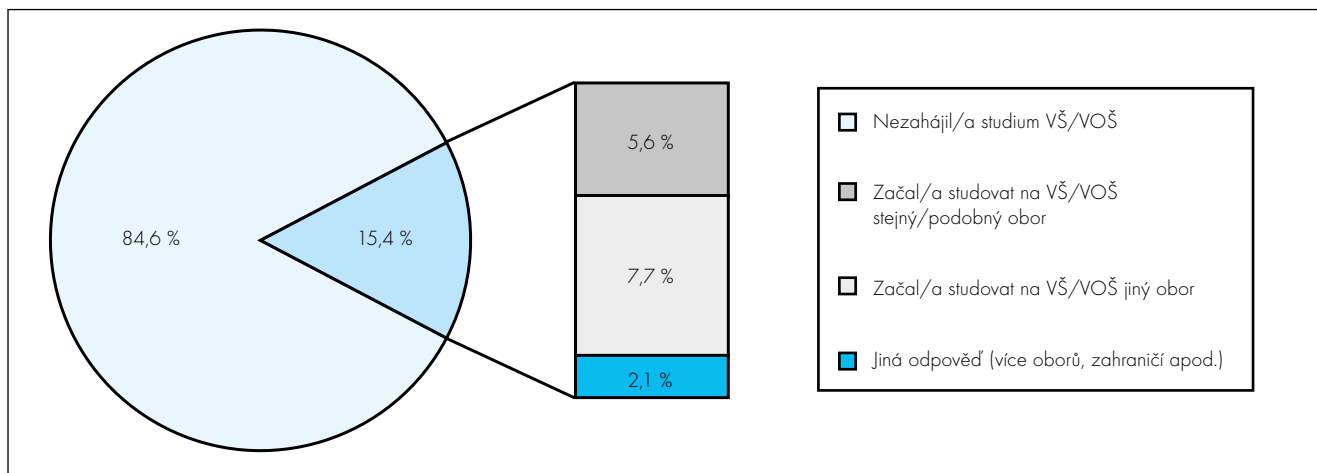
3) Údaj zahrnuje všechny absolventy středního vzdělání kategorie M ze vzorku, kteří během celého sledovaného období 3 let od ukončení střední školy vstoupili do terciárního vzdělávání, z tohoto důvodu údaj neodpovídá procentům těch, kteří pokračovali bezprostředně po maturitě, ani procentu těch, kteří studují 3 roky od ukončení střední školy, kdy část studentů zahájila studium později a část ho naopak opustila dříve.

2) Vzhledem k malému vzorku v kategorii vyučených a specifickým rozdílům nebylo provedeno porovnání kategorie M a H, soustředili jsme se na srovnání připravenosti v jednotlivých kompetencích.

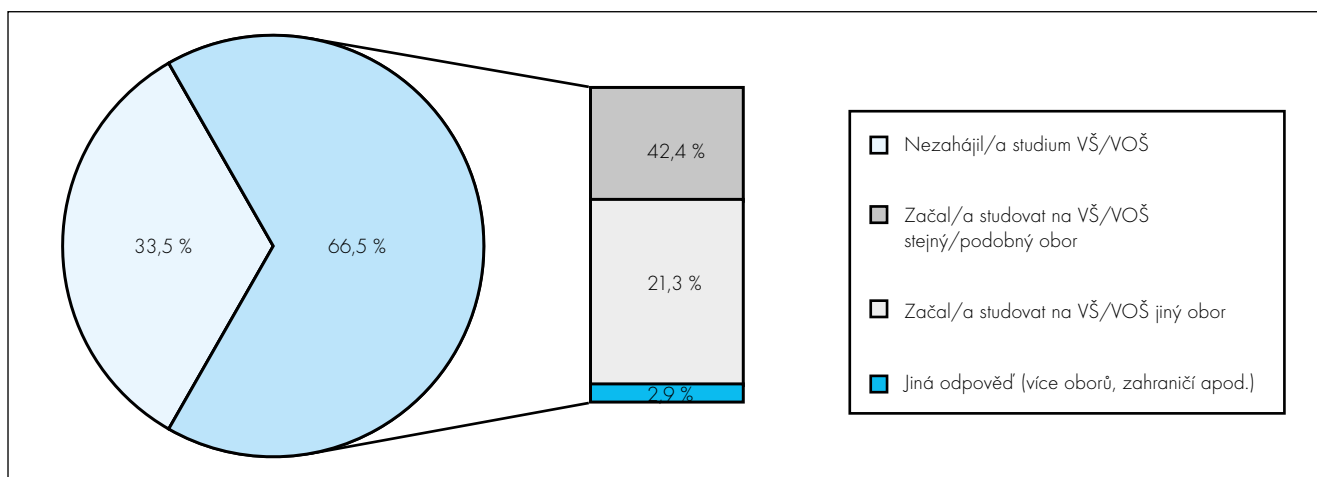
3. Zkušenosti absolventů středních škol s přechodem na trh práce

Obrázek 3.5 Zahájení studia na VŠ/VOŠ v období 3 let od ukončení SŠ

(v % odpovědí absolventů, kteří původně absolvovali učební obor – kategorie H a nástavbové studium)⁴

Obrázek 3.6 Zahájení studia na VŠ/VOŠ v období 3 let od ukončení SŠ (v % odpovědí absolventů středního vzdělání s MZ – kategorie M)

Absolventi maturitních oborů ve srovnání s vyučenými pokračovali v terciárním vzdělávání ve svém oboru častěji. Původní nezáměr o obor nebo ztráta zájmu o obor byla důvodem pro volbu jiného oborového zaměření méně často. K volbě jiného oboru, než jaký studovali na střední škole, vedl absolventy maturitních oborů zpravidla větší zájem o nově zvolený obor (80,0 %), častou motivací byla také snaha rozšířit si vzdělání o nový obor (80,6 %). Podstatným faktorem bylo i lepší uplatnění nového oboru na trhu práce (64,4 %). Nejčastější strategií v souvislosti se změnou oboru na VŠ byla snaha věnovat se zajímavějšímu oboru a rozšiřovat možnosti uplatnění na trhu práce směrem do jiných oborů.

Výsledky analýz dále ukázaly vzájemné ovlivňování a pro-

línání vzdělávací a profesní dráhy. Část absolventů středních odborných škol zahájila terciární vzdělávání v jiném oborovém zaměření, než jakému se věnovala na střední škole, poté, co získali zkušenosti z brigády nebo práce na částečný úvazek v jiné profesi. Setkání s jiným oborem nebo zajímavá pracovní šance tedy rovněž vedly k rozhodnutí části absolventů (18,8 %) změnit původní profesní směřování nebo si doplnit vzdělání v oboru, ve kterém už zahájili pracovní dráhu.

3.5 Zahájení pracovní dráhy absolventů středních škol

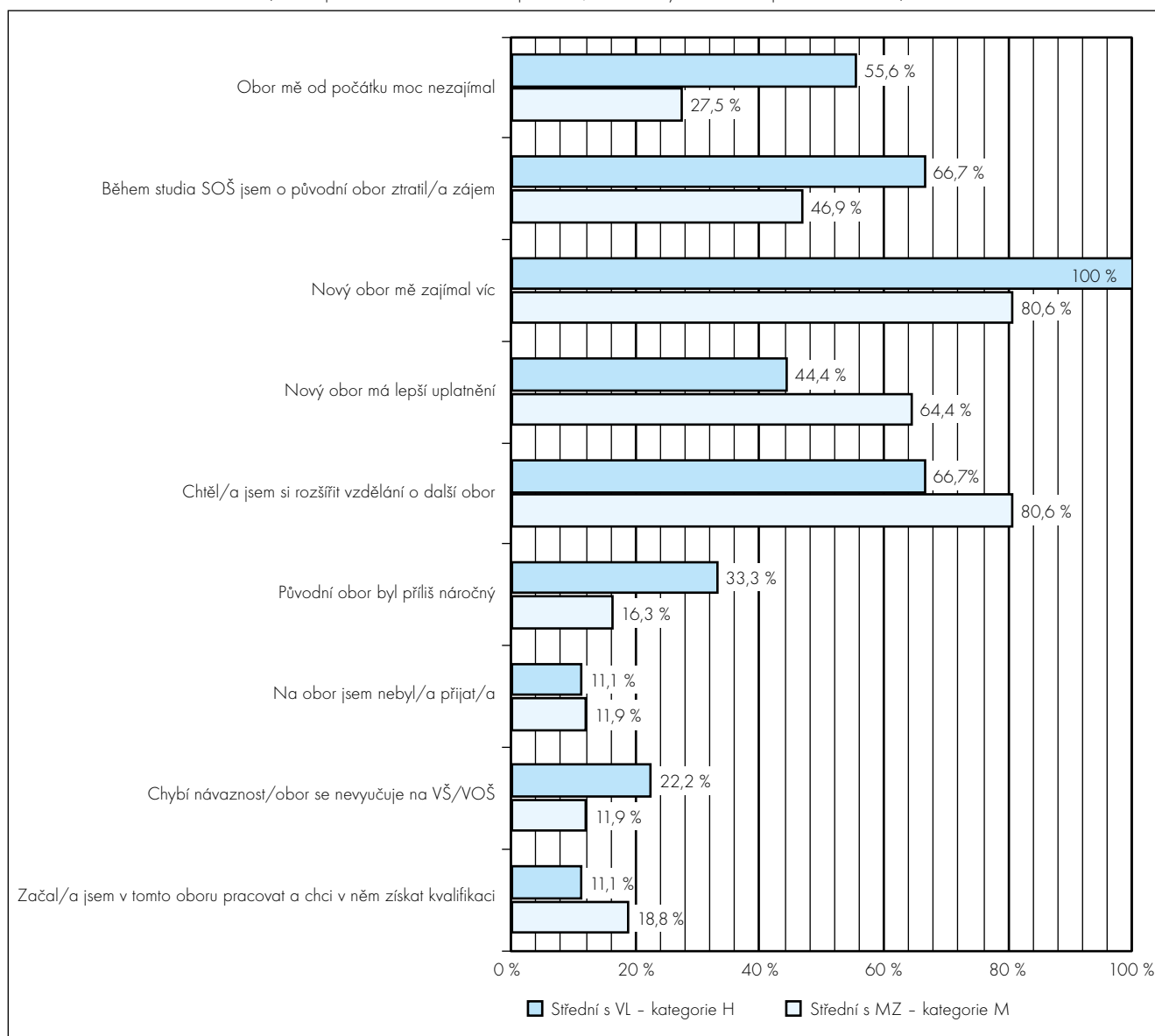
Přechod absolventů středních škol na trh práce se stává postupným a dlouhodobým procesem, řada absolventů po určitou dobu kombinuje různé formy pracovních a studijních aktivit. Výjimkou nejsou opakované vstupy do vzdělávání, kdy absolventi středních škol zahájí VŠ/VOŠ studium, ze studia odejdou a pracují a pak s novými zkušenostmi nastoupí znovu ke studiu jiného oboru. **Pracovní dráhu, ve smyslu získání dlouhodobého pracovního místa na pracovní smlouvu, DPČ nebo jako OSVČ, zahájilo v průběhu sledovaného**

4) Jedná se o souhrnné údaje za celé sledované období 3 let od ukončení střední školy. Z tohoto důvodu tyto údaje neodpovídají údajům v tabulce, která sleduje studijní a pracovní záměry pouze v daných časových bodech, tedy v závěru studia a po 3 letech. Vzhledem k dynamice procesů, vstupů i výstupů do vzdělávání, zaměstnání a podobně čísla nelze sčítat.

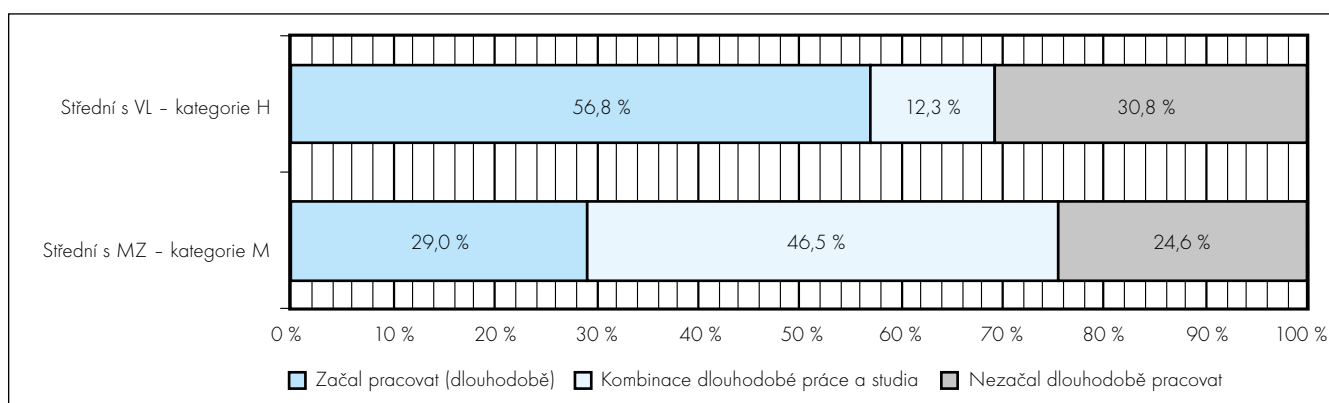
3. Zkušenosti absolventů středních škol s přechodem na trh práce

Obrázek 3.7 Proč jste nepokračoval/a na VŠ/VOŠ v původním oborovém zaměření?

(v % odpovědí rozhodně ano + spíše ano, možnost výběru více odpovědí současně)

Obrázek 3.8 Zahájení dlouhodobé pracovní aktivity a kombinace práce a studia ve sledovaném období 3 let od ukončení střední školy (v % odpovědí)

3. Zkušenosti absolventů středních škol s přechodem na trh práce

období 3 let od ukončení střední školy 69,2 % vyučených, 12,3 % ovšem kombinovalo dlouhodobou práci se studiem. 30,8 % vyučených ve sledovaném období nezačalo dlouhodobou pracovní činnost.

Ve skupině absolventů maturitních oborů (kategorie M) ve sledovaném období 3 let od ukončení střední školy začalo dlouhodobě pracovat na pracovní smlouvu, příp. DPČ nebo jako OSVČ, 75,5 % dotázaných. Vysoké procento z nich přitom ovšem kombinovalo různé formy dlouhodobé pracovní aktivity se studiem (46,5 %), jen 24,6 % nezačalo dlouhodobou pracovní aktivitu.

Kombinace práce a studia byla realizována různými formami a zahrnovala široké spektrum možností. V rámci našeho vzorku jsme u absolventů, kteří uvedli, že kombinovali práci se studiem, mapovali tyto varianty na základě otevřené otázky. Vzhledem k poměrně malému vzorku vyučených, kteří pokračovali až do terciárního vzdělávání a zároveň s tím ještě dlouhodobě pracovali, jsme se soustředili jen na analýzu absolventů středního odborného vzdělání s MZ - kategorie M.

Více než třetina absolventů uvedla, že kombinují studium VŠ/VOŠ s méně kvalifikovanou prací, zpravidla se jednalo o práci nebo brigádu mimo obor (34,3 %). Výhodou absolventů středních odborných škol, kteří pokračují v terciárním vzdělávání, je to, že již mají odbornou kvalifikaci, kterou mohou uplatnit na trhu práce během studia VŠ/VOŠ. Kombinaci studia VŠ nebo VOŠ s kvalifikovanou prací, která souvisí s oborem absolvovaným na střední škole nebo navazuje na obor studovaný na vysoké škole, uvedla necelá třetina absolventů (31,4 %). Významný podíl absolventů dále uvedl obecně, že kombinují studium VŠ/VOŠ s kvalifikovanou prací. Do této kategorie patří i výkon zaměstnání spolu s kombinovanou formou studia na VŠ nebo VOŠ (21,6 %). Asi 7,8 % absolventů studuje v terciárním vzdělávání a zároveň podniká formou

OSVČ. Přínosem kombinace studia se zaměstnáním může být určitý „synergický“ efekt, kdy si studenti mohou teoretické poznatky získané na střední škole a později i v terciárním vzdělávání vyzkoušet přímo v praxi. Na druhé straně, příliš velká pracovní angažovanost, nabídka zajímavé pracovní příležitosti nebo rozjezd vlastního podnikání mohou vést k rozhodnutí studium nedokončit. V rámci našeho vzorku uvedlo tuto situaci 3,9 % respondentů.

3.6 Strategie a úspěšnost hledání prvního zaměstnání

Získání zaměstnání závisí na celé řadě faktorů. Určitou roli v úspěšnosti a rychlosti vstupu na trh práce může hrát i využití různých strategií hledání zaměstnání. Ty mohou být založeny jak na formálních, tak na neformálních způsobech.

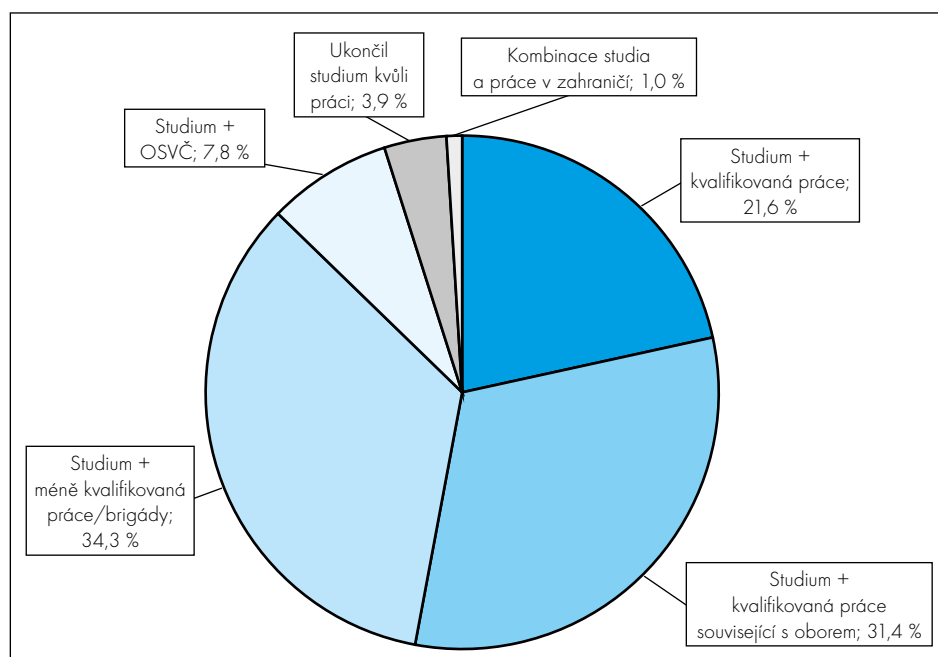
Absolventi středních odborných škol, a to jak učebních, tak maturitních oborů, získali své první (dlouhodobé) zaměstnání nejčastěji prostřednictvím internetu. Takto své první zaměstnání získalo 24 % absolventů učebních oborů a 28 % absolventů maturitních oborů kategorie M.

Na druhém místě z hlediska četnosti získání zaměstnání v kategorii vyučených bylo využití pomoci rodičů a příbuzných. Jejich prostřednictvím získalo své první zaměstnání 20 % vyučených oproti 13 % absolventů maturitních oborů. Pro absolventy maturitních oborů byly pro získání prvního zaměstnání naopak důležitější kontakty se spolužáky, kdy prostřednictvím sociálních sítí a kontaktů s kamarády nebo spolužáky našlo první zaměstnání 17 % z nich (oproti 7 % v kategorii vyučených).

Z výsledků šetření je dále zřejmé, že pro získání zaměstnání je podstatným faktorem především aktivní přístup absolventů a jejich přímý kontakt s budoucím zaměstnavatelem. Na základě osobní návštěvy zaměstnavatele nebo firmy získalo první práci 16 % vyučených a 12 % absolventů maturitních oborů.

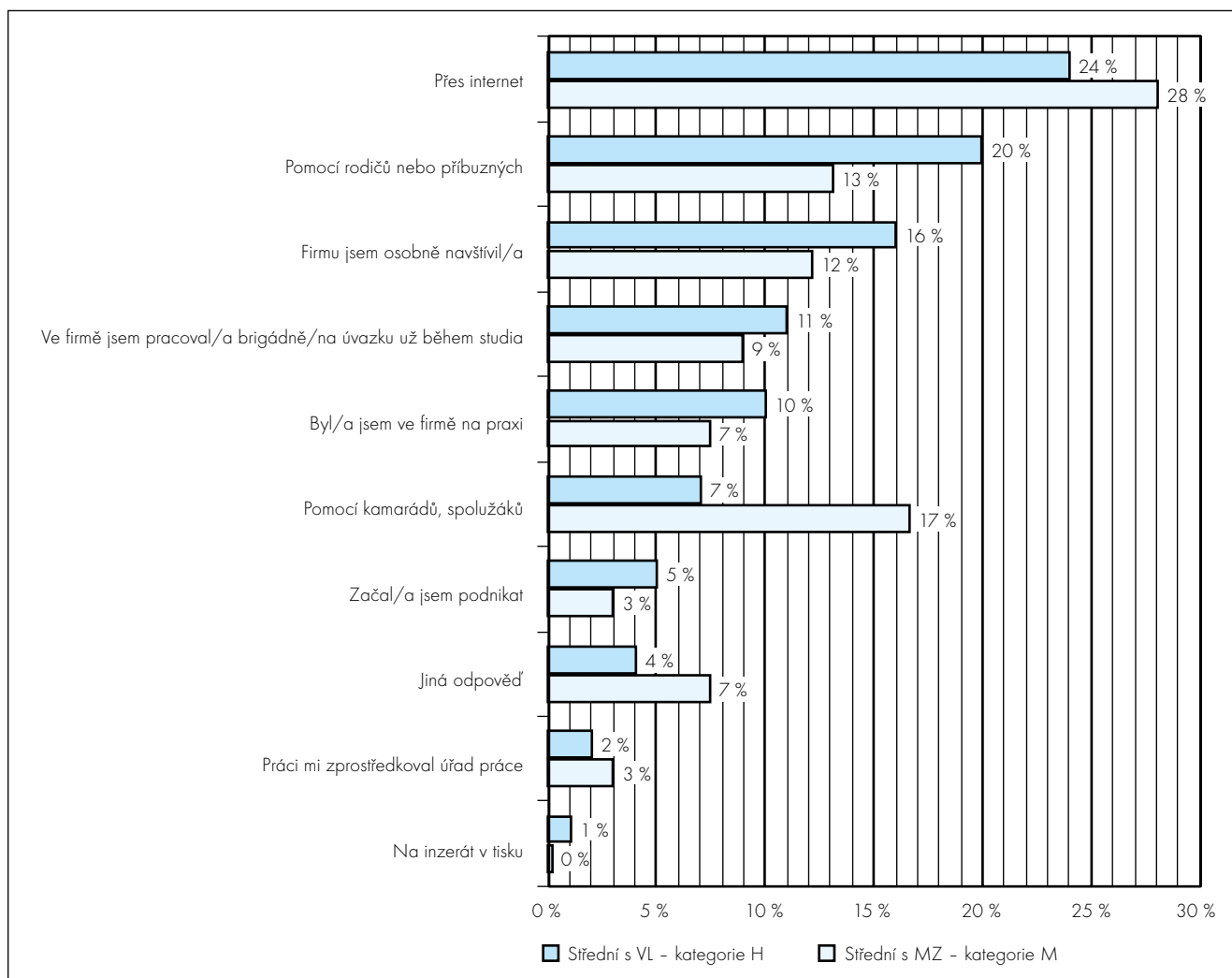
Významná část absolventů středních odborných škol využila předchozí zkušenosti se zaměstnavatelem, u kterého pracovali na brigádách nebo na zkrácený úvazek již během studia (11 %, resp. 9 %), a také kontakty získané během školní praxe, kdy 10 % vyučených a 7 % absolventů maturitních oborů nastoupilo do firem, kde předtím vykonávali praxi. Celkově tedy 21 % vyučených a 16 % absolventů maturitních oborů nastoupilo do firem, ve kterých pracovali již během studia. Tento způsob „zaháčkování“ se na trhu práce už během studia zároveň dokládá změnu charakteru přechodu na trh práce, kdy často souběžně probíhají

Obrázek 3.9 Kombinace studia na VŠ/VOŠ s (dlouhodobými) pracovními aktivitami (v % odpovědí absolventů středního odborného vzdělání s MZ - 3 roky od ukončení SŠ)

3. Zkušenosti absolventů středních škol s přechodem na trh práce

Obrázek 3.10 Jakým způsobem jste si našel/našla své první zaměstnání? (v % odpovědí)

pracovní a studijní aktivity a žáci zahajují budování kariéry již před ukončením studia.

Zároveň se ukazuje důležitost osobní zkušenosti, kdy je kontakt se zaměstnavatelem výhodný pro obě strany. Budoucí absolvent má příležitost vytvořit si konkrétní představu o pracovní pozici, obsahu práce a s ní spojených nárocích, dále o fungování firmy, způsobu řízení a podobně. Na druhé straně zaměstnavatel získá potřebné informace o schopnostech absolventa, jeho pracovní výkonnosti, spolehlivosti, schopnosti komunikace a „kompatibilitě“ s pracovním kolektivem apod.

K méně významným způsobům získání zaměstnání patří zprostředkování zaměstnání úřadem práce. Úřad práce pomohl zprostředkovat zaměstnání jen asi 2 % vyučených a 3 % absolventů maturitních oborů. Využití inzerátů v tisku pak bylo z hlediska četnosti téměř zanedbatelné.

Porovnáme-li na závěr formální a neformální způsoby získání zaměstnání, pak nejčastějším způsobem získání zaměstnání je internet. Spolu s ostatními, okrajově se vyskytujícími formálními způsoby získání zaměstnání (ÚP, inzerát) činí procento takto získaných zaměstnání 27 %, resp. 31 %. Více než dvě třetiny zaměstnání tedy absolventi získali na základě

tzv. neformálních kanálů, kdy se klíčovou stává vlastní aktivita studentů a absolventů a vytváření sítě pracovních kontaktů.

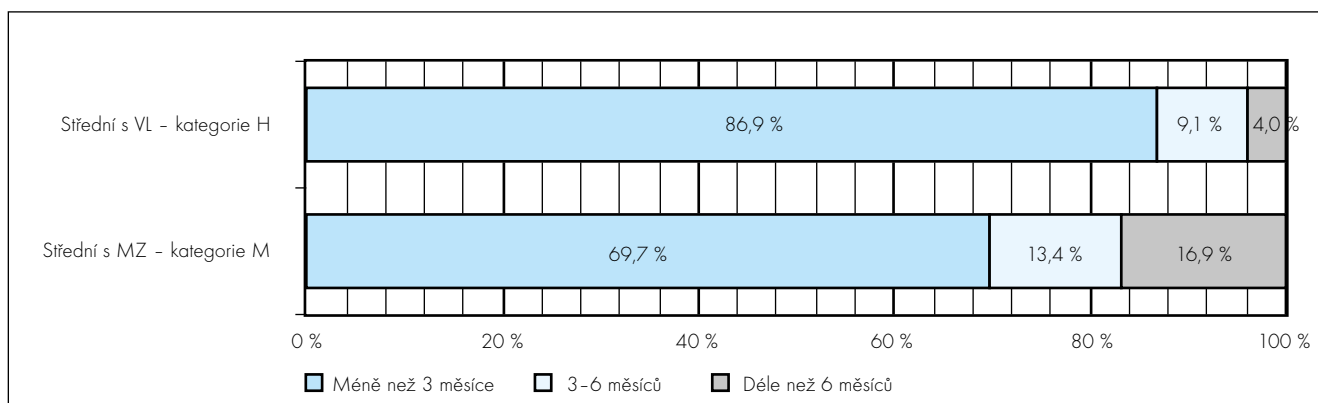
Porovnání kategorie vyučených a absolventů středních škol s maturitní zkouškou ukazuje určité rozdíly. V obou kategoriích je nejčastějším způsobem získání zaměstnání internet. Častěji tento způsob využili maturanti (28 % oproti 24 %). Pomocí rodičů využili častěji naopak vyučení (20 % oproti 13 %), kteří také častěji navštěvovali a osobně oslovovali firmy (16 % oproti 12 %) a více využili i přímé kontakty se zaměstnavatelem. Vyučení mírně častěji zahájili činnost jako OSVČ (5 % oproti 3 %). Absolventi maturitních oborů naopak více využívali informace a pomoc kamarádů nebo spolužáků (17 % oproti 7 %).

3.7 Doba hledání prvního zaměstnání

Doba hledání prvního zaměstnání po skončení střední školy závisí na celé řadě faktorů, z nichž k nejnáměnnějším patří

3. Zkušenosti absolventů středních škol s přechodem na trh práce

Obrázek 3.11 Jak dlouho Vám trvalo najít si první zaměstnání po skončení střední školy? (v % odpovědí)⁵

aktuální situace na trhu práce, zejména míra nezaměstnanosti absolventů v jednotlivých oborech a poptávka zaměstnavatelů, a to nejen v celkovém, ale i regionálním pohledu. Sledovaný vzorek absolventů středních škol vstupoval na trh práce v roce 2015, tedy v době klesající nezaměstnanosti po odeznění ekonomické krize.

Podíváme-li se na dynamiku vstupu absolventů na trh práce, tedy získání prvního dlouhodobého zaměstnání, kdy byli zahrnuti respondenti, kteří uvedli, že ve sledovaném období 3 let od ukončení střední školy začali dlouhodobě pracovat jako zaměstnanci na pracovní smlouvu, na dohodu o pracovní činnosti nebo začali podnikat jako OSVČ, můžeme konstatovat, že z těch, kteří si hledali zaměstnání, přibližně 86,9 % vyučených a 69,7 % maturantů kategorie M uvedlo, že získali první zaměstnání do 3 měsíců. 9,1 % vyučených a 13,4 % absolventů maturitních oborů kategorie M získalo první dlouhodobé zaměstnání s odstupem 3-6 měsíců od ukončení studia na střední škole a přibližně 4 % vyučených a 16,9 % absolventů maturitních oborů si našlo zaměstnání až po více než 6 měsících.

Důvody této časové prodlevy mezi ukončením střední školy a získáním prvního dlouhodobého zaměstnání mohou být různé, od obtížného hledání zaměstnání v regionu nebo v oboru, po osobní důvody, zdravotní problémy nebo opakované pokusy o studium.

Z výsledků je zřejmé, že přechod absolventů na trh práce ani v období ekonomického růstu a relativně nízké míry nezaměstnanosti neprobíhá plynule ani jednorázově po ukončení střední školy.

V rámci sledovaného vzorku vstupovali na trh práce rychleji absolventi učebních oborů. Vzhledem ke skutečnosti, že míra nezaměstnanosti absolventů registrovaných na úřadech práce v roce 2015 v kategorii vyučených byla o 3 procentní body vyšší než v kategorii M, ukazuje pozvolnější nástup do zaměstnání v kategorii absolventů maturitních oborů spíše větší rozvolněnost při přechodu ze školy do zaměstnání.

5) Zahrnuti jsou pouze respondenti, kteří uvedli, že ve sledovaném období od ukončení střední školy začali dlouhodobě pracovat jako zaměstnanci na pracovní smlouvu, na DPČ nebo začali podnikat jako OSVČ.

3.8 Práce v oboru a důvody práce v jiném oboru

Jedním z důležitých aspektů úspěšného začlenění na trhu práce je otázka, zda absolventi pracují v oboru, který vystudovali, nebo odcházejí za prací do jiného oboru.

Zaměříme se nejprve na plány budoucích absolventů. V kategorii učebních oborů, případně později nástavbového studia, uvedla v rámci sledovaného vzorku jen těsně nadpoloviční většina vyučených - 51,0 %, že na konci středoškolského vzdělávání bylo jejich záměrem pracovat přímo v oboru, ve kterém se vyučili. Dalších 11,0 % vyučených zvažovalo práci ve vystudovaném nebo příbuzném oboru, 8 % se chtělo uplatnit v příbuzném oboru a 22 % plánovalo odejít za prací mimo absolvovaný obor. Přibližně 8 % vyučených uvedlo, že si chtěli hledat zaměstnání v jakémkoli oboru, resp. že obor nebyl hlavním kritériem výběru.

Podíváme-li se na reálné uplatnění po vyučení, pak se přímo v oboru, ve kterém se vyučili, uplatnilo 54,4 % vyučených, 20,5 % pracovalo v příbuzném oboru a 25,0 % ve zcela jiném oboru. Po třech letech od vyučení pak došlo k dalšímu odlivu absolventů z oboru, takže přímo v oboru zůstalo jen 36,0 % vyučených, 18,6 % pracuje v příbuzném oboru a 45,3 % odešlo mimo obor.

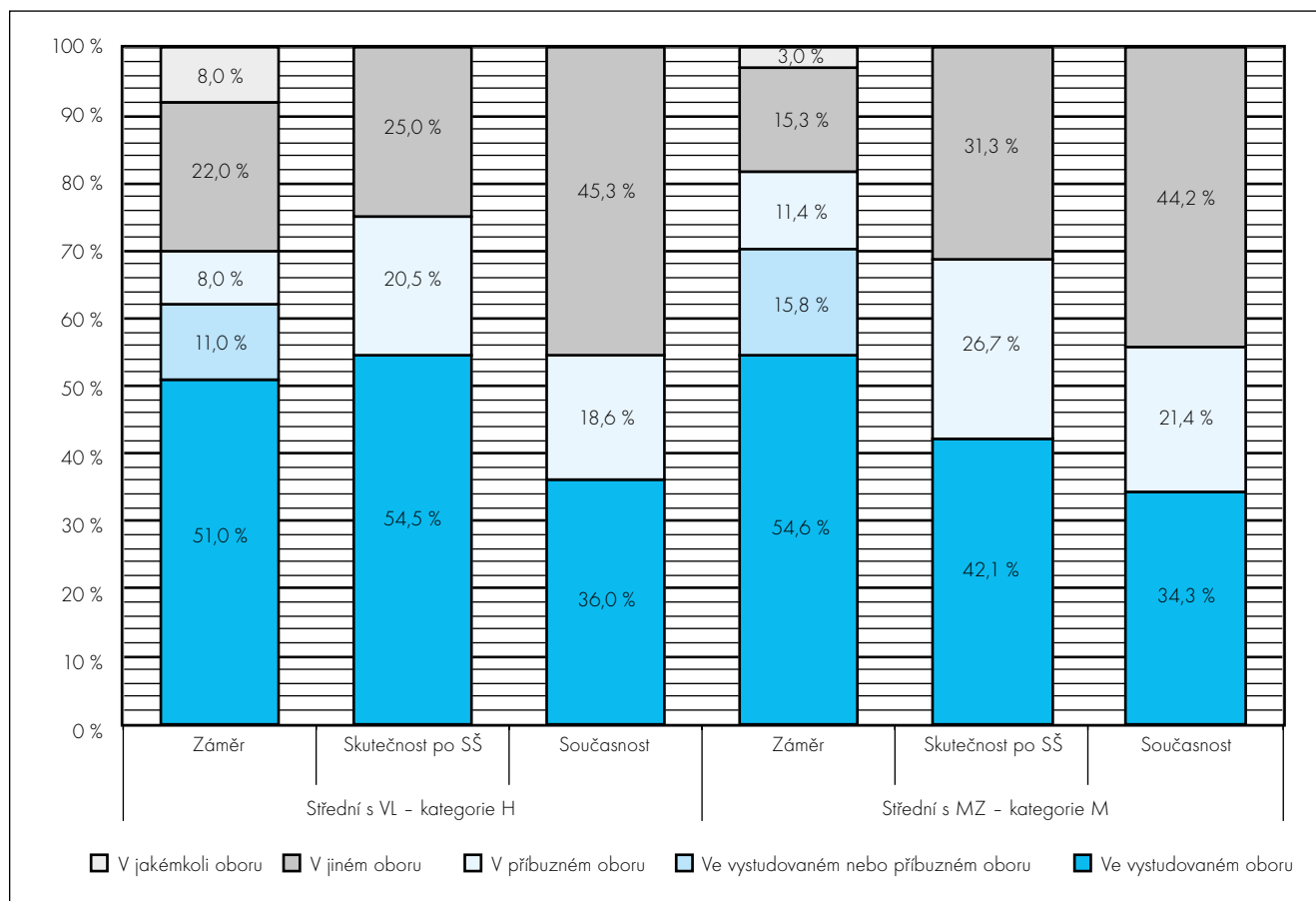
V kategorii absolventů maturitních oborů (kategorie M), kteří ve sledovaném období získali dlouhodobé zaměstnání, mělo v úmyslu pracovat v oboru 54,6 % dotázaných, 15,8 % uvažovalo o zaměstnání ve svém nebo v příbuzném oboru, práci v příbuzném oboru si chtělo hledat 11,4 % z nich a mimo obor chtělo v závěru studia na střední škole odejít 15,3 % maturantů. Na rozdíl od vyučených bylo procento těch, kterým nezáleželo na tom, v jakém oboru najdou uplatnění, velmi nízké (3 %).

Po ukončení střední školy začalo pracovat přímo v oboru jen 42,1 % absolventů maturitních oborů, v příbuzném oboru 26,7 % a do jiného oboru odešlo 31,3 %. V současnosti, tedy 3 roky od ukončení studia na střední škole, pracuje přímo v oboru jen 34,3 % absolventů, 21,4 % pracuje v příbuzném oboru a 44,2 % odešlo mimo obor studovaný na střední škole.

Porovnáme-li tedy záměry a skutečnost, přímo v oboru se nakonec uplatnilo nižší procento jak z kategorie vyučených, tak z absolventů maturitních oborů a s odstupem 3 let od ukončení střední školy došlo k dalšímu odlivu mimo obor.

3. Zkušenosti absolventů středních škol s přechodem na trh práce

Obrázek 3.12 Plánované a reálné uplatnění absolventů v oboru (v % odpovědí)⁶

Porovnáme-li obě kategorie, vyučené a absolventy maturitních oborů, pak v rámci sledovaného vzorku měli **vyučení mírně nižší zájem pracovat v oboru a častěji chtěli odejít mimo obor** (22,0 % oproti 15,3 %). **Vyšší procento vyučených potom uvedlo, že jim na oboru nezáleží, že si budou hledat práci v jakémkoli oboru** (8,0 % oproti 3,0 %). Bezprostředně po ukončení střední školy se uplatnila v oboru nadpoloviční většina vyučených (54,5 %), zatímco v kategorii absolventů maturitních oborů jen 42,1 %. S odstupem 3 let se ovšem procento absolventů pracujících v oboru, resp. mimo obor v kategorii vyučených a absolventů maturitních oborů v rámci sledovaného vzorku příliš neliší (36,0 % oproti 34,3 % pracujících v oboru, 18,6 % a 21,4 % v příbuzném oboru a 45,3 % a 44,2 % mimo obor).

Šetření se dále zaměřilo i na důvody odchodu za práci do jiného oboru. Obecně můžeme rozlišit tři základní kategorie důvodů, proč absolventi odcházejí pracovat mimo obor. První skupina důvodů odráží aktuální situaci na trhu práce, tedy nabídku nebo naopak nedostatek pracovních příležitostí v oboru. Druhou skupinu tvoří pracovní a platové podmínky poskytované zaměstnavateli a třetí pak souvisejí se samotnými

absolventy, jejich profesním zájmem, osobní nebo rodinnou situací, nutností dojíždění a podobně. V řadě případů ovšem dochází ke kombinaci těchto důvodů, proto měli absolventi možnost zvolit více odpovědí současně.

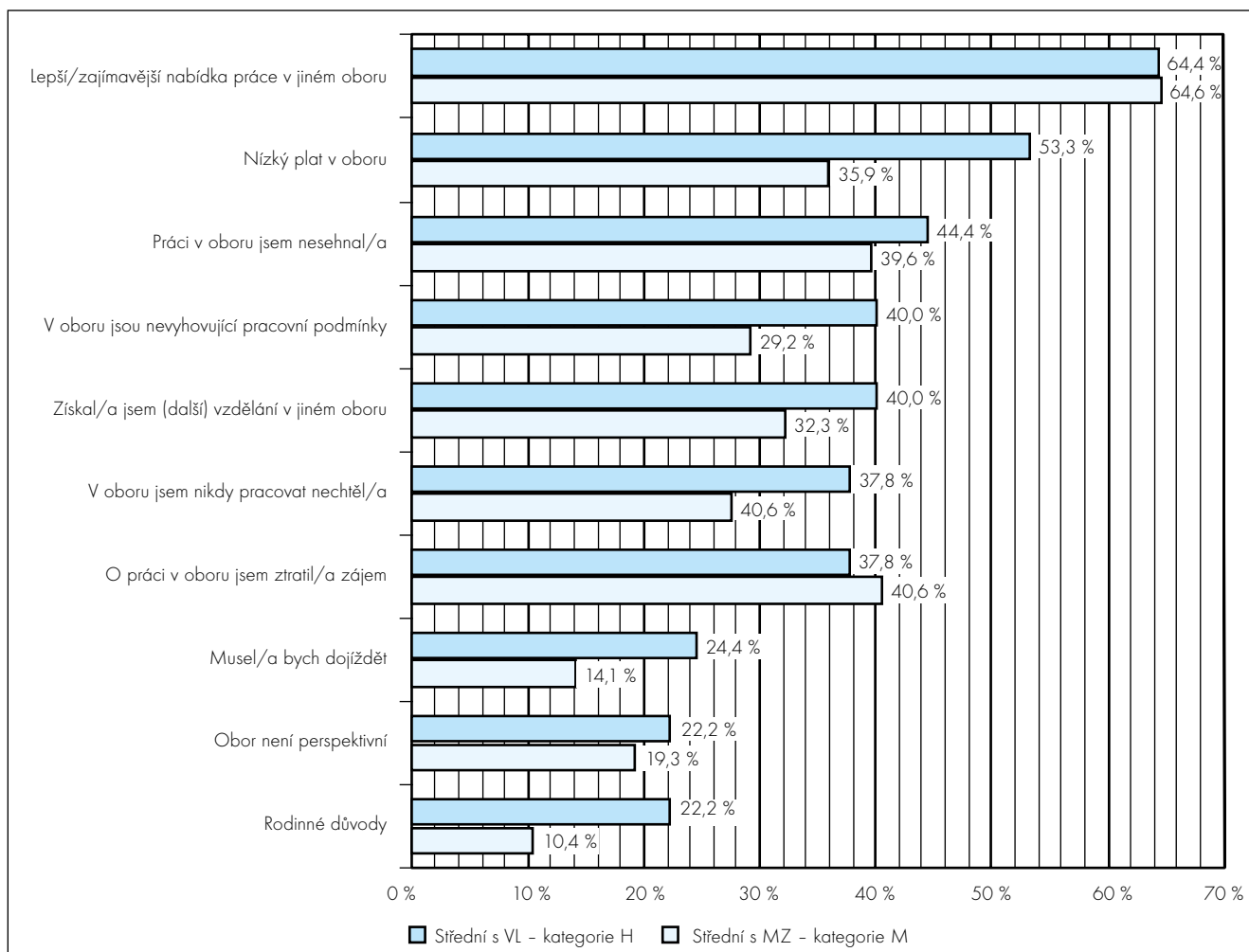
V současnosti, kdy nabídka pracovních příležitostí je i pro absolventy škol dobrá, **je výrazně nejfrekventovanějším důvodem odchodu za práci do jiného oboru lepší nebo zajímavější nabídka práce v jiném oboru**. Tento důvod uvádí téměř shodné procento z těch absolventů učebních i maturitních oborů, kteří pracují mimo svůj obor (64,4 % a 64,6 %).

V kategorii vyučených pak patří k důležitým faktorům odchodu za práci mimo obor zejména trh práce – nespojenost s platovými podmínkami (53,3 %) a nevyhovující pracovní podmínky (40,0 %). Navzdory příznivé situaci na trhu práce absolventi mezi dalšími podstatnými důvody hledání práce mimo obor uvádějí i potíže se získáním práce ve svém oboru (44,4 %), což může souviset jak přímo se situací v oboru, tak i regionálními faktory nebo i představou určité konkrétnější práce v oboru. Významné procento vyučených uvádí jako jeden z důvodů práce v jiném oboru, že v původním oboru nikdy pracovat nechtěli (37,8 % z těch, kteří pracují mimo obor). Stejně procento pak uvádí ztrátu zájmu o práci v oboru (37,8 %). Tento důvod je zřejmě možné dát do souvislosti s omezením učňů při volbě oboru v důsledku špatného prospěchu, kdy řada z nich zahájí obor, který je nezajímavý. Poměrně významným důvodem práce mimo obor, ve kterém

⁶ Otázka byla vztahována k oboru na střední škole. Zahrnuti byli pouze respondenti, kteří uvedli, že si v období od ukončení střední školy našli dlouhodobou práci na pracovní smlouvu nebo DPČ, případně zahájili činnost jako OSVČ.

3. Zkušenosti absolventů středních škol s přechodem na trh práce

Obrázek 3.13 Důvody odchodu za prací mimo obor (v % odpovědi rozhodně ano + spíše ano, absolventi 3 roky od ukončení SŠ, kteří pracují mimo obor, možnost výběru více odpovědí současně)⁷

se vyučili, je získání nebo zahájení vzdělávání v jiném oboru, ať už formou nástavbového studia, nebo případně i terciárního vzdělávání (40,0 % z těch, kteří pracují mimo obor). K méně frekventovaným důvodům patří nutnost dojíždění (24,4 %), odchod z oboru, který absolvent považuje za neperspektivní (22,2 %) nebo rodinné důvody (22,2 %).

Absolventi maturitních oborů odcházejí pracovat mimo obor, podobně jako vyučení, nejčastěji z důvodu lepší nebo zajímavější nabídky práce v jiném oboru (64,6 %). Na druhém místě je ztráta zájmu o obor (40,6 %) a skutečnost, že vhodnou práci v oboru se jim nepodařilo sehnat (39,6 % z těch, kteří pracují mimo obor). Na dalších místech je pak nízký plat v oboru (35,9 %) a získání nebo zahájení vzdělání v jiném oboru (32,3 %). K méně častým důvodům práce mimo obor patří nevyhovující pracovní podmínky (29,2 %) nebo skutečnost, že v oboru nikdy pracovat nechtěli (27,6 %). S nižší frekvencí pak absolventi maturitních oborů uváděli odchod z oboru, který nepovažovali za perspektivní (19,3 %), dojíždění do práce (14,1 %) nebo rodinné důvody (10,4 %).

Porovnáme-li důvody odchodu za prací mimo obor, pak v obou kategoriích vzdělání je dominantním důvodem získání lepší nebo zajímavější nabídky práce v jiném oboru (64,4 % a 64,6 %). V kategorii vyučených jsou pak tradičně více zastoupeny důvody související s charakterem a podmínkami práce a jejím oceněním (nevyhovující pracovní podmínky jako jeden z důvodů odchodu mimo obor uvádí 40,0 % vyučených z těch, co pracují mimo obor, oproti 29,2 % absolventů maturitních oborů, nízký plat 53,3 % oproti 35,9 %). V kategorii vyučených jsou mezi důvody hledání práce mimo obor dále častěji uváděny potíže se získáním práce ve svém oboru (44,4 % oproti 39,6 %). Odpověď, že v oboru nikdy pracovat nechtěli, je rovněž častější u vyučených (37,8 % oproti 27,6 %). Ztráta zájmu o obor je naopak v obou kategoriích na zhruba stejné úrovni (37,8 % a 40,6 %). K méně frekventovaným důvodům patří nutnost dojíždění (24,4 % a 14,1 %), který je rovněž více zastoupen v kategorii vyučených. Častěji uvádějí vyučení i neperspektivnost oboru (22,2 % a 19,3 %) a rodinné důvody (22,2 % a 10,4 %).

⁷ Zahrnutí jsou pouze absolventi, kteří uvedli dlouhodobou práci na pracovní smlouvu jako zaměstnanci, na DPČ a jako OSVČ.

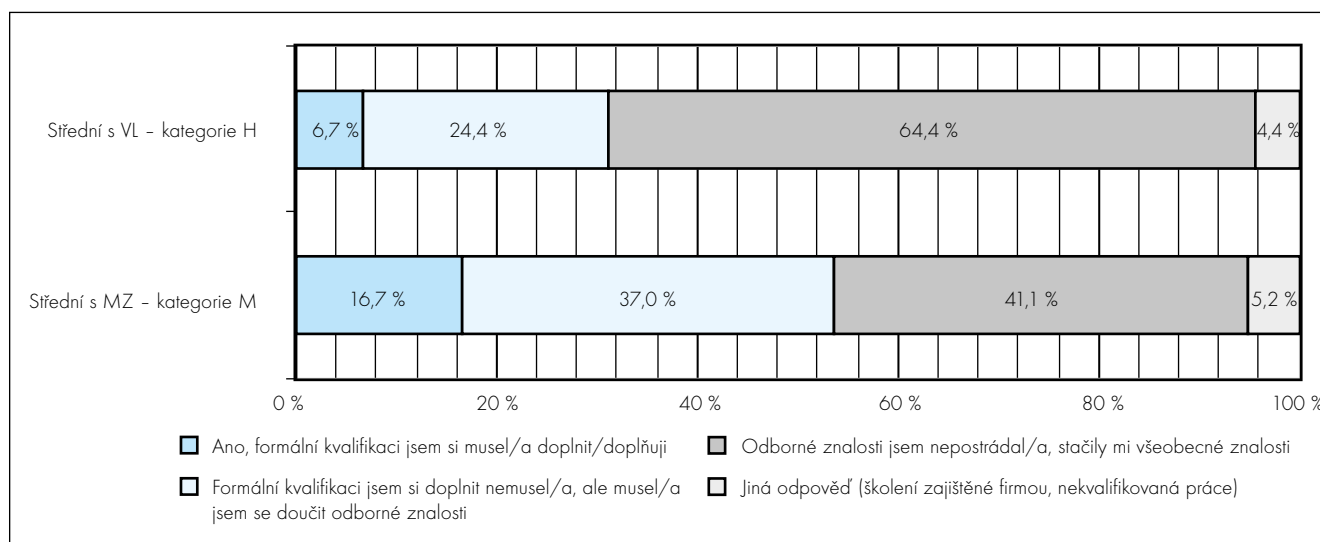
3.9 Potřeba doplnění kvalifikace

Vztah mezi vzdělávacím systémem a trhem práce se v různých zemích liší. Zatímco v některých zemích je poměrně těsný a kvalifikační požadavky zaměstnavatelů jsou výrazně svázané s kvalifikací získanou ve škole nebo v ostatních formách odborné přípravy, v jiných zemích je tento vztah volnější. V moderní společnosti, charakterizované rychlým technologickým vývojem a s tím spojenými změnami, se do popředí dostává koncept celoživotního učení, které se stává kontinuálním procesem získávání vědomostí jak formálními, tak neformálními způsoby. V souvislosti s tím vzniká otázka potřeby formálního stvrzení znalostí a dovedností získaných v praxi, například prostřednictvím schválené Národní soustavy kvalifikací (NSK). Ta představuje registr profesních kvalifikací existujících na pracovním trhu v ČR a umožňuje zájemcům získat celostátně uznávané osvědčení o jejich profesní kvalifikaci.

V kategorii absolventů maturitních oborů (kategorie M), kteří v období 3 let od ukončení střední školy pracují mimo obor, byly požadavky na doplnění formální kvalifikace častější. Formální kvalifikaci si muselo doplnit 16,7 % absolventů, 37,0 % si nemuselo doplnit formální kvalifikaci, ale museli se odborné znalosti doučit, 41,1 % uvedlo, že si v novém oboru vystačili se všeobecnými znalostmi. Okrajově pak vyučení i absolventi maturitních oborů uváděli odpověď „jiné“, která zahrnovala např. účast na konkrétním školení zajištěném firmou.

Část absolventů si tedy pro práci mimo obor, respektive pro výkon nové profese, musela formální kvalifikaci doplnit. V rámci otevřené otázky absolventi uváděli, jakým způsobem. Absolventi si nejčastěji doplnili, případně doplňují formální kvalifikaci dalším studiem (kolem 30 %), jednalo se např. o dálkové pomaturitní studium, dálkové studium VŠ/VOŠ, kombinované zkrácené studium jiného oboru

Obrázek 3.14 Pokud v současnosti pracujete v jiném oboru, musel/a jste si kvalifikaci doplnit? (v % odpovědí)⁸

Z tohoto důvodu nás zajímalo, jak obtížný byl přechod absolventů středních odborných škol za práci do jiného oboru nebo profese a zda byl spojen s nutností doplnění formální kvalifikace nebo jiné formy získání znalostí z nového oboru, např. prostřednictvím zaučení ve firmě nebo jinými neformálními způsoby.

V rámci kategorie vyučených, kteří v období 3 let od vyučení začali pracovat v jiném oboru, si formální kvalifikaci muselo doplnit 6,7 % dotázaných, 24,4 % uvedlo, že si nemuseli doplnit formální kvalifikaci, ale museli se odborné znalosti doučit. Převážná většina z těch, kteří v době realizace šetření pracovali mimo obor, uvedla, že odborné znalosti nepostrádali a že si vystačili se všeobecnými znalostmi (64,4 %).

na střední škole. Přibližně třetina (30 %) absolvovala různé akreditované kurzy nebo školení. Další 22 % uvedlo konkrétněji, že absolvovali rekvalifikační kurz nebo zkoušku podle Národní soustavy kvalifikací (např. certifikát pro práci ve výškách).

Poměrně často absolventi uváděli (17 %), že museli absolvovat zkoušky v souvislosti s požadavky státní služby nebo jiných institucí, které jsou stanoveny na základě příslušných zákonů (např. základní odborná příprava Policie ČR, státní zaměstnanecká zkouška, certifikát vyžadovaný Českou národní bankou pro pojišťovací zprostředkovatele, akreditovaný kvalifikační kurz Sanitář podle osnov schválených ministerstvem zdravotnictví nebo trenérská licence na základě akreditovaného kurzu MŠMT). Část zkoušek, které absolventi středních škol museli splnit, tedy vyplývala z konkrétních kvalifikačních požadavků stanovených zákonem v jednotlivých resortech, případně v návaznosti na požadavky stanovené pro získání živnostenského oprávnění podle živnostenského zákona.

8) V rámci odpovědi „jiné“ absolventi uváděli, že práce vyžaduje pouze běžné dovednosti a odborná kvalifikace není potřeba (práce s dětmi, úklid) nebo navazuje na hobby, kdy absolvent potřebné znalosti získal v rámci zájmové činnosti a podobně.

3. Zkušenosti absolventů středních škol s přechodem na trh práce

3.10 Soulad pracovní pozice s oborem a úrovní vzdělání

Dalším důležitým hlediskem úspěšnosti uplatnění absolventů na trhu práce je kromě otázky souladu mezi absolvovaným oborem a oborem, ve kterém absolventi pracují, otázka, zda se uplatňují na pozicích, které odpovídají úrovni získaného vzdělání.

S ohledem na skutečnost, že řada absolventů ještě studuje a současně s tím i pracuje, jsme absolventy sledovali podrobněji v rozdělení na ty, kteří již dále ve studiu nepokračovali a lze tedy u nich předpokládat, že jejich pozice na trhu práce by měla být již „stabilizovaná“, a ty, kteří zahájili další studium a vstoupili na trh práce se zpožděním, případně kombinují různé formy práce a studia.

V rámci kategorie vyučených, kteří ve sledovaném období nepokračovali v nástavbovém studiu, vykonává 58 % z nich práci, pro kterou je podle jejich názoru nejhodnější vyučení v oboru. Tito absolventi tedy pracují na pozicích, které odpovídají jak absolvovanému oboru, tak úrovni vzdělání. Další 23 % potom uvádí, že nejhodnější je vyučení v jiném oboru. V souladu se získanou úrovní vzdělání tedy pracuje 81 % z nich. Na pozicích, pro které je vhodnější vyšší úroveň vzdělání, pracuje 16 % vyučených, z toho pro 8 % je nejhodnější (podle jejich názoru) maturitní vzdělání v oboru, pro 4 % maturitní vzdělání v jiném oboru a pro 2 % maturitní zkouška obecně. Přibližně 2 % vyučených uvedla, že pro jejich současnou pracovní pozici není důležité formální vzdělání, případně že záleží na předpokladech, a ne na absolvovaném oboru (rovněž 2 %). Okrajově se vyskytl názor, že nejhodnějším vzděláním je VŠ (2 %).

nevyžaduje žádné formální vzdělání (5 %), případně na pozicích, kde nezáleží na oboru, ale na znalostech a předpokladech (3 %).

Z kategorie absolventů maturitních oborů, kteří ve sledovaném období nepokračovali v terciárním vzdělávání, pracuje na pozici, pro kterou je nejhodnější maturitní úroveň vzdělání, 65 % z nich, přitom ovšem jen pro 39 % je nejhodnější maturitní vzdělání v absolvovaném oboru a pro 21 % maturitní vzdělání v jiném oboru, pro 5 % pak maturitní zkouška obecně. Na pozici, pro kterou by stačilo vyučení, tedy nižší, než je dosažené vzdělání, pracovalo tři roky od ukončení střední školy 17 % dotázaných, z toho 6 % na pozici, pro kterou by bylo nejhodnější vyučení v oboru, a 11 % na pozici, pro kterou by byl vhodnější jiný obor. Zdá se tedy, že práce na nižší pozici je častěji spojena s prací v jiném oboru. Naopak 10 % uvedlo, že pracují na vyšší pozici, pro kterou je vhodnější VŠ nebo VOŠ.

Absolventi, kteří ve sledovaném období zahájili studium VŠ nebo VOŠ, pracují 3 roky od ukončení střední školy zatím nejčastěji na pozicích, pro které je nejhodnější maturitní vzdělání (47 %, z toho 31 % v oboru vzdělání, 14 % v jiném oboru a 2 % s maturitní úrovní bez ohledu na obor). Poměrně vysoké procento (37 %) uvádí, že již nyní pracují na pozicích, pro které je nejhodnější VŠ vzdělání. Pouze 8 % absolventů maturitních oborů, kteří zahájili studium VŠ nebo VOŠ, v současnosti zastává pozici, pro kterou stačí vyučení (z toho 5 % vyučení v jiném oboru), a 7 % uvádí, že nezáleží na vzdělání ani oboru.

Tabulka 3.1 Jaké je požadované/nejhodnější vzdělání pro Vaši současnou pracovní pozici? (v % odpovědí)⁹⁾

	Sřední s VL - kat. H	Sřední s VL + zahájil L5	Sřední s MZ - kategorie M	Zahájil VŠ/VOŠ
Vyučení v mém oboru	58%	21%	6%	3%
Vyučení v jiném oboru	23%	33%	11%	5%
Maturitní vzdělání v mém oboru	8%	23%	39%	31%
Maturitní vzdělání v jiném oboru	4%	13%	21%	14%
VOŠ nebo VŠ vzdělání	2%	3%	10%	37%
Maturitní zkouška obecně	2%	0%	5%	2%
Nevyžaduje formální vzdělání/stačí ZŠ	2%	5%	4%	5%
Nezáleží na oboru, ale znalostech/předpokladech	2%	3%	2%	2%
Celkový součet	100%	100%	100%	100%

V kategorii vyučených, kteří ve sledovaném období zahájili maturitní nástavbu, pracuje v současnosti na pozici, která vyžaduje vyučení, asi 54 % z nich, z toho je ale vyučení přímo v oboru nejhodnější pouze pro 21 % z nich a pro 33 % je vhodnější vyučení v jiném oboru. Poměrně vysoké procento z nich pak pracuje na pozici, která vyžaduje maturitní úroveň vzdělání (36 %, z toho 23 % v oboru a 13 % mimo obor). Celkově 8 % uvedlo, že pracují na pozici, která

3.11 Spokojenost absolventů středních škol v současném zaměstnání

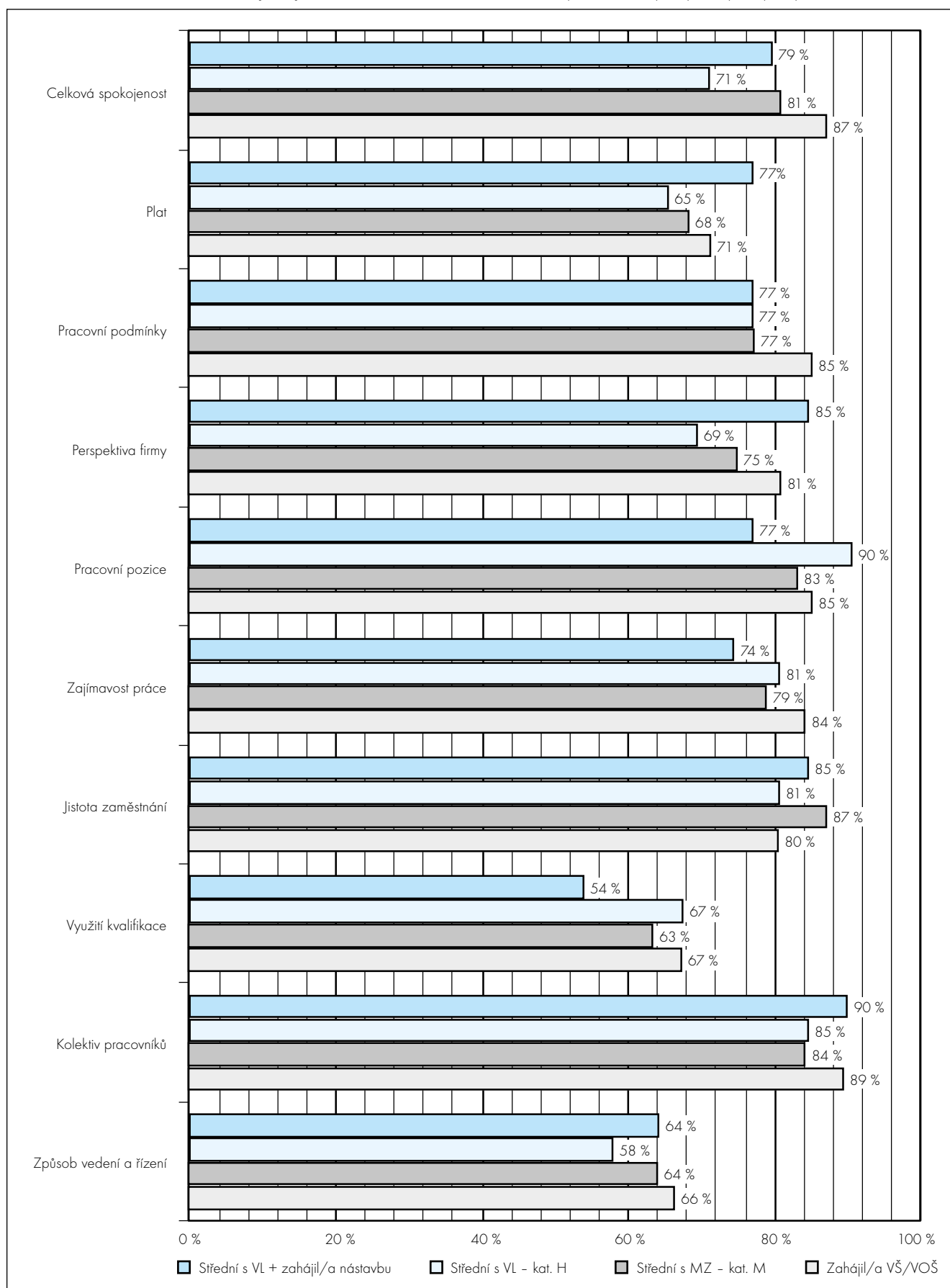
Jedním z důležitých aspektů úspěšného přechodu na trh práce je zhodnocení spokojenosti absolventů středních škol v zaměstnání a jejich stabilita v zaměstnání.

Vzhledem k tomu, že část absolventů ve sledovaném období 3 let od ukončení střední školy pokračovala ve vzdělávání, a vstoupila tedy na trh práce opožděně nebo kombinuje práci se studiem, což mohlo ovlivnit kvalitu i stabilitu pracovního uplatnění, analyzovali jsme tyto skupiny opět odděleně. Zahnutí byli jen ti respondenti, kteří uvedli, že zahájili dlouhodobou pracovní činnost na pracovní smlouvu, DPČ nebo jako OSVČ.

9) Zařazení jsou pouze respondenti, kteří uvedli, že ve sledovaném období 3 let od ukončení střední školy zahájili dlouhodobou práci na pracovní smlouvu, DPČ nebo jako OSVČ.

3. Zkušenosti absolventů středních škol s přechodem na trh práce

Obrázek 3.15 Spokojenost v současném zaměstnání (v % odpovědí velmi spokojen a spíše spokojen)

3. Zkušenosti absolventů středních škol s přechodem na trh práce

Z hlediska celkové spokojenosti absolventů středních škol vyjádřilo spokojenost se současným zaměstnáním, tedy 3 roky od ukončení střední školy, přibližně 87 % z těch absolventů, kteří pokračovali ve studiu na VŠ nebo VOŠ, 81 % absolventů maturitních oborů, kteří dále neprocházovali, 79 % absolventů učebních oborů kategorie H, kteří pokračovali v nástavbovém studiu, a 71 % absolventů kategorie H. Celková spokojenost v zaměstnání tedy s rostoucí úrovní vzdělání roste. Podíváme-li se ovšem na jednotlivé aspekty spokojenosti v zaměstnání, můžeme konstatovat, že ve většině aspektů se spokojenost absolventů učebních a maturitních oborů nijak významně neliší.

Obecně nejvíce spokojeni jsou absolventi s kolektivem spolupracovníků, přitom rozdíly mezi jednotlivými kategoriemi jsou poměrně nevýrazné (85–90 %). Vysokou spokojenost dále vyjádřili absolventi i s jistotou zaměstnání, což zřejmě souvisí s dnešní příznivou ekonomickou situací a nedostatkem pracovníků. Ani tady nejsou rozdíly příliš velké (80–87 %).

Obecně k dobře hodnoceným aspektům pracovního uplatnění pak patří hodnocení pracovní pozice. S pracovní pozicí je spokojeno 83 % absolventů maturitních oborů a 85 % těch, kteří pokračovali v terciárním vzdělávání. V kategorii vyučených se pak v rámci vzorku objevily výraznější rozdíly mezi vyučenými, kteří vstoupili přímo na trh práce (90 % spokojených), a těmi, kteří ve sledovaném období zahájili nástavbové studium (77 %). Důvod může spočívat v tom, že jejich pozice na trhu práce je méně stabilizovaná, například v důsledku pozdějšího vstupu na trh práce, dosud neukončeného vzdělání, většího očekávání.

Podobná situace je v hodnocení zajímavosti práce, kde se opět kladněji vyjádřili vyučení, kteří vstoupili přímo na trh práce (81 %), než ti, kteří pokračovali v nástavbovém studiu (74 %). Jako zajímavou pak hodnotí svoji práci nejčastěji ti, kteří pokračovali v terciárním vzdělávání (84 %), a to i ve srovnání s maturanty, kteří dále nepokračovali (79 %).

Poměrně dobrá, i když ve srovnání s předchozími aspekty mírně slabší, je spokojenost s pracovními podmínkami. Zatímco v kategorii vyučených i absolventů maturitních oborů, kteří nepokračovali v terciárním vzdělávání, se procento spokojených s pracovními podmínkami pohybuje kolem 77 %, spokojenost s pracovními podmínkami těch, kteří pokračovali v terciárním vzdělávání, je vyšší (85 %).

Spokojenost s perspektivou firmy patří k těm aspektům, kde jsou v hodnocení poměrně velké rozdíly. Nejméně spokojeni jsou vyučení (69 %), nejvíce naopak ti, kteří pokračovali v nástavbovém studiu (85 %) a terciárním vzdělávání (81 %). Hodnocení tak zřejmě odráží i konkrétní situaci ve firmách a oborech.

Obecně spíše k hůře hodnoceným aspektům zaměstnání patří platové podmínky a využití kvalifikace, poměrně kriticky absolventi hodnotí i způsob řízení a vedení firmy nebo organizace.

Spokojenost s platovým ohodnocením patří k tradičně hůře hodnoceným aspektům zaměstnání. I zde se projevuje mírná tendence k růstu spokojenosti spolu s úrovní vzdělání. Nejméně jsou se svým platem spokojeni vyučení (65 %), dále absolventi maturitních oborů kategorie M

(68 %). Mírně spokojenější jsou absolventi, kteří pokračovali na VŠ (71 %). Výjimkou v této tendenci jsou v rámci sledovaného vzorku vyučení, kteří pokračovali v nástavbovém studiu (77 %).

Nižší spokojenost absolventů s využitím získané kvalifikace může souviset s tím, že absolventi jsou na trhu práce poměrně krátce a dosud získávají potřebné zkušenosti a praxi. Mezi jednotlivými kategoriemi vzdělání přitom nejsou příliš velké rozdíly. Podíly spokojených s využitím kvalifikace v zaměstnání se pohybují mezi 63 % a 67 %. Výjimkou je nízká spokojenost vyučených, kteří pokračovali v nástavbovém studiu, z nichž byla spokojena jen mírně nadpoloviční většina (54 %). Toto zjištění naznačuje, že jejich postavení na trhu práce není zatím stabilizované.

K dalším aspektům, se kterými absolventi vyjadřují nižší míru spokojenosti, patří způsob vedení a řízení ve firmách. Zde opět platí mírná tendence k větší spokojenosti s vyšším vzděláním. Se způsobem vedení a řízení ve firmách vyjádřilo spokojenost 58 % vyučených, 64 % vyučených, kteří pokračovali v nástavbovém studiu, stejné procento absolventů maturitních oborů kategorie M a 66 % z těch, kteří pokračovali v terciárním vzdělávání.

Porovnání s předchozím šetřením ukazuje mírně vyšší celkovou spokojenost v zaměstnání.

V předchozím šetření z roku 2013 se spokojenost v zaměstnání po 3 letech pohybovala kolem 63–73 %. I v předchozím šetření byli absolventi relativně nejméně spokojeni s platovým ohodnocením a způsobem vedení a řízení. Z hlediska platových podmínek ovšem spokojenost v současnosti mírně vzrostla (v předchozím šetření se pozitivně vyjádřilo jen 43–54 % podle vybraných kategorií vzdělání). Spokojenost s vedením a řízením zůstala na zhruba stejné úrovni. Výrazněji pozitivní hodnocení pak najdeme z hlediska jistoty práce (55–67 % kladných odpovědí v minulém šetření). Z hlediska ostatních aspektů nejsou rozdíly příliš výrazné. I v minulém šetření patřil k nejlépe hodnoceným aspektům práce kolektiv ve firmě.

3.12 Stabilita v zaměstnání a důvody změn zaměstnání

Jedním z důležitých ukazatelů úspěšnosti přechodu na trh práce je stabilita v zaměstnání. Vstup absolventů na trh práce je zpravidla spojen s obdobím hledání odpovídajícího pracovního uplatnění a častějšími změnami zaměstnání. Zatímco v období ekonomické krize absolventi měnili zaměstnání spíše pod tlakem ekonomických potíží firmy, v době ekonomického růstu je získání zaměstnání snadnější, což může podpořit snahu vyzkoušet více zaměstnání, získat širší pracovní zkušenosti nebo dosáhnout změnou zaměstnavatele lepších podmínek. Na druhé straně, příliš časté změny zaměstnání mohou naznačovat, že se absolventovi nepodařilo získat perspektivní zaměstnání nebo se pohybuje na nejistých pozicích sekundárního trhu práce, pro který jsou charakteristické dočasné smlouvy, nestabilní pozice a fragmentovaná pracovní kariéra.

3. Zkušenosti absolventů středních škol s přechodem na trh práce

Doba a rychlost vstupu na trh práce, ve smyslu získání dlouhodobého a stálého zaměstnání, resp. pracovní pozice, je ovlivněna i skutečností, zda absolvent pokračoval po ukončení střední školy ve vzdělávání a vstoupil na trh práce později, nebo kombinuje práci a studium. Z tohoto důvodu jsme opět sledovali odděleně kategorie těch absolventů, kteří pokračovali ve studiu, protože v případech kombinace pracovní aktivity se studiem je výběr zaměstnání často ovlivněn i potřebou sladit časové a další nároky, mít více flexibilní pracovní dobu a podobně.

Z absolventů středních odborných škol, kteří zahájili dlouhodobou pracovní aktivitu, pracovalo ve sledovaném období 3 let od ukončení střední školy ve svém prvním nebo druhém zaměstnání 70–80 %. Porovnáme-li jednotlivé kategorie, pak ve sledovaném období pracovalo ve svém prvním zaměstnání 40 % vyučených, 37 % ve druhém zaměstnání a 13 % vystřídalo 3 zaměstnání. Dalších přibližně 10 % změnilo zaměstnání vícekrát.

V kategorii vyučených, kteří ve sledovaném období zahájili nástavbové studium, byla situace obdobná, v 1. zaměstnání pracuje přibližně 44 %, ve druhém 38 %, ve třetím asi 13 % dotázaných a zbývajících přibližně 5 % vystřídalo více zaměstnání.

V kategorii středního vzdělání s maturitní zkouškou byla dynamika střídání zaměstnání vyšší. V rámci sledovaného vzorku

pracuje 33 % ve svém prvním zaměstnání, 38 % ve druhém zaměstnání, 24 % ve třetím zaměstnání, 3 % ve čtvrtém a 3 % vystřídala více zaměstnání.

V kategorii absolventů, kteří zahájili terciární vzdělávání, docházelo ke změnám v zaměstnání nejčastěji. V prvním zaměstnání od ukončení střední školy pracuje 33 % z nich, ve druhém 35 %, 18 % pracuje ve třetím zaměstnání, 9 % ve čtvrtém zaměstnání. Přibližně 4 % pak vystřídala více zaměstnání.

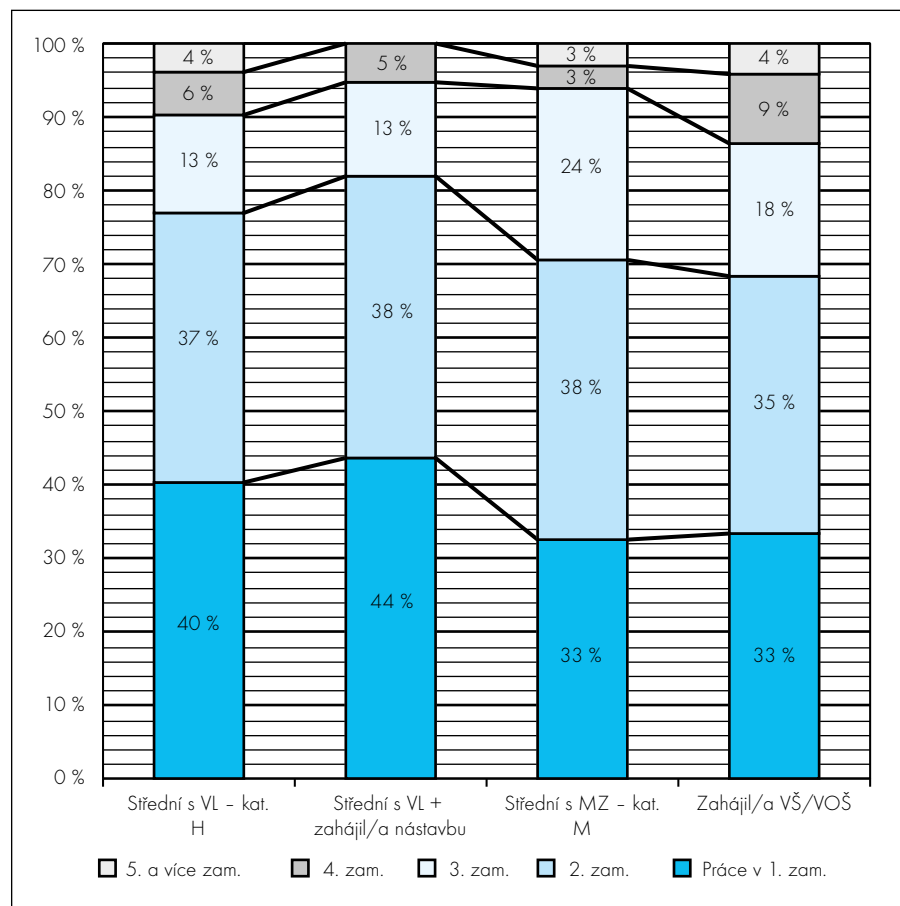
Dynamika změn zaměstnání byla ve sledovaném období 3 let od ukončení střední školy v kategorii absolventů maturitních oborů ve srovnání s učebními obory mírně vyšší. Zatímco v kategorii vyučených (a podobně i vyučených, kteří zahájili nástavbové studium) pracovalo v prvním nebo druhém zaměstnání kolem 80 % z nich, v kategorii absolventů maturitních oborů to bylo jen kolem 70 %. Vyšší procento tedy pracovalo, resp. pracuje ve třetím zaměstnání (24 %, 18 %). V kategorii absolventů, kteří pokračovali v terciárním vzdělávání, je zároveň relativně vyšší procento těch, kteří pracují již ve čtvrtém zaměstnání.

Setrvání pracovníků v zaměstnání je ovlivněno celou řadou vnitřních i vnějších faktorů. Důležitá je přitom jak subjektivní spokojenost v zaměstnání, tak ekonomická situace firmy. V rámci šetření byly sledovány změny vyplývající z osobní iniciativy pracovníka a aktivní snahy získat lepší platové nebo pracovní podmínky, případně možnosti rozvoje kariéry i změny vynucené například nepříznivou situací ve firmě, zánikem pracovního místa nebo ukončením pracovní smlouvy na dobu určitou.

Zcela převažujícím důvodem odchodu z posledního zaměstnání, a to ve všech sledovaných kategoriích, byl odchod ze zaměstnání z vlastní iniciativy. V kategorii vyučených, kteří změnili zaměstnání, odešlo z vlastní iniciativy 57 %, ve skupině vyučených, kteří zahájili ve sledovaném období nástavbové studium, to bylo 68 %. Nejčastěji odcházeli z vlastní iniciativy absolventi maturitních oborů kategorie M a ti, kteří zahájili studium na VŠ nebo VOŠ (79 %, resp. 73 %).

Z hlediska „vnějších důvodů“ dále absolventi uváděli skončení pracovního poměru na dobu určitou (9–12 %), rozdíly mezi kategoriemi byly poměrně nízké. Zánik firmy nebo zrušení pracovního místa je málo častým důvodem změny, respektive

Obrázek 3.16 Změny zaměstnání – v kolikátém zaměstnání absolvent pracuje v období 3 let od ukončení studia na střední škole – v rozdělení podle vybraných kategorií vzdělání (v % odpovědí)

3. Zkušenosti absolventů středních škol s přechodem na trh práce

Tabulka 3.2 Důvody, které vedly k odchodu z posledního zaměstnání
(v % odpovědí rozhodně ano, spíše ano, možnost výběru více odpovědí současně)¹⁰

	Sřřední s VL – kat. H	Sřřední s VL + zahájil/a nástavbu	Sřřední s MZ – kat. M	Zahájil/a VŠ/VOŠ
Odešel(a) jsem z vlastní iniciativy	57%	68%	79%	73%
Skončení pracovního poměru na dobu určitou	9%	5%	7%	12%
Zánik firmy, zrušení pracovního místa	4%	5%	4%	4%
Byl(a) jsem propuštěn(a)	4%	21%	3%	4%
Jiná odpověď	26%	0%	8%	6%
Celkový součet	100%	100%	100%	100%

Tabulka 3.3 Osobní důvody pro změnu (posledního) zaměstnání
(v % rozhodně ano + spíše ano, možnost výběru více odpovědí současně)

	Sřřední s VL – kat. H	Sřřední s VL + zahájil/a nástavbu	Sřřední s MZ – kat. M	Zahájil/a VŠ/VOŠ
Nízký plat	62%	50%	70%	54%
Nevyužití kvalifikace	54%	17%	59%	49%
Špatná perspektiva firmy	69%	50%	56%	42%
Nezajímavá práce	54%	33%	55%	45%
Nevyhovující pracovní podmínky (pracovní doba, prostředí)	85%	83%	72%	56%
Příliš velké pracovní vytížení	54%	50%	50%	40%
Nutnost dojíždění	23%	42%	31%	22%
Neshody v pracovním kolektivu nebo s nadřízeným	54%	42%	36%	29%
Rodinné důvody	8%	0%	13%	9%
Malá možnost kariéerního růstu	69%	58%	80%	56%

odchodu ze zaměstnání (4–5 %), přičemž rozdíl mezi sledovanými kategoriemi jsou zanedbatelné. Spíše okrajově se objevuje odpověď „byl jsem propuštěn“ a „jiná odpověď“. Výjimkou je vyšší zastoupení těchto odpovědí v kategorii vyučených, které může být ovlivněno nižším počtem respondentů. V kategorii „jiné“ jsou uvedeny například odchody na mateřskou dovolenou, ukončení práce na DPP.¹¹

Podívejme se podrobněji na důvody odchodu z posledního pracovního místa z vlastní iniciativy. Vzhledem k tomu, že příčiny jsou často vzájemně spojené, odpovídali respondenti na celou baterii otázek. Nejfrekventovanější důvody odchodu z posledního zaměstnání byly důvody související s rozvojem kariéry a zlepšením platových a pracovních podmínek.

V kategorii vyučených byly dominantním důvodem změny zaměstnání nevyhovující pracovní podmínky (85 %). Na dalších místech v pořadí pak ovlivnily odchod ze zaměstnání nedostatečná možnost kariéerního růstu a snaha získat lepší pracovní pozici (69 %) a nízké platové ohodnocení (62 %). Přibližně stejnou roli hrála i špatná perspektiva firmy (69 %). Více než polovina vyučených pak mezi důvody odchodu z posledního zaměstnání uváděla nevyužití kvalifikace, nezajímavou práci, neshody v pracovním kolektivu nebo s nadřízenými a příliš velké pracovní vytížení.

V kategorii vyučených, kteří ve sledovaném období zahájili nástavbové studium, byla situace z hlediska nejčastějších

důvodů změny zaměstnání obdobná jako u vyučených, nejčastěji změnilo zaměstnání kvůli nevyhovujícím pracovním podmínkám (83 %). Na dalších místech pak s odstupem uváděli malé možnosti kariéerního růstu (58 %), nízký plat (50 %) a špatnou perspektivu firmy (50 %).

Ve skupině absolventů maturitních oborů se na rozdíl od vyučených na první místo osobních důvodů změny zaměstnání dostává malá možnost kariéerního růstu (80 %), dále jsou to nevyhovující pracovní podmínky, kam řadíme i pracovní dobu (72 %) a nízký plat (70 %). Významným důvodem je také nevyužití kvalifikace (59 %) a špatná perspektiva firmy (50 %). Podobně jako u vyučených i tady ovlivnilo přibližně polovinu absolventů v rozhodnutí odejít ze zaměstnání příliš velké pracovní vytížení (50 %).

Ve skupině absolventů maturitních oborů, kteří pokračovali v terciárním vzdělávání, jsou uváděny jako nejčastější tři důvody – malá možnost kariéerního růstu (56 %), nevyhovující pracovní podmínky (56 %) a nízký plat (54 %). Absolventi rovněž měnili místo z důvodu nevyužití kvalifikace (49 %), špatné perspektivy firmy (42 %) a nezajímavé práce (45 %). Ve srovnání s ostatními kategoriemi jsou méně častým důvodem neshody v kolektivu nebo s nadřízeným (29 %).

3.13 Znalosti a dovednosti, které chybějí absolventům na trhu práce

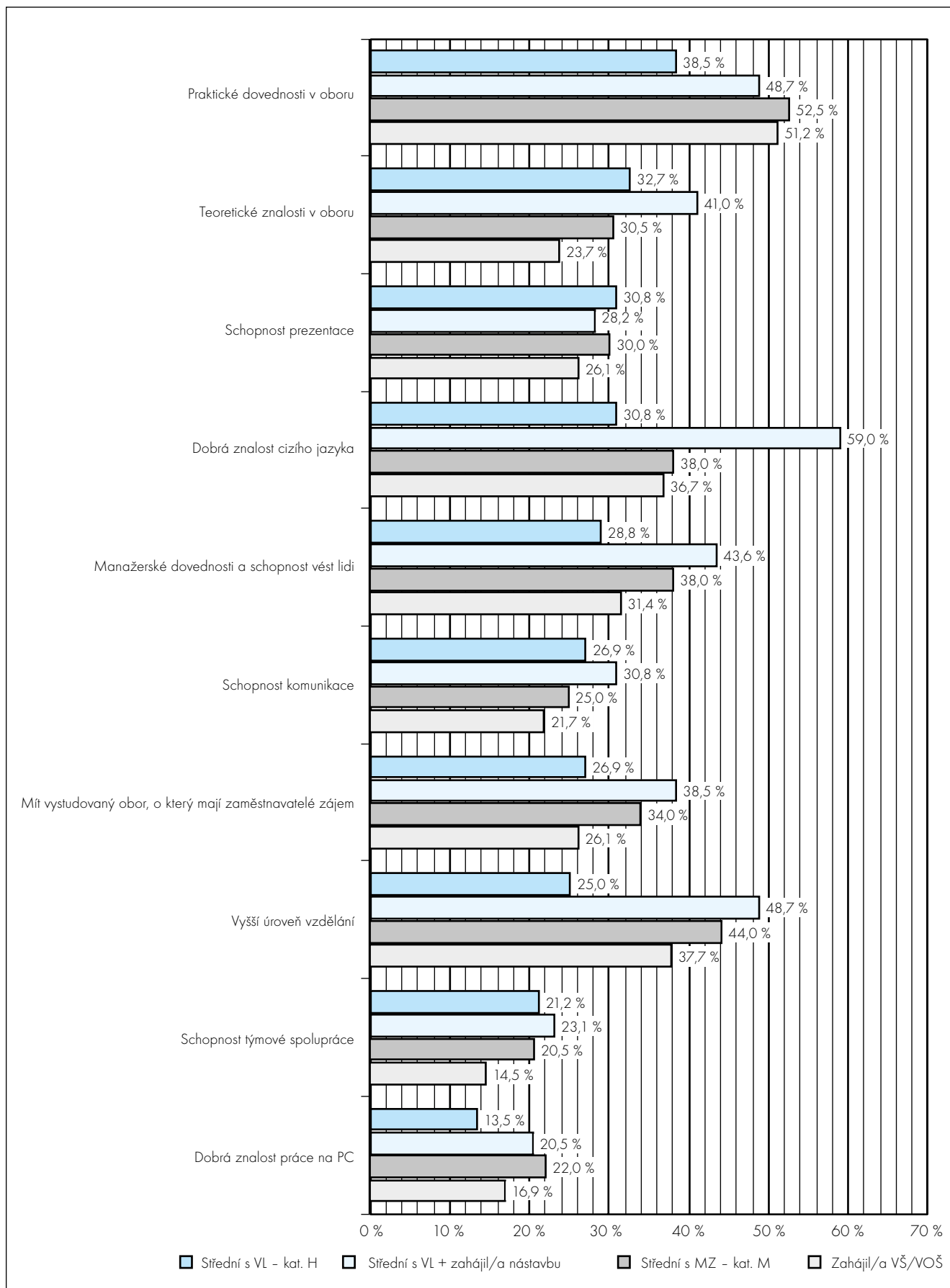
V rámci šetření jsme zjišťovali, jaké dovednosti a znalosti chyběly absolventům v jednotlivých kategoriích vzdělání při vstupu na trh práce. Do analýzy byli zahrnuti absolventi, kteří ve sledovaném období 3 let od ukončení střední školy zahájili dlouhodobou pracovní aktivitu a mají tedy zkušenost se vstupem na trh práce, včetně těch, kteří zároveň studují.

10) V kategorii vyučených a vyučených s nástavbou je třeba odpovědi vzhledem k menšímu vzorku považovat za orientační.

11) V rámci této kategorie nelze vyloučit, že odpověď zahrnuje i pracovní aktivitu některých respondentů v tzv. šedé zóně, tedy práci bez řádné pracovní smlouvy.

3. Zkušenosti absolventů středních škol s přechodem na trh práce

Obrázek 3.17 Co Vám při vstupu na trh práce nejvíce chybělo? (v % odpovědí rozhodně ano + spíše ano)

3. Zkušenosti absolventů středních škol s přechodem na trh práce

Nejčastěji absolventům z hlediska uplatnění a požadků trhu práce chyběly praktické dovednosti v oboru, lepší znalost cizího jazyka a vyšší úroveň vzdělání.

Zaměřili se nejprve na **nedostatečné praktické znalosti z oboru**, ty při vstupu na trh práce postrádalo 48,7 % vyučených, kteří ve sledovaném období zahájili nástavbové studium, 52,5 % absolventů maturitních oborů a 51,2 % absolventů, kteří ve sledovaném období zahájili studium na VŠ. V kategorii vyučených byly chybějící praktické dovednosti uváděny méně často (38,5 %), ovšem i tak zaujímají první příčku z hlediska kompetencí, které vyučení postrádali.

Absolventi dále uváděli, že jim na trhu práce chyběla **vyšší úroveň vzdělání**. Nejčastěji chyběla vyučeným, kteří zahájili nástavbové studium (48,7 % z nich), dále absolventům maturitních oborů (44,0 %), méně často těm, kteří ve sledovaném období zahájili studium VŠ nebo VOŠ (37,7 %). Tato odpověď zřejmě souvisí se skutečností, že vyšší úroveň vzdělání je v ČR navzdory ekonomickému růstu zatím stále spojena s nižší mírou nezaměstnanosti absolventů, obecně rovněž platí, že je zpravidla spojena i s vyšším finančním ohodnocením.¹²

K dalším kompetencím, které absolventi středních škol z hlediska požadavků v zaměstnání postrádali nejčastěji, byla **dobrá znalost cizího jazyka**. S tímto nedostatkem se potýkalo 30,8 % vyučených, 59,0 % vyučených, kteří vstoupili do nástavbového studia, 38,0 % absolventů maturitních oborů kategorie M a 36,7 % absolventů, kteří pokračovali na VŠ nebo VOŠ. Výrazně často tak tento problém pocítovali ti, kteří se pokusili o nástavbové studium.

S mírně nižší frekvencí absolventi uváděli, že jim chyběly teoretické znalosti v oboru, manažerské dovednosti a schopnost vést lidi a vystudovaný obor, o který by měli zaměstnavatelé zájem.

Teoretické znalosti v oboru na trhu práce chyběly 32,7 % absolventů učebních oborů, 41,0 % absolventů učebních oborů, kteří pokračovali v nástavbovém studiu, 30,5 % absolventů maturitních oborů kategorie M. Naopak menší problém s úrovní teoretických znalostí z hlediska požadavků trhu práce měli absolventi, kteří pokračovali v terciárním vzdělávání (23,7 %).

K dalším dovednostem, které absolventi středních škol postrádali, patří **manažerské dovednosti, případně schopnost vést lidi**. Tento nedostatek uváděli nejčastěji absolventi učebních oborů, kteří zahájili ve sledovaném období nástavbové studium (43,6 %). To zřejmě souvisí se skutečností, že nejfrekventovanějším oborem nástavbového studia je obor Podnikání. Manažerské dovednosti dále postrádalo 38,0 % absolventů maturitních oborů kategorie M. Menší problém představovaly pro absolventy, kteří pokračovali v terciárním vzdělávání (31,4 %). Nejméně často je zmiňovali absolventi učebních oborů (28,8 %).

Nezanedbatelné procento absolventů uvádělo, že jim pro hladký vstup na trh práce **chybělo mít vystudovaný obor, o který by zaměstnavatelé měli větší zájem**. S tímto problémem se nejčastěji potýkali ti, kteří pokračovali v nástavbovém studiu (38,5 %), nejméně často vyučení a ti, kteří pokračovali v terciárním vzdělávání (26,1 %).

Méně často absolventům chyběly při vstupu na trh práce další tzv. měkké dovednosti, zejména schopnost prezentace a schopnost komunikace. Schopnost prezentace postrádalo kolem 26–30 % dotázaných absolventů. Nejčastěji tento hendikep uváděli vyučení (30,8 %). Přibližně 22–31 % absolventů, podle jednotlivých kategorií, uvádělo ve vztahu k trhu práce **nedostatek komunikačních dovedností**. Nejčastěji na tento problém naráželi absolventi učebních oborů, kteří dále zahájili nástavbové studium (30,8 %), nejméně často ti, kteří pokračovali v terciárním vzdělávání.

Ke kompetencím, které absolventům na trhu práce zpravidla nezpůsobovaly potíže, patří v rámci sledovaných schopností **týmové práce a dovednost práce na PC**.

Schopnost **týmové práce** postrádala jen asi pětina vyučených i absolventů maturitních oborů kategorie M (kolem 20 %), méně často pak ti, kteří pokračovali v terciárním vzdělávání (14,5 %).

K dovednostem, se kterými absolventi rovněž neměli často problém, patřila **znalost práce na PC**. Ta nejčastěji chyběla vyučeným, kteří pokračovali v nástavbovém studiu, a absolventům maturitních oborů kategorie M (20,5 %, resp. 22,0 %). Naopak vyučení pocítovali tento nedostatek, zřejmě i vzhledem k převládajícímu charakteru práce, poměrně málo často (13,5 %).

3.14 Celková spokojenost ve vztahu k trhu práce i terciárnímu vzdělávání

V rámci šetření měli absolventi v odpovědi na otevřenou otázku možnost vyjádřit základní zkušenost, která se váže ke vzdělávání na střední škole a k následnému přechodu na trh práce nebo do dalšího vzdělávání. Odpovědi měly často komplexnější charakter, proto byla z důvodu interpretace provedena kategorizace odpovědí.

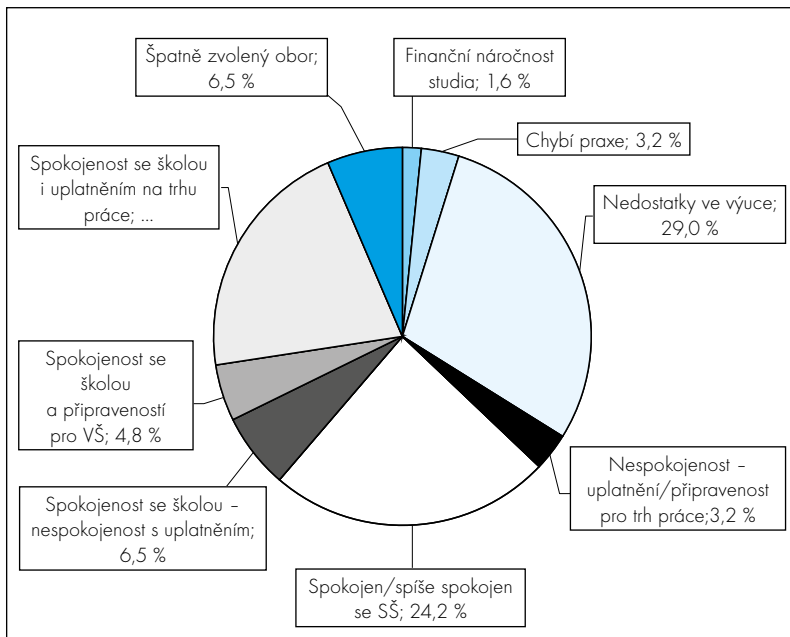
Souhrnně více než třetina dotázaných absolventů, kteří v rámci vzorku původně studovali učební obor, vyjádřila ve smyslu základního souhrnného hodnocení určitou nespokojenost se získaným vzděláním (38,7%). Nejčastěji uváděli nedostatky ve výuce (29,0 %), kdy si stěžovali na širokou škálu nedostatků, například na nedostatek praxe, špatnou úroveň učitelů nebo zastaralou výuku. Další, méně zastoupená skupina uváděla nedostatečnou připravenost pro trh práce (3,2 %). Zajímavé je to, že část absolventů byla spokojena se střední školou, ovšem výrazně nespokojena s následným pracovním uplatněním (6,5 %).

Naopak 50,0 % absolventů učebních oborů v rámci celkového hodnocení dosavadní vzdělávací a profesní dráhy vyjádřilo převážně spokojenost. Z toho 24,2 % uvedlo, že byli obecně se střední školou spokojeni nebo spíše spokojeni, podobné procento (21,0 %) vztahovalo spokojenost k uplatnění na trhu práce a 4,8 % hodnotilo kladně připravenost pro další vzdělávání.

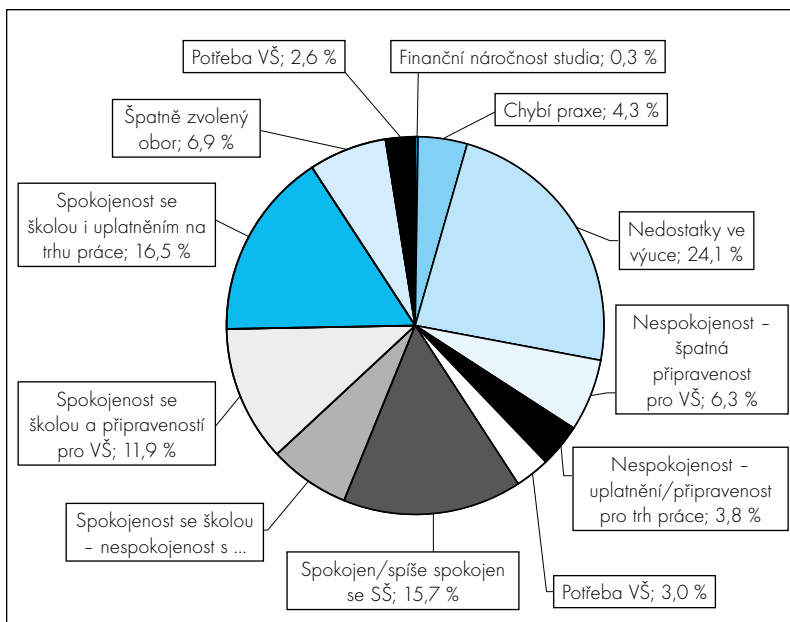
12) Podle údajů ČSÚ činil medián hrubé mzdy v roce 2017 u pracovníků středního vzdělání bez maturity 22,8 tisíce Kč, středního s maturitou 27,5 tisíce, vyššího odborného a bakalářského 30,7 tisíce a vysokoškolského 37,9 tisíce. <https://www.czso.cz/csu/czso/struktura-mezd-zamestnancu-2017>

4. Přejchod absolventů středních škol do terciárního vzdělávání

Obrázek 3.18 Celkové hodnocení studia na střední škole – střední vzdělání s VL, kategorie H (v % odpovědí, původně absolvované vzdělání)

Obrázek 3.19 Celkové hodnocení studia na střední škole – střední vzdělání s MZ, kategorie M (v % odpovědí, původně absolvované vzdělání)

Kolem 6,5 % absolventů uvádělo jako svůj hlavní problém skutečnost, že si zvolili špatný obor, který je nezajímavý, což jim způsobuje problémy na trhu práce, např. v situaci, kdy se snaží najít práci v jiném oboru. Někteří dále uvedli i příliš vysokou finanční náročnost studia (1,6 %) a potíže s chybějící praxí (3,2 %).

V rámci kategorie absolventů maturitních oborů (z hlediska původně studované střední školy) vyjádřilo určitou nespokojenost se získaným vzděláním na střední škole 44,4 % z nich. Podobně jako vyučení uváděli tiito absolventi nejčastěji nedostatky ve výuce (24,1 %), například nedostatečnou jazykovou výuku, výuku IT, přístup učitelů, zastaralou výuku, málo všeobecných předmětů, nízké prezentační dovednosti. Dále si stěžovali na nedostatečnou připravenost pro studium VŠ (6,3 %), případně skutečnost, že jejich obor má bez pokračování na VŠ jen velmi špatné uplatnění (3,0 %). Okrajově uváděli nedostatečnou připravenost pro vstup na trh práce (3,8 %). Podobně jako vyučení i část absolventů maturitních oborů uváděla na jedné straně spokojenost se školou a na druhé nespokojenost s uplatněním (7,1 %).

Naopak 44,2 % absolventů maturitních oborů v rámci celkového zhodnocení dosažované vzdělávací a profesní dráhy vyjádřilo převážně spokojenost. Z toho 15,7 % uvedlo, že byli obecně se střední školou spokojeni nebo spíše spokojeni, podobné procento (16,5 %) pak vztahovalo spokojenost k uplatnění na trhu práce a 11,9 % hodnotilo kladně připravenost pro vysokou školu.

Kolem 6,9 % absolventů uvádělo jako hlavní problém skutečnost, že si zvolili špatný obor, který je nezajímavý, což je téměř stejné procento jako u vyučených. Příliš vysokou finanční náročnost studia uvedli absolventi maturitních oborů jen výjimečně (0,3 %). Chybějící praxe byla hlavním problémem, se kterým se při přechodu na trh práce potýkali, pro 4,3 % maturantů.

4. Přejchod absolventů středních škol do terciárního vzdělávání

Po úspěšném vykonání maturitní zkoušky nemalá část absolventů nevstoupí na trh práce, ale pokračuje ve studiu na vyšších odborných či vysokých školách. Je proto vhodné podívat se blíže, jaký podíl absolventů má zájem o terciární vzdělávání nebo i jak jsou takoví uchazeči úspěšní během

přijímacího řízení. Kapitola si klade za cíl zejména zmapovat zájem o terciární vzdělávání u absolventů jednotlivých kategorií a skupin oborů středoškolského vzdělávání bezprostředně po ukončení středoškolského vzdělávání. Chování absolventů se totiž liší podle toho, který obor vystudovali.

4. Přejchod absolventů středních škol do terciárního vzdělávání

Ke zpracování byly použity údaje z matriky studentů regionálního školství a vysokých škol, které jsou v působnosti MŠMT.

Zdroj: <http://www.infoabsolvent.cz/Temata/Publikace/9-0-152>

Počet uchazečů o terciární vzdělávání po uvolnění vzdělávacího trhu v porevolučním období prudce narůstal, a to až do roku 2010/11, kdy dosáhl 161 tisíc. Od roku 2011/12 v důsledku poklesu demografické křivky a postupného snižování zájmu uchazečů z řad odložené poptávky postupně klesá jak počet přihlášených ke studiu do terciárního vzdělávání, tak počet přijatých.

Většinu přihlášených tvoří uchazeči s tzv. odloženou poptávkou, to znamená, že maturitní studium ukončili o více než rok dříve, než podali přihlášku. Podíl uchazečů hlásících se ke studiu v terciárním vzdělávání bezprostředně po ukončení střední školy na všech přihlášených tvořil v roce 2017/18 přibližně 45 %. Ještě v roce 2013/14 to bylo dokonce jen 40 %.

Uchazeči hlásící se ke studiu bezprostředně po ukončení střední školy se většinou hlásí do prezenčního/denního studia. V roce 2017/18 se absolventi středních škol bezprostředně po ukončení školy hlásili jen do prezenčního studia v 92,5 % případů, zároveň do prezenčního i distančního či kombinovaného studia se hlásilo 5,5 % a pouze 2 % podalo přihlášku pouze ke studiu v kombinované či distanční formě.

V případě přijímacího řízení na vyšší odborné školy tvoří absolventi 58 % přihlášených i přijatých do denního studia a 11 % přihlášených a 9 % přijatých do dálkové formy studia.

4.1 Absolventi maturitních oborů středních škol celkem a přechod na VŠ a VOŠ

Spolu s poklesem demografické křivky se od roku 2010/11 postupně snižoval i počet absolventů středních škol. V důsledku toho dochází i k poklesu počtu absolventů hlásících se na vysoké a vyšší odborné školy. Přestože došlo k jejich absolutnímu poklesu, podíl přihlášených ke studiu na vysoké školy z řad absolventů středních škol v letech 2014/15–2016/17 narůstal (ze 79,1 na 80,4 %), v roce 2017/18 jsme zaznamenali pokles na 78,8 %. Na vyšších odborných školách je však situace jiná – podíl absolventů středních škol přihlášených ke studiu poklesl z 9,0 % v roce 2014/15 na 6,6 % v roce 2017/18.

Text se zabývá skutečně projeveným zájmem o terciární vzdělání, tedy počty přihlášených, kteří se dostavili k přijímacímu řízení. Eliminujeme tím ty uchazeče, kteří sice přihlášku podali, ale o studium už dále nejeví zájem. Mezi uchazeče, kteří se dostavili k přijímacímu řízení, jsou zahrnuti i ti uchazeči, kteří se hlásí na školy, kde se přijímací zkoušky nekonají.

Uchazeči o studium na vysoké škole z řad absolventů středních škol podávají v průměru 2,5 přihlášky, naprostá většina uchazečů (95 %) podává maximálně 5 přihlášek. Pouze jednu přihlášku podalo 34 % uchazečů, dvě přihlášky podalo 27 % uchazečů, tři přihlášky 18 % uchazečů o studium, čtyři přihlášky 10 % a pět přihlášek 6 % uchazečů z řad

Tabulka 4.1 Absolventi maturitních oborů středních škol – přijímací řízení na vyšší odborné školy a vysoké školy

	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18
Počet uchazečů, kteří se dostavili k přijímacímu řízení				
VOŠ	6 188	5 242	4 496	3 797
VŠ	48 041	44 138	41 985	41 261
Počet přijatých uchazečů				
VOŠ	5 481	4 684	4 054	3 471
VŠ	38 413	35 542	34 382	34 966
Podíl uchazečů, kteří se dostavili k přijímacímu řízení, na celkovém počtu absolventů				
VOŠ	10,2%	9,4%	8,6%	7,2%
VŠ	79,1%	78,8%	80,4%	78,8%
Podíl přijatých ke studiu na celkovém počtu absolventů				
VOŠ	9,0%	8,4%	7,8%	6,6%
VŠ	63,2%	63,5%	65,9%	66,8%

absolventů středních škol. Uchazeči o studium na vysoké škole jsou v průměru přijati k 1,7 studia.

Ti, kteří se hlásí ke studiu na vyšší odborné škole, podávají v průměru méně přihlášek, jedná se o 1,2 přihlášky. Naprostá většina z nich (87 %) podává jednu přihlášku, 11 % dvě přihlášky, 2 % podají více než jednu přihlášku. Zájemci o studium na VOŠ jsou přijati v průměru k 1,3 studia.

Uchazeči o studium v terciárním vzdělávání z řad absolventů středních škol jsou při přijímacím řízení úspěšní, ke studiu je přijato 74–87 % těch, kteří se dostaví k přijímacímu řízení. Vyšší úspěšnost může být ovlivněna několika faktory, kromě jejich znalostí a schopností hraje určitou roli počet podaných přihlášek a skutečnost, že část vysokých škol má jako základní kritérium pro přijetí pouze složení maturitní zkoušky.

Úspěšnost uchazečů o vysokoškolské studium vzrostla v průběhu sledovaných čtyř let z 80 % na 85 %. Při přijímacím řízení na vyšší odborné školy je úspěšnost ještě vyšší, ve sledovaném čtyřletém období vzrostla z 89 % na 91 %.

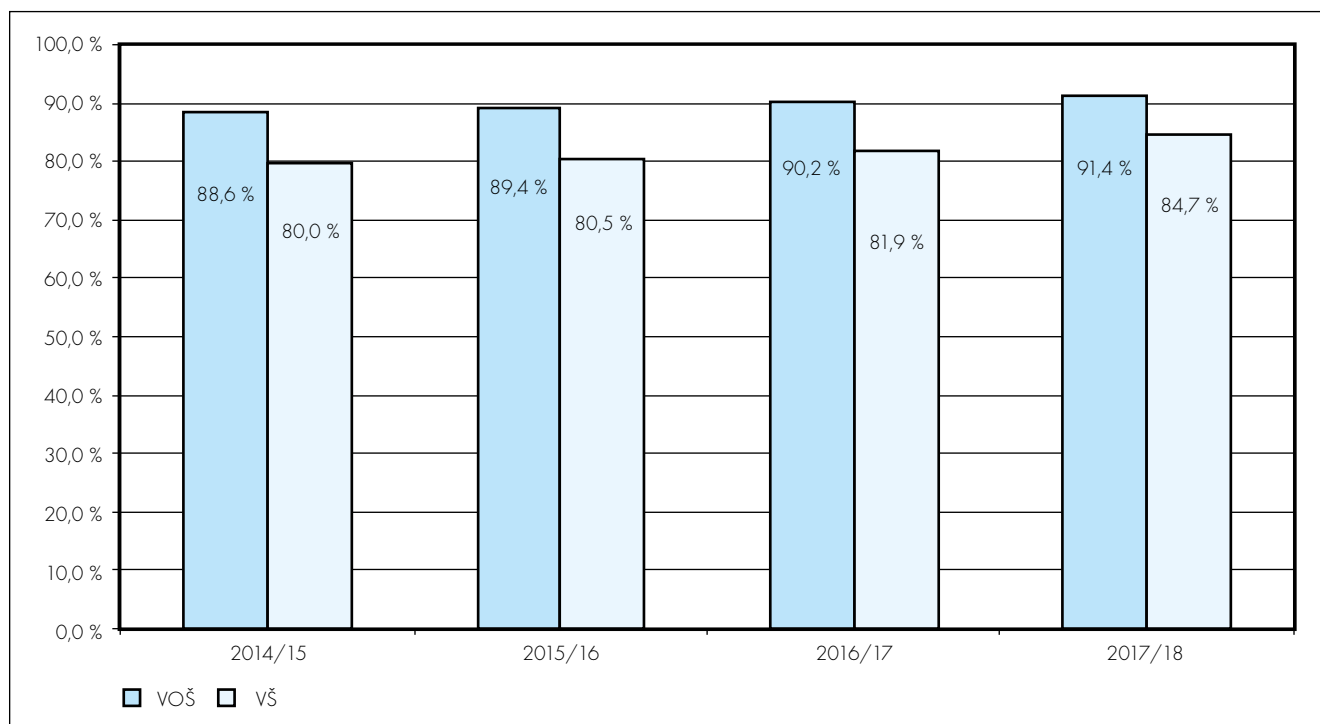
Do studia na vysoké škole je tak bezprostředně po ukončení střední školy přijato 67 % absolventů a do studia na vyšší odborné škole necelých 7 %.

Absolventi středních škol, kteří se hlásí ke studiu na vyšší odborné školy, mají zájem především o obory zdravotnické (35 % přihlášených ke studiu na vyšší odborné škole, kteří se dostavili k přijímacímu řízení, 33 % přijatých ke studiu na VOŠ), o obory pedagogiky, učitelství a sociální péče (19 % přihlášených, 20 % přijatých) a o obor ekonomika a administrativy (9 % přihlášených, 10 % přijatých). Stejně jako v předchozích letech tak struktura přihlášených odpovídá struktuře oborů vyšších odborných škol. Úspěšnost uchazečů o studium nejvíce preferovaných oborů vyšších odborných škol je dlouhodobě poměrně vysoká, v současné době se pohybuje nad hranicí 85 %. V případě zdravotnických oborů je přijato 87 % uchazečů, u pedagogických oborů a oborů sociální péče se jedná o 94 % a u ekonomických oborů o 94 % uchazečů z řad absolventů středních škol, kteří se dostavili k přijímacímu řízení.

Oborová nabídka vysokých škol je mnohem širší, než je tomu v případě vyšších odborných škol. Maturanti se nejčastěji hlásí ke studiu ekonomie (22 % z těch, kteří se hlásí ke

4. Přechod absolventů středních škol do terciárního vzdělávání

Obrázek 4.1 Absolventi středních škol – úspěšnost při přijímacím řízení

Tabulka 4.2 Absolventi maturitních oborů středních škol – skupiny oborů, o které je na VOŠ největší zájem, 2017/18

		absolutní počty fyzických osob		v procentech		úspěšnost
		uchazeči, kteří se dostavili k přij. řízení	přijetí	uchazeči, kteří se dostavili k přij. řízení	přijetí	při přij. řízení
53	Zdravotnictví	1 346	1 168	35,0%	33,3%	86,8%
75	Pedagogika, učit., soc. péče	743	700	19,3%	20,0%	94,2%
63	Ekonomika a administrat.	355	333	9,2%	9,5%	93,8%
68	Právo, právní činnost	267	226	6,9%	6,5%	84,6%
65	Gastr., hotelnictví, turis.	236	223	6,1%	6,4%	94,5%
82	Umění a užité umění	234	199	6,1%	5,7%	85,0%
26	Eltechn., telekom. a VT	180	172	4,7%	4,9%	95,6%

Tabulka 4.3 Absolventi maturitních oborů středních škol – skupiny oborů, o které je na VŠ největší zájem, a skupiny oborů s nejvyšším převisem poptávky, 2017/18

		absolutní počty fyzických osob		v procentech		úspěšnost
		uchazeči, kteří se dostavili k přij. řízení	přijetí	uchazeči, kteří se dostavili k přij. řízení	přijetí	při přij. řízení
skupiny oborů s nejvyšším podílem uchazečů						
62	Ekonomie	10 181	7 772	22,4%	21,0%	76,3%
75	Pedagogika, učit., soc. péče	6 928	3 938	15,3%	10,6%	56,8%
51	Lékařské vědy	4 949	1 750	10,9%	4,7%	35,4%
53	Zdravotnictví	4 446	2 307	9,8%	6,2%	51,9%
18	Informatické obory	3 960	2 914	8,7%	7,9%	73,6%
67	Sociální vědy	3 523	1 947	7,8%	5,3%	55,3%
68	Právo, právní činnost	3 447	1 696	7,6%	4,6%	49,2%
73	Filologické vědy	3 338	1 878	7,4%	5,1%	56,3%
39	Spec., interdiscipl. obory	2 589	2 006	5,7%	5,4%	77,5%
41	Zemědělství a lesnictví	2 521	2 153	5,6%	5,8%	85,4%
skupiny oborů s nejvyšším převisem poptávky						
77	Obory z obl. psychologie	1 775	245	3,9%	0,7%	13,8%
72	Public., knihov., informat.	1 466	498	3,2%	1,3%	34,0%
51	Lékařské vědy	4 949	1 750	10,9%	4,7%	35,4%
82	Umění a užité umění	2 065	811	4,6%	2,2%	39,3%

studiu na vysoké školy a k přijímacímu řízení se dostaví) a pedagogiky a sociální péče (15 %). Kolem desetiprocentní hranice se ještě pohybují lékařské vědy (11 %), zdravotnictví (10 %) a informatické obory (9 %). Za zmínku dále stojí obory sociálních věd (8 %), právo a právní činnosti (8 %) a filozofické vědy (7 %). Vzhledem k různým kritériím přijímacího řízení a k tomu, že u atraktivních oborů je velký převis poptávky, je v případě vysokých škol struktura přijatých ke studiu odlišná od struktury přihlášených.

Při přijímacím řízení ke studiu na vysoké škole jsou tradičně nejúspěšnější uchazeči o studium technických a matematických oborů, a to i díky tomu, že uchazeči jsou často přijímáni bez přijímacích zkoušek. Například do stavebních oborů bylo v roce 2017/18 přijato 89 % přihlášených maturantů, kteří se dostavili k přijímacímu řízení, u oborů strojírenských se jednalo o 87 %, u dopravních byla úspěšnost 84 %, stejně jako u matematických oborů, u oborů potravinářství a potravinářská chemie byla 82 %. Humanitní obory, i s ohledem na vyšší převis poptávky, vykazují dlouhodobě úspěšnost výrazně nižší. Nejvyšší převis poptávky mají obory psychologie,

4. Přechod absolventů středních škol do terciárního vzdělávání

kde je přijato pouze 14 % uchazečů z řad absolventů středních škol, kteří s dostaví k přijímacímu řízení, dále obory publicistiky a knihovnictví (34% úspěšnost při přijímacím řízení), lékařské vědy (35 %) a umělecké obory (39 %).

Největší podíl uchazečů z řad absolventů středních škol je bezprostředně po ukončení střední školy přijat ke studiu vysokoškolských oborů ekonomie (21 % přijatých), oborů pedagogiky a sociální péče (11 %), informatických oborů (8 %).

4.2 Absolventi gymnázií a přechod na VŠ a VOŠ

Gymnázia poskytují svým žákům širší spektrum všeobecných znalostí. Absolventi jsou tak všestrannější a nejsou jednostranně zaměřeni. Tomu také odpovídá široká škála oborů škol, kam se po maturitě hlásí. Ve větší míře upřednostňují humanitní obory. Při přijímacím řízení podávají oproti absolventům odborného zaměření i více přihlášek ke studiu na vysoké škole a při přijímacím řízení jsou úspěšnější, a to i v případě oborů s vyšším převisem poptávky.

K vysokoškolskému studiu se hlásí bezprostředně po ukončení střední školy prakticky všichni gymnazisté, 3 % z nich se navíc hlásí i ke studiu na vyšší odborné škole. Ke studiu je pak přijato 92 % absolventů gymnázií, z toho 90 % na vysokou školu a 3 % na vyšší odbornou školu. Pouze 8 % absolventů gymnázií není přijato ke studiu na českých vysokých a vyšších odborných školách. Neznamená to však, že všichni z nich odcházejí na trh práce. Někteří odcházejí studovat do zahraničí (v současné době však nemáme k dispozici údaje, o kolik absolventů se jedná).

Úspěšnost absolventů při přijímacím řízení ke studiu na vysoké škole v posledních čtyřech letech mírně roste –

v roce 2017/18 činila 91 %. Na vyšší odborné školy je přijato 93 % uchazečů z řad absolventů gymnázií, kteří se ke studiu dostaví.

Tabulka 4.4 Absolventi gymnázií – přijímací řízení na vyšší odborné školy a vysoké školy

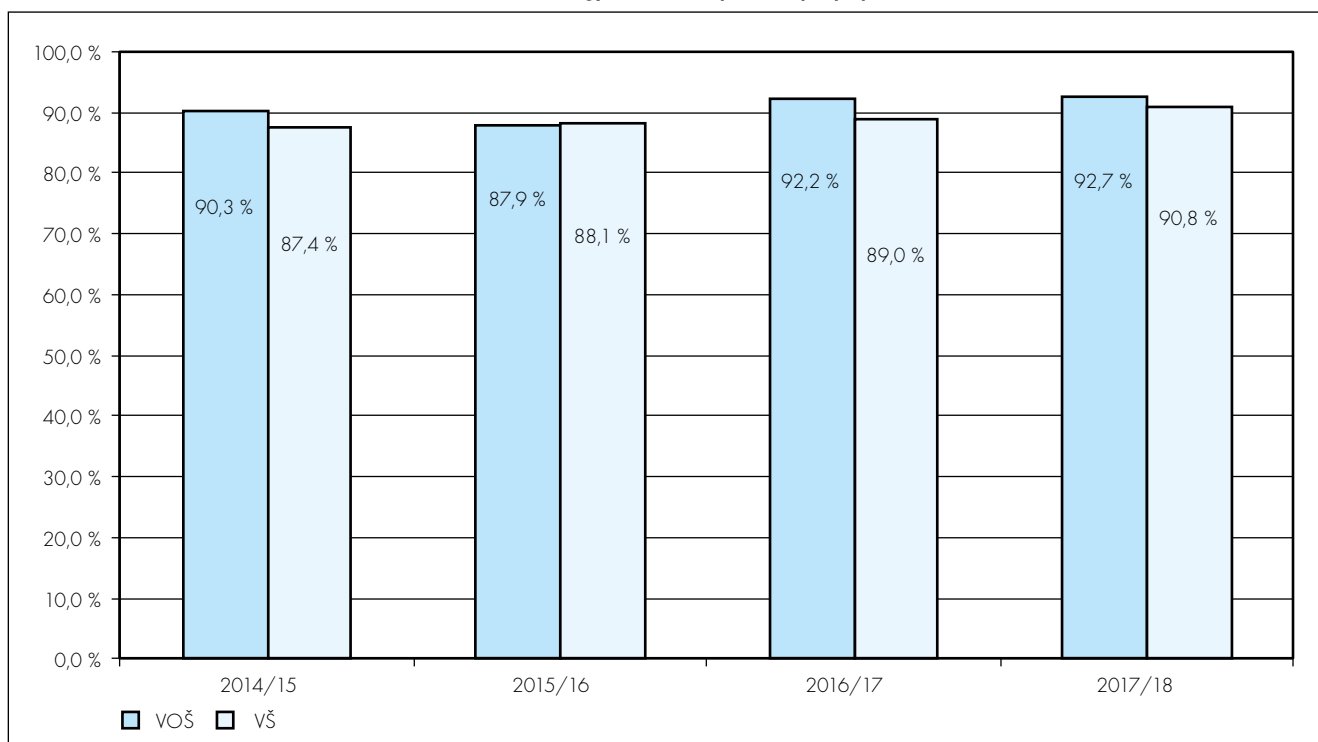
	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18
Počet uchazečů, kteří se dostavili k přijímacímu řízení				
VOŠ	843	779	701	606
VŠ	21 829	20 763	20 328	20 236
Počet přijatých uchazečů				
VOŠ	761	685	646	562
VŠ	19 084	18 291	18 100	18 382
Podíl uchazečů, kteří se dostavili k přijímacímu řízení, na celkovém počtu absolventů				
VOŠ	4,0%	3,8%	3,5%	3,0%
VŠ	100,0%	100,0%	100,0%	99,2%
Podíl přijatých ke studiu na celkovém počtu absolventů				
VOŠ	3,6%	3,3%	3,2%	2,8%
VŠ	90,3%	89,1%	89,5%	90,1%

Zájem absolventů gymnázií o studium na vyšší odborné škole v posledních letech stále klesá, ke studiu na vyšších odborných školách se jich hlásí 3 % a necelá 3 % jsou i přijata.

Absolventi mají v případě vyšších odborných škol největší zájem o studium **zdravotnických oborů** (třetina přihlášených i přijatých) a **oborů pedagogické a sociální péče** (pětina přihlášených i přijatých). Absolventi gymnázií hlásící se ke studiu na vyšší odborné školy podávají v průměru 1,2 přihlášky, více než jednu přihlášku podalo 14 % z nich.

Ke studiu na vysoké škole se hlásí prakticky všichni absolventi gymnázií. Podávají v průměru 3,2 přihlášky ke

Obrázek 4.2 Absolventi gymnázií – úspěšnost při přijímacím řízení

4. Přechod absolventů středních škol do terciárního vzdělávání

Tabulka 4.5 Absolventi gymnázií – skupiny oborů, o které je na VOŠ největší zájem 2017/18

	absolutní počty fyzických osob		v procentech		úspěšnost
	uchazeči, kteří se dostavili k přij. řízení	přijetí	uchazeči, kteří se dostavili k přij. řízení	přijetí	při přij. řízení
53 Zdravotnictví	206	185	34,0%	32,9%	89,8%
75 Pedagogika, učít., soc. péče	127	124	21,0%	22,1%	97,6%
82 Umění a užité umění	62	54	10,2%	9,6%	87,1%
65 Gastr., hotelnictví, turis.	48	43	7,9%	7,7%	89,6%
68 Právo, právní činnost	47	38	7,8%	6,8%	80,9%
72 Public., knihov., informat.	38	38	6,3%	6,8%	100,0%
63 Ekonomika a administrat.	31	28	5,1%	5,0%	90,3%

Tabulka 4.6 Absolventi gymnázií – přijímací řízení na vysoké školy 2017/18

	absolutní počty fyzických osob		v procentech		úspěšnost
	uchazeči, kteří se dostavili k přij. řízení	přijetí	uchazeči, kteří se dostavili k přij. řízení	přijetí	při přij. řízení
skupiny oborů s nejvyšším podílem uchazečů					
62 Ekonomie	4 337	3 359	21,4%	18,3%	77,4%
75 Pedagogika, učít., soc. péče	3 676	2 386	18,2%	13,0%	64,9%
51 Lékařské vědy	3 135	1 224	15,5%	6,7%	39,0%
68 Právo, právní činnost	2 447	1 322	12,1%	7,2%	54,0%
53 Zdravotnictví	2 364	1 190	11,7%	6,5%	50,3%
73 Filologické vědy	2 094	1 311	10,3%	7,1%	62,6%
67 Sociální vědy	2 071	1 237	10,2%	6,7%	59,7%
18 Informatické obory	1 712	1 365	8,5%	7,4%	79,7%
28 Tech. chemie, chemie silik.	1 433	1 157	7,1%	6,3%	80,7%
15 Biologické obory	1 422	905	7,0%	4,9%	63,6%
skupiny oborů s nejvyšším převísem poptávky					
77 Obory z obl. psychologie	1 150	222	5,7%	1,2%	19,3%
82 Umění a užité umění	778	270	3,8%	1,5%	34,7%
72 Public., knihov., informat.	1 019	385	5,0%	2,1%	37,8%
51 Lékařské vědy	3 135	1 224	15,5%	6,7%	39,0%

studiu na vysoké škole. Jednu přihlášku podá 18 % z nich, dvě přihlášky 24 %, tři přihlášky 23 %, čtyři přihlášky 16 % a pět přihlášek 10 % absolventů gymnázií. **Vzhledem k vysoké úspěšnosti uchazečů při přijímacím řízení (91 % úspěšnost) je jeden přijatý absolvent gymnázií přijat v průměru k 1,9 studia na vysoké škole.**

Absolventi gymnázií se **na vysoké školy nejčastěji hlásí ke studiu ekonomických oborů** (skupina oborů 63 - 21 % z těch, kteří se dostavili k přijímacímu řízení), ke studiu **pedagogiky, učitelství a sociální péče** (skupina oborů 75 - 18 %), **lékařských věd** (skupina oborů 51 - 16 %), **práva a právních činností** (skupina oborů 68 - 12 %), **zdravotnictví** (skupina oborů 53 - 12 %) a **filozofických věd** (skupina oborů 73 - 10 %). Z technických a informatických oborů jsou u gymnazistů v největší oblibě informatické obory (skupina oborů 18 - 9 % těch, kteří se dostavili k přijímacímu řízení) a obory technické chemie a chemie silikátů (skupina oborů 28 - 7 % gymnazistů), stejně jako obory biologie (se 7 % dostavivších se k přijímacímu řízení).

Nejoblíbenější **ekonomické obory** zároveň patří mezi obory s vyšší úspěšností při přijímacím řízení, přijato je 18 % ze všech gymnazistů přijatých ke studiu na vysoké školy, tedy 77 % všech, kteří se dostaví k přijímacímu řízení. I v případě druhého nejoblíbenějšího oboru, pedagogiky, jsou při přijímacím řízení gymnazisté poměrně úspěšní (je přijato 65 %

z přihlášených) a přijatí ke studiu těchto oborů tvoří 13 % všech přijatých gymnazistů. Lékařské vědy jsou oborovou skupinou s vyšším převísem poptávky, gymnazisté jsou u přijímacího řízení úspěšní z 39 % a ke studiu je přijato 7 % všech gymnazistů přijatých ke studiu na vysoké školy.

V případě další oborové skupiny, o kterou gymnazisté projevují vyšší zájem, **právo a právní činnost**, je úspěšnost gymnazistů při přijímacím řízení 54 % a přijatí tvoří 7 % všech přijatých gymnazistů ke studiu na vysoké škole.

Mezi obory s vysokým převísem poptávky, na které se gymnazisté hlásí, patří zejména obory z oblasti psychologie (19 % úspěšnost), umělecké obory (35 % úspěšnost) a obory z oblasti publicistiky, knihovnictví a informatiky (s 38 % úspěšností).

Absolventi gymnázií se hlásí i na obory s nižším převísem poptávky, tedy obory technické. Často je volí jako „sázku na jistotu“. Úspěšnost gymnazistů v technických oborech převyšující 80 % vykazují např. obory strojírenství (skupina oborů 23), potravinářství (skupina oborů 29), stavebnictví (skupina oborů 36) a obory doprava a spoje (skupina oborů 37).

4.3 Absolventi oborů lyceum a přechod na VŠ a VOŠ

Stejně jako v případě ostatních typů maturitních oborů středních škol **poklesl i v případě oborů lyceí počet absolventů**, navíc ve srovnání s ostatními obory gymnázií a obory M **klesal jejich počet rychleji** - za poslední tři roky se jednalo o 25% pokles (ze 4 251 absolventů v roce 2014/15 na 3 206 absolventů v roce 2017/18).

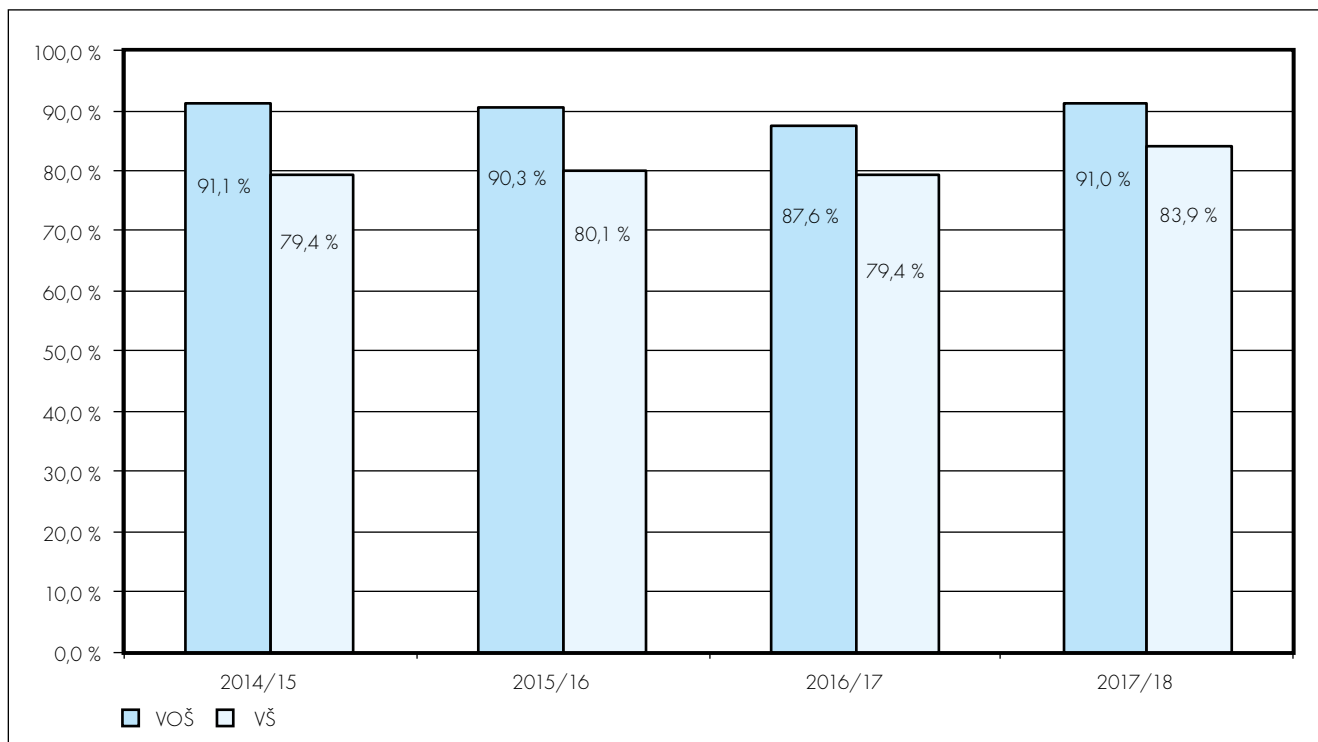
Absolventi lyceí oproti absolventům gymnázií **získávají kromě všeobecného vzdělání i širší odborné základy**, nezískávají ale odbornou kvalifikaci. Příprava v lyceích je značně různorodá - jsou lycea pedagogická, technická, ekonomická, zdravotnická, přírodovědná, kombinovaná a vojenská. Nejvíce absolventů ukončuje ekonomické lyceum, dále lyceum technické, pedagogické a zdravotnické.

Do terciárního studia se v posledních čtyřech letech hlásilo **9 z 10 absolventů lyceí** (v roce 2015/16 se hlásili ke studiu dokonce prakticky všichni). Ke studiu na vysoké škole se v roce 2017/18 hlásilo 88 % absolventů lyceí, na vyšší odborné školy 9 %.

Absolventi lyceí, pokud se hlásí ke studiu na vysoké škole, podávají v průměru 2,6 přihlášky. Čtvrtina absolventů podává pouze jednu přihlášku, 31 % podává dvě přihlášky, 22 % tři a 12 % čtyři přihlášky. Více než čtyři přihlášky podává 10 % uchazečů o studium na vysoké škole z řad absolventů lyceí.

4. Přechod absolventů středních škol do terciárního vzdělávání

Obrázek 4.3 Absolventi lycea – úspěšnost při přijímacím řízení

Ke studiu na vyšší odborné škole podávají absolventi lycea nejčastěji jednu přihlášku (84 % přihlášených ke studiu na VOŠ), 11 % podalo v roce 2017/18 dvě přihlášky a 4 % tři přihlášky. V průměru podávají na VOŠ 1,2 přihlášky.

Absolventi lyceí se v průměru účastní 1,7 přijímacího řízení na vysokou školu a 1,3 přijímacího řízení na vyšší odborné škole. Vzhledem k tomu, že absolventi mají poměrně dobrý všeobecný základ vzdělání, jsou ve výsledku při přijímacím řízení úspěšní – na vysoké školy je přijato 84 % absolventů lyceí, kteří se dostaví k přijímacímu řízení, v případě vyšších odborných škol se jedná o 91 %.

Ve studiu na vysoké škole pokračuje 74 % absolventů lyceí a ve studiu na vyšších odborných školách 8 %. Na trh práce odchází přibližně 20 % absolventů lyceí, pokud

část z nich nepokračuje ve studiu jazyků na školách s právem státní jazykové zkoušky, případně neodejdou studovat do zahraničí.

Počet absolventů lyceí hlásících se ke vzdělávání na vyšší odborné škole v posledních čtyřech letech klesá.

V roce 2017/18 se ke studiu na VOŠ hlásilo 290 uchazečů z řad absolventů lyceí. V prvních třech letech sledovaného období se podíl přihlášených ke studiu na VOŠ na celkovém počtu absolventů lyceí pohyboval na úrovni 11 až 12 %, v roce 2017/18 poklesl na 9 %.

V průměru podávají absolventi lyceí, pokud se hlásí ke studiu na vysoké školy, celkem 1,2 přihlášky. Počet podaných přihlášek se však liší podle oborů, na něž se hlásí. Mezi obory vyšších odborných škol, v případech kterých se uchazeči dostaví k více než jednomu přijímacímu řízení, patří obory zdravotnické, pedagogické a ekonomické.

Pokud se absolventi lyceí hlásí ke studiu na VOŠ, **nejčastěji podávají přihlášky ke studiu zdravotnických oborů** (skupina oborů 53 – 46 % těch, kteří se dostavili k přijímacímu řízení). Zdravotnické obory jsou i ty, na něž je nejvíce absolventů lyceí přijato (43 % absolventů lyceí přijatých na VOŠ). Další výrazněji zastoupenou skupinou oborů vyšších odborných škol, na které se absolventi lyceí hlásí, je **pedagogika, učitelství a sociální péče** (skupina oborů 75 – 26 % přihlášených, 28 % přijatých). Za zmínku stojí ještě oborová skupina ekonomika a administrativa (skupina 63) s 9 % přihlášených a 10 % přijatých.

Absolventi lyceí mají poměrně velký zájem o studium na vysoké škole, ve sledovaném období ke studiu se hlásilo (a dostavilo se i k přijímacímu řízení) 88 až 100 % z nich. V průměru se dostaví ke 2,6 přijímacího řízení. Většina

Tabulka 4.7 Absolventi lyceí – přijímací řízení na vyšší odborné školy a vysoké školy

	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18
Počet uchazečů, kteří se dostavili k přijímacímu řízení				
VOŠ	503	404	378	290
VŠ	3 764	3 312	2 878	2 816
Počet přijatých uchazečů				
VOŠ	458	365	331	264
VŠ	2 987	2 653	2 285	2 364
Podíl uchazečů, kteří se dostavili k přijímacímu řízení, na celkovém počtu absolventů				
VOŠ	11,8%	12,2%	11,4%	9,0%
VŠ	88,5%	100,0%	86,8%	87,8%
Podíl přijatých ke studiu na celkovém počtu absolventů				
VOŠ	10,8%	11,0%	10,0%	8,2%
VŠ	70,3%	80,2%	68,9%	73,7%

Tabulka 4.8 Absolventi lyceí – skupiny oborů vzdělání, o které je na VOŠ největší zájem, 2017/18

	absolutní počty fyzických osob	v procentech		úspěšnost při přij. řízení	
		uchazeči, kteří se dostavili k přij. řízení	přijatí		
53 Zdravotnictví	134	113	46,2%	42,8%	84,3%
75 Pedagogika, učít., soc. péče	76	74	26,2%	28,0%	97,4%
63 Ekonomika a administrat.	27	27	9,3%	10,2%	100,0%
64 Podnik. v oborech, odvětví	18	17	6,2%	6,4%	94,4%

Tabulka 4.9 Absolventi lyceí – přijímací řízení na vysoké školy, 2017/18

	absolutní počty fyzických osob	v procentech		úspěšnost při přij. řízení	
		uchazeči, kteří se dostavili k přij. řízení	přijatí		
skupiny oborů s nejvyšším podílem uchazečů					
62 Ekonomie	878	735	31,2%	31,1%	83,7%
75 Pedagogika, učít., soc. péče	677	403	24,0%	17,0%	59,5%
53 Zdravotnictví	371	215	13,2%	9,1%	58,0%
73 Filologické vědy	212	107	7,5%	4,5%	50,5%
67 Sociální vědy	206	100	7,3%	4,2%	48,5%
51 Lékařské vědy	168	21	6,0%	0,9%	12,5%
18 Informatické obory	164	123	5,8%	5,2%	75,0%
77 Obory z obl. psychologie	151	5	5,4%	0,2%	3,3%
23 Strojírenství, stroj. vyr.	145	133	5,1%	5,6%	91,7%
39 Spec., interdiscipl. obory	141	112	5,0%	4,7%	79,4%
skupiny oborů s nejvyšším převyším poptávky					
77 Obory z obl. psychologie	151	5	5,4%	0,2%	3,3%
51 Lékařské vědy	168	21	6,0%	0,9%	12,5%
72 Public., knihov., informat.	65	10	2,3%	0,4%	15,4%
81 Teorie a dějiny umění	25	7	0,9%	0,3%	28,0%
43 Veterinář., veter. prevence	19	6	0,7%	0,3%	31,6%
68 Právo, právní činnost	130	46	4,6%	1,9%	35,4%
82 Umění a užité umění	69	25	2,5%	1,1%	36,2%

(90 %) se dostaví k maximálně čtyřem přijímacím řízením – k jednomu 25 %, ke dvěma 31 %, ke třem 22 % a ke čtyřem 12 % absolventů lyceí, kteří se dostaví k přijímacímu řízení na vysoké školy.

Vzhledem k tomu, že absolventi lyceí získávají v průběhu studia i širší odborný základ znalostí, **hlásí se ke studiu na vysoké škole častěji do oborů, které odpovídají jejich oborovému zaměření ze střední školy.** Z pohledu strategie výběru oboru se podobají absolventům středních odborných škol. Nejčastěji se hlásí ke studiu **ekonomie** (oborová skupina 62) – jedná se o 31 % absolventů lyceí, kteří se dostaví k přijímacímu řízení na vysoké školy a vzhledem k vysoké úspěšnosti (84 %) tvoří i stejný podíl (31 %) přijatých ke studiu.

Další oborovou skupinou, o kterou mají uchazeči lyceí větší zájem, je **pedagogika, učitelství a sociální péče** s 24 % přihlášených a 17 % přijatých. Při přijímacím řízení jsou ale uchazeči z řad absolventů lyceí méně úspěšní než v případě oborů ekonomie, přijato je 60 % přihlášených.

Nad desetiprocentní hranici přihlášených se pohybují ještě **obory zdravotnictví**, kam se hlásí 13 % absolventů lyceí, kteří se dostaví k přijímacímu řízení ke studiu na vysokých školách. Přijetí ke studiu zdravotnictví tvoří 9 % všech absolventů lyceí přijatých ke studiu.

4.4 Absolventi maturitních oborů kategorie M a přechod na VŠ a VOŠ

Zatímco obory gymnázií a lyceí mají základ rámcových vzdělávacích programů ve všeobecném vzdělání, obory skupiny M mají daleko víc zastoupenou odbornou složku a součástí studia bývá i odborná praxe. Také absolventi těchto oborů pokračují po ukončení střední školy ve studiu na vysokých a vyšších odborných školách v hojně míře. Jejich **chování při výběru oboru studia je podobné absolventům lyceí, vybírají si obvykle obory příbuzné těm, které absolvovali na střední škole, nebo chtějí studovat ekonomii.** Oproti absolventům gymnázií a lyceí častěji upřednostňují obory technického zaměření, což v sobě odráží jednak oborovou strukturu absolventů oborů skupiny M, jednak skutečnost, že je u těchto oborů poměrně malý převis poptávky.

Ve sledovaném období se počet absolventů maturitních oborů skupiny M snížil o 16 %, v roce 2016/17 absolvovalo tyto obory 24 tisíc žáků.

Nejvíce absolventů maturitních oborů kategorie M ukončuje vzdělávání maturitou v oborech ekonomika a administrativa (skupina oborů

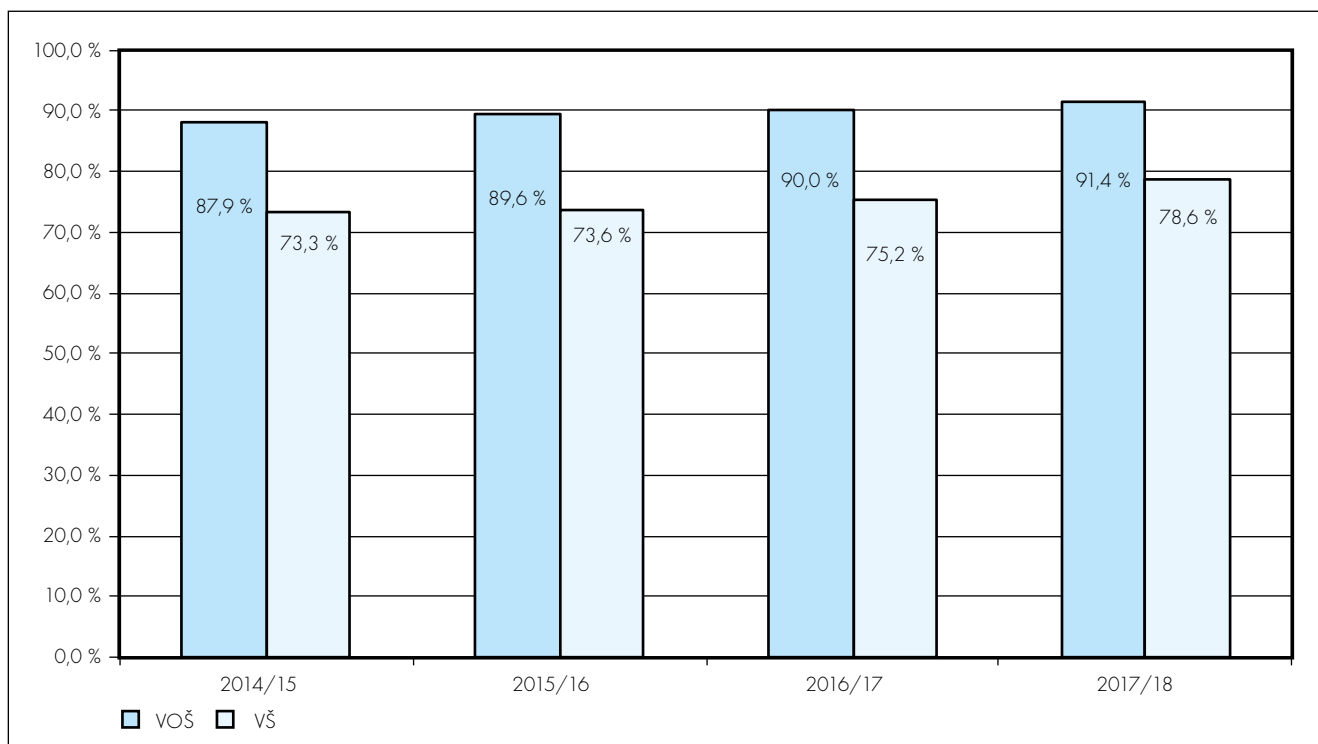
63 – 20 % absolventů), dále **v technických oborech** (24 %, nejvíce v oborech strojářských, elektrotechnických a stavebních), v oborech **informatických** (skupina oborů 18 – 10 % absolventů), **gastronomických** (skupina oborů 65 – 9 %) a **v oborech zaměřených na zdravotnictví** (8 %), **právo** (7 %), **pedagogiku** (7 %) a **umění** (7 %). Nezanedbatelný je i podíl absolventů uměleckých a přírodovědných oborů. Chování absolventů jednotlivých oborových skupin při výběru oborů terciárního vzdělávání, na které se hlásí, je naprosto odlišné, proto se absolventy jednotlivých početněji zastoupených oborových skupin budeme zabývat samostatně.

Ke studiu do terciárního vzdělávání se hlásí (a k přijímacímu řízení se i dostaví) **75 % absolventů maturitních oborů kategorie M**, v celém období je tento podíl poměrně stabilní (75–79 %). **Na trh práce** (případně ke studiu v zahraničí či pomaturitnímu studium jazyků) pak **odchází bezprostředně po ukončení střední školy více než třetina absolventů** oborů kategorie M.

Ke studiu na vyšší odborné školy se hlásí stále méně absolventů oborů kategorie M, a to jak v absolutním počtu, tak v procentech. V roce 2017/18 se jedná o 2,6 tisíce, resp. 11 % absolventů oborů kategorie M. **Zájem o studium vysokoškolských oborů** se u absolventů oborů M pohybuje v celém sledovaném období **na úrovni 70–72 %**, v roce

4. Přechod absolventů středních škol do terciárního vzdělávání

Obrázek 4.4 Absolventi maturitních oborů kategorie M – úspěšnost při přijímacím řízení na vyšší odborné školy a vysoké školy

2017/18 se ke studiu na vysoké škole hlásilo 16,7 tisíce absolventů oborů kategorie M.

Absolventi se v průměru účastní 2,0 přijímacích řízení ke studiu na vysoké školy a 1,2 přijímacího řízení na vyšší odborné školy. Pokud se absolventi oborů kategorie M hlásí ke studiu na vysoké škole, podávají nejčastěji jednu přihlášku (42 % z nich) a dvě přihlášky (33 %). Tři přihlášky podává 16 % absolventů oborů M, kteří se dostaví k přijímacímu řízení na vysoké škole, pouze 9 % podává čtyři a více přihlášek.

Úspěšnost uchazečů z řad absolventů maturitních oborů kategorie M při přijímacím řízení v posledních čtyřech letech stále roste, a to jak v případě uchazečů o studium na vyšší odborné škole (z 88 % v roce 2014/15 na 91 % v roce 2017/18), tak o studium na vysoké škole (ze 73 % na 79 %). V případě uchazečů o studium na vysoké škole se v posled-

ním roce jedná o úspěšnost o 12 procentních bodů nižší než v případě gymnázií a o 5 procentních bodů nižší v porovnání s absolventy lyceí.

Do terciárního vzdělávání bylo v roce 2017/18 přijato 62 % absolventů maturitních oborů kategorie M, z toho 10 % na vyšší odborné školy a 55 % na vysoké školy. **Na trh práce jich přímo po maturitě odešlo zhruba 9 tisíc, tedy 38 %.**

Tyto údaje se liší podle skupin oborů, které studenti na střední škole absolvovali, a podle toho, na který obor v terciárním vzdělávání se uchazeči hlásili. Proto se jim budeme věnovat v samostatných kapitolách zaměřených na největší oborové skupiny kategorie M.

4.5 Absolventi maturitních oborů kategorie LO (s odborným výcvikem) a přechod na VŠ a VOŠ

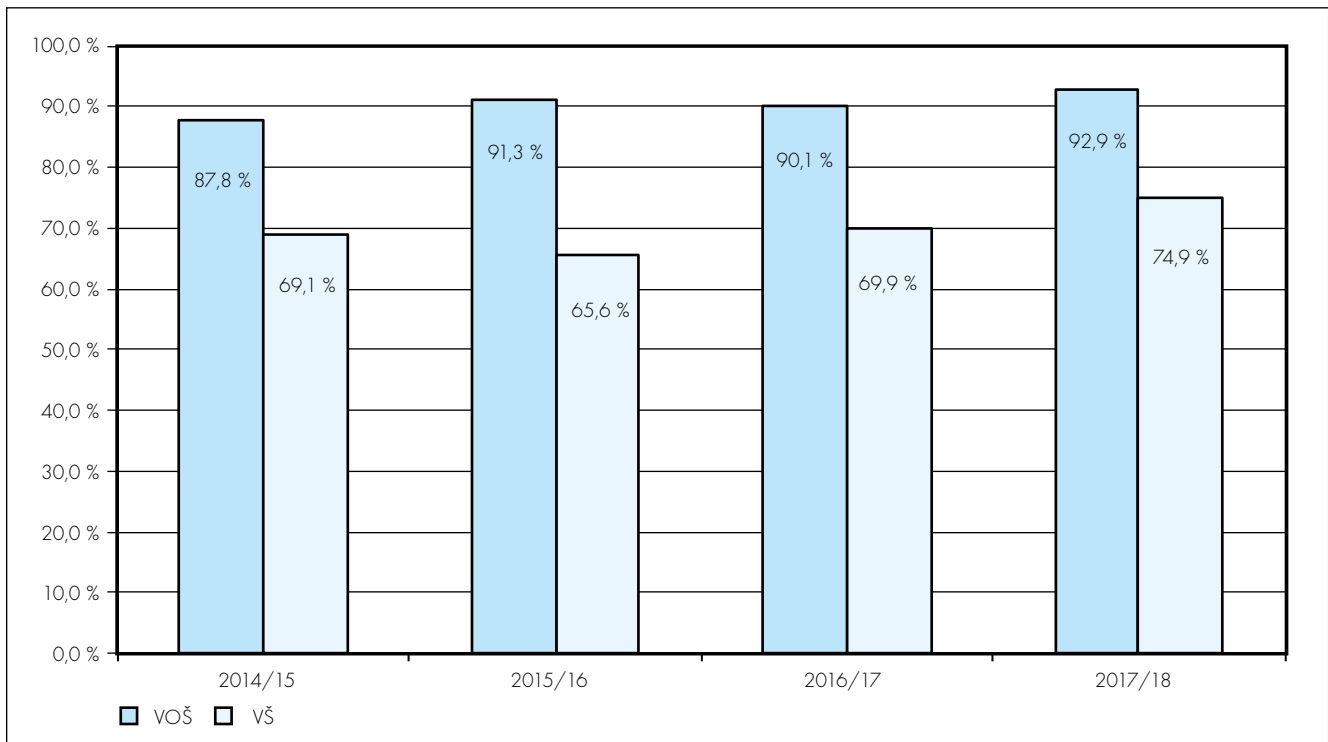
Absolventi oborů skupiny LO (maturitní obory s odborným výcvikem) v minulosti odcházeli zejména na trh práce, od roku 2010/11 narůstal počet absolventů těchto oborů, kteří odcházeli studovat vysokou či vyšší odbornou školu. Následně se ale počty uchazečů o terciární vzdělávání z řad absolventů oborů kategorie LO postupně snižovaly. Svůj podíl na tom mělo určitě i zavedení společné části maturitní zkoušky – absolventi těchto oborů vykazují u zkoušky v porovnání s absolventy gymnázií, lyceí a oborů kategorie M mnohem menší úspěšnost.

Při interpretaci výsledků v této publikaci je nutné brát údaje o zájmu absolventů maturitních oborů kategorie LO o studium na terciární vzdělávací úrovni spíše jako orientační. Veškeré údaje o uchazečích vycházejí ze šetření na vysokých školách a vyšších odborných školách, kde se u jednotlivých uchazečů

Tabulka 4.10 Absolventi maturitních oborů kategorie M – přijímací řízení na vyšší odborné školy a vysoké školy

	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18
Počet uchazečů, kteří se dostavili k přijímacímu řízení				
VOŠ	4 248	3 626	3 087	2 574
VŠ	20 583	18 313	17 259	16 712
Počet přijatých uchazečů				
VOŠ	3 736	3 248	2 778	2 352
VŠ	15 091	13 474	12 976	13 137
Podíl uchazečů, kteří se dostavili k přijímacímu řízení, na celkovém počtu absolventů				
VOŠ	14,9%	13,7%	12,9%	10,8%
VŠ	72,4%	69,2%	72,0%	69,9%
Podíl přijatých ke studiu na celkovém počtu absolventů				
VOŠ	13,1%	12,3%	11,6%	9,8%
VŠ	53,1%	50,9%	54,2%	54,9%

Obr. 4.5 Absolventi maturitních oborů kategorie L0 – úspěšnost při přijímacím řízení na vyšší odborné školy a vysoké školy

uvádí pouze kód oboru absolvovaného na střední škole, nikoli druh studia. Kódy oborů nebývají v naprosté většině případů vyplněny se stoprocentní spolehlivostí.

Absolventi maturitních oborů kategorie L0 se obdobně jako absolventi oborů kategorie M hlásí na vysoké a vyšší odborné školy ke studiu oborů stejného zaměření, které studovali na střední škole, případně se hlásí ke studiu ekonomie. V roce 2014/15 se hlásilo ke studiu na terciární úrovni celkem 1,5 tisíce absolventů oboru kategorie L0, do roku 2017/18 jejich počet klesl na 1,2 tisíce, tedy o 21 %.

Ke studiu na vysoké či vyšší odborné škole se hlásí 37 % absolventů maturitních oborů kategorie L0, z toho 6 % podává přihlášky ke studiu na vyšší odborné školy a 33 % ke studiu na vysoké škole (vyšší součet je dán tím, že někteří absolventi se hlásí zároveň na vyšší odbornou i vysokou školu). Na vyšší odbornou školu podávají v průměru 1,1 přihlášky, naprostá většina uchazečů (94 %) podává pouze jednu přihlášku. Pokud se absolventi oborů kategorie L0 hlásí ke studiu na vysoké škole, podávají v průměru 1,6 přihlášky. Nadpoloviční většina z nich (60 %) podává pouze jednu přihlášku, dvě přihlášky podává 28 % a pouze 12 % uchazečů o studium na vysoké škole z řad absolventů oborů kategorie L0 podává tři a více přihlášek.

Na vyšší odborné školy je v posledních čtyřech letech přijímáno 88–93 % absolventů oborů kategorie L0, kteří se hlásí ke studiu. Podíl přijímaných na vysoké školy je nižší, pohybuje se v rozmezí **66 až 75 %**. V obou případech je zřejmý nárůst podílu přijímaných. Poměrně vysoká úspěšnost při přijímacím řízení je dána zejména tím, že se absolventi těchto oborů výrazně častěji hlásí ke studiu technických oborů, kam jsou uchazeči většinou přijímáni bez přijímacích zkoušek.

Tabulka 4.11 Absolventi maturitních oborů kategorie L0 – přijímací řízení na vyšší odborné školy a vysoké školy

	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18
Počet uchazečů, kteří se dostavili k přijímacímu řízení				
VOŠ	343	265	191	196
VŠ	1 256	1 225	1 105	1 060
Počet přijatých uchazečů				
VOŠ	301	242	172	182
VŠ	868	804	772	794
Podíl uchazečů, kteří se dostavili k přijímacímu řízení, na celkovém počtu absolventů				
VOŠ	8,2%	7,1%	6,1%	6,1%
VŠ	29,9%	33,0%	35,1%	33,1%
Podíl přijatých ke studiu na celkovém počtu absolventů				
VOŠ	7,2%	6,5%	5,5%	5,7%
VŠ	20,6%	21,7%	24,5%	24,8%

Podíl absolventů maturitních oborů středních škol kategorie L0 přijatých v posledních dvou letech ke studiu na vyšší odborné a vysoké školy se pohybuje na úrovni 6 % v případě VOŠ a 25 % v případě vysokých škol. Do terciárního vzdělávání tak po absolvování střední školy v roce 2017/18 odešlo studovat 950 žáků oborů kategorie L0, z toho na VOŠ necelých 200 a na vysoké školy 800 absolventů. **Na trh práce tak bezprostředně po absolvování odchází 2,3 tisíce absolventů kategorie L0 (70 %).**

4.6 Absolventi oborů nástavbového studia a přechod na VŠ a VOŠ

Nástavbové studium je určeno absolventům učebních oborů a umožňuje jim získat střední vzdělání s maturitní zkouškou. **V posledních čtyřech letech došlo k poklesu počtu absol-**

4. Přechod absolventů středních škol do terciárního vzdělávání

ventů nástavbového studia z 2,7 tisíce na 1,6 tisíce, tedy o 39 %. Jedním z důvodů (kromě klesající demografické křivky) je i nižší zájem o tato studia v důsledku obav ze společné části maturitní zkoušky a následně i velká neúspěšnost žáků této kategorie vzdělání u maturitní zkoušky.

Při interpretaci výsledků v této publikaci je nutné brát údaje o zájmu absolventů nástavbového studia o studium na terciární vzdělávací úrovni spíše jako orientační. Veškeré údaje o uchazečích vycházejí ze šetření na vysokých školách a vyšších odborných školách, kde se u jednotlivých uchazečů uvádí pouze kód oboru absolvovaného na střední škole, nikoli druh studia. Kódy oborů nebývají v naprosté většině případů vyplněny se stoprocentní spolehlivostí.

Obdobně jako absolventi ostatních odborně zaměřených středních škol (kategorie M a L0) si absolventi oborů nástavbového studia nejčastěji vybírají obor obdobného zaměření jako ten, který absolvovali na střední škole, případně se hlásí ke studiu ekonomických oborů. Výběr studijních oborů terciárního vzdělávání tedy svou oborovou strukturou prakticky kopíruje oborovou strukturu absolventů.

Žáci nástavbového studia nejčastěji absolvují v oborech skupiny podnikání v oborech, odvětví (skupina oborů 64 – 62 % absolventů), v oborech strojírenství a strojírenská výroba (skupina oborů 23 – 10 % absolventů), gastronomie, hotelnictví a turismus (skupina oborů 65 – 7 % absolventů) a elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika (skupina oborů 26 – 6 % absolventů). Vzhledem k nízkému počtu absolventů nástavbového studia se v samostatné kapitole budeme zabývat pouze absolventy nejpočetněji zastoupené oborové skupiny, tedy absolventy oboru podnikání v oborech, odvětví.

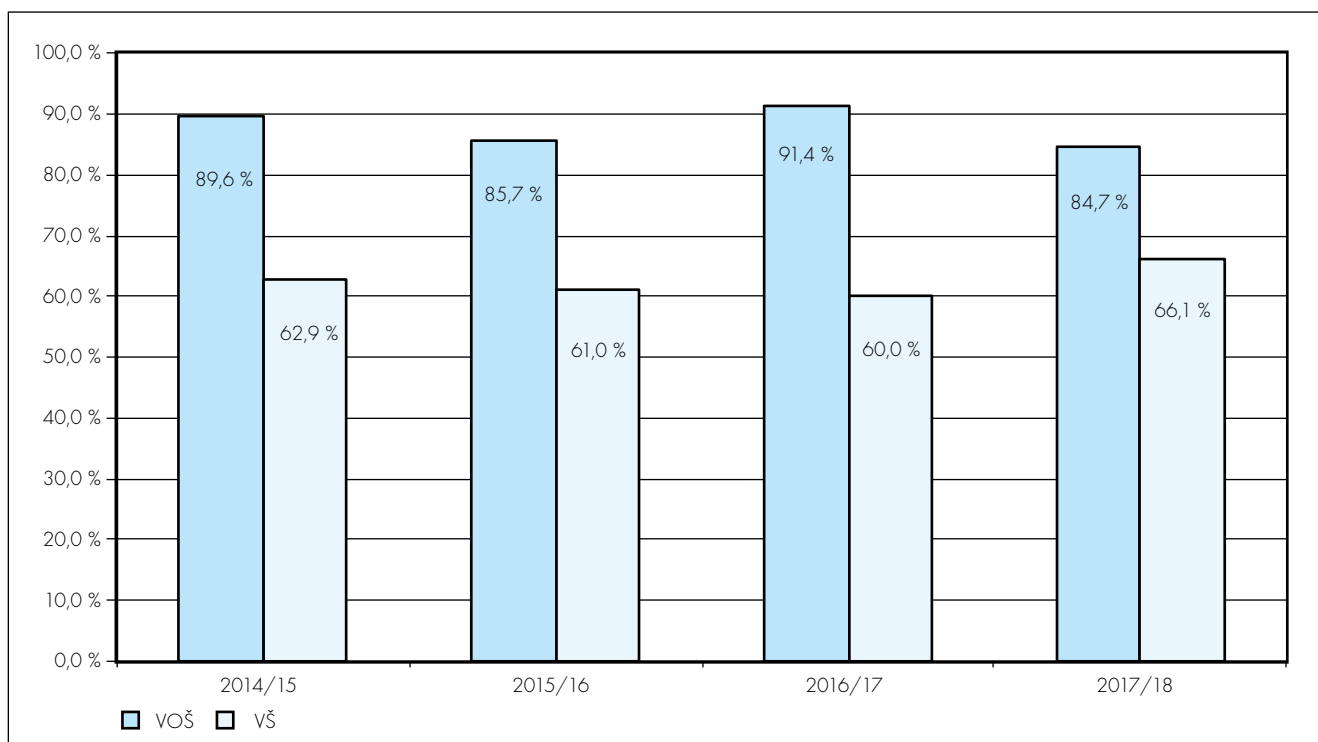
Zájem o terciární vzdělávání není v případě absolventů nástavbového studia příliš vysoký. Ke studiu se hlásí pouze 33 % z nich, z toho 8 % na vyšší odborné školy a 27 % ke studiu na vysoké škole. Pokud se absolventi nástavbového studia hlásí ke studiu na VOŠ, podávají prakticky všichni pouze jednu přihlášku (více než jednu přihlášku, resp. dvě přihlášky podala v roce 2017 pouze 3 % uchazečů). Na vysoké školy podávají uchazeči z řad absolventů nástavbového studia v průměru 1,6 přihlášky – 61 % podává pouze jednu přihlášku, 29 % dvě, 6 % tři a 4 % čtyři a více přihlášek.

Absolventi oborů nástavbového studia jsou při přijímacím řízení na vyšší odborné školy a zejména na vysoké školy poměrně méně úspěšní než absolventi jiných kategorií vzdělání, ke studiu je přijato 85 %, resp. 66 % z těch, kteří se ke studiu přihlásí. Nižší úspěšnost je dána

Tabulka 4.12: Absolventi oborů nástavbového studia – přijímací řízení na vyšší odborné školy a vysoké školy

	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18
Počet uchazečů, kteří se dostavili k přijímacímu řízení				
VOŠ	251	168	139	131
VŠ	609	525	415	437
Počet přijatých uchazečů				
VOŠ	225	144	127	111
VŠ	383	320	249	289
Podíl uchazečů, kteří se dostavili k přijímacímu řízení, na celkovém počtu absolventů				
VOŠ	9,3%	8,5%	8,9%	8,0%
VŠ	22,5%	26,6%	26,7%	26,6%
Podíl přijatých ke studiu na celkovém počtu absolventů				
VOŠ	8,3%	7,3%	8,2%	6,7%
VŠ	14,2%	16,2%	16,0%	17,6%

Obrázek 4.6 Absolventi oborů nástavbového studia – úspěšnost při přijímacím řízení na vyšší odborné školy a vysoké školy

i charakterem tohoto typu studia, jehož hlavním cílem je připravit absolventy pro přímý vstup na trh práce.

Stejně jako v případě absolventů maturitních oborů kategorie M a absolventů maturitních oborů kategorie LO se také v případě absolventů nástavbového studia zájem o další vzdělávání, početnost přihlášek a úspěšnost přijímacího řízení liší podle absolvovaného oboru na střední škole.

Ke studiu na vyšší odbornou či vysokou školu je přijato 23 % absolventů nástavbového studia (7 % ke studiu na vyšší odborné školy, 18 % ke studiu na vysoké školy). V absolutních číslech se jedná o 400 absolventů, kteří nevstupují na trh práce, ale pokračují ve studiu. **Na trh práce tak bezprostředně po ukončení střední školy vstupuje 1,3 tisíce absolventů nástavbového studia (76 %).**

4.7 Absolventi maturitních oborů středních škol a jejich přechod do terciárního vzdělávání – srovnání

Absolventi jednotlivých druhů a typů středoškolského studia (gymnázia, lycea, maturitní obory bez odborného výcviku kategorie M, maturitní obory s odborným výcvikem kategorie LO, nástavbové studium) **vykazují při rozhodování o dalším studiu různé modely chování.** Obor, který vystudovali, značně ovlivní jejich chování, zejména tím, jaká byla skladba a rozložení odborných a všeobecných předmětů. Vliv na jejich rozhodování o dalším studiu má i aktuální stav na trhu práce, resp. uplatnění absolventů vystudovaného oboru a možnost získat kvalifikovanou pozici s odpovídajícím finančním ohodnocením.

Absolventi gymnázií získali na střední škole široký všeobecný základ, gymnaziální programy tradičně připravují absolventy primárně pro další studium na vysokých školách. Po ukončení střední školy se **ke studiu v terciárním vzdělávání hlásí prakticky všichni** absolventi gymnázií, vyšší odborné školy volí spíše výjimečně. Vzhledem k tomu, že na střední škole získali poměrně široký základ znalostí prakticky ve všech všeobecně vzdělávacích předmětech, **netvoří absolventi gymnázií při výběru oboru studia homogenní skupinu.** Volí si prakticky všechny obory ze široké škály nabídky vysokých škol. Ke studiu je přijato 92 % těchto absolventů, z toho 91 % ke studiu na vysoké školy a 3 % na vyšší odborné školy.¹³

Obory lyceí jsou sice odborně zaměřené, poskytují však svým absolventům širší všeobecný základ znalostí. **Absolventi lyceí,** stejně jako gymnazisté, **nezískávají odbornou kvalifikaci.** Po ukončení střední školy **se hlásí ke studiu v terciárním vzdělávání devět desetin z nich** (88 % ke studiu na vysoké školy a 9 % ke studiu na vyšší odborné školy). Absolventi lyceí se ve větší míře **hlásí ke studiu oborů obdobného zaměření, které studovali na střední škole, tedy oborů zdravotnictví, ekonomie a pedagogiky.** Ve studiu pokračují dvě pětiny

absolventů lyceí (74 % na vysokých školách, 8 % na vyšších odborných školách).

Absolventi maturitních oborů kategorie M si nesou ze střední školy široké odborné znalosti, ale i základ znalostí všeobecně vzdělávacích předmětů. Po absolvování střední školy získávají odbornou kvalifikaci, mohou tedy okamžitě vstoupit na trh práce jako kvalifikovaná pracovní síla, ale mohou také pokračovat v dalším studiu. **Přihlášky ke studiu podalo 75 % absolventů,** z toho 70 % ke studiu na vysoké škole, 11 % ke studiu na vyšší odborné škole. Nejčastěji se hlásí ke studiu oborů příbuzných těm, které absolvovali na střední škole, nebo ke studiu ekonomie. **V terciárním vzdělávání pokračuje bezprostředně po maturitě 62 % těchto absolventů,** 55 % na vysokých školách, 10 % na vyšších odborných školách.

Obory středních škol kategorie LO připravují absolventy především pro trh práce, absolventi tak nemají příliš široké všeobecné znalosti, proto se ke studiu po ukončení střední školy hlásí v menší míře než absolventi výše uvedených kategorií vzdělání. **Do terciárního vzdělávání se hlásí 37 % z nich,** na vysoké školy jich podalo přihlášky 33 %, na vyšší odborné školy 6 %. **Obvykle se hlásí ke studiu stejně zaměřených oborů, jako absolvovali na střední škole.** Ve studiu bezprostředně po ukončení střední školy pokračuje 30 % absolventů těchto oborů, 6 % nastupuje na vyšší odbornou školu, 25 % na vysokou školu.

Poslední skupinou uchazečů hlásících se ke studiu v terciárním vzdělávání jsou **absolventi nástavbového studia.** Ti již mají za sebou absolvování učebního oboru a nástavbového studia, kde získali maturitní zkoušku. Jsou tak plně kvalifikovaní pro trh práce. I tyto absolventi mají zájem studovat v terciárním vzdělávání – přihlášku podává třetina z nich, zájem o vyšší odborné školy má 8 % z nich a o vysoké školy 27 %. Pokud se absolventi nástavbového studia **hlásí k dalšímu studiu, podávají přihlášku ke studiu obdobně zaměřenému, jaké absolvovali na střední škole. Ke studiu je přijato 24 % z nich** (7 % ke studiu na vyšší odborné škole, 18 % ke studiu na vysoké škole).

Úspěšnost absolventů jednotlivých skupin oborů při přijímacím řízení závisí zejména na tom, které obory vysokých škol či vyšších odborných škol si absolventi vybírají. S tím, jak v posledních letech klesá počet uchazečů o studium, vysoké školy mění taktiku přijímání studentů a roste počet oborů, do kterých se zájemci přijímají bez vykonání přijímacích zkoušek. Úspěšnost při přijímacím řízení tak ne vždy reflektuje znalosti uchazečů. U vyšších odborných škol je situace obdobná.

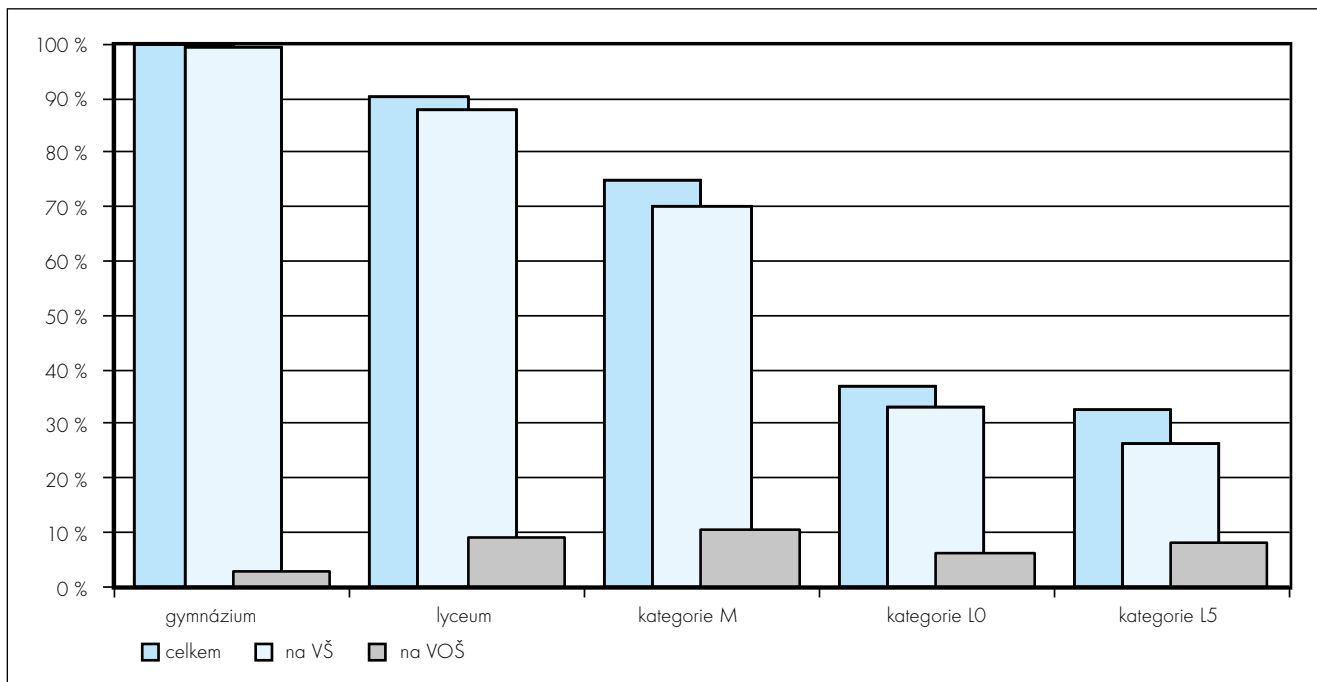
Nejúspěšnější při přijímacím řízení na terciární úrovni jsou absolventi gymnázií (92 % úspěšnost), následování **absolventy lyceí a absolventy oborů kategorie M** (88%, resp. 83% úspěšnost). Nižší míru úspěšnosti vykazují **absolventi maturitních oborů kategorie LO (80 %) a uchazeči z řad absolventů nástavbového studia** (přijato je pouze 73 % přihlášených, kteří se dostavili k přijímacímu řízení).

Při přijímacím řízení ke studiu na vysokých školách jsou výrazně úspěšnější absolventi oborů gymnázií, ke studiu je přijato 91 % z těch, kteří se dostavili k přijímacímu řízení. Tito absolventi si volí prakticky všechny obory vysokých škol, nejen ty, kde je vyšší šance při přijetí. Při přijímacím řízení se

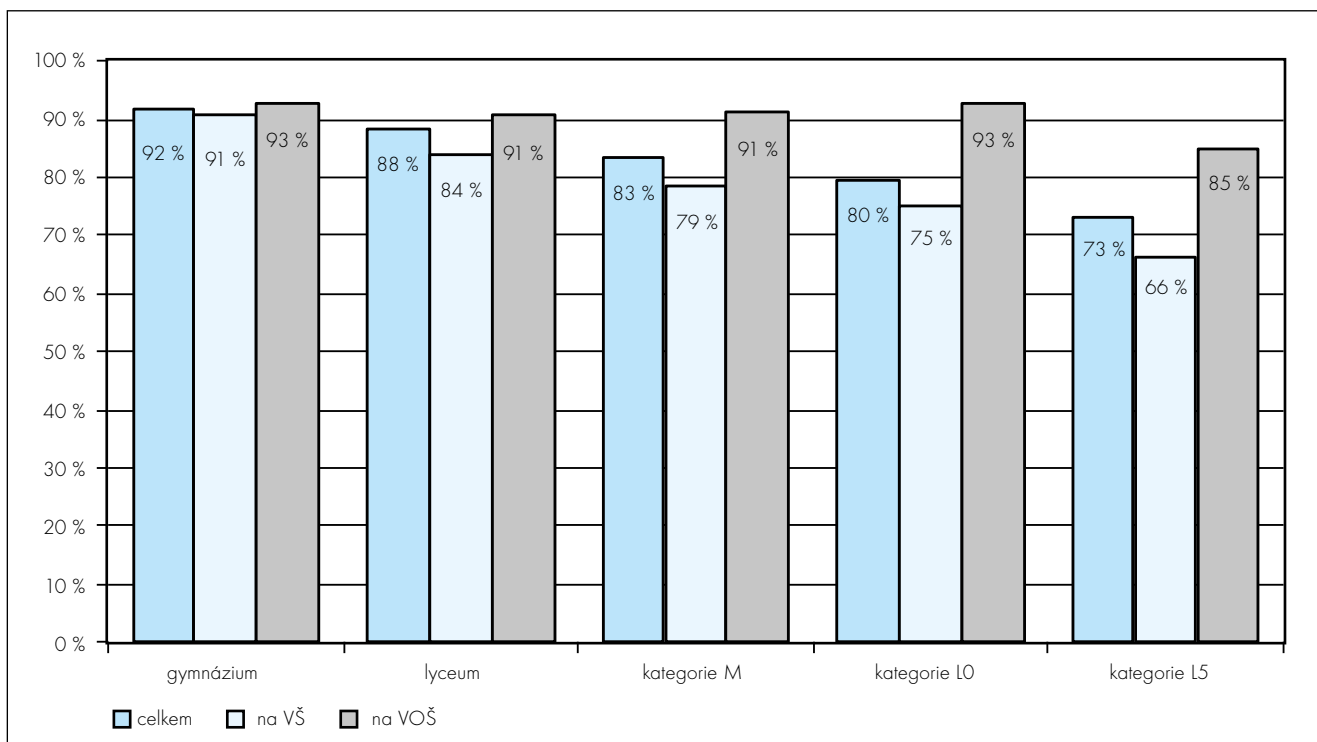
¹³ Počet přihlášených, kteří se dostavili k přijímacímu řízení, je počet fyzických osob bez ohledu na to, kolik podaly přihlášek a ke kolika přijímacím řízením se dostavily. Pokud je tento ukazatel uváděn v rámci třídění (např. vysoké školy a vyšší odborné školy), může být uchazeč započten v obou případech, v celkovém součtu je však započten pouze jednou.

4. Přechod absolventů středních škol do terciárního vzdělávání

Obrázek 4.7 Podíly absolventů středních škol hlásících se ke studiu do terciárního vzdělávání 2017/18

Obrázek 4.8 Úspěšnost absolventů středních škol při přijímacím řízení ke studiu na terciární vzdělávací úrovni 2017/18

tak uplatňují jejich znalosti, které jim gymnaziální obory svým charakterem umožňují získat, ale i zájem o konkrétní zaměření studia. V úspěšnosti pak následují absolventi lyceí (přijato 84 %) a absolventi oborů kategorie M (přijato 79 %). Ti ve větší míře volí obory příbuzné těm, které absolvovali na střední škole, případně studium ekonomie. Absolventi oborů kategorie LO vykazují úspěšnost 75 %. Nejnižší míru úspěšnosti mají absolventi nástavbového studia (66 %).

Úspěšnost při přijímacím řízení ke studiu na vyšší odborné škole je obecně vyšší než v případě vysokých škol, s výjimkou absolventů nástavbového studia (85% úspěšnost) se napříč kategoriemi oborů středních škol příliš neliší. Nejvyšší úspěšnost (93 %) jsme zaznamenali u absolventů gymnázií a oborů kategorie LO, absolventi lyceí a oborů kategorie M jsou úspěšní stejně, ke studiu na vyšší odborné škole je přijato 91 % dostavivších se k přijímacímu řízení.

4.8 Přechod absolventů SŠ do terciárního vzdělání – srovnání v oborovém členění

Jak zájem o další studium, tak úspěšnost při přijímacím řízení se u absolventů odborného vzdělávání na středních školách liší podle oboru, který na střední škole vystudovali. Proto je vhodné porovnat absolventy a jejich zájem o studium na vysokých či vyšších odborných školách podle jednotlivých oborových skupin.

V jednotlivých oborech v rámci kategorií oborů se žáci vzdělávají podle rámcových vzdělávacích programů, které mají pro každý obor jiný obsah. Liší se jak podílem odborné a všeobecné složky, tak obsahem odborné složky, která definuje odborný profil absolventa. Absolventi tak získávají různý rozsah znalostí, a to je i jedním z důvodů, proč se bezprostředně po absolvování střední školy chovají rozdílně – ať už se to týká odchodu na trh práce, či dalšího studia, nebo volby oboru v případě volby studijní dráhy. Ve svém chování se tak liší nejen absolventi kategorií oborů, ale i absolventi jednotlivých oborových skupin v rámci kategorií. **Absolventi volí v různé míře vysokoškolské studium a studium na vyšší odborné škole a upřednostňují různé studijní programy.**

V této kapitole se budeme podrobněji zabývat situací při rozhodování o dalším studiu **absolventů odborného proudu středních škol, tedy oborových skupin kategorie M, L0 a nástavbového studia (L5)**. Pro další analýzy jsme navíc zvolili pouze oborové skupiny, které jsou z pohledu absolventů početně silnější.

Základním indikátorem, jehož prostřednictvím analyzujeme chování absolventů jednotlivých oborových skupin, je podíl absolventů, kteří se dostavili k přijímacímu řízení a byli, resp. nebyli přijati.

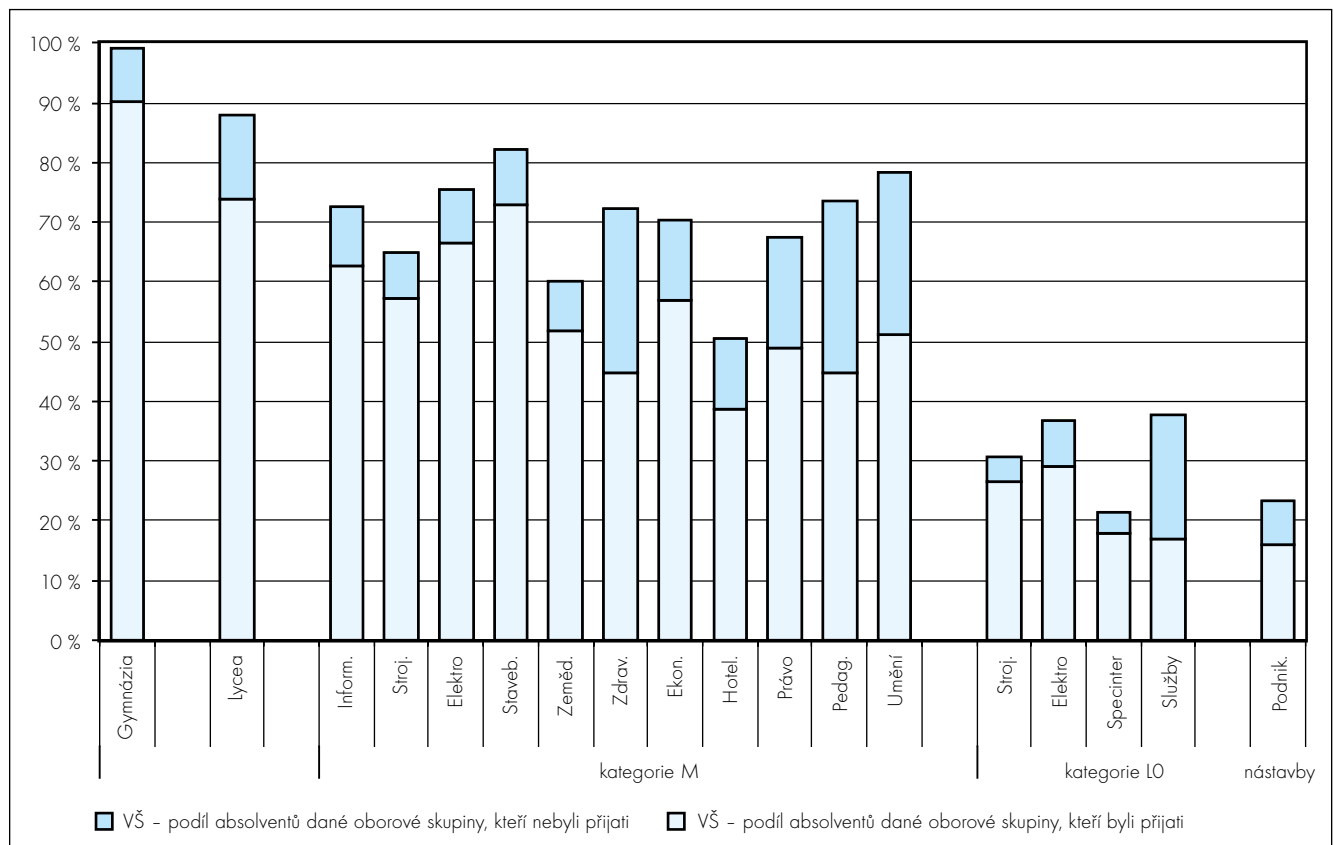
Struktura přihlášených ke studiu na terciární vzdělávací úrovni podle kategorií oborů středních škol závisí jednak na celkovém počtu absolventů v těchto oborech, jednak na jejich zájmu o další vzdělávání, resp. na míře odchodů přímo na trh práce. Ponecháme-li stranou absolventy gymnázií a lyceí, pak obecně platí, že **největší podíl uchazečů hlásících se ke studiu v terciárním vzdělávání najdeme mezi absolventy oborů kategorie M**. Další v pořadí jsou absolventi oborů kategorie L0, následují absolventi nástavbového studia.

Protože zájem o studium i úspěšnost při přijímacím řízení na vysoké školy a vyšší odborné školy se značně liší, **uvádíme informace za tyto dva proudy terciárního vzdělávání odděleně.**

V rámci početně silněji zastoupených oborových skupin středních škol **kategorie M** projevují **největší zájem o studium na vysokých školách absolventi oborů stavebních** (skupina 36) s 82 % absolventů přihlášených do vysokoškolského studia, **uměleckých** (skupina 82 – 78 % absolventů) a **elektrotechnických** (skupina 26 – 75 % přihlášených).

Méně než 75 % absolventů se dostavilo k přijímacímu řízení ze skupin oborů **pedagogické a sociální péče** (skupina 75 – 73 % absolventů), **informatických** (skupina 18 – 73 %

Obrázek 4.9 Podíly absolventů vybraných skupin oborů vzdělání středních škol, kteří se hlásí ke studiu na vysokých školách, podle toho, zda byli, či nebyli přijati, 2017/18

4. Přechod absolventů středních škol do terciárního vzdělávání

přihlášených), **zdravotnických** (skupina 53 – 72 %) a **ekonomických oborů** (skupina 63 – 70 %).

V ostatních skupinách oborů je podíl absolventů, kteří se dostavili k přijímacímu řízení, menší než 70 %, jsou zde **obory právní a veřejnosprávní** (skupina 68 – 68 % absolventů), **strojírenské** (skupina 23 – 65 %), **obory zemědělské** (skupina 41 – 60 %) a obory **hotelnictví a cestovního ruchu** (oborová skupina 65 – 50 % absolventů).

Absolventi oborů kategorie L0 (maturitní obory se začleněným odborným výcvikem) projevují o studium na vysokých školách v porovnání s absolventy oborů kategorie M menší zájem. V rámci nejčastěji zastoupených oborových skupin kategorie L0 **se nejčastěji hlásí ke studiu absolventi oborů osobních služeb** (skupina 69) s 38 % absolventů a **elektrotechnických oborů** (skupina 26) s 37 % absolventů, kteří se dostavili k přijímacímu řízení. Z absolventů ostatních početněji zastoupených oborů – strojírenství (skupina 23) a speciálních a interdisciplinárních oborů (skupina 39) se ke studiu hlásí méně než třetina (31 %, resp. 22 %) absolventů.

V rámci **oborů nástavbového studia** se vzhledem ke značnému poklesu počtu absolventů zabýváme pouze oborovou skupinou Podnikání v oborech, odvětví. Z celkového počtu necelého tisíce absolventů se jich ke studiu na vysoké škole hlásí 23 %.

Vzhledem k tomu, že v posledních letech postupně klesá populace potenciálních uchazečů o studium v terciárním vzdělávání, vysoké školy stále častěji přijímají uchazeče ke studiu bez přijímacích zkoušek. Jde zejména o obory, o které je menší zájem. **Úspěšnost absolventů při přijímacím řízení tedy závisí nejen na znalostech, které získali na střední škole, významnou roli hraje i obor, který si na vysoké škole vybrali**, resp. zda se jedná obor s nízkým, či vysokým převisem poptávky. Tradičně platí, že pro velký počet zájemců je nižší úspěšnost při přijímacím řízení v případě oborů humanitních, případně medicíny či uměleckých oborů. Naopak prakticky všichni uchazeči jsou přijímáni ke studiu technických oborů.

V důsledku toho **vykazují nejvyšší úspěšnost při přijímacím řízení uchazeči o studium většiny technických oborů**, zejména oborů textilní výroba (skupina 31), polygrafie (skupina 34), stavebnictví (skupina 36), strojírenství (skupina 23), hornictví (skupina 21), doprava a spoje (skupina 37) a potravinářství (skupina 29) – ke studiu těchto oborů je přijato 80 % a více uchazečů, kteří se dostavili k přijímacímu řízení. Kromě technických oborů vykazují vyšší úspěšnost při přijímacím řízení i absolventi některých dalších oborů: **oborů přírodních věd** (17 – fyzikální vědy, 11 – matematické vědy, 14 – chemické vědy, 13 – geografické vědy) a také zemědělských oborů (skupina oborů 41). Na druhou stranu škály, tedy mezi **obory s menší než 50% šancí na přijetí**, patří **obory z oblasti psychologie** (skupina 77), **publicistiky, knihovnictví a informatiky** (skupina 72), **lékařských věd** (skupina 51), **umění** (skupina 82) a **práva** (skupina 68).

Vzhledem k uvedené skutečnosti jsou tak **při přijímacím řízení ke studiu na vysokých školách nejúspěšnější absolventi technických oborů středních škol**, kteří si obvykle volí opět technické obory vysokých škol.

Úspěšnost absolventů početně silnějších oborových

skupin středních škol kategorie M při přijímacím řízení se pohybuje od 61 % u pedagogických oborů (skupina 75) **až do 88–89 % v případě oborů strojírenských** (skupina 23), **elektrotechnických** (skupina 26) **a stavebních** (oborová skupina 36). V případě všech těchto technických oborů se uchazeči hlásí zejména ke studiu technických oborů (případně ekonomie – méně než 10 %) a pro studium v technických oborech vysokých škol jsou vybaveni poměrně dobrým základem znalostí z matematiky a fyziky i odbornými znalostmi. Při přijímacím řízení ke studiu na vysoké školy jsou úspěšní (s 80 % a vyšší úspěšností) i absolventi **informatických oborů** (skupina 18), **zemědělských oborů** (skupina 41) a ekonomických oborů (skupina 63). **Nejméně úspěšní jsou kromě absolventů pedagogických oborů i absolventi zdravotnických oborů** (skupina 53) **a uměleckých oborů** (skupina 82). Tito uchazeči se hlásí zejména ke studiu oborů s vyšším převisem poptávky, a přestože často podávají více přihlášek ke studiu, jejich šance na přijetí je nižší.

Stejně jako v případě absolventů oborů středních škol kategorie M **jsou i mezi absolventy oborů kategorie L0 při přijímacím řízení ke studiu na vysoké školy nejúspěšnější absolventi technických oborů**. Mezi početně nejsilnějšími oborovými skupinami kategorie L0 jsou při přijímacím řízení nejúspěšnější absolventi oborů **strojírenství** (skupina 23) s 87% mírou úspěšnosti a absolventi **speciálních a interdisciplinárních oborů** (skupina 39) s 84% úspěšností. K 80% úspěšnosti se blíží absolventi **elektrotechnických oborů**. Naopak absolventi **osobních služeb** (skupina 69) mají menší než 50% šanci na přijetí. V nástavbovém studiu kategorie L5 vykazují absolventi skupiny podnikání v oborech, odvětví relativně velmi slušnou úspěšnost – 69 %.

Je nutné poznamenat, že **obory kategorie L0 a obory nástavbového studia jsou primárně koncipovány pro přípravu absolventů na trh práce, jsou mnohem více prakticky zaměřené a jejich prvotním cílem není připravit absolventy k dalšímu studiu**. Nicméně, jak je zřejmé i z uvedených výsledků, absolventi těchto oborů nemají další vzdělávací dráhu uzavřenou.

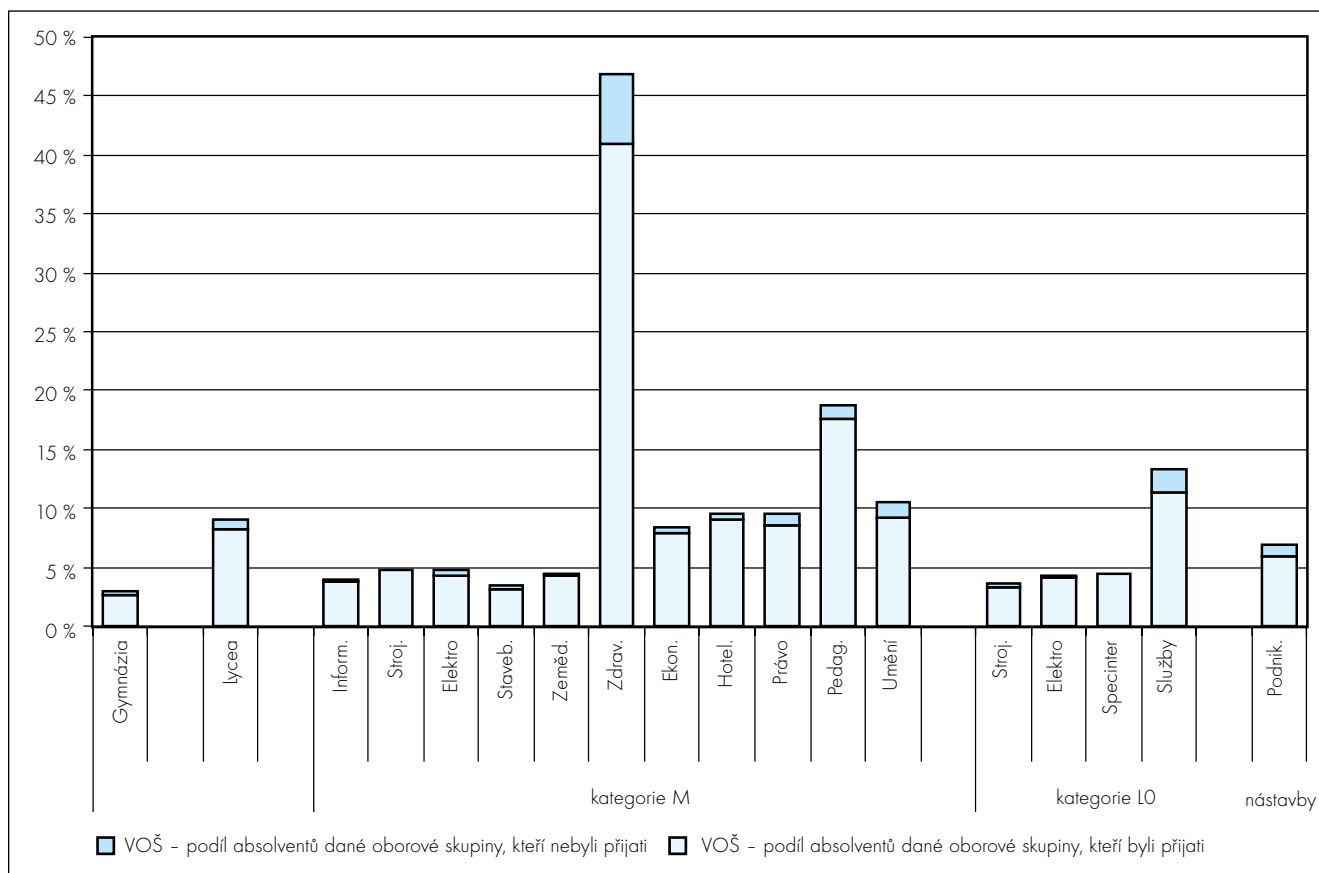
S tím, jak klesá demografická křivka a snižuje se i počet zájemců o studium na vysoké škole s odloženou poptávkou, roste počet volných studijních míst na vysoké škole. To se následně odráží i v **poklesu zájmu o studium na vyšší odborné škole**. Zájem o studium na vyšších odborných školách klesá u absolventů prakticky všech kategorií a skupin oborů.

K poklesu zájmu o vyšší odborné školy došlo dokonce i u absolventů zdravotnických oborů (skupina 53), ke studiu se hlásí 47 % absolventů.

K mírnému nárůstu zájmu o vyšší odborné školy dochází u některých oborů kategorie M (26 – elektrotechnické obory, 75 – pedagogické obory), k nárůstu došlo v posledním roce a jeho výše je v řádu 1 až 2 p.b. K mírnému nárůstu zájmu došlo v posledním roce i v případě některých oborů kategorie L0, nicméně s přihlédnutím k malým absolutním počtům absolventů hlásících se ke studiu na vyšší odborné škole není tento nárůst významný.

V rámci absolventů maturitních oborů kategorie M se v zájmu o studium na vyšších odborných školách prakticky

Obrazek 4.10 Podíly absolventů vybraných skupin oborů vzdělání středních škol, kteří se hlásí ke studiu na vyšších odborných školách, podle toho, zda byli, či nebyli přijati, 2017/18

od doby jejich vzniku výrazně odlišují absolventi zdravotnických oborů (oborová skupina 53), kdy se ke studiu na vyšších odborných školách hlásí 47 % absolventů. Hlavním důvodem poměrně vysokého podílu přihlášených je skutečnost, že absolventi zdravotnických oborů končí střední školu bez získání zdravotnické kvalifikace. Pokud chtějí povolání zdravotnického pracovníka vykonávat, musejí napřed získat vysokoškolské či vyšší odborné vzdělání. Nicméně i u těchto absolventů dochází postupně k poklesu zájmu o studium na vyšších odborných školách - v porovnání s rokem 2014/15 došlo k poklesu počtu přihlášených o 13 p.b.

Další oborovou skupinou středních odborných škol, z níž se hlásí k vyššímu odbornému studiu téměř pětina absolventů, je skupina pedagogika, učitelství a sociální péče, kde nyní meziročně došlo (po předchozím poklesu) k mírnému nárůstu zájmu o vyšší odborné studium, a to o 2 p.b. I zde poměrně vysoký zájem souvisí s legislativními požadavky na kvalifikaci pro výkon povolání sociálního pracovníka. Zhruba deseti-procentní zastoupení zájmu o studium na vyšších odborných školách vykazují ještě absolventi skupin oborů uměleckých, právních a veřejnosprávních, hotelnictví a cestovního ruchu a ekonomických oborů.

Úspěšnost absolventů početně silnějších oborových skupin středních škol všech kategorií při přijímacím řízení do vyššího odborného studia přesahuje 90 %, školy přijímají většinu zájemců bez přijímací zkoušky, ta bývá běžná pouze u oborů

zdravotnických, pedagogických a sociální péče a uměleckých oborů. Úspěšnost mírně nižší než 90 % vykazují pouze skupiny zdravotnických a uměleckých oborů kategorie M, obory osobních služeb kategorie LO a nástavbová skupina oborů podnikání v oborech, odvětví.

Při pohledu na přechod do terciárního vzdělávání jako celku lze konstatovat, že největší podíl absolventů kategorie M se hlásí z oborů zdravotnických, kdy se přihlásilo k terciárnímu vzdělávání 92 % absolventů. Dalšími obory, ze kterých se dostaví k přijímacímu řízení více než 80 % absolventů, jsou obory stavební s 84 % absolventů, umělecké, rovněž s 84 % absolventů, a pedagogické a sociální péče s 80 % absolventů, kteří se dostavili k přijímacímu řízení do terciárního studia. S třemi čtvrtinami absolventů hlásících se ke studiu na vysokých nebo vyšších odborných školách jsou obory elektrotechnické (78 % přihlášených) a obory ekonomické (74 %). Nejmenší zájem o studium projevují absolventi oborů strojírenských (68 %), zemědělských (64 %) a oborů hotelových a cestovního ruchu (56 %).

Z absolventů oborů kategorie LO (maturitní obory se začleněným odborným výcvikem) se nejčastěji hlásí ke studiu absolventi oborů osobních služeb (45 % absolventů) a absolventi elektrotechnických oborů (39 %), z ostatních je to méně než třetina.

V rámci oborů nástavbového studia se ke studiu na terciární úrovni hlásí 29 % absolventů.

5. Nezaměstnanost absolventů škol

Nezaměstnanost v České republice je momentálně velmi nízká vlivem příznivého ekonomického vývoje. Zaměstnavatelé mají obtíže s obsazováním volných pracovních pozic z důvodu nedostatku pracovních sil. Tato kapitola přibližuje, zda se tento trend odráží i na nezaměstnanosti absolventů škol. Obsahuje totiž vývoj ukazatele míry nezaměstnanosti čerstvých absolventů škol, a to v podrobném členění podle kategorií vzdělání i podle skupin oborů vzdělání absolventů. Informace o uplatnitelnosti a úspěšnosti absolventů škol při přechodu na trh práce dokreslí také údaje o nezaměstnanosti mladých v ČR a pro porovnání také v dalších zemích Evropské unie.

Zdroj: <http://www.infoabsolvent.cz/Temata/Publikace/9-0-151>

5.1 Míra nezaměstnanosti absolventů škol podle vzdělání

Hodnota míry nezaměstnanosti absolventů vyjadřuje, kolik procent absolventů daného vzdělání z předchozího roku bylo k poslednímu dubnu evidovaných na Úřadu práce ČR jako nezaměstnaní.

Míra nezaměstnanosti absolventů škol dlouhodobě odpovídá obecnému vývoji na trhu práce. Od roku 2008 se v míře nezaměstnanosti absolventů projevil poměrně výrazný nárůst, který byl odrazem nástupu ekonomické krize a nepříznivých podmínek na pracovním trhu. V letech 2010–2012 docházelo z hlediska uplatnitelnosti absolventů k mírnému zlepšení. V dubnu 2013 však v míře nezaměstnanosti absolventů opět

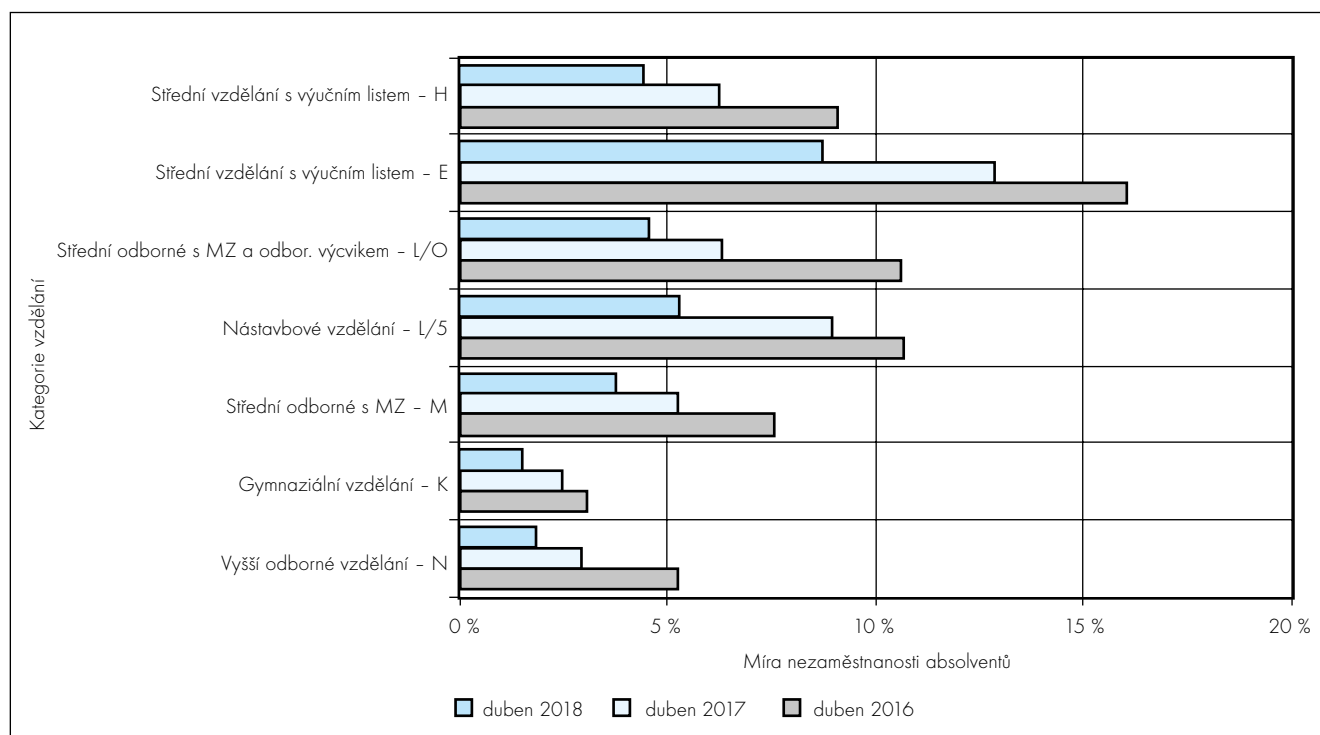
došlo k nárůstu, v důsledku druhé vlny ekonomické krize. Od roku 2014 znovu dochází k poklesu, který pokračuje dodnes. Již v dubnu 2016 byly hodnoty míry nezaměstnanosti absolventů srovnatelné se situací před začátkem krize a pokles dále výrazně pokračuje, v roce 2018 jsou míry nezaměstnanosti minimální.

Vývoj nezaměstnanosti čerstvých absolventů v posledních třech letech zobrazuje graf na obrázku 5.1. Ze srovnání nezaměstnanosti absolventů škol v letech 2016–2018 je velmi dobře patrný **výrazný kontinuální pokles míry nezaměstnanosti napříč všemi sledovanými roky i kategoriemi vzdělání.**

Pokud srovnáme uplatnitelnost absolventů škol na pracovním trhu napříč jednotlivými kategoriemi vzdělání, můžeme vidět lepší uplatnění u klasických kategorií vzdělání (maturanti kategorie M a vyučení kategorie H), dále i u absolventů vyššího odborného vzdělání. **Vyšší míra nezaměstnanosti** byla v dubnu 2018 evidována v rámci oborů vzdělání kategorie E. Ve všech kategoriích došlo k poklesu míry nezaměstnanosti, největší relativní pokles nastal u absolventů vyššího odborného vzdělání kategorie N a absolventů středního odborného vzdělání s maturitou a odborným výcvikem kategorie L/O. V průměru poklesla míra nezaměstnanosti absolventů proti roku 2016 na poloviční hodnotu.

Míra nezaměstnanosti je tradičně nejvyšší u absolventů středního vzdělání s výučním listem kategorie E (8,7 %) – ve srovnání s předchozím rokem nicméně došlo právě v této

Obrázek 5.1 Míra nezaměstnanosti čerstvých absolventů v ČR (duben 2016 – duben 2018)

Tabulka 5.1 Přehled o nezaměstnanosti čerstvých absolventů podle kategorií vzdělání, duben 2018

Kategorie vzdělání	Počet absolventů (2017)	Počet nezaměstnaných absolventů (duben 2018)	Míra nezaměstnanosti absolventů v % (duben 2018)	Srovnání s dubnem 2017
Střední odborné s výučním listem - H	18 695	829	4,4%	-1,8%
Střední odborné vzdělání - E	2 609	228	8,7%	-4,2%
Střední odborné s MZ a odborným výcvikem - L/O	3 224	147	4,6%	-1,7%
Nástavbové vzdělání - L/5	1 645	87	5,3%	-3,6%
Střední odborné s MZ - M	27 121	1 015	3,7%	-1,5%
Gymnaziální vzdělání - K	20 403	312	1,5%	-0,9%
Vyšší odborné vzdělání - N	3 683	67	1,8%	-1,1%

Pozn.: Srovnání s dubnem 2017 - absolutní rozdíl míry nezaměstnanosti absolventů v dubnu 2018 oproti míře nezaměstnanosti absolventů v dubnu 2017 (p.b. - procentní bod).

kategorii vzdělání k poklesu míry nezaměstnanosti o 4,1 p.b. Vyšší míru nezaměstnanosti vykazují také absolventi **nástavbového vzdělání** (5,3 %), i když zde byl zaznamenán její poměrně výrazný pokles.

Nízkou míru nezaměstnanosti registrujeme u absolventů téměř všech kategorií „klasických oborů vzdělání“, tj. **vyššího odborného vzdělání** (1,8 %, meziroční pokles o 1,1 p.b.), **středního odborného vzdělání s maturitní zkouškou** (3,7 %, meziroční pokles o 1,5 p.b.), **středního odborného vzdělání s výučním listem** **kategorie H** (4,4 %, pokles o 1,8 p.b.) i **středního odborného vzdělání s maturitou a odborným výcvikem** (4,6 %, pokles o 1,7 p.b.).

Nejnižší míru nezaměstnanosti vykazují pravidelně absolventi gymnaziálního vzdělání **kategorie K** (1,5 %). V souvislosti s touto kategorií vzdělání je však třeba si uvědomit, že drtivá většina absolventů gymnázií dále pokračuje ve vzdělávání na vysokých školách. Po ukončení studia na gymnáziu vstupují na trh práce ve většině případů pouze ti absolventi, kteří neuspěli u přijímacího řízení na vysoké školy.

5.2 Nezaměstnanost absolventů středního vzdělání s výučním listem (kategorie vzdělání H)

V případě středního vzdělání s výučním listem (kategorie H) je dobře patrný kontinuální mírný pokles v počtech absolventů. Zatímco v roce 2010 bylo v rámci středního vzdělání s výučním listem **kategorie H** evidováno 24 415 absolventů, v roce 2017 se jedná už jen o počet 18 695. Je však nutné připomenout, že úbytek je způsoben z větší části vlivem poklesu počtu osob v populačních ročnících.

Nejvíce absolventů **kategorie H** bylo v roce 2017 ve skupinách oborů 23 Strojírenství a strojírenská výroba (4676 - 25,0 %), 65 Gastronomie, hotelnictví a turismus (2918 - 15,6 %), 26 Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika (1969 - 10,5 %), 41 Zemědělství (1777 - 9,5 %), 69 Osobní a provozní služby (1622 - 8,7 %) a 36 Stavebnictví (1533 - 8,2 %).

Míra nezaměstnanosti absolventů středního vzdělání s výučním listem (kategorie H) v dubnu 2018 činila **4,4 %**. Oproti dubnu 2017 dochází v míře nezaměstnanosti v rámci této kategorie vzdělání k poklesu o 1,8 p.b. V dubnu 2018 bylo evidováno celkem 829 nezaměstnaných absolventů této kategorie.

Nejnižších hodnot míry nezaměstnanosti absolventů kategorie H v dubnu 2018 dosahují absolventi skupin oborů 32 Kožedělná a obuvnická výroba a zpracování plastů¹⁴ - 0,0 %, 37 Doprava a spoje - 3,2 %, 23 Strojírenství a strojírenská výroba - 3,3 % a 41 Zemědělství a lesnictví - 3,3 %.

Nejvyšší hodnoty míry nezaměstnanosti absolventů **kategorie H** byly v dubnu 2018 zaznamenány ve skupinách oborů 39 Speciální a interdisciplinární technické obory - 9,7 %¹⁵, 66 Obchod - 6,4 %, 69 Osobní služby - 6,3 % a 28 Technická chemie a chemie silikátů - 6,0 %.

K nejvýraznějším poklesům v míře nezaměstnanosti dochází především u skupin oborů 31 Textilní výroba a oděvnictví (o 6,2 p.b.), 69 Osobní a provozní služby (o 4,0 p.b.) a 37 Doprava a spoje (o 3,5 p.b.).

Nárůst míry nezaměstnanosti byl zaznamenán u skupin oborů 28 Technická chemie a chemie silikátů¹⁶ (o 4,6 p.b.) a 39 Speciální a interdisciplinární technické obory (o 0,9 p.b.).

5.3 Nezaměstnanost absolventů středního vzdělání s výučním listem kategorie E

Tato kategorie vzdělání je určena pro jedince se speciálními vzdělávacími potřebami nebo žáky s nižším vzdělávacím potenciálem. V roce 2010 absolvovalo obory této kategorie vzdělání 3 143 osob, v roce 2017 jich absolvovalo 2 609. Ze statistik je zřejmé, že míra nezaměstnanosti v rámci této kategorie vzdělání zůstává tradičně vysoká.

Nejvíce absolventů středního vzdělání s výučním listem **kategorie E** ukončilo v roce 2017 studium ve skupinách oborů 65 Gastronomie, hotelnictví a turismus (689 - 26,4 %), 41 Zemědělství a lesnictví (411 - 15,8 %) a 36 Stavebnictví, geodézie a kartografie (302 - 11,6 %). Vyšší počty absolventů jsou patrné také u skupin oborů 29 Potravinářství a potravinářská chemie (272) a 75 Pedagogika, učitelství a sociální péče¹⁷ (256).

14) U skupiny Kožedělná a obuvnická výroba a zpracování plastů jde o velmi malý počet absolventů (pouze 10).

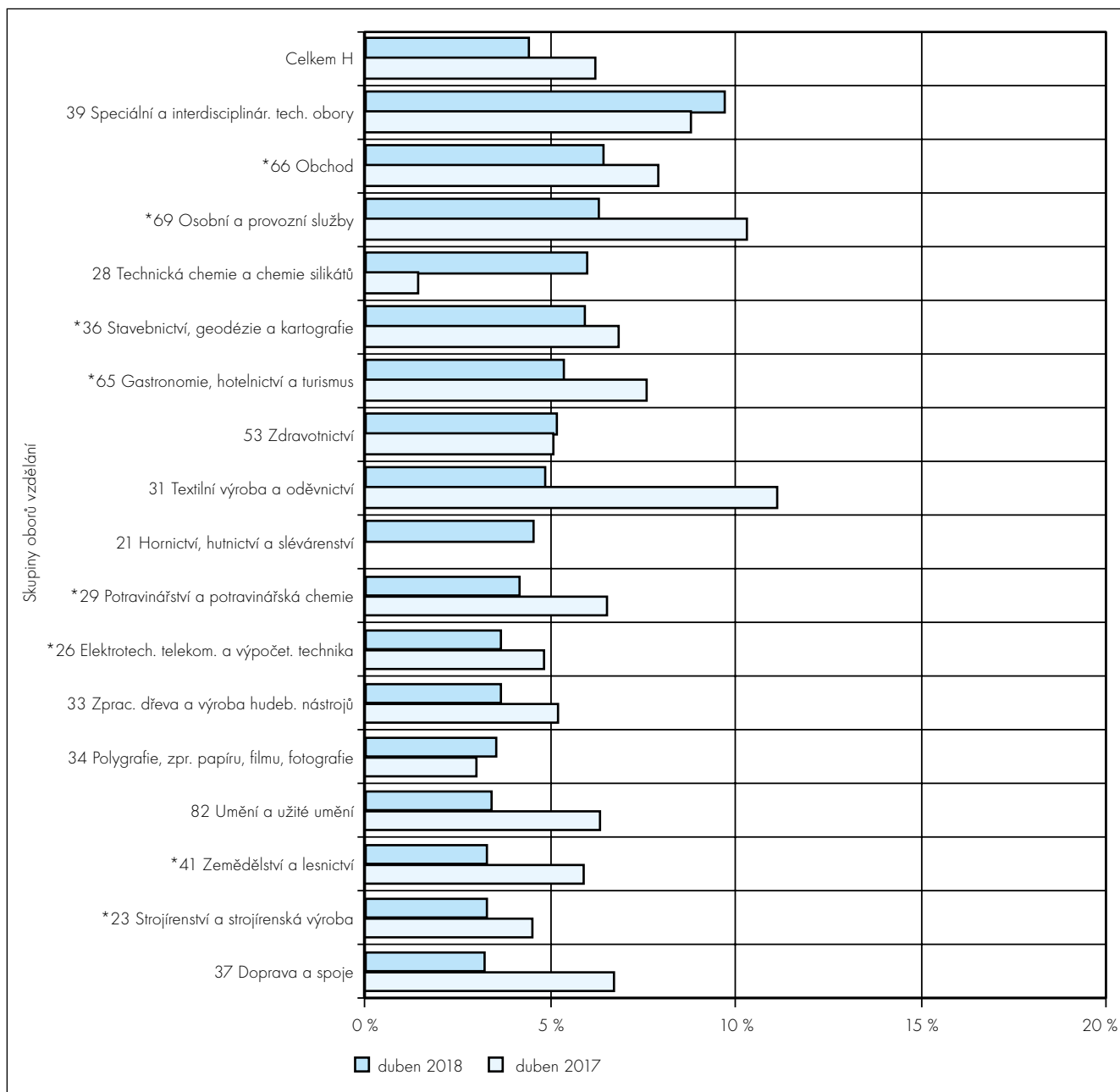
15) V této skupině je pouze obor Malíř a lakýrník.

16) Hodnoty míry nezaměstnanosti jsou značně proměnlivé při malých počtech absolventů, např. skupina 28 patřila v loňském roce do skupiny s nejnižší nezaměstnaností, v letošní do skupiny s nejvyšší nezaměstnaností.

17) V této skupině je pouze obor Pečovatelské služby.

5. Nezaměstnanost absolventů škol

Obrázek 5.2 Míra nezaměstnanosti absolventů: střední vzdělání s výučním listem, duben 2017 a 2018, skupiny oborů kategorie H

* Označení skupin oborů vzdělání, které měly v roce 2018 v dané kategorii vzdělání více než 1000 absolventů.

Míra nezaměstnanosti absolventů středního vzdělání s výučním listem kategorie E v dubnu 2018 činila 8,7 %. V meziročním srovnání došlo v této kategorii vzdělání k poklesu o 4,1 p.b. V dubnu 2018 bylo v této kategorii evidováno 228 nezaměstnaných absolventů.

Nejnižší hodnoty míry nezaměstnanosti absolventů kategorie E byly v dubnu 2018 ve skupinách oborů 26 Elektrotechnika (0,0 %) a 69 Osobní a provozní služby (2,8 %).

Nejvyšší hodnoty míry nezaměstnanosti absolventů kategorie E byly v dubnu 2018 ve skupinách oborů vzdělání 31 Textilní výroba a oděvnictví (15,8 %), 28 Technická chemie a chemie silikátů (13,3 %) a 36 Stavebnictví, geodézie a kartografie (10,3 %).

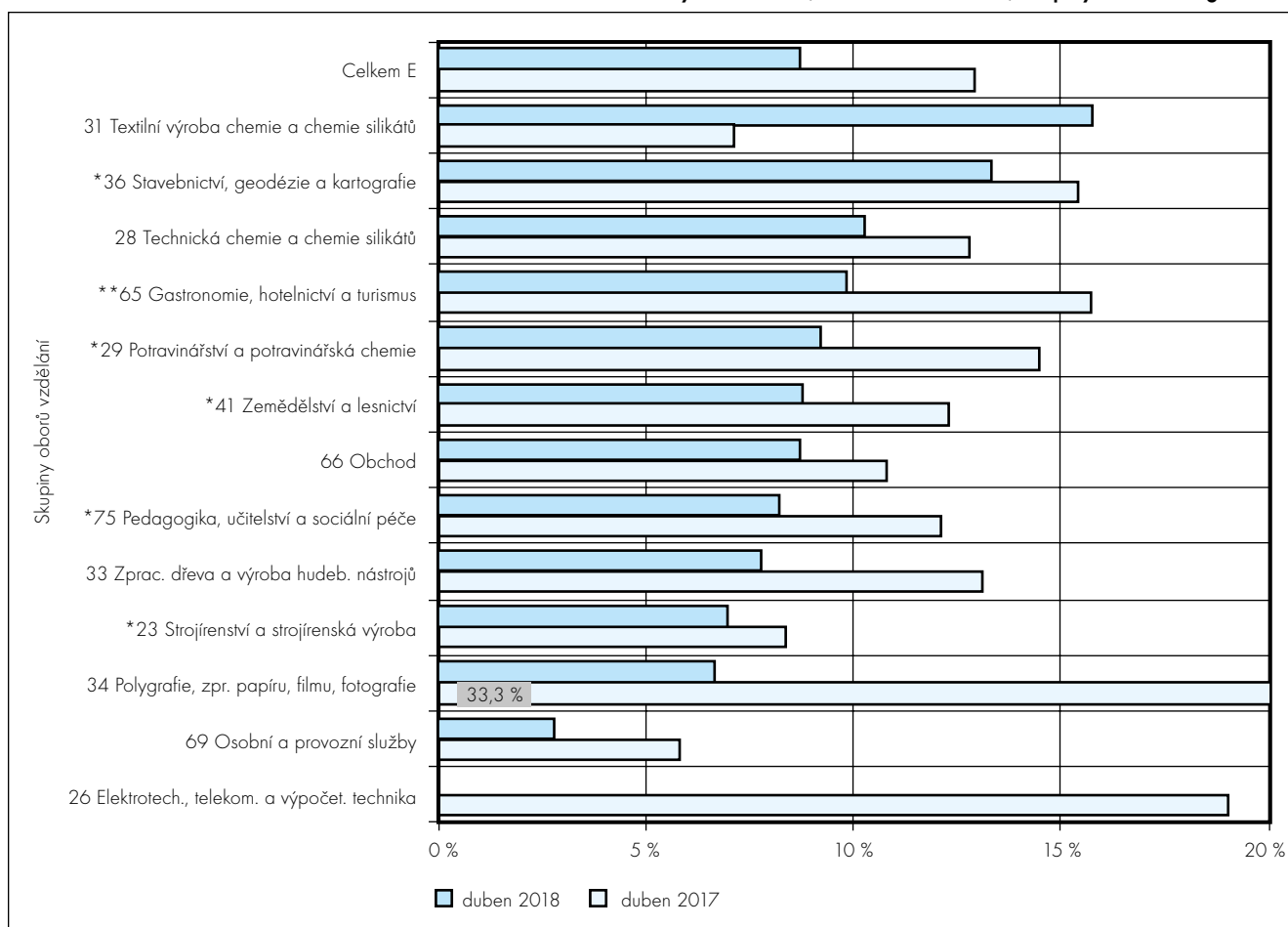
Nejvýraznější pokles v míře nezaměstnanosti zaznamenaly skupiny oborů 34 Polygrafie, zpracování papíru, filmu, fotografie (o 26,6 p.b.), 26 Elektrotechnika (o 19,0 p.b.) a 65 Gastronomie, hotelnictví a turismus (o 5,8 p.b.).

V meziročním srovnání se zhoršila situace pouze u skupiny oborů 31 Textilní výroba a oděvnictví (nárůst o 8,7 p.b.).

5.4 Nezaměstnanost absolventů středního odborného vzdělání s maturitní zkouškou a odborným výcvikem (kategorie vzdělání L0)

V kategorii vzdělání L0 dochází ve srovnání s jinými kategoriemi v posledních letech k výraznějšímu snížení počtu

Obrázek 5.3 Míra nezaměstnanosti absolventů: střední vzdělání s výučním listem, duben 2017 a 2018, skupiny oborů kategorie E

* Označení skupin oborů vzdělání, které měly v roce 2017 v dané kategorii vzdělání více než 200 absolventů.

** Označení skupin oborů vzdělání, které měly v roce 2017 v dané kategorii vzdělání více než 600 absolventů.

absolventů. V období let 2006–2010 se počet absolventů pohyboval okolo hranice 7 000 osob. V roce 2011 však došlo v počtu absolventů k výraznému poklesu, a to o více než 1 600, a tento trend dále pokračoval (zřejmě v souvislosti s novou formou maturitní zkoušky). V roce 2018 bylo v kategorii L0 evidováno 3 224 absolventů – ve srovnání s rokem 2010 je to pokles o více než polovinu.

V rámci středního odborného vzdělání s maturitní zkouškou a odborným výcvikem kategorie L0 bylo v roce 2017 evidováno **nejvíce absolventů** ve skupinách oborů 23 Strojírenství a strojírenská výroba (887 – 27,5 %), 26 Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika (603 – 18,7 %), 39 Speciální a interdisciplinární technické obory (511 – 15,8 %) a 69 Osobní a provozní služby (407 – 12,6 %).

Míra nezaměstnanosti absolventů středního odborného vzdělání s maturitní zkouškou a odborným výcvikem (kategorie L0) v dubnu 2018 činila 4,6 %. Celkově u této kategorie vzdělání došlo meziročně k poklesu o 1,7 p.b. Počet nezaměstnaných absolventů činil v dubnu 2018 celkově 147 osob.

Nejnižší hodnoty míry nezaměstnanosti absolventů kategorie L0 v dubnu 2018 byly zaznamenány ve skupinách 31 Textilní výroba a oděvnictví, 28 Technická chemie

a chemie silikátů a 21 Hornictví, hutnictví a slévárenství – vždy 0,0 % Velmi nízkou míru nezaměstnanosti vykazuje i skupina 23 Strojírenství a strojírenská výroba – 1,8 %.

Nejvyšší hodnoty míry nezaměstnanosti absolventů kategorie L0 v dubnu 2018 byly zaznamenány ve skupinách 66 Obchod – 9,0 %, 69 Osobní a provozní služby – 8,6 %, 82 Umění a užité umění – 7,0 % a 34 Polygrafie, zpracování papíru, filmu, fotografie – 6,4 %.

K nejvýraznějším poklesům v míře nezaměstnanosti absolventů dochází ve skupinách oborů 69 Osobní a provozní služby (o 5,4 p.b.), 28 Technická chemie a chemie silikátů (o 2,6 p.b.) a 23 Strojírenství a strojírenská výroba (o 2,2 p.b.).

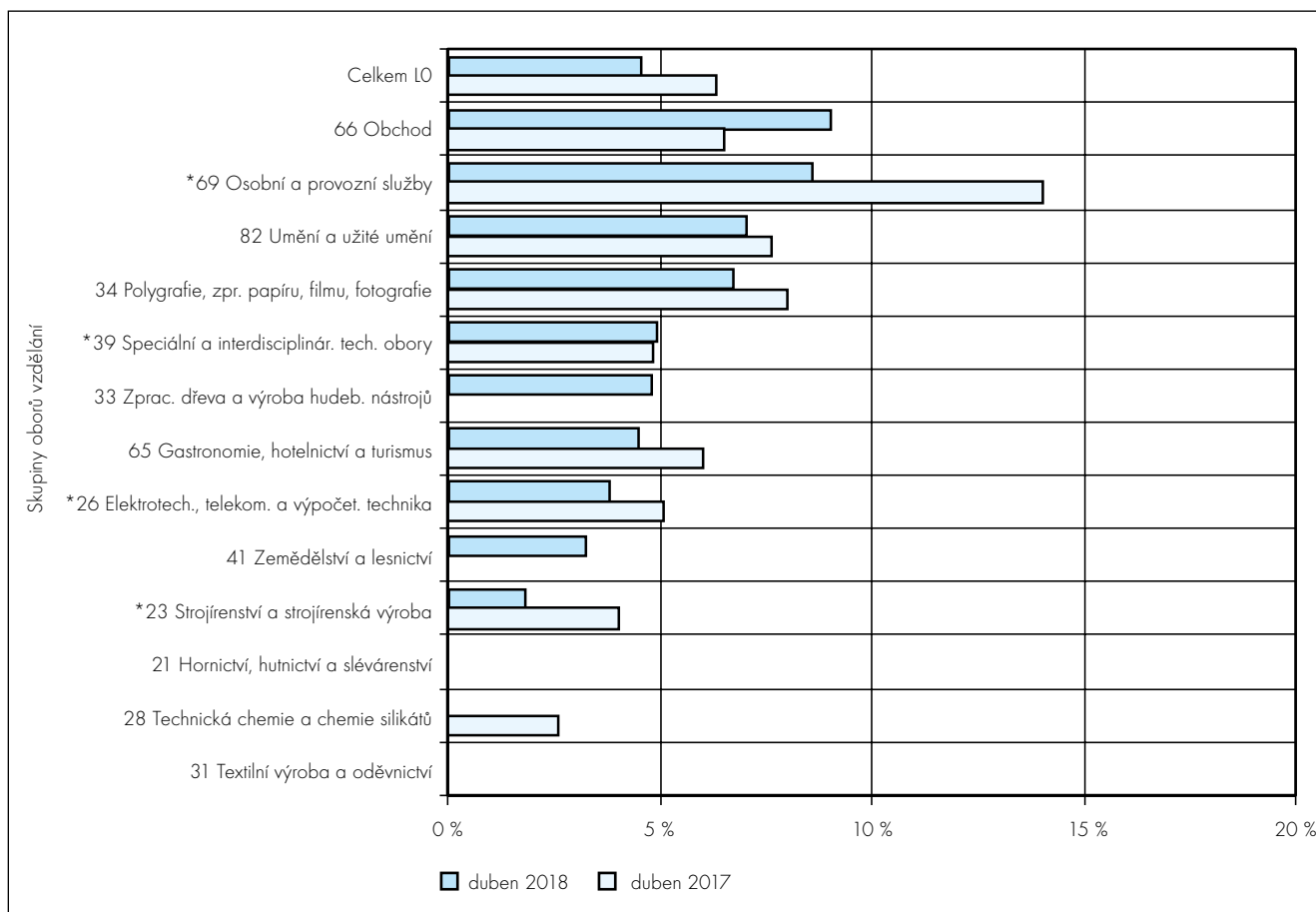
K nárůstu míry nezaměstnanosti v této kategorii došlo u skupin oborů 33 Zpracování dřeva (o 4,8 p.b.), 41 Zemědělství a lesnictví (o 3,2 p.b.) a 66 Obchod (o 2,5 p.b.).

V dubnu 2017 došlo u všech skupin oborů k poklesu míry nezaměstnanosti absolventů, v letošním roce už tomu tak není.

Nulové hodnoty posledních tří skupin ovlivňuje malý počet absolventů a zřejmě i velký zájem zaměstnavatelů o pracovní síly.

5. Nezaměstnanost absolventů škol

Obrázek 5.4 Míra nezaměstnanosti čerstvých absolventů: střední odborné vzdělání s maturitou a odborným výcvikem, duben 2017 a 2018, skupiny oborů kategorie L0

*Označení skupin oborů vzdělání, které měly v roce 2017 v dané kategorii vzdělání více než 300 absolventů. Skupina 31 Textilní výroba a oděvnictví neměla v roce 2016 žádného absolventa, takže míra nezaměstnanosti v roce 2017 nemůže být vyjádřena, v roce 2017 měla 3 absolventy a nulovou míru nezaměstnanosti v roce 2018.

5.5 Nezaměstnanost absolventů středního odborného vzdělání s maturitní zkouškou (kategorie vzdělání M)

V rámci středního odborného vzdělání s maturitní zkouškou bylo možné pozorovat kontinuální nárůst v počtech absolventů do roku 2007, kdy bylo v této kategorii evidováno 46 511 osob. Od roku 2007 zde dochází k postupnému poklesu. V roce 2013 bylo v rámci středního vzdělání s maturitní zkouškou evidováno 38 939 absolventů, v roce 2017 je to již jen 27 183 osob. Od roku 2007 tedy počet absolventů oborů kategorie M klesl o 42 %.

Nejvíce absolventů středního odborného vzdělání s maturitní zkouškou (kategorie M) ukončilo v roce 2017 studium ve skupinách oborů 63 Ekonomika a administrativa (4 809 – 17,7 %), 78 Obecně odborná příprava (3 215 – 11,8 %), 18 Informační technologie (2 450 – 9,0 %), 65 Gastronomie, hotelnictví a turismus (2 100 – 7,7 %) a 53 Zdravotnictví (1 801 – 6,6 %).

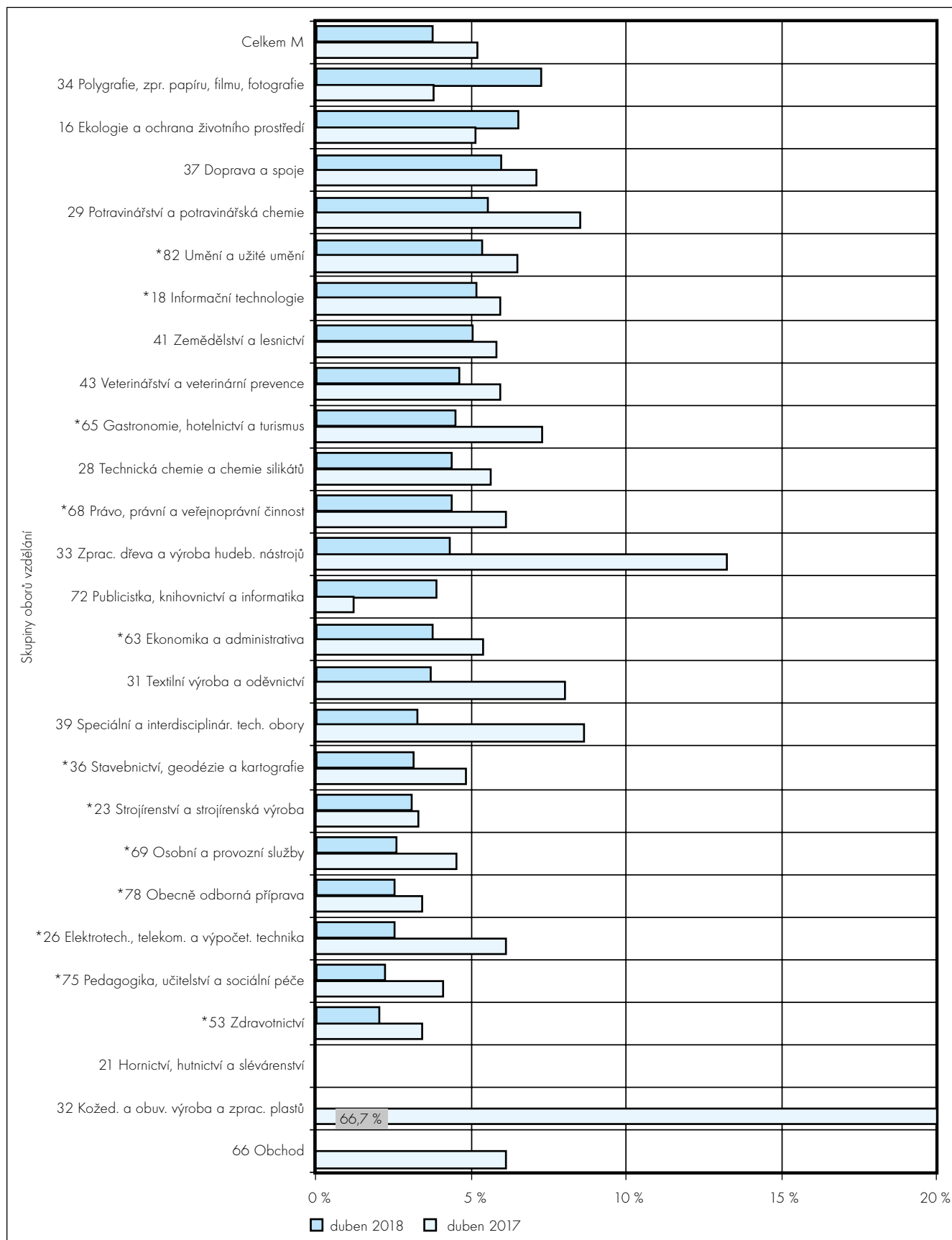
Míra nezaměstnanosti absolventů středního odborného vzdělání s maturitní zkouškou (kategorie M) v dubnu 2018 činila **3,7 %**. Ve srovnání s dubnovými hodnotami v roce

2017 dochází v míře nezaměstnanosti absolventů kategorie M k meziročnímu poklesu o 1,5 p.b. Počet nezaměstnaných absolventů v dubnu 2018 činil 1 015 osob. V souvislosti s monitorováním míry nezaměstnanosti v této kategorii vzdělání je třeba poznamenat, že tento ukazatel ovlivňuje zavedení státní maturitní zkoušky v roce 2011, jež s velkou pravděpodobností způsobilo pokles v počtech absolventů i míry nezaměstnanosti, a také skutečnost, že značná část absolventů pokračuje ve studiu v terciárním vzdělávání.

Nejnižší nezaměstnanost absolventů kategorie M byla v dubnu 2018 zjištěna u skupin oborů 66 Obchod, 21 Hornictví, hutnictví a slévárenství a 32 Kožedělná a obuvnická výroba a zpracování plastů – vždy 0,0 %, je to ovšem při velmi malých počtech absolventů. Dále už následují obory s vysokými počty absolventů, 53 Zdravotnictví – 2,1 % a 75 Pedagogika, učitelství a sociální péče – 2,2 %.

Nejvyšší hodnoty míry nezaměstnanosti absolventů kategorie M v dubnu 2018 byly zaznamenány především v rámci skupin oborů 34 Polygrafie, zpracování papíru, filmu, fotografie – 7,3 %, 16 Ekologie a ochrana životního prostředí – 6,5 % a 37 Doprava a spoje – 6,0 %. Následují skupiny 29

Obrázek 5.5 Míra nezaměstnanosti absolventů: střední odborné vzdělání s maturitní zkouškou, duben 2017 a 2018, skupiny oborů kategorie M

* Označení skupin oborů vzdělání, které měly v roce 2017 v dané kategorii vzdělání více než 1 200 absolventů.

5. Nezaměstnanost absolventů škol

Potravinářství a potravinářská chemie – 5,6 % a 82 Umění a užité umění – 5,3 %.

K **nejvýraznějšímu poklesu míry nezaměstnanosti** absolventů kategorie M došlo ve skupinách oborů 32 Kožedělná a obuvnická výroba a zpracování plastů (o 66,7 p.b.), 33 Zpracování dřeva (o 8,9 p.b.) a 39 Speciální a interdisciplinární technické obory (o 5,3 p.b.). U skupiny oborů 32 Kožedělná a obuvnická výroba a zpracování plastů je velmi nízký počet absolventů (v minulém roce 3, v letošním 5), míra nezaměstnanosti pak náhodně silně kolísá.

Meziroční nárůst míry nezaměstnanosti absolventů kategorie M byl patrný pouze ve skupinách oborů 34 Polygrafie, zpracování papíru, filmu, fotografie (o 3,5 p.b.), 72 Publicistika, knihovnictví a informatika (o 2,7 p.b.) a 16 Ekologie a ochrana životního prostředí (o 1,4 p.b.).

5.6 Nezaměstnanost absolventů nástavbového vzdělání (kategorie vzdělání L5)

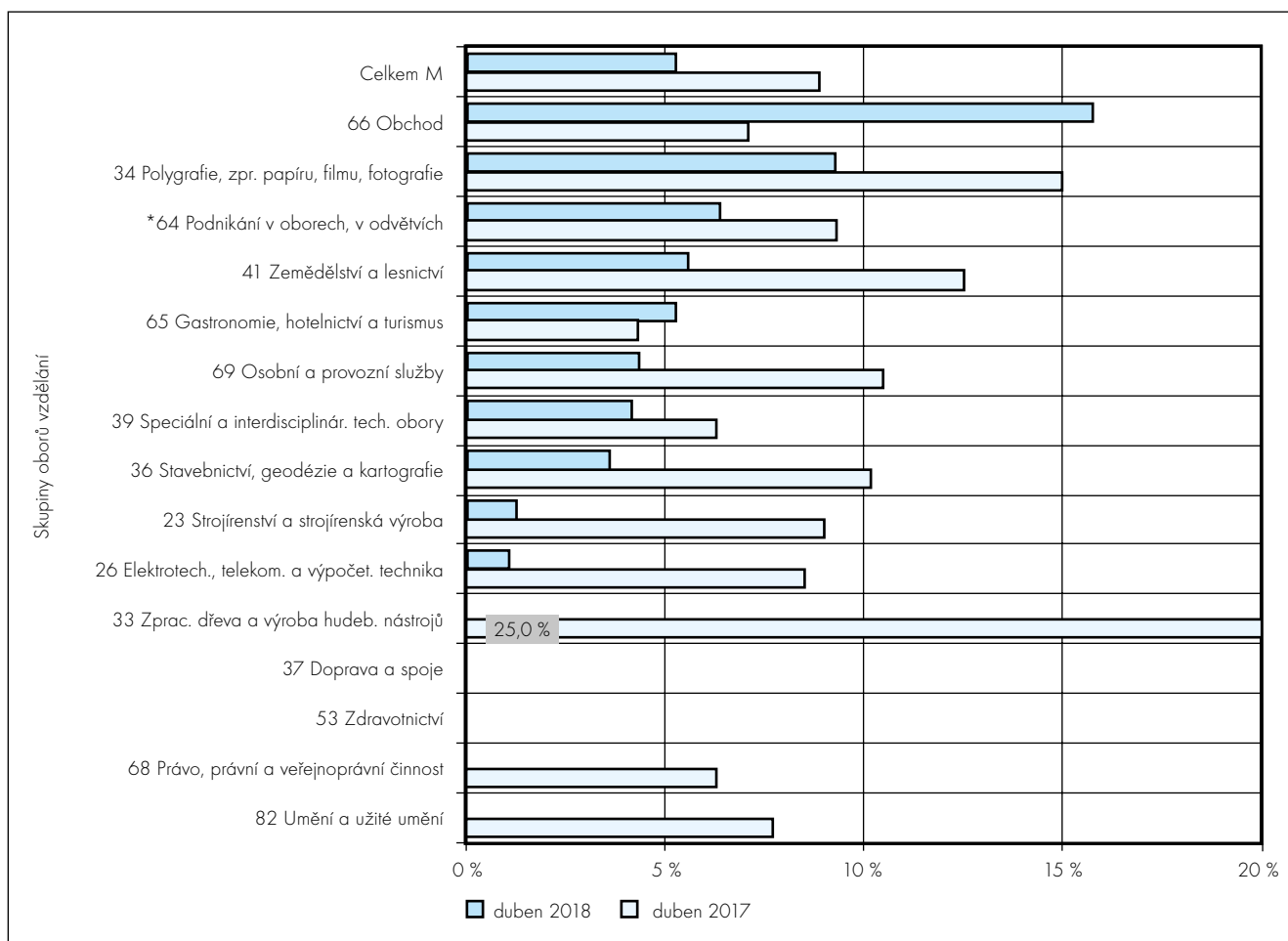
Kategorie L5 patří z hlediska počtu absolventů k méně zastoupeným kategoriím vzdělání. Od roku 2007 dochází v počtu absolventů nástavbového vzdělání ke kontinuálnímu

poklesu. K výraznému propadu došlo v roce 2011, kdy počet absolventů klesl z 6 253 na 4 422. Tento klesající trend pokračuje také v letech 2015 až 2017 – v rámci této kategorie vzdělání bylo v roce 2017 pouze 1 645 absolventů. Ve srovnání s rokem 2007 zde tedy klesl počet absolventů o 74 %. Částečně je to dáno demografickým vývojem, převažující vliv má ovšem zavedení státní maturitní zkoušky orientované na všeobecné vzdělání, kde značná neúspěšnost jednak snižuje počty absolventů, jednak odrazuje zájemce o nástavbové studium.

Absolventi nástavbového vzdělání (kategorie L5) jsou velmi silně zastoupeni ve skupině oborů 64 Podnikání v oborech, odvětví (1 017 – 61,8 %). Je to dáno hlavně skutečností, že počty zájemců o nástavby jsou malé a nestačí na otevření třídy s oborem orientovaným na odborné pokračování oboru vyučení. S velmi výrazným odstupem následují skupiny oborů 23 Strojírenství a strojírenská výroba (158 – 9,6 %) a 65 Gastronomie, hotelnictví a turismus (114 – 6,9 %).

Míra nezaměstnanosti absolventů nástavbového vzdělání (kategorie L5) v dubnu 2018 činila 5,3 %. Meziročně došlo v míře nezaměstnanosti absolventů zmíněné kategorie vzdělání k poklesu o 3,6 p.b. V dubnu 2018 úřady práce

Obrázek 5.6 Míra nezaměstnanosti čerstvých absolventů: střední odborné vzdělání s maturitou – nástavbové vzdělání, duben 2017 a 2018, skupiny oborů kategorie L5

* Označení skupin oborů vzdělání, které měly v roce 2017 v dané kategorii vzdělání více než 1000 absolventů.

evidovaly 87 nezaměstnaných absolventů nástavbového vzdělání. Nízká míra nezaměstnanosti absolventů nástaveb souvisí nejen se současnou ekonomickou situací, kdy je velký zájem o absolventy, ale i se skutečností, že velký počet žáků nástaveb neuspěje u maturitní zkoušky, a absolventi s nižšími studijními předpoklady se tedy na trhu práce neobjeví.

Nejnižší hodnoty míry nezaměstnanosti absolventů kategorie L5 byly v dubnu 2018 zaznamenány ve skupinách oborů 53 Zdravotnictví - 0,0 %, 37 Doprava a spoje - 0,0 % (stejně jako v předchozím roce), dále ve skupinách 68 Právo, právní a veřejnosprávní činnost - 0,0 % a 82 Umění a užité

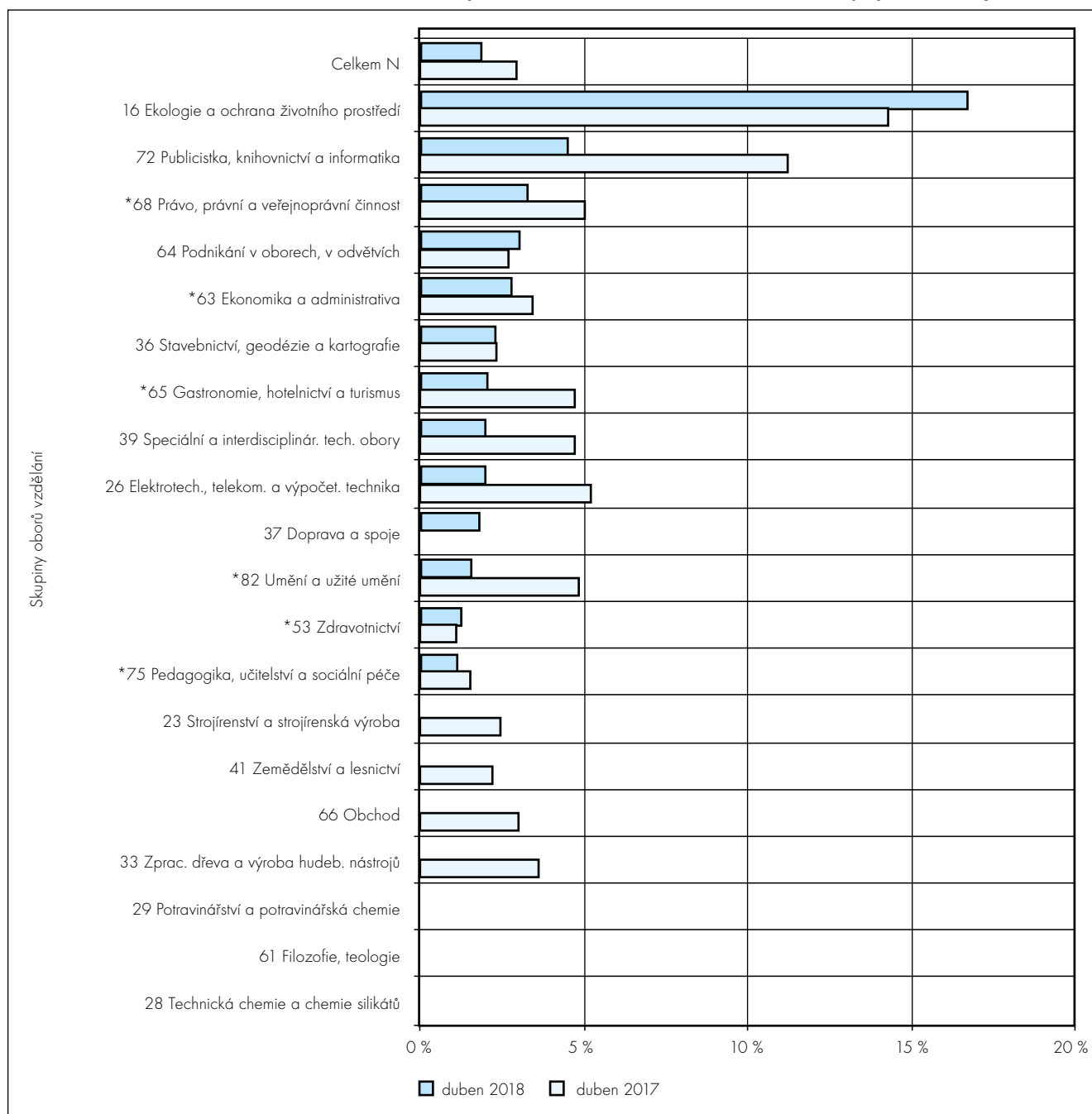
umění - 0,0 %. Ve všech případech jde o skupiny oborů s velmi nízkými počty absolventů.

Nejvyšší hodnoty míry nezaměstnanosti absolventů kategorie L5 v dubnu 2018 můžeme pozorovat ve skupinách oborů 66 Obchod - 15,8 % a 34 Polygrafie, zpracování papíru, filmu, fotografie - 9,3 %.

Při hodnocení musíme brát v úvahu, že míra nezaměstnanosti v oborech s nízkými počty absolventů velice kolísá, např. při počtu 4 absolventů stačí, je-li jeden z nich nezaměstnaný, a míra nezaměstnanosti dosahuje 25 %.

Nejvýraznější pokles v míře nezaměstnanosti je zjev-

Obrázek 5.7 Míra nezaměstnanosti absolventů: vyšší odborné vzdělání, duben 2017 a 2018, skupiny oborů kategorie N

* Označení skupin oborů vzdělání, které měly v roce 2017 v dané kategorii vzdělání více než 200 absolventů.

5. Nezaměstnanost absolventů škol

ný u skupin oborů 33 Zpracování dřeva (o 25,0 p.b.), 23 Strojírenství a strojírenská výroba (o 7,7 p.b.), 82 Umění a užité umění (o 7,7 p.b.) a 26 Elektrotechnika, telekomunikace a výpočetní technika (o 7,6 p.b.).

K nárůstu míry nezaměstnanosti došlo pouze u skupin oborů 66 Obchod (o 8,7 p.b.) a 65 Gastronomie, hotelnictví a turismus (o 1,0 p.b.).

5.7 Nezaměstnanost absolventů vyššího odborného vzdělání (kategorie vzdělání N)

Tato kategorie vzdělání zaznamenávala do roku 2005 poměrně výrazný nárůst počtu absolventů, který do značné míry způsobil zájem o terciární vzdělávání. Od roku 2005, v němž vyšší odborné vzdělání absolvovalo 7 025 osob, zde však dochází ke kontinuálnímu poklesu počtu absolventů. Je to ovlivněno rozšiřující se vzdělávací nabídkou vysokých škol (volba vyššího odborného vzdělání byla mnohdy alternativní variantou v případě neúspěchu v přijímacím řízení na vysoké školy) a demografickým poklesem obyvatelstva. V roce 2017 bylo v rámci vyššího odborného vzdělání evidováno 3 683 absolventů.

Nejvíce absolventů vyššího odborného vzdělání (kategorie N) ukončilo studium ve skupinách oborů 53 Zdravotnictví (1 115 - 30,3 %), 75 Pedagogika, učitelství a sociální péče (714 - 19,4 %) a 63 Ekonomika a administrativa (395 - 10,7 %).

Míra nezaměstnanosti absolventů vyššího odborného vzdělání (kategorie N) v dubnu 2018 činila **1,8 %**. Oproti dubnovým hodnotám za rok 2017 tak dochází v rámci této kategorie vzdělání k meziročnímu poklesu v míře nezaměst-

nanosti o 1,1 p.b. V dubnu 2018 bylo zaregistrováno 67 nezaměstnaných z čerstvých absolventů vyššího odborného vzdělání.

V souvislosti se sledováním míry nezaměstnanosti absolventů vyššího odborného vzdělávání je nicméně třeba mít na paměti, že tato kategorie vzdělání je poměrně náchylná k výkyvům v míře nezaměstnanosti z důvodu nízkého počtu absolventů v rámci některých skupin oborů.

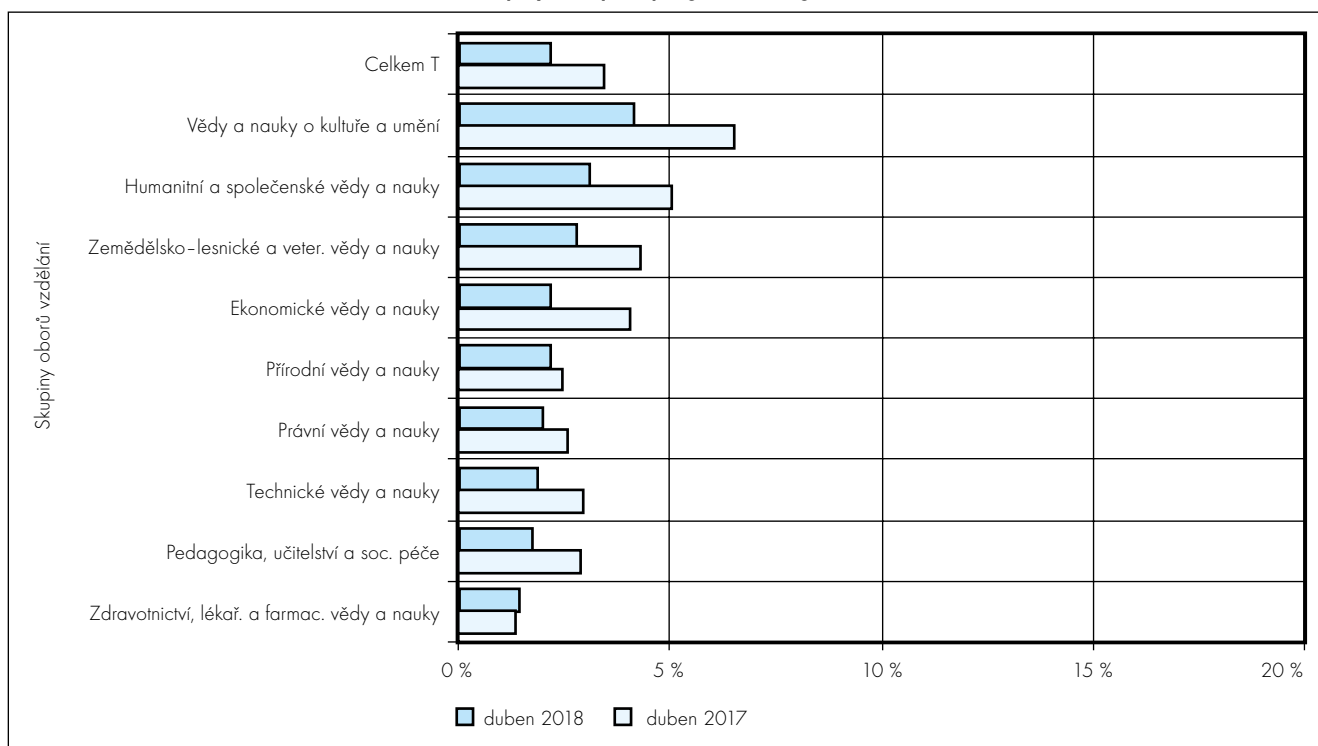
Nejnižší, a to nulová hodnota míry nezaměstnanosti absolventů kategorie N byla v dubnu 2018 zaznamenána ve skupinách 23 Strojírenství a strojírenská výroba, 41 Zemědělství a lesnictví, 66 Obchod, 33 Zpracování dřeva, 29 Potravinářství a potravinářská chemie, 61 Filozofie, teologie a 28 Technická chemie a chemie silikátů - pozoruhodné je to, že u prvních tří skupin oborů jde o poměrně vysoké počty absolventů (84 - 51 - 29).

Nejvyšší hodnoty míry nezaměstnanosti absolventů kategorie N byly v dubnu 2018 zjištěny v rámci skupin oborů vzdělání 16 Ekologie a ochrana životního prostředí (16,7 %) a dále s velkým odstupem 72 Publicistika, knihovnictví a informatika (4,5 %) a 68 Právo, právní a veřejnosprávní činnost (3,3 %).

K nejvýraznějšímu poklesu míry nezaměstnanosti došlo v rámci skupin oborů 72 Publicistika, knihovnictví a informatika (o 6,7 p.b.), 33 Zpracování dřeva (o 3,6 p.b.) a 26 Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika (o 3,3 p.b.).

Nejvyšší nárůst míry nezaměstnanosti je poměrně malý, a to v rámci skupin 16 Ekologie a ochrana životního prostředí (o 2,4 p.b. - ovšem při vysoké míře nezaměstnanosti) a 37 Doprava a spoje (o 1,8 p.b.).

Obrázek 5.8 Míra nezaměstnanosti absolventů: vysokoškolské magisterské vzdělání, duben 2017 a duben 2018, skupiny studijních programů kategorie T

5.8 Nezaměstnanost absolventů vysokoškolského magisterského vzdělání (kategorie T)

V rámci této kapitoly pravidelně uvádíme také údaje o absolventech pětiletého magisterského či navazujícího magisterského studia, kteří se vzdělávali v prezenční (denní) formě. Přestože se tato publikace primárně zaměřuje na uplatnění absolventů střední úrovně vzdělání na pracovním trhu, následující údaje mohou posloužit jako vhodný doplněk obrazu situace absolventů na trhu práce.

Tato kategorie vzdělání zaznamenávala od roku 2005, kdy absolvovalo 20 435 osob, pozvolný nárůst počtu absolventů, způsobený stoupajícím zájmem o terciární vzdělávání, až do roku 2011 (počet absolventů 26 011). Pak následoval pokles, způsobený nepříznivým demografickým vývojem, a v roce 2017 ukončilo magisterské studium 21 690 absolventů.

Nejvíce absolventů bylo ve skupinách studijních programů Technické vědy a nauky (25,2 %), Ekonomické vědy a nauky (19,6 %), Humanitní a společenské vědy a nauky (13,6 %), Pedagogika, učitelství a sociální péče (10,2 %), Přírodní vědy a nauky (8,8 %) a Zdravotnictví, lékařské a farmaceutické vědy a nauky (9,2 %).

Míra nezaměstnanosti absolventů magisterského vzdělání (kategorie T) v dubnu 2018 činila **2,2 %**. Ve srovnání se situací v loňském roce došlo v míře nezaměstnanosti k poklesu o 1,2 p.b. V dubnu 2018 bylo zaregistrováno 475 nezaměstnaných z čerstvých absolventů magisterského vzdělávání.

Nejvyšší míra nezaměstnanosti byla v roce 2018 evidována v rámci skupin studijních programů Vědy a nauky o kultuře a umění (4,1 %), Humanitní a společenské vědy a nauky (3,1 %), Zemědělsko-lesnické a veterinární vědy a nauky (2,8 %).

Nejnižší míra nezaměstnanosti byla letos v dubnu zaznamenána v rámci skupin studijních programů Zdravotnictví, lékařské a farmaceutické vědy a nauky (1,5 %), Pedagogika, učitelství a sociální péče (1,7 %) a Technické vědy a nauky (1,9 %).

K nejméně výraznému poklesu míry nezaměstnanosti došlo ve skupinách studijních programů Vědy a nauky

o kultuře a umění (o 2,4 p.b.), Humanitní a společenské vědy a nauky (o 2,0 p.b.) a Ekonomické vědy a nauky (o 1,9 p.b.).

V žádné ze skupin **nedošlo k meziročnímu nárůstu** v míře nezaměstnanosti ve srovnání s předchozím rokem, s výjimkou skupiny Zdravotnictví, lékařské a farmaceutické vědy a nauky, která má nejnižší míru nezaměstnanosti, ale ta vzrostla o 0,1 p.b.

5.9 Nezaměstnanost ekonomicky aktivního obyvatelstva a mladých lidí z hlediska vzdělání

Údaje o nezaměstnanosti čerstvých absolventů jsou ovlivněny tím, že mnoho absolventů pokračuje v dalším vzdělávání, a hodnota míry nezaměstnanosti, definovaná jako poměr nezaměstnaných absolventů ke všem absolventům, tak nevyjadřuje zcela přesně situaci absolventů, kteří skutečně přešli na trh práce. Část vyučených vstupuje do nástavbového studia, mnoho maturantů do terciárního vzdělávání, zejména pokud jde o absolventy gymnázií. Z tohoto důvodu využíváme další zdroj informací o nezaměstnanosti, kterým je Výběrové šetření pracovních sil (VŠPS), prováděné ČSÚ.

Míru nezaměstnanosti zde stanovujeme jako poměr mezi nezaměstnanými ekonomicky aktivními obyvateli (EAO) a všemi EAO. Údaje o míře nezaměstnanosti jsou členěny podle dosaženého vzdělání. Tabulka 5.2 porovnává hodnoty míry nezaměstnanosti v desetileté věkové skupině 15–24 let. Kvůli lepší srovnatelnosti byla pro absolventy terciárního vzdělání zvolena starší věková skupina, 20–29 let, protože ti absolventi přicházejí na trh práce ve vyšším věku.

Vzhledem k velikosti vzorku VŠPS jsou hodnoty pod 10 tisíc osob (přepočtených) málo věrohodné a uvádíme je jen pro úplnost. V ostatních případech tyto výpočty dobře dokresluje zjištění v předcházejících kapitolách.

V tabulce 5.2 jsou prezentovány údaje týkající se ekonomicky aktivních lidí, tedy těch, kteří se uplatňují na trhu práce a kteří absolvovali základní, střední nebo terciární úroveň vzdělání. Vedle míry nezaměstnanosti mladých lidí je zde současně prezentována i míra nezaměstnanosti ekonomicky aktivního obyvatelstva.

Tabulka 5.2 Míra nezaměstnanosti mladých lidí v roce 2017 podle VŠPS

	Zam	Nezam	Celkem	MN (15–24)	MN (EAO)
Základní vzdělání (vč. nedokončeného) - B, C	33 188	7 840	41 028	19,1%	12,1%
Střední odborné s výučním listem - E, H	93 618	7 231	100 848	7,2%	3,2%
Střední odborné s MZ - M a L/O	90 398	4 049	94 446	4,3%	1,7%
Gymnaziální vzdělání - K	20 110	1 323	21 433	6,2%	2,7%
Pomaturitní a nástavbové vzdělání - L/5	24 543	1 361	25 904	5,3%	2,0%
	Zam	Nezam	Celkem	MN (20–29)	MN (EAO)
Vyšší odborné vzdělání - N	25 703	760	26 463	2,9%	2,2%
Konzervatoře	827		827	0,0%	1,0%
Vysokoškolské bakalářské vzdělání - R	73 117	1 825	74 943	2,4%	1,9%
Vysokoškolské magisterské vzdělání - T	111 974	2 541	114 515	2,2%	1,3%
Vysokoškolské doktorské vzdělání - V	1 182		1 182	0,0%	0,2%
Celkem	475 613	26 933	502 540	5,4%	2,7%

Zam - počet zaměstnaných mladých lidí; Nezam - počet nezaměstnaných mladých lidí
 Celkem = Zam + Nezam; MN (míra nezaměstnanosti) = Nezam/Celkem
 EAO - všichni ekonomicky aktivní obyvatelé

Z dat VŠPS je opět patrná závislost mezi úrovní vzdělání a nezaměstnaností. Nejtěžší postavení na trhu práce mají lidé bez vzdělání (v ČR je jejich podíl velmi malý, takže nejsou uváděni) a se základním vzděláním, nejlépe jsou na tom lidé s terciární úrovní vzdělání. V porovnání s vyššími věkovými ročníky mají obtížnější postavení mladí lidé bez dostatečné praxe a pracovních zkušeností.

Míra nezaměstnanosti mladých lidí se středním vzděláním se pohybuje mezi 5 a 7 %. Jedná se o vyučené (7,2 %), absolventy s maturitou běžného odborného maturitního studia (kategorie M) a maturitního studia s odborným výcvikem (kategorie L0) – dohromady 4,3 %, dále o absolventy nástavbového studia¹⁸ (5,3 %).

Absolventi **gymnaziálního vzdělání (6,2 %)**, kteří přejdou na trh práce, se rovněž dobře uplatní, je však zřetelný rozdíl v této hodnotě a hodnotě uváděné v předchozích kapitolách, protože zde jsou započtení pouze ti absolventi, kteří se vyskytují na trhu práce.

Údaje o absolventech **terciárního vzdělání** ukazují nižší míru nezaměstnanosti absolventů **s bakalářským vzděláním (2,4 %)** i absolventů **s magisterskou úrovní vzdělání (2,2 %)**, obě hodnoty jsou výrazně nižší než u středoškoláků.

V tabulce 5.2 je možné porovnat rozdíly mezi mírou nezaměstnanosti mladých lidí a všech ekonomicky aktivních obyvatel (EAO).

Detailnější analýza nezaměstnanosti mladých lidí podle profesního zaměření není možná s ohledem na omezenou velikost vzorku VŠPS. Proto se informace o nezaměstnanosti podle profesí vztahují pouze na ekonomicky aktivní obyvatelstvo jako celek.

Nadprůměrnou míru nezaměstnanosti mají ekonomicky aktivní lidé v profesích zaměřených na gastronomii či obchod nebo lidé pracující v pomocných profesích (uklízeči, pomocní pracovníci) a překvapivě i pekaři, cukráři a výrobci cukrovinek (zde však půjde převážně o cukráře, kterých je dlouhodobě připravováno neúměrně mnoho). Ukázaly se problémy u stavebních profesí (7112), které se odrážejí ve vysoké míře nezaměstnanosti pracovníků, kterých je údajně nedostatek. Upozorňujeme na to, že v profesi 5322 Ošeiřovatelé a příbuzní pracovníci nejde o zdravotní sestry, ty jsou zařazeny ve třídách 2 a 3. Bez problémů nejsou ani chovatelé hospodářských zvířat či pracovníci ostrahy a bezpečnostních agentur.

Z profesí vyžadujících minimálně maturitní vzdělávání se v oblasti vyšší úrovně míry nezaměstnanosti objevují odborní pracovníci v oblasti peněžnictví, a s výrazně nižší mírou nezaměstnanosti odborní pracovníci v oblasti pojišťovnictví a odborní pracovníci v oblasti sociální práce.

Podprůměrnou míru nezaměstnanosti nacházíme zejména **u pracovníků s vysokoškolským magisterským vzděláním**. S nulovou hodnotou míry nezaměstnanosti jsou to řídicí pracovníci ve stavebnictví, lékaři specialisté, programátoři

a IT pracovníci, úředníci. Velmi nízkou míru nezaměstnanosti mají mzdoví účetní, stavební technici i stavební inženýři, dále i strojírenští technici. Z dělnických povolání sem patří obsluha zařízení na zpracování kovů a obsluha stacionárních strojů a zařízení.

Nezanedbatelnou skupinu s nízkou mírou nezaměstnanosti tvoří učitelé vysokých i středních škol, nejvyšší představitelé společností a institucí či řídicí pracovníci v oblasti strategie a politiky organizací.

5.10 Nezaměstnanost mladých v členských státech EU

A jak je na tom Česká republika ve srovnání s ostatními zeměmi Evropské unie? Rozmezí hodnot míry nezaměstnanosti je v rámci EU poměrně široké, značné rozdíly nacházíme také mezi celkovou mírou nezaměstnanosti a mírou nezaměstnanosti mladých u jednotlivých zemí. Obrázek 5.9 ukazuje hodnoty míry nezaměstnanosti pro různé věkové kategorie v jednotlivých členských státech EU. Pořadí je určeno hodnotami celkové míry nezaměstnanosti (v případě shody sekundárně podle míry nezaměstnanosti 25–29letých).

Česká republika a Německo se mohou letos pochlubit nejnižší mírou nezaměstnanosti v EU. Česká republika vítězí dokonce i v rámci porovnání míry nezaměstnanosti mladých ve věkové kategorii 25–29 let, v případě mladých do 24 let se jedná pro Českou republiku o třetí pozici za Německem a Nizozemskem.

Nejhůře ze všech členských států jsou na tom z pohledu nezaměstnanosti a nevyváženosti trhu práce Řecko, Itálie a Španělsko.

Řecko má obrovské potíže nejen s celkovou (každý pátý v produktivním věku je nezaměstnaný), ale hlavně s dlouhodobou nezaměstnaností (nadpoloviční většina mladých uchazečů a tři čtvrtiny uchazečů celkově hledají zaměstnání déle než jeden rok), ekonomická krize zde trvala výrazně déle než v ostatních evropských státech (řecká vláda si začíná uvědomovat nutnost výrazných ekonomických reforem).

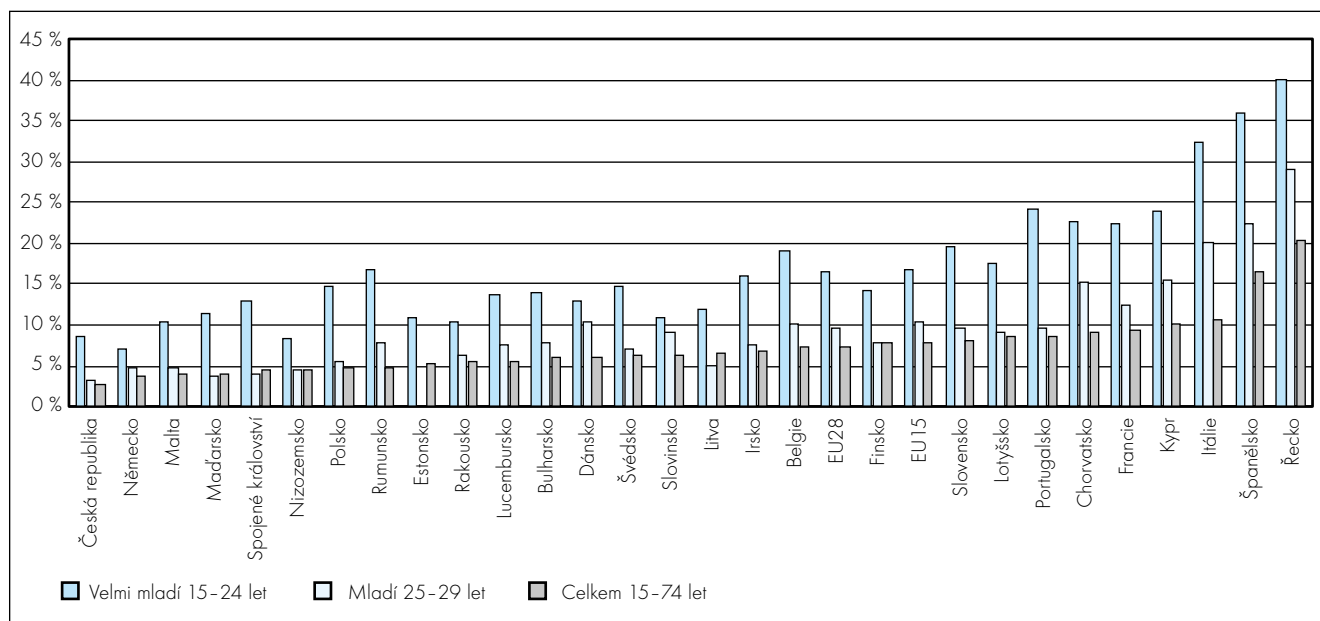
Ve **Španělsku** je nejen vysoká míra nezaměstnanosti mladých, ale i velmi vysoká celková nezaměstnanost v souhrnu za všechny věkové kategorie. Přestože výrazně klesla, stále je extrémně vysoká, každý šestý (u mladých do 24 let každý třetí) je nezaměstnaný.

Hospodářským problémem **Itálie** je velký rozdíl mezi severem a jihem země, směrem na jih míra nezaměstnanosti stoupá, v nejjihnějších regionech Itálie je míra nezaměstnanosti srovnatelná s řeckou a španělskou, na severu v podhůří Alp je naopak velmi nízká, jako ve střeoevropských zemích. V Itálii je míra nezaměstnanosti mladých výrazně vyšší než u ostatních věkových kategorií (každý třetí mladý ve věku do 24 let je v Itálii nezaměstnaný, zatímco celkově jen každý desátý Ital).

V lednu 2018 bylo v **České republice** z 289 tisíc nezaměstnaných 11 tisíc absolventů a mladistvých, 100 tisíc lidí ve věku 50+, 1/3 se základním vzděláním, 46 tisíc lidí se zdravotním postižením.

18) V názvu uvedené pomaturitní studium se k absolventům této věkové kategorie (15–24 let) nevztahuje, to bylo početněji zastoupeno u lidí vyšších věkových ročníků, ovlivňuje tedy hodnoty všech EAO.

Obrázek 5.9 Míra nezaměstnanosti podle věku v členských státech EU, údaje za třetí čtvrtletí 2017
(nejčerstvější dostupné údaje v době zpracování studie)

Zdroj: Eurostat, Total Unemployment, LFS series, Unemployment rates by sex, age and educational attainment level (%)

5.11 Podíl dlouhodobě nezaměstnaných

Pro účely tohoto porovnání byla využita data za třetí čtvrtletí let 2005–2017 z Eurostatu.¹⁹ Za dlouhodobě nezaměstnané jsou považováni uchazeči o zaměstnání, kteří hledají práci déle než rok.

Mezi mladými do 24 let (15–24 let) není tak vysoké procento dlouhodobě nezaměstnaných jako v celkové skupině (15–74 let). Důvodem je pravděpodobně pokračování ve studiu – pokud mladí hledají uplatnění na trhu práce bezúspěšně řadu měsíců, rozhodnou se zpravidla navázat na předchozí studium, dokončit přerušené studium nebo začnou studovat jiný obor či si doplní vyšší stupeň vzdělání.

Podíl dlouhodobě nezaměstnaných mezi mladými uchazeči o zaměstnání (15–24 let) během uplynulých 13 let samozřejmě kolísá. Ve většině členských států **dosáhl maxima** (při pohledu pouze na hodnoty za třetí čtvrtletí příslušného roku) v letech **2014–2015**. Od té doby až na pár výjimek podíl dlouhodobě nezaměstnaných mezi mladými klesal. Výjimkou jsou Irsko a Německo, které dosáhly maxima o několik let dříve a od té doby zde kontinuálně dochází k poklesu podílu dlouhodobě nezaměstnaných mezi mladými, a dále několik států, mezi něž patří i Česká republika, Slovensko, Maďarsko a Belgie, kde hodnoty ve sledovaných letech fluktovaly tak, že dosáhly několika lokálních maxim.

V České republice se podíl dlouhodobě nezaměstnaných mezi mladými (15–24letými) pohyboval posledních 13 let v rozmezí 17–35,3 %. Nejvyšší hodnota byla přitom zaznamenána na počátku sledovaného období, další dvě lokální maxima se zastavila na hodnotách 30,3 % (2008) a 30,6 % (2012). V uplynulých dvou letech jsou hodnoty nízké, kolem

17 procent dlouhodobě nezaměstnaných mezi mladými uchazeči o zaměstnání (16,8 % a 17,1 %). Podíl dlouhodobě nezaměstnaných mezi uchazeči celkem je přitom dvojnásobný. 39,3 % v roce 2016 a 32,9 % v roce 2017.

Výrazně nízké hodnoty podílu dlouhodobě nezaměstnaných mezi mladými uchazeči o zaměstnání byly v průběhu uplynulých 13 let ve **Švédsku, Finsku a Dánsku** (do deseti procent).

Extrémně vysoké hodnoty naopak vykazují státy jižní Evropy **Řecko, Itálie** a s odstupem také **Bulharsko, Chorvatsko a Rumunsko** (a to zejména na začátku sledovaného období, pak se situace významně vylepšovala). Oproti tomu **Španělsko a Portugalsko** z průměru EU nijak zásadně nevybočují. Kypr se dokonce drží výrazně pod průměrem za EU. (Za Maltu nejsou údaje v tomto podrobném členění k dispozici.)

Na obrázku 5.10 lze sledovat podíl dlouhodobě nezaměstnaných mladých lidí ve věku 15 až 24 let v těch členských státech, které předaly Eurostatu **data za třetí čtvrtletí roku 2017**. Druhý sloupeček reprezentuje podíl dlouhodobě nezaměstnaných v celkovém počtu nezaměstnaných 15–74letých. Údaje jsou seřazeny vzestupně podle podílu dlouhodobě nezaměstnaných mezi mladými.

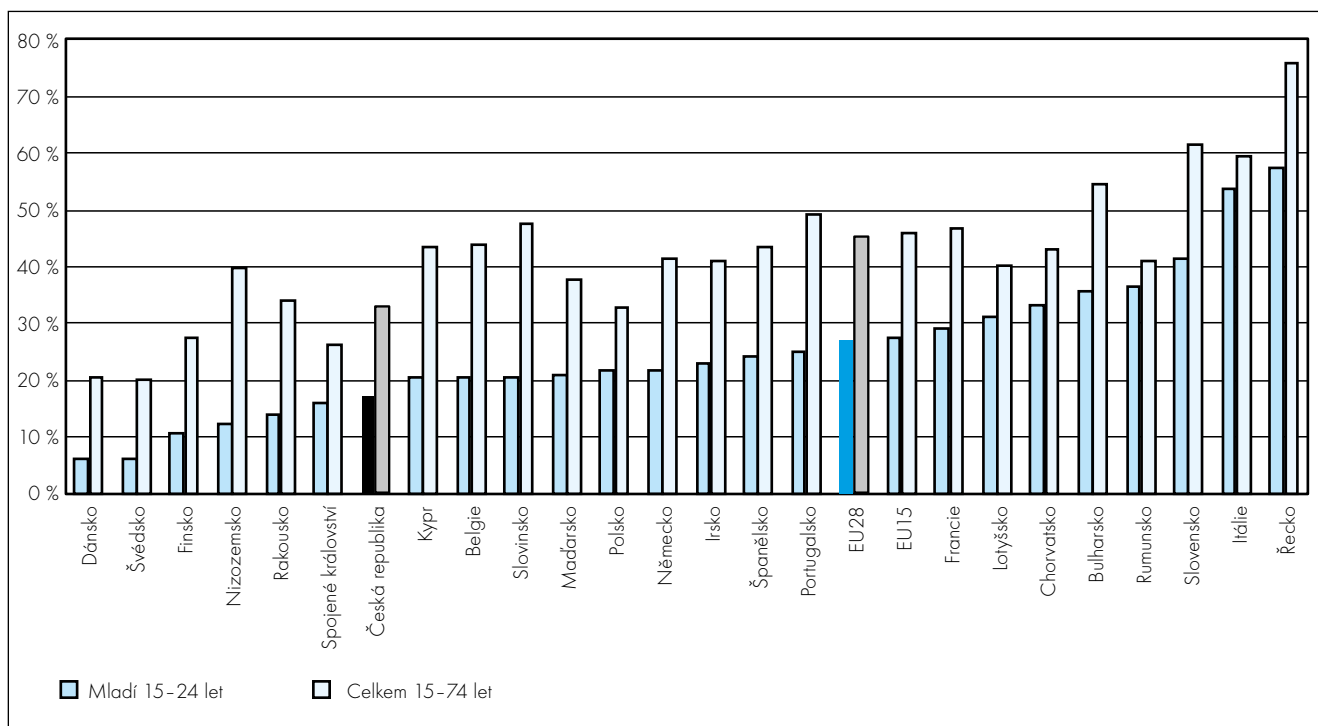
V obou hodnotách podílu **dlouhodobě nezaměstnaných** se trh práce České republiky řadí k nejméně problematickým. Spolu s Dánskem, Finskem, Švédskem, Nizozemskem, Rakouskem a Spojeným královstvím máme nejnižší podíl dlouhodobě nezaměstnaných mezi mladými. Při pohledu na celkovou populaci jsme na tom ještě lépe (šestí v rámci EU, za Polskem). Německo, které se rovněž drží pod průměrem za EU, předstihujeme o několik příček.

Kromě Řecka a Itálie jsou potíže s dlouhodobou nezaměstnaností také v sousedním Slovensku.

¹⁹ Long-term unemployment (12 months or more) as a percentage of the total unemployment, by sex and age (%) [lfsq_upgal].

6. Nesoulad získané kvalifikace a požadavků pracovního místa

Obrázek 5.10 Podíl dlouhodobě nezaměstnaných mezi uchazeči o zaměstnání ve třetím čtvrtletí 2017, členské státy EU

Zdroj: Eurostat: LFS, čtvrtletní údaje, dlouhodobá nezaměstnanost podle věku. Hodnoty za Dánsko a Lotyšsko pro skupinu mladých pocházejí z druhého čtvrtletí 2017.

6. Nesoulad získané kvalifikace a požadavků pracovního místa

Příznivý ekonomický vývoj vede ke snížení nezaměstnanosti mladých, problémem se ale stává nesoulad mezi kvalifikačními požadavky nabízených pracovních míst a oborem vzdělání uchazečů. Například na trhu práce České republiky je k dispozici zhruba 231 tisíc volných pracovních míst a zároveň je v evidenci Úřadu práce 289 tisíc uchazečů o zaměstnání, přičemž vhodných kandidátů na volná pracovní místa je nedostatek.

Dalším aspektem kvalifikační disbalance je rozvíjející se průmysl čtvrté generace (Průmysl 4.0), který s sebou nese proměnu kvalifikačních nároků na stávající a nově vznikající pracovní místa a také zánik některých pozic v té podobě, v jaké existují nyní (v důsledku robotizace, automatizace a využití softwarových řešení).

Eurostat již řadu let shromažďuje a publikuje data popisující **vertikální nesoulad kvalifikace a požadavků** pracovního místa, čili to, že pracovník má vyšší nebo nižší úroveň vzdělání, než jeho pracovní pozice vyžaduje.

My se však tentokrát zaměříme na **kvalifikační nesoulad z horizontálního pohledu**. **Horizontální kvalifikační nesoulad** znamená, že pracovník **vystudoval jiný obor vzdělání, než v jakém našel pracovní uplatnění**. Část veřejných výdajů na jeho vzdělávání v oboru byla tedy vynaložena neefektivně, protože aktuální situace na trhu práce v době, kdy

hledal pracovní uplatnění, mu z různých důvodů neumožňovala nalézt uplatnění v oboru, jenž vystudoval, a část získaných odborných znalostí tedy v praxi nevyužívá. S tím souvisí i jiné navazující náklady na vyšší vzdělání pro dovednosti uplatnitelné v profesi, v níž pracuje, aby se zvýšila efektivita jeho práce.

Pro úspěšný přechod mladých lidí ze školy na trh práce je velmi důležité, zda mají správnou kvalifikaci, odbornost, kterou **trh práce aktuálně potřebuje**, protože jako absolventi disponují jen minimem pracovních zkušeností. Nalezení uplatnění v oboru, který vystudovali, jim umožňuje aplikovat část znalostí a dovedností absorbovaných ve škole a snáze nastartovat profesní kariéru.

Nezaměstnanost v současnosti klesá v některých státech dokonce až na tak nízkou úroveň, že podniky v rozšiřování produkce (expanzi) brzdí nedostatek kvalifikovaných pracovních sil. V rámci regionů dochází k tomu, že podniky marně hledají pracovníky s odpovídající kvalifikací, ale zároveň k tomu, že **pracovníci s určitou kvalifikací obtížně hledají uplatnění v regionu**. Mladí lidé, kteří ještě nemají rodinné nebo majetkové závazky, mohou přesunout své působení do jiného regionu mnohem snadněji. U vysokoškolsky vzdělaných absolventů je to běžný jev, zčásti podpořený i koncentrací jak vzdělávací nabídky, tak působení prestižních firem do velkých měst. U středoškoláků je ovšem tento jev méně častý.

6. Nesoulad získané kvalifikace a požadavků pracovního místa

Horizontální nesoulad nabídky a poptávky na trhu práce členských států EU, na který se soustředíme podrobně v této kapitole, umožňuje zjistit, v jakých oborech vzdělání je obtížné najít odpovídající profesní uplatnění. To nám napoví, **zda některé kvalifikace přebývají či chybějí v rámci celé Evropy nebo jen v některých státech**. Tato informace může být prospěšná pro mladé lidi, kteří uvažují o pokračování ve vzdělávání (ve stejném nebo jiném oboru) nebo si teprve vybírají, jakou vzdělávací dráhu (jaký obor) zvolí – jak pro ty mladé, kteří by rádi získali zahraniční pracovní zkušenost, tak pro ty, kteří se chtějí uplatnit doma, v ČR.

$$\text{Horizontální nesoulad oboru vzdělání a profese} = 1 - \frac{\text{Počet zaměstnaných s povoláním v oboru odpovídajícím vzdělání}}{\text{Celkový počet zaměstnaných s tímto vzděláním}}$$

Čím je výsledná hodnota nižší, tím je nesoulad menší. Vysoká hodnota naopak znamená, že podíl osob pracujících v jiném oboru, než odpovídá jejich kvalifikaci, je vysoký.

Sledování jsou mladí zaměstnaní s ukončeným středoškolským nebo terciárním vzděláním ve věku 15–34 let.

6.1 Horizontální nesoulad oboru vzdělání a zaměstnání u osob mladších 35 let

Nejprve se podíváme na skupinu **15–34 let se středoškolským nebo vysokoškolským vzděláním** bez rozlišení oboru vzdělání. Osoby s ISCED nejvýše 0–2 nejsou do výpočtu zahrnuty, protože nejvyšší stupeň vzdělání, jehož dosáhly, jim neposkytuje dostatečně vyprofilovanou odbornost.

Tabulka 6.1 umožňuje porovnat kvalifikační nesoulad v určitém členském státě EU oproti průměru a také porovnat státy navzájem. V rámci hodnot za konkrétní členský stát lze zjistit, které oblasti vzdělávání jsou nesouladem postiženy více (tj. vyšší hodnota v tabulce) a o které oblasti vzdělání je na trhu práce nejvyšší zájem (nižší hodnoty).

Podíváme-li se na **Českou republiku** samostatně, tak horizontální kvalifikační nesoulad najdeme hlavně ve skupině oborů Zemědělství, lesnictví, rybolov a veterinářství, a to velmi výrazný, 68,4 % lidí, kteří vystudovali tyto obory, pracuje nebo podniká mimo obor vzdělání. Téměř polovina osob s kvalifikací pro oblast Služby rovněž v praxi volila jiný obor. Kvalifikací naopak do značné míry odpovídají požadavkům pracovníci ve skupinách oborů Zdravotnictví a sociální služby, Strojírenství, výroba a zpracování, stavebnictví, ochrana životního prostředí (včetně technologie a regulace) a Společenské vědy, žurnalistika, ekonomika a právo.

vo, kde pouze méně než třicet procent zvolilo kariéru v jiném oboru.

V porovnání s průměrem za EU28 je **Česká republika** na poměrně dobré úrovni. Oblastmi, v nichž oproti průměru EU vykazujeme větší nesoulad, jsou Společenské vědy, žurnalistika, ekonomika a právo, Služby a Zemědělství, lesnictví, rybolov a veterinářství. Nízký kvalifikační nesoulad oproti průměru EU máme v oblastech zahrnujících Přírodní vědy, matematiku, statistiku, životní prostředí a divokou přírodu, Humanitní vědy, jazyky a umění a Strojírenství, výrobu a zpracování, stavebnictví, ochranu životního prostředí (vč. technologie a regulace). Co se týče Zdravotnictví a sociálních služeb, přestože je v České republice kvalifikační nesoulad v této oblasti poměrně nízký, v řadě členských států EU (v 16 z 25 států, jež uvedly údaje) je ještě nižší. Obdobně jsme na tom v Pedagogice a vzdělávání učitelů, kde má větší kvalifikační soulad než ČR deset států, přičemž se nejedná jen o vyspělejší státy nebo naopak paušálně o ostatní státy bývalého východního bloku.

Tabulka umožňuje sledovat horizontální kvalifikační nesoulad z hlediska jednotlivých států, ale i z hlediska osmi širších

Tabulka 6.1 Horizontální nesoulad oboru a stupně vzdělání s výsledným profesním uplatněním. Skupina 15–34 se středoškolským nebo vysokoškolským vzděláním v roce 2016. Sloupce uvádějí skupiny vystudovaného oboru vzdělání.

Věk 15–34 SŠ, VOŠ a VŠ (ISCED 3–8)	Pedagogika a vzdělávání učitelů	Humanitní vědy, jazyky a umění	Společenské vědy, žurnalistika, ekonomika a právo	Přírodní vědy, matematika, statistika a životní prostředí	Strojírenství, výroba a zpracování, stavebnictví, ochrana ŽP	Zemědělství, lesnictví, rybolov a veterinářství	Zdravotnictví a sociální služby	Služby
Údaje za rok 2016 (hodnoty)								
EU28	39,4	56,9	22,0	49,2	34,0	51,6	22,1	40,2
Belgie	26,0	55,2	20,9	38,6	28,0	56,3	23,1	38,3
Bulharsko	49,2	46,4	17,5	46,5	55,6	74,2	:	35,1
Česká republika	31,2	44,1	28,8	31,8	28,5	68,4	28,0	49,0
Dánsko	27,5	58,6	22,0	33,6	32,7	36,1	31,0	:
Německo	54,3	44,6	14,0	29,5	21,7	36,6	12,3	27,8
Estonsko	37,0	44,3	21,2	36,3	37,1	72,8	21,6	42,8
Irsko	28,1	68,4	22,4	46,2	29,4	:	34,4	42,3
Řecko	26,5	53,4	14,2	53,3	54,1	65,7	42,5	24,0
Španělsko	39,1	56,3	21,0	45,1	33,2	47,7	22,5	29,2
Francie	:	53,8	26,5	56,9	34,8	47,6	25,3	37,6
Chorvatsko	13,0	43,7	25,4	56,9	36,9	52,8	17,7	32,5
Itálie	45,2	68,6	28,3	51,3	44,9	58,4	19,3	41,2
Kypr	37,1	59,7	17,4	50,6	46,8	:	28,7	29,6
Lotyšsko	38,6	56,1	21,2	47,8	40,7	54,3	23,0	38,9
Litva	45,4	58,7	20,1	53,5	39,1	:	:	52,5
Lucembursko	32,6	61,4	14,7	37,9	28,4	:	:	29,6
Maďarsko	29,9	52,7	21,6	50,6	29,9	53,8	29,8	35,5
Malta	15,9	73,7	10,8	46,2	35,5	:	15,8	32,5
Nizozemsko	44,8	55,7	24,2	41,6	35,8	53,7	24,2	39,8
Rakousko	25,9	58,9	21,7	37,2	30,5	57,2	14,6	50,4
Polsko	53,1	48,9	22,2	60,7	36,6	47,4	32,4	57,2
Portugalsko	36,4	56,8	21,1	57,8	41,1	49,2	31,1	40,8
Rumunsko	41,5	57,6	24,2	69,8	47,0	58,3	17,2	45,5
Slovinsko	:	60,2	30,8	62,1	33,6	61,1	23,7	61,9
Slovensko	36,5	66,0	28,8	56,2	36,5	79,9	42,2	45,2
Finsko	34,0	54,8	19,9	38,9	30,4	34,5	10,3	41,0
Švédsko	28,9	74,1	24,2	43,3	40,3	55,6	24,2	40,9
Spojené království	21,2	61,3	24,3	53,3	33,3	58,1	24,2	42,1

Zdroj dat: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/skills/background/experimental-statistics>

6. Nesoulad získané kvalifikace a požadavků pracovního místa

skupin vzdělání. Nejprve se podívejme na vnitřní kvalifikační nesoulad u **několika vybraných členských států**.

Německo dosahuje ve všech skupinách velmi dobrých hodnot. V porovnání s ostatními členskými státy se mu daří velmi dobře obsazovat pracovní místa kvalifikovanými lidmi vzdělanými v příslušném oboru. Výjimku tvoří pouze skupina Pedagogika a vzdělávání učitelů, kde se Německo umístilo dokonce na první příčce, s nesouladem 54,3 %. Více než polovina mladých pracovníků (ve věku pod 35 let) s pedagogickým vzděláním se uplatňuje v jiných profesích. V ostatních širších skupinách oborů vzdělání naopak Německo zastává přední příčky s nejnižším nesouladem vzdělání a profese. Uplatnitelnost v oboru, kterému se při studiu věnovali, umožňuje pracovníkům plně využít jejich potenciál, a tím také podpořit prosperitu firem a růst ekonomiky. Efektivita nákladů vynaložených na vzdělávání je rovněž důležitým ukazatelem úspěšného fungování celého systému (kariérové poradenství, zodpovědný výběr oboru vzdělání, motivovanost pro vybraný obor, kvalitní vzdělávací nabídka reflektující potřeby trhu práce).

V **Řecku** jsou v kontextu ostatních členských států EU nejproblematičtějšími skupinami Strojírenství, výroba a zpracování, stavebnictví, ochrana životního prostředí (vč. technologie a regulace) a Zdravotnictví a sociální služby (v těchto oborech zaujímá Řecko přední příčky s nejvyššími indexy nesouladu). Vysoký podíl pracovníků pracujících v jiných oborech je také mezi mladými působilými v Zemědělství, lesnictví, rybolovu a veterinářství.

Další zajímavou zemí v tabulce je **Itálie**, která se potýká u skupiny mladých (do 35 let) s nesouladem vzdělání a zaměstnání v celé řadě oborů a jedinou oblastí, v níž je na tom v porovnání s průměrem EU lépe, je Zdravotnictví a sociální služby. Itálie se řadí mezi státy, kde je vysoká míra nezaměstnanosti mladých lidí a při obsazování volných pozic mají firmy širší řadu uchazečů, z nichž mohou vybírat. Neúspěšnost hledání pracovního uplatnění v oboru, v němž se vzdělali, spojená s celkově vysokou nezaměstnaností, nižším tempem ekonomického růstu a ztrátou ekonomické pozice v rámci původní EU 15 (měřené HDP na obyvatele v paritě kupní síly), vede k otázce, zda italský vzdělávací systém v uplynulém desetiletí dostatečně reflektoval situaci na trhu práce a také zda mladí Italové volili obor středoškolského a vysokoškolského vzdělání s ohledem na budoucí uplatnitelnost na trhu práce. Bylo by vhodné do vzdělávacího systému všech oborů více zakomponovat podporu podnikavosti a motivovat (a vybavit dovednostmi a znalostmi) k sebezaměstnání.

Dalšími státy, které při vzájemném porovnání členských zemí v rámci posuzovaných osmi širších skupin oborů vzdělání vynikají v kvalifikačním nesouladu, jsou **Polsko** a tak trochu i **Slovensko**. Přední příčky s vysokým nesouladem vzdělání a zaměstnání mladých zaujímají hned ve třech oblastech vzdělávání. V případě Polska je to v Pedagogice a vzdělávání učitelů, v Přírodních vědách, matematice, statistice, životním prostředí a oborech vztahujících se k divoké přírodě a ve Službách. Výrazný nesoulad skutečné kariéry a původního vystudovaného oboru na Slovensku se týká hlavně oborů spadajících do Zemědělství, lesnictví, rybolovu a veterinářství

a přední příčky v indexu nesouladu zaujímá Slovensko i v oborech skupin Zdravotnictví a sociální služby a Společenské vědy, žurnalistika, ekonomika a právo (tyto skupiny oborů vzdělání ovšem patří z celoevropského hlediska ke skupinám s velmi nízkým nesouladem vzdělání a zaměstnání neboli patří ke skupinám, v nichž kariéra v ostatních členských státech navazuje v hojně míře na obor vzdělání).

Švédsko při porovnání států EU vybočuje ve skupině Humanitní vědy, jazyky a umění, s obrovským nesouladem (74,1 %).

Uplatnitelnost humanitně vzdělaných mladých lidí se stává problémem v celé Evropě, zejména v kontextu proměn trhu práce směrem k většímu důrazu na technické a počítačové dovednosti a znalosti. Index kvalifikačního nesouladu ve skupině humanitních a uměleckých oborů v České republice rovněž ukazuje, že trh je poměrně saturován.

Snaha o nalezení uplatnění v oboru může být naopak marná například v **Rakousku** s kvalifikací v oblasti Služby, kde Rakousko pocituje vyšší kvalifikační nesoulad než ostatní členské státy, obtížné může být také hledání uplatnění se vzděláním v Zemědělství a lesnictví. Vše je ale otázkou ochoty pracovat za nabízenou mzdu a je tedy možné, že Rakušané s těmito kvalifikacemi volí prestižnější, lépe placené pozice mimo obor vzdělání. Pro zhodnocení tohoto aspektu **bylo zapotřebí, aby Eurostat prezentoval data v opačném úhlu pohledu** - ne podle oboru vzdělání, ale podle klasifikace podle kvalifikačních požadavků pracovního místa.

Chtějí-li mladí lidé vycestovat za prací například do **Spojeného království** Velké Británie a Severního Irsku (s ohledem na brexit a s ním související budoucnost přístupu na pracovní trh), budou čelit vysoké konkurenci kvalifikovaných pracovníků. Mají-li vzdělání pro práci v oblasti Zemědělství, lesnictví, rybolovu a veterinářství a Přírodní vědy, matematika, statistika, životní prostředí a divoká příroda, možná se budou moci uplatnit na pozicích, které pro tamní pracovní sílu nejsou zajímavé. V oblasti Humanitních věd, jazyků a umění je ale spíše pravděpodobné, že není dostatek pozic v oboru ani pro občany Spojeného království disponující touto kvalifikací. Výrazně v souladu s původním vzděláním je ve Spojeném království kariéra v oblasti Pedagogiky a vzdělávání učitelů. Nesoulad je zde nižší než v řadě ostatních členských států EU.

Další destinací, kam mladí Češi rádi směřují získat zahraniční zkušenost, je **Irsko**. Zde je oproti jiným státům Unie vyšší nesoulad ve Zdravotnictví a sociálních službách. Přitom se jedná o potřebné pozice a motivem pro volbu kariéry mimo obor vzdělání tedy mohou být nízké mzdy nebo náročnost profese. Při pohledu na hodnoty za Irsko jako takové je však nejvíce pracovníků s odlišnou kvalifikací (ve skupině mladých lidí) v oblasti Humanitních věd, jazyků a umění a Přírodních věd, matematiky, statistiky, životního prostředí a divoké přírody, čili obdobně jako ve Spojeném království, a také ve Službách.

Španělsko, které se potýká s vysokou mírou nezaměstnanosti, si může dovolit z uchazečů více vybírat a je to znát i na hodnotách kvalifikačního nesouladu. Prakticky ve všech seskupených oborů zaujímá pozice mezi členskými státy se spíše nižším procentem osob s kariérou neodpovídající oboru vzdělání.

6. Nesoulad získané kvalifikace a požadavků pracovního místa

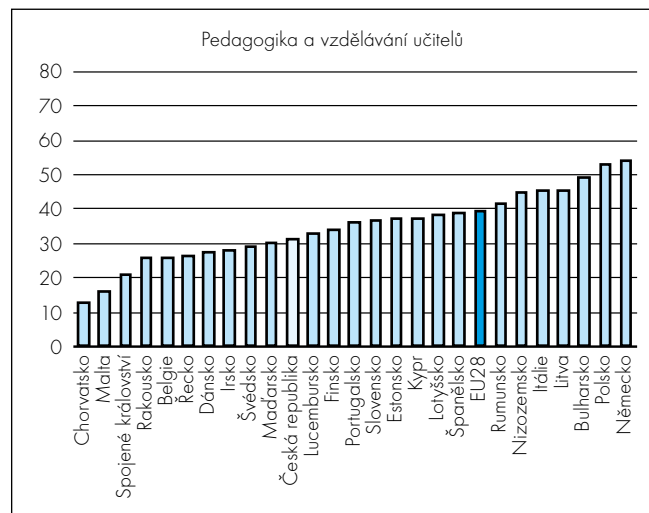
Lucembursko si díky vysokým nabízeným mzdám a výhodné poloze může dovolit najímat kvalifikovanou pracovní sílu z celé Evropy a je to na hodnotách znát. Kvalifikační nesoulad se drží kolem třicetiprocentní hranice, zároveň je u všech kategorií (za něž jsou hodnoty dostupné) pod průměrným nesouladem EU. V oblasti Společenských věd, žurnalistiky, ekonomiky a práva volí uplatnění neodpovídající oboru vzdělání jen necelých 15 % mladých pracovníků. Možnost vysokého výdělku prakticky na všech pozicích ve všech oblastech ekonomiky (v porovnání EU je zde nejvyšší minimální mzda v paritě kupní síly a od toho se odvíjející mzdy na vyšších pozicích) umožňuje pracovníkům využít potenciál v oboru, který vystudovali.

Obdobně silné využití kvalifikace najdeme v **Belgii**, s výjimkou dvou skupin, Zemědělství, lesnictví, rybolov a veterinářství a Zdravotnictví a sociální služby, kde je nesoulad velmi mírně nad průměrem za EU.

6.2 Horizontální kvalifikační nesoulad u osob mladších 35 let podle skupin oborů vzdělání

Nyní se podíváme na horizontální kvalifikační nesoulad napříč členskými státy EU v rámci jednotlivých seskupení oborů vzdělání. Stále se soustředíme na věkovou skupinu pracujících mladších 35 let se středoškolským nebo terciárním vzděláním (ISCED 3–8).

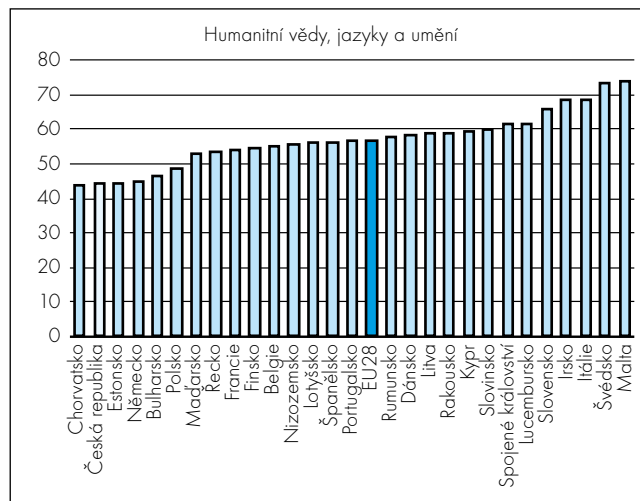
Obrázek 6.1 Horizontální nesoulad oboru a stupně vzdělání s výsledným profesním uplatněním. Skupina 15–34 za obory Pedagogika a vzdělávání učitelů

První zkoumanou skupinou je **Pedagogika a vzdělávání učitelů**. Rozpětí hodnot mezi státy EU je široké, od 13 % v Chorvatsku přes necelých 16 % na Maltě k vyšším hodnotám se znatelnými rozestupy. Ve Spojeném království Velké Británie a Severního Irska dosahuje nesoulad 21,2 % a v Rakousku odešla dokonce čtvrtina osob s tímto vzděláním do nepedagogického oboru. Největší extrém vykazuje Německo, kde kariérně nenavazuje na své vzdělání nadpoloviční většina, téměř 55 %. Pro tuto skupinu by bylo zajímavé podívat se na podrobnější členění oborů a profesí, které

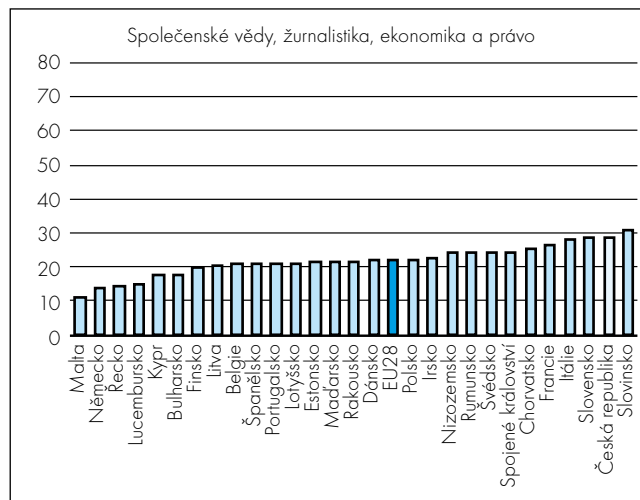
zde jsou zařazeny. Česká republika zaujímá při vzestupném řazení 11. místo z 26 uvedených států, s nesouladem 31,2 %. Průměr EU je 39,4 %.

Obrázek 6.2 Horizontální nesoulad oboru a stupně vzdělání s výsledným profesním uplatněním. Skupina 15–34 za obory Humanitní vědy, jazyky a umění

Humanitní vědy, jazyky a umění vykazují velmi vysoké hodnoty kvalifikačního nesouladu. Z nezaměstnanosti čerstvých absolventů jednotlivých oborů vzdělání v České republice rovněž vidíme, že tyto obory nepatří z hlediska budoucí uplatnitelnosti na trhu práce mezi nejperspektivnější. Do této skupiny patří ještě jazykové vzdělání (které je uplatnitelné doplňkově i v jiných profesích) a umění (v němž naopak mohou uspět a tvořit konkurenci i lidé, kteří během počátků rozvoje umělecké kariéry vystudovali něco jiného). Pro hlubší analýzu by bylo zapotřebí získat podrobněji členěná data za tuto širokou skupinu oborů. K nejvyššímu nesouladu, téměř 75% odlivu do jiné profese, dochází ve Švédsku. Nejvyrovnanější

Obrázek 6.3 Horizontální nesoulad oboru a stupně vzdělání s výsledným profesním uplatněním. Skupina 15–34 za obory Společenské vědy, žurnalistika, ekonomika a právo

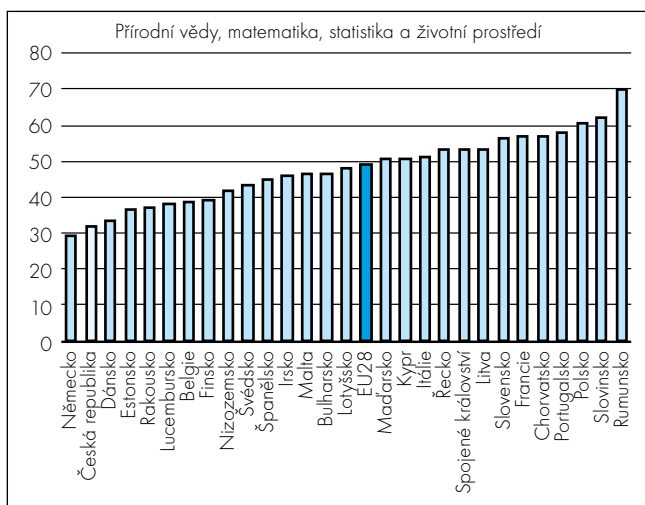

6. Nesoulad získané kvalifikace a požadavků pracovního místa

je - s ohledem na hodnoty za ostatní státy - tato oblast v Chorvatsku, České republice, Estonsku a Německu. I v těchto státech je však odliv do jiné profese výrazný. Vzhledem k numericky vysoké hodnotě nesouladu však dobrá pozice České republiky v rámci údajů za ostatní státy nenasvědčuje tomu, že by u nás byl nedostatek vhodných pracovníků s humanitním vzděláním.

Další analyzovanou skupinou jsou **Společenské vědy, žurnalistika, ekonomika a právo**. Ekonomů a absolventů společenskovedních oborů je v EU zřejmě dostatek, čili není velký problém zaplnit profese vyžadující tuto kvalifikaci příslušnými odborníky. Hodnoty zároveň svědčí o tom, že s touto kvalifikací není problém nalézt odpovídající a uspokojivé uplatnění. Do skupiny patří i právo, které vyžaduje specifické znalosti, čili tyto pozice by byly obtížně obsaditelné pracovníky bez požadované kvalifikace. I tento fakt má vliv na výslednou nízkou úroveň kvalifikačního nesouladu. Rozpětí hodnot napříč státy není velké, od 10,8 % na Maltě a 14,0 % v Německu po 30,8 % ve Slovinsku. Průměr za EU28 je 22 %, hodnota za ČR je 28,8 %, čili druhá nejvyšší. (Míra nezaměstnanosti čerstvých absolventů příslušných skupin oborů středního vzdělání s maturitní zkouškou je v ČR dlouhodobě blízká průměru za příslušnou kategorii SŠ vzdělání a u VOŠ byla mírně nadprůměrná.)

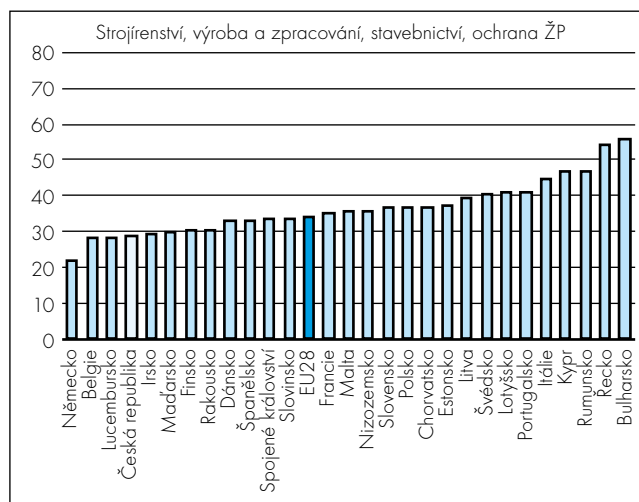
Obrázek 6.4 Horizontální nesoulad oboru a stupně vzdělání s výsledným profesním uplatněním. Skupina 15–34 za obory Přírodní vědy, matematika, statistika a životní prostředí

Přestože **Přírodní vědy, matematika, statistika, životní prostředí a divoká příroda** jsou v mnoha členských státech skupinou se spíše vyšším nesouladem oboru vzdělání a výsledné profese, u nás je tomu naopak. Díky tomu se Česká republika může v rámci EU28 pochlubit druhým nejmenším kvalifikačním nesouladem, 31,8 %. Předstihuje ji jen Německo, kde kvalifikační nesoulad nedosáhl ani 30 %. Rozpětí hodnot je napříč členskými státy vysoké, průměr za EU28 je v této skupině 49,2 %, čili průměrně polovina pracovníků nepracuje v oboru, pro nějž se vzdělávali. Nejzásadnější nesoulad najdeme v Rumunsku (69,8 %), dále ve Slovinsku, Polsku a Portugalsku. Je dobře, že v přírod-

ních vědách nepocituje Česká republika tak závažný odliv kvalifikovaných mladých pracovních sil jako ostatní členské státy EU. Přírodní vědy jsou rozhodně oblastí s vysokým potenciálem, jak pokud jde o pracovní uplatnění, tak i z pohledu udržitelného rozvoje. Postavení mladých lidí vzdělaných v těchto oborech bude na trhu práce čím dál prestižnější a uplatnitelní budou po celé Evropě.

Obrázek 6.5 Horizontální nesoulad oboru a stupně vzdělání s výsledným profesním uplatněním. Skupina 15–34 za obory Strojírenství, výroba a zpracování, stavebnictví, ochrana ŽP

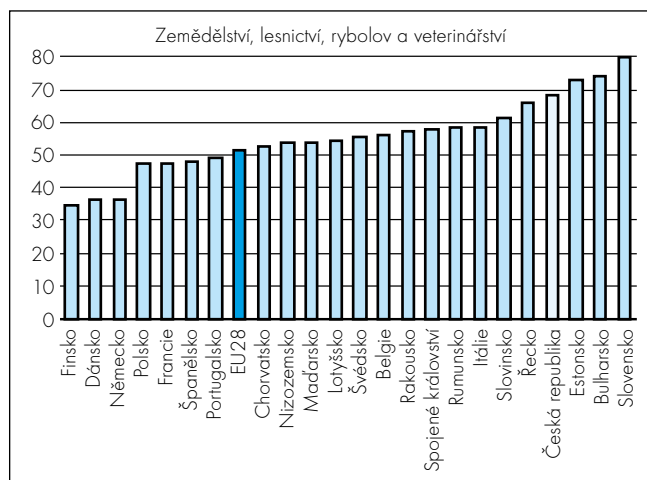
Strojírenství, výroba a zpracování, stavebnictví, ochrana ŽP (vč. technologie a regulace)

v průměru patří mezi vyrovnanější čili s nižším kvalifikačním nesouladem (34 % v průměru EU28) a ne příliš vysokým rozpětím hodnot. Není překvapením, že Česká republika patří v rámci této skupiny mezi čtyři státy s nejnižší mírou kvalifikačního nesouladu. Nejnižší kvalifikační nesoulad udává Německo, 21,7 %, dále Belgie a Lucembursko. Belgie jakožto rozvinutý průmyslový stát využívající výhodnou polohu v rámci Evropy spolu s vysokou životní úrovní má potenciál případný kvalifikační nesoulad vyřešit najímáním kvalifikovaných pracovníků z ostatních členských států EU, nicméně z uvedených hodnot se zdá, že práce v oboru je atraktivní i pro domácí obyvatelstvo. Rovněž Lucembursku se v kombinaci vysoké mzdové hladiny s tzv. cross-border workers čili možností najímat odborníky z okolních zemí díky výhodné poloze a krátkým vzdálenostem daří zajišťovat dostatek kvalifikovaných odborníků, ale i zaujmout domácí pracovníky. Ocelářský a chemický průmysl zde má dlouhou tradici, nicméně role průmyslu v lucemburské ekonomice klesá ve prospěch sektoru služeb. S výrazným kvalifikačním nesouladem se naopak potýkají Bulharsko, Řecko, Rumunsko a Kypr. Zhruba polovina pracovníků se zmíněným vzděláním v uvedených čtyřech zemích pracuje v jiném oboru.

Zemědělství, lesnictví, rybolov a veterinářství je skupinou s druhým nejzásadnějším kvalifikačním nesouladem ze všech osmi zkoumaných skupin a hodnoty za jednotlivé členské státy mají největší rozpětí minima a maxima indexu nesouladu. V průměru polovina lidí s tímto vzděláním pracuje

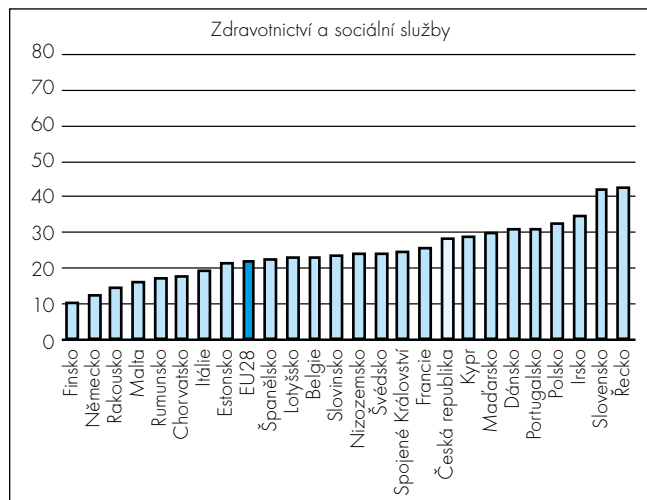
6. Nesoulad získané kvalifikace a požadavků pracovního místa

Obrázek 6.6 Horizontální nesoulad oboru a stupně vzdělání s výsledným profesním uplatněním. Skupina 15–34 za obory Zemědělství, lesnictví, rybolov a veterinářství

v jiném oboru. Na vzdělání v oboru nejvíce navazují svou kariérou pracovníci ve Finsku, kde je nesoulad „jen“ 34,5 %, dále v Dánsku a Německu. **Česká republika** se řadí do čtveřice zemí s nejvyšším kvalifikačním nesouladem v této skupině, spolu s Estonskem, Bulharskem a Slovenskem, které má index kvalifikačního nesouladu nejvyšší z EU. Důvodem pro tak vysoký kvalifikační nesoulad je pravděpodobně povaha práce v zemědělství. Nízké mzdy a nejisté zisky nejsou pro mladé lidi motivující. V České republice je početně relativně vysoký počet přijímaných do učebních zemědělských oborů (v porovnání například s gastronomickými a stavebními učebními obory). Zájem o maturitní zemědělské obory v posledních letech dokonce mírně klesá (v konkurenci ostatních skupin oborů zaujímají maturitní zemědělské obory ještě méně významnou příčku než v rámci učebních oborů). K tomu je zapotřebí zmínit fakt, že část absolventů hledá snadnější uplatnění v jiných odvětvích, i když nezaměstnanost čerstvých absolventů zemědělských oborů je u učeb-

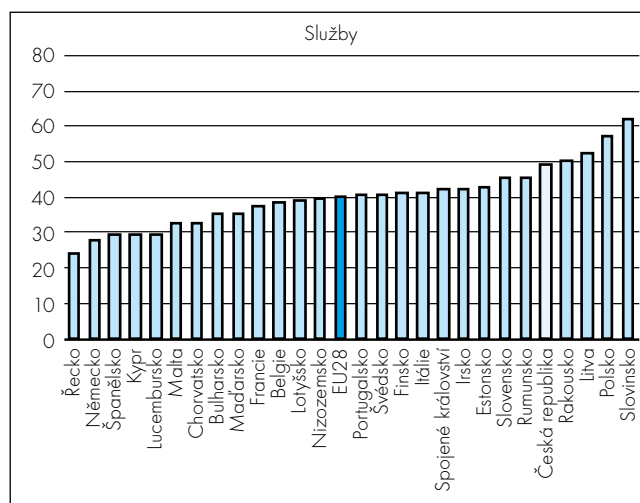
Obrázek 6.7 Horizontální nesoulad oboru a stupně vzdělání s výsledným profesním uplatněním. Skupina 15–34 za obory Zdravotnictví a sociální služby

ních oborů pod průměrem a u maturitních (M) jen lehce nad průměrem za příslušnou kategorii vzdělání. Nicméně podle predikcí proměn trhu práce v příštím desetiletí bude právě tato profesní oblast nabývat v celoevropském (a celosvětovém) pohledu na významu, zejména pro pracovníky s vyšší úrovní vzdělání.

Z hlediska uplatnitelnosti vzdělání jsou obory zaměřené na **zdravotnictví a sociální služby** v průměru za EU na dobré pozici. Pouze 22,1 % lidí vzdělaných v těchto oborech vykonává něco jiného. Nejnižší nesoulad vykazují Finsko, Německo a Rakousko. Největší problém s udržení kvalifikovaných pracovníků ve zdravotnictví a sociálních službách je v Řecku, na Slovensku a v Irsku. Z pětadvaceti členských států, které uvedly požadovaný údaj, je **Česká republika** na 9. pozici při sestupném řazení indexu nesouladu. Zde je na místě použít spíše termín **odliv do jiné profese**, protože vzhledem k trvale velmi podprůměrné míře nezaměstnanosti absolventů především zdravotnických oborů a signálům z trhu práce se nedá říci, že by nebyl dostatek volných pracovních míst pro uchazeče s odpovídající kvalifikací. Situace u nás (ze sociodemografického pohledu, s ohledem na potřebnost pozice v budoucnu) tedy není dobrá. Bohužel častým jevem typickým pro tyto profese je uplatnění Čechů, zejména v příhraničních regionech, raději v Německu, za výrazně vyšší mzdy než u nás.

Obrázek 6.8 Horizontální nesoulad oboru a stupně vzdělání s výsledným profesním uplatněním. Skupina 15–34 za obory Služby

V průměru EU se 40 % lidí ve skupině oborů **Služby** uplatňuje v jiných profesích, než vystudovali. V České republice pracuje mimo obor dokonce skoro polovina lidí (49 %) s kvalifikací pro povolání v oblasti služeb. Ze sedmadvaceti členských států, které Eurostatu předaly tento údaj, jsme na 23. pozici, vyšší kvalifikační nesoulad vykazují jen Rakousko, Litva, Polsko a nejvyšší (61,9 %) Slovensko. V největším souladu s oborem vzdělání jsou pracovníci služeb v Řecku (jen 24 % nakonec pracuje v jiném oboru), Německu a Španělsku.

7. Projekce kvalifikačních požadavků pracovního trhu do roku 2027

Tato kapitola představuje souhrn výsledků desetileté projekce české ekonomiky a jejího pracovního trhu (2017–2027). Projekce se opírá o výsledky obdobných zahraničních zpráv a odborných studií. Česká ekonomika je ovšem vysoce otevřená, a tudíž vzhledem k velké provázanosti současného globalizovaného světa velmi závislá na vývoji ve světě. Světový vývoj je navíc v posledních letech dost komplikovaný prakticky ve všech směrech, v oblasti politické, vojenské, ekonomické, sociální i environmentální.

7.1 Vývoj pracovních míst a zaměstnanosti v ČR

Podle projekce lze v České republice do roku 2027 očekávat mírné zvýšení celkového počtu pracovních míst i počtu zaměstnaných osob. V porovnání s rokem 2017 bude do roku 2027 průměrné zvýšení činit asi 0,76 % ročně, celkově za deset let tedy necelých 420 tisíc pracovních míst. Proti předcházejícímu desetiletí je to o něco rychlejší růst, neboť mezi roky 2007 a 2017 se počet zaměstnaných zvýšil o 253 tisíc, což znamenalo 0,49 % ročně. Je třeba si ovšem uvědomit, že rok 2007 těsně předcházel vypuknutí finanční a ekonomické krize, během níž se počet pracovních míst nejen v české ekonomice dokonce snižoval (v důsledku toho bylo u nás ještě v roce 2013 obsazeno méně pracovních míst než v roce 2007, což je vidět i na obou vývojových grafech v této kapitole). Předpokládaný další vývoj zaměstnanosti do roku 2027 odpovídá projektovanému rozvoji české ekonomiky (HDP ve stejném období poroste v průměru o 2,26 % ročně) i očekávanému růstu produktivity práce.

Uvedený desetiletý růst počtu pracovních míst ovšem představuje pouze výsledné saldo mezi počtem nově vzniklých pracovních míst na jedné straně a počtem zrušených pracovních míst na straně druhé. Ve skutečnosti bude průběh vzniku nových pracovních míst a zániku těch starých podstatně dynamičtější. Analyzovat to je ovšem poněkud obtížnější, protože je třeba především vyjasnit, které skupiny pracovních míst se mezi sebou liší a která pracovní místa lze považovat za natolik podobná, že je lze zařadit do jedné relativně homogenní skupiny. Hlavními kritérii jsou pro nás charakteristiky pracovního místa podle odvětví a podle povolání.

Znamená to ovšem, že v následujících letech bude na trhu práce potřeba obsadit nejen nová pracovní místa, ve smyslu absolutního přírůstku pracovních míst (420 tisíc do roku 2027), neboť se vlastně jedná pouze o výsledné saldo mezi počtem nově vzniklých pracovních míst na jedné straně a počtem zrušených míst na straně druhé. Vedle toho vznikne další množství nových pracovních míst, jež však budou kompenzována stejným počtem zrušených pracovních míst. Přitom pracovníci uvolnění ze zrušených pracovních míst často nemohou obsadit nová pracovní místa především proto, že nemají požadovanou kvalifikaci nebo postrádají jiné nezbytné charakteristiky osobnosti, z důvodu prostorové nedosažitelnosti daného pracovního místa apod.

Kromě samotného pohybu (mobility) pracovníků (pracovní síly) mezi jednotlivými pracovními místy na pracovním trhu (včetně přechodu do nezaměstnanosti a z nezaměstnanosti) bude ovšem potřeba obsadit i pracovní místa uvolněná osobami, které odejdou z trhu práce, například do důchodu, či uvolněná z jiných důvodů (například odchod za prací do zahraničí, péče o rodinného příslušníka a další důvody ekonomické neaktivity, úmrtí).

V české ekonomice se každoročně z těchto důvodů uvolní přibližně 2,5 % všech pracovních míst. Za deset let mezi roky 2017 až 2027 se proto na našem trhu práce jen z těchto důvodů uvolní zhruba čtvrtina, tedy podstatně více než milion pracovních míst, která bude potenciálně rovněž třeba znovu obsadit, především novou generací mladých lidí, tedy novými ročníky absolventů vzdělávací soustavy. Samozřejmě je to podstatně více než výsledné saldo počtu nově vzniklých a zrušených pracovních míst.

Skutečný počet uvolněných pracovních míst však bude v realu nižší. Některá místa zaniknou například kvůli snižující se poptávce, ať už domácí, nebo zahraniční, jiná zase kvůli technologickému pokroku, nahrazování lidské práce stroji, tedy kvůli zvyšující se produktivitě práce.

Naopak příchody a odchody lidí z trhu práce, a tedy míru zaměstnanosti může ovlivnit například posunutí věku odchodu do důchodu nebo prodloužení průměrné délky docházky do školy, změna míry ekonomické aktivity dospělé populace (například délky rodičovské dovolené) a další. Projevovat se zároveň bude i zvyšující se podíl zaměstnaných osob v důchodovém věku.

Všechny uvedené a případně i další vlivy je třeba brát v úvahu při předvídání počtu uvolňovaných pracovních míst v příštích deseti letech, což není jednoduché a někdy je velice problematické nebo v podstatě dokonce téměř nemožné. Pokusíme se postupně rozebrat výše uvedené změny a procesy, které mohou proběhnout v příštím desetiletí a proměnit strukturu pracovního trhu, jeho odvětvovou a profesní strukturu i jeho kvalifikační požadavky.

7.2 Vývoj počtu pracovních míst a zaměstnanosti podle ekonomických sektorů

Nejprve se podíváme na vývoj počtu pracovních míst a zaměstnaných v České republice po roce 2000 až po horizont této projekce (2027) v pěti hlavních ekonomických sektorech (primární, sekundární, terciární, kvartérní podnikatelský a kvartérní veřejný). Teprve v dalším přiblížení rozdělíme sektory na podrobnější skladbu 26 odvětví. Zatímco v primárním sektoru očekává projekce v příštím desetiletí další pokles počtu pracovních míst a zaměstnanosti, ve všech ostatních sektorech české ekonomiky předpokládá jejich nárůst.

Primární sektor, který v historii představoval zdaleka největší (dokonce nadpoloviční) oblast, kde lidé pracovali, je dnes ze všech pěti sektorů zdaleka nejmenší, neboť v něm pracuje pouze kolem 5 % všech zaměstnaných osob. V grafu na ob-

rázku 7.1 je zastoupení primárního sektoru již tak nízké, že jeho pokračující pokles téměř ani není patrný. Projekce nepředpokládá, že by se opakoval výrazný pokles z 90. let, spíše jen mírnější snižování počtu pracovních míst a zaměstnanosti v průměru o necelých 0,6 % ročně. Příčinou nebudou pouze tradiční faktory, jako je zvyšování produktivity práce, ale například také neochota velké části mladých lidí pracovat v zemědělství, odchod mnoha stávajících zemědělců do důchodu a obecněji již letitě stěhování lidí z venkova do městských a příměstských aglomerací. Ještě větší relativní ztráty pracovních míst projekce očekává v těžebním průmyslu. Povede to k tomu, že se počet zaměstnaných v primárním sektoru sníží o dalších asi 16 tisíc osob a dosáhne tak 273 tisíc (z nich o něco více než polovina bude pracovat v zemědělství).

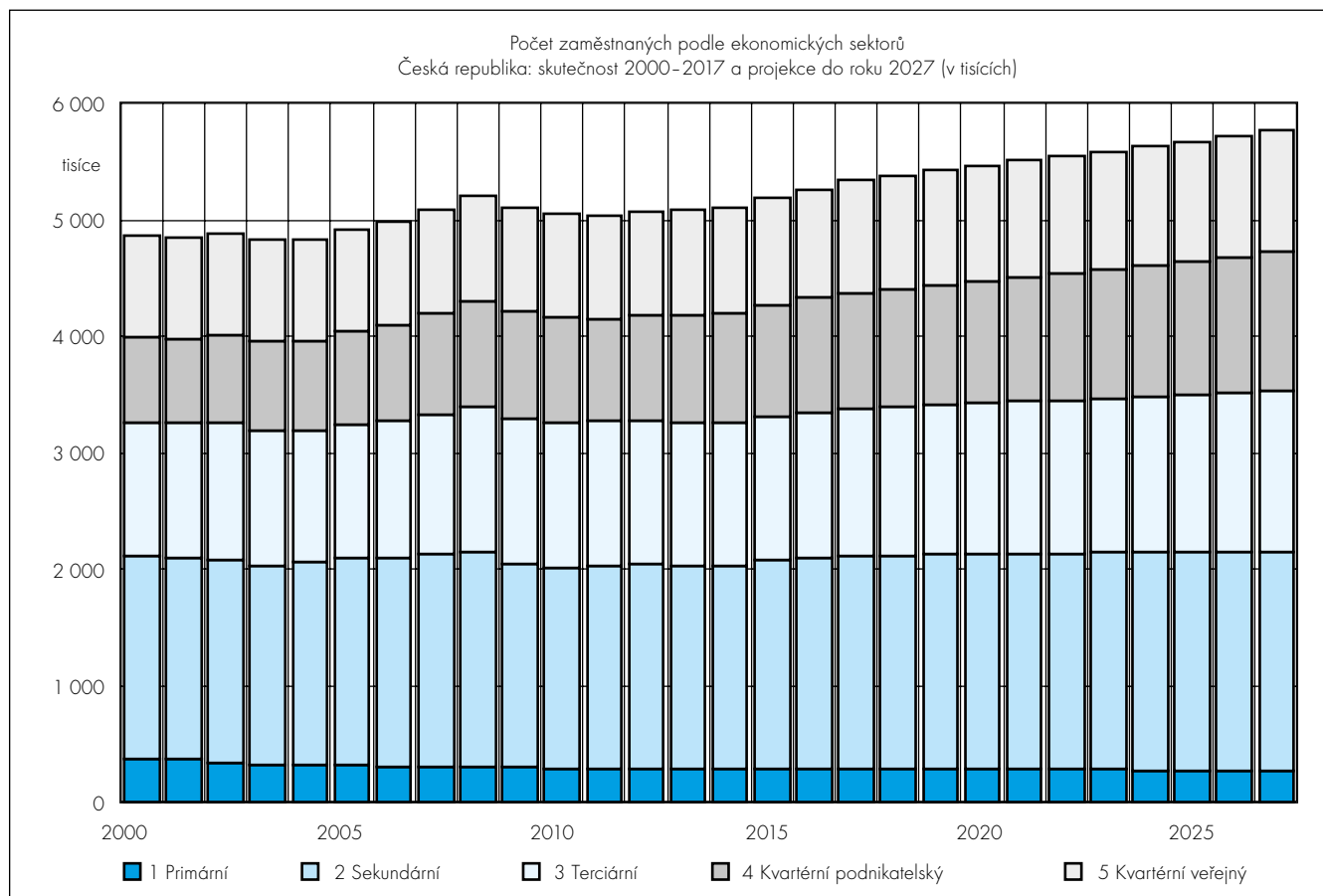
Sekundární sektor je naopak již delší dobu největším sektorem české ekonomiky, ve kterém stále pracují téměř dva miliony lidí, tedy asi třetina všech zaměstnaných. Vzhledem k dlouhé a převážně pozitivní tradici a slušné konkurenceschopnosti českého zpracovatelského průmyslu na světových trzích i k současnému úspěšnému období počítá projekce s mírným nárůstem zaměstnanosti v sekundárním sektoru (průměrně kolem 3 % ročně), a to přes trvající růst produktivity práce v sektoru. Nejvyšší růst, přesahující v průměru procento ročně, projekce předpokládá (sestupně) ve Výrobě dopravních prostředků (NACE 29–30), ve Strojírenství (NACE 28) a ve Výrobě elektrických a optických přístrojů (NACE 26–27).

Sekundární sektor tím naváže na trend, který nastartoval již v roce 2014 a za pouhé tři roky přinesl zvýšení zaměstnanosti o více než 90 tisíc. V posledních letech jde ovšem o zcela mimořádné tempo, které se po celé následující desetiletí nepodaří udržet, přesto se však počet zaměstnaných v sekundárním sektoru zvýší zhruba o 50–60 tisíc.

Vysoký růst počtu pracovních míst a zaměstnanosti **v terciárním sektoru** těží především z rozmachu skladovacích a logistických služeb v České republice, s tím související růst velkoobchodu a dopravy, včetně kurýrních a podobných transportních služeb a jejich podpory. Pozitivně je to samozřejmě propojeno s růstem internetového obchodování, jenž společně s růstem produktivity naopak tlumí další růst počtu pracovních míst v maloobchodu. Počet zaměstnaných v sektoru se v uplynulém desetiletí zvýšil o 72 tisíc (což je asi 0,6 % v ročním průměru), z toho se však téměř polovina přírůstku objevila v posledních třech letech a bezesporu souvisí také s rozmachem sekundárního sektoru. Projekce předpokládá, že si sektor zachová vysokou dynamiku, během následujícího desetiletí v něm zaměstnanost poroste ročním tempem téměř 0,8 % a počet zaměstnaných se zvýší na 1 260 až 1 270 tisíc.

Největší proměny však nastávají v **kvartérním podnikatelském sektoru**. Ještě v roce 2000 šlo o druhý nejmenší sektor (hned po primárním sektoru), který nabízí 15 % ze všech pracovních míst. Dnes už má nejen větší počet zaměstnaných než veřejný kvartérní sektor, ale především je zdaleka nejrychleji

Obrázek 7.1 Počet zaměstnaných podle ekonomických sektorů

7. Projekce kvalifikačních požadavků pracovního trhu do roku 2027

Tabulka 7.1 Vývoj odvětvové struktury pracovních míst a zaměstnanosti 2000–2027

Vývoj odvětvové struktury pracovních míst a zaměstnanosti 2000–2027		Počet zaměstnaných (tisíce)				rozdíl	růst
		2000	2010	2017	2027	2017–2027	2017–2027
Nejvíce rostoucí skupiny odvětví	4d Profesní, vědecké, technické a jiné činnosti (68–75)	289	380	407	494	87	1,9%
	5c Zdravotní a sociální péče (86–88)	255	299	343	408	65	1,7%
	3a Obchod a opravy vozidel (45–47)	671	723	727	774	47	0,6%
	4f Umění, sport, zábava apod. (90–99)	134	169	194	236	43	2,0%
	4e Administrativní a další činnosti (77–82)	121	142	152	189	37	2,2%
Nejvíce klesající skupiny odvětví	1b Těžební průmysl (05–09)	57	36	30	23	-6	-2,3%
	2c Dřevo, papír a tiskárenský průmysl (16–18)	113	114	105	90	-15	-1,6%
	1a Zemědělství, lesnictví a rybolov (01–03)	225	159	162	145	-17	-1,1%
	5a Veřejná správa a obrana (84)	341	317	307	288	-18	-0,6%
	2k Stavebnictví (41–43)	417	471	402	380	-23	-0,6%
Nejrychleji rostoucí skupiny odvětví	4e Administrativní a další činnosti (77–82)	121	142	152	189	37	2,2%
	4b Telekomunikace a informační technologie (61–63)	66	99	120	149	29	2,2%
	4f Umění, sport, zábava apod. (90–99)	134	169	194	236	43	2,0%
	4d Profesní, vědecké, technické a jiné činnosti (68–75)	289	380	407	494	87	1,9%
	5c Zdravotní a sociální péče (86–88)	255	299	343	408	65	1,7%
Nejrychleji klesající skupiny odvětví	5a Veřejná správa a obrana (84)	341	317	307	288	-18	-0,6%
	2b Textilní, oděvní a kožedělný průmysl (13–15)	137	62	61	56	-5	-0,8%
	1a Zemědělství, lesnictví a rybolov (01–03)	225	159	162	145	-17	-1,1%
	2c Dřevo, papír a tiskárenský průmysl (16–18)	113	114	105	90	-15	-1,6%
	1b Těžební průmysl (05–09)	57	36	30	23	-6	-2,3%

rostoucím sektorem (průměrné tempo růstu za posledních deset let převyšuje 1,3 % ročně, u ostatních sektorů je to méně než procento), jenž vsířel téměř polovinu (121 tisíc osob) přírůstků zaměstnanosti celé české ekonomiky po roce 2007. Tento růst se opírá o odvětví Profesní, vědecké a technické činnosti a oblast nemovitostí (NACE 68–75) a v rámci něj především o vědecké a výzkumné aktivity, poradenské služby a výzkum trhu pro podniky. Rovněž projekce je vůči sektoru štedrá, neboť očekává další růst zaměstnanosti v ročním průměru téměř 1,9 %, což znamená další přírůstek kolem 200 tisíc nových pracovních míst. V roce 2027 se tak zaměstnanost v kvartérním podnikatelském sektoru již přiblíží k milionu osob.

Veřejný kvartérní sektor má necelý milion zaměstnaných a během uplynulého desetiletí se jejich počet zvýšil o 68 tisíc, v ročním průměru tedy o 0,73 %. To byl sice druhý nejvyšší růst (ovšem daleko za kvartérním podnikatelským sektorem), rozhodující nárůst o 54 tisíc pracovních míst ale nastal během pouhých dvou posledních let (zhruba po třetinách se o něj podělila veřejná správa se školstvím a se zdravotnictvím) a byl součástí rozmachu veřejné sféry v druhé polovině volebního období sociálně demokratické vlády. Není proto vůbec jisté, zda je udržitelný i dlouhodobě, a projekce se přiklání k tomu, že další vývoj bude mírnější než v posledních dvou letech. Podíl pracovních míst ve veřejném kvartérním sektoru se nejspíš udrží na úrovni kolem dnešních 18 %, což znamená, že i nárůst počtu pracovních míst v sektoru bude zhruba průměrný (kolem 0,75 % ročně). Vzhledem k předpokládanému růstu počtu pracovních míst v celé české ekonomice se tak počet pracovních míst ve veřejném kvartérním sektoru za deset let zvýší asi o 70–75 tisíc.

7.3 Vývoj počtu pracovních míst a zaměstnanosti ve vybraných odvětvích

Vývoji počtu pracovních míst a zaměstnanosti na úrovni jednotlivých odvětví již nebudeme věnovat tolik místa jako

v případě sektorů, proto jsme připravili tabulku 7.1, která ukazuje ta odvětví české ekonomiky, v nichž jsou podle projekce do roku 2027 očekávány největší změny počtu pracovních míst a zaměstnaných osob, kladné i záporné, a to jak v absolutních počtech (rozdíl mezi počtem v roce 2027 a v roce 2017 v tisících) největší nárůsty a největší poklesy, tak v relativních údajích (růst udává průměrnou meziroční změnu v letech 2017–2027 v procentech) nejrychlejší nárůsty i nejrychlejší poklesy.

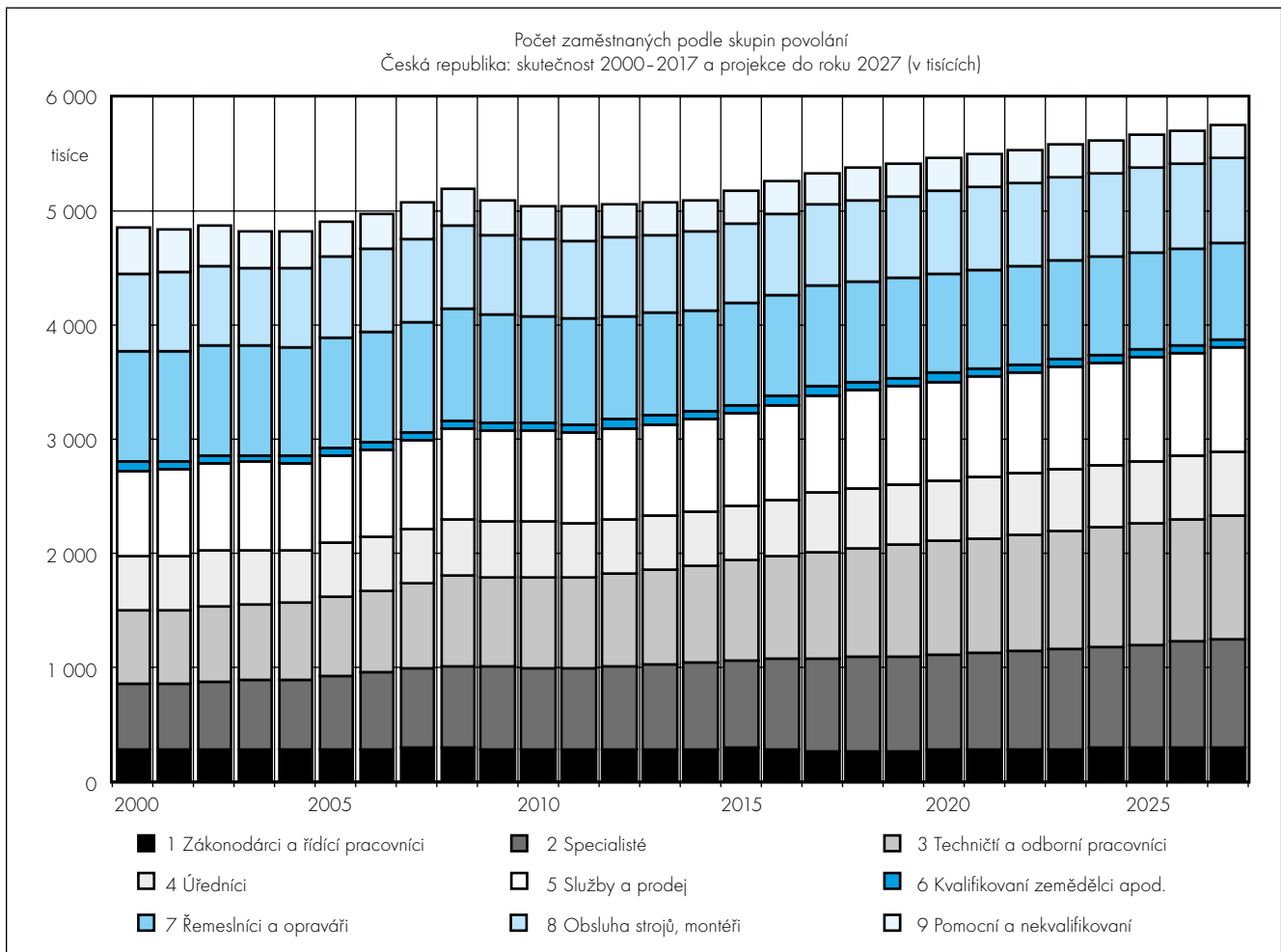
7.4 Projekce pracovních míst podle profesních skupin

Změny ve struktuře sektorů a odvětví společně se změnami zastoupení jednotlivých povolání uvnitř těchto odvětví, které proběhly po roce 2000 nebo nastanou v nadcházejících deseti letech do roku 2027, způsobují samozřejmě změny v celkovém počtu pracovních míst a zaměstnaných osob v jednotlivých skupinách povolání. Podívejme se nejprve znovu na dosavadní a projekci předpokládaný vývoj v devíti hlavních skupinách povolání.²⁰

Opět můžeme připomenout, že celkový počet zaměstnaných se v České republice mezi roky 2000 až 2017 zvýšil z necelých pěti milionů až na téměř pět a půl milionu. Současně je dobře vidět pokles počtu pracovních míst a zaměstnaných osob, který nastal po roce 2007 v souvislosti s vypuknutím celosvětové finanční a ekonomické krize. Projekce předpokládá, že růst české ekonomiky i počtu pracovních míst bude pokračovat a zaměstnanost do roku 2027 poroste

20) V následujícím textu ani v grafu není uváděna ani zobrazena desátá skupina povolání na první úrovni klasifikace ISCO, kterou jsou O Zaměstnaní v ozbrojených silách. Vzhledem k charakteru této skupiny povolání to nepovažujeme za potřebné ani vhodné; přesto je zahrnuta do celkových údajů o české ekonomice.

Obrázek 7.2 Počet zaměstnaných podle skupin povolání

a dosáhne počtu pěti a tři čtvrtě milionu osob. Vývoj v jednotlivých skupinách povolání můžeme diferencovat a rozdělit do tří skupin.

Mezi hlavními skupinami povolání jsou dvě, které výrazně rostly již v předchozích deseti letech a jejichž rychlý růst bude pokračovat i v letech následujících. Jde o skupiny 2 Specialisté a 3 Techničtí a odborní pracovníci. U obou projekce předpokládá růst v průměru okolo 1,5 % ročně (u Specialistů ještě o něco vyšší), což znamená, že společně za deset let přinesou zvýšení počtu pracovních míst na trhu práce téměř o 300 tisíc, tedy o více než dvě třetiny celkového nárůstu. Mezi specialisty porostou nejrychleji pracovní místa spojená s IT, ale i dalšími obory vědy a techniky, zvyšovat se bude rovněž počet pracovních míst pro špičkové odborníky v podnikání i ve veřejné správě (2. hlavní skupina povolání). Skutečně vysoký růst zaznamenají rovněž odborní pracovníci v oblasti práva, kultury a sportu (3. hlavní skupina povolání).

Porostou i další nemanuální skupiny povolání (za nemanuální povolání se označují skupiny ISCO 1 až ISCO 5), ovšem již poměrně volnějším tempem. Řídicí pracovníci musejí svým růstem především vyrovnávat výpadek, který nabrali v předchozích letech. Ve skupině 5 Provozní pracovníci ve službách a v prodeji se bude zvlášť dobře dařit pracovníkům

v sociálních službách a v osobní péči. Mezi úředníky dojde k růstu u pracovníků v informacích a v informačních službách, ostatní skupiny budou spíše stagnovat.

U manuálních povolání (ISCO 6 až ISCO 9) žádný velký růst nelze očekávat, u zemědělských povolání se počet pracovních míst naopak dále spíše sníží. U ostatních manuálních povolání projekce předpokládá spíše stagnaci počtu pracovních míst, doprovázenou jen menšími výkyvy (do 0,5 % průměrné roční změny) oběma směry. Celkový počet pracovních míst v povoláních charakteristických manuální prací tak v horizontu projekce zůstane více méně zachován.

Obdobně jako v případě odvětví ukazuje tabulka 7.2 vždy pět skupin povolání na druhé rozlišovací úrovni klasifikace ISCO, která definuje celkově 41 skupin povolání, v nichž projekce pracovního trhu v České republice do roku 2027 očekává absolutně největší, relativně nejrychlejší nebo naopak absolutně nejmenší či relativně nejpomalejší změny.

V tabulce uvedené údaje jen potvrzují předchozí komentáře k vývoji hlavních skupin povolání. Mezi deset nejvíce či nejrychleji rostoucích skupin povolání patří vesměs nemanuální povolání (skupiny ISCO 1 až ISCO 5), přičemž čtyři z nich jsou ze 3. a dvě ze 2. hlavní skupiny povolání. Naopak do desítky nejvíce či nejrychleji klesajících skupin povolání patří

8. Předčasné odchody ze vzdělávání

Tabulka 7.2 Vývoj profesní struktury pracovních míst a zaměstnanosti 2000–2027

Vývoj profesní struktury pracovních míst a zaměstnanosti 2000–2027		Počet zaměstnaných (tisíce)				rozdíl	růst
		2000	2010	2017	2027	2017–2027	
Nejvíce rostoucí skupiny povolání	31 Techničtí a odborní pracovníci v oblasti vědy a techniky	196	267	302	354	53	1,6%
	33 Odborní pracovníci v obchodní sféře a veřejné správě	347	410	398	449	51	1,2%
	34 Odborní pracovníci v právu, kultuře, sportu apod.	27	44	69	105	37	4,4%
	21 Specialisté v oblasti vědy a techniky	112	114	161	196	35	2,0%
	51 Pracovníci v oblasti osobních služeb	202	250	264	299	35	1,2%
Nejvíce klesající skupiny povolání	74 Pracovníci v oboru elektroniky a elektrotechniky	114	107	101	96	-5	-0,5%
	61 Kvalifikovaní pracovníci v zemědělství	66	49	54	49	-5	-0,9%
	71 Řemeslníci a kvalifikovaní stavební pracovníci (bez elektrikářů)	272	305	256	251	-5	-0,2%
	72 Kovodělníci, strojírenští dělníci a příbuzní pracovníci	341	343	347	339	-8	-0,2%
	75 Zpracovatelé potravin, dřeva, textilu a v příbuzných oborech	170	136	138	125	-13	-1,0%
Nejrychleji rostoucí skupiny povolání	34 Odborní pracovníci v právu, kultuře, sportu apod.	27	44	69	105	37	4,4%
	42 Pracovníci v informacích, na přepážkách apod.	56	63	74	98	24	2,8%
	12 Řídicí pracovníci ve správě podniku, obchodní činnosti apod.	55	79	81	105	23	2,6%
	53 Pracovníci osobní péče ve vzdělávání, zdravotnictví apod.	40	74	108	139	31	2,5%
	25 Specialisté v oblasti informačních a komunikačních technologií	31	52	74	93	19	2,3%
Nejrychleji klesající skupiny povolání	73 Pracovníci v uměleckých a tradičních řemeslech a polygrafii	52	33	38	35	-3	-0,8%
	61 Kvalifikovaní pracovníci v zemědělství	66	49	54	49	-5	-0,9%
	63 Farmáři, rybáři, lovci a sběrači samozásobitelé	4	3	6	5	-1	-0,9%
	75 Zpracovatelé potravin, dřeva, textilu a v příbuzných oborech	170	136	138	125	-13	-1,0%
	62 Kvalifikovaní pracovníci v lesnictví, rybářství a myslivosti	23	17	17	13	-3	-2,1%

vesměs skupiny manuálních povolání (skupiny ISCO 6 až ISCO 9).

Projekce také předpokládá, že během následujících deseti let odejde z pracovního trhu asi 21 % v současnosti zaměstnaných osob. Méně než obvyklá čtvrtina je to proto, že projekce počítá s posouváním věku odchodu do důchodu, a tedy i s mírným zvýšením ekonomické aktivity osob ve věku nad 50 let. K relativně největšímu uvolňování pracovních míst dojde podle předpokladů mezi skupinami povolání 6 Kvalifikovaní

zemědělci a 9 Pomocní a nekvalifikovaní pracovníci. V podrobnější klasifikaci povolání je vidět, že se k těmto dvěma hlavním skupinám zařazují například také učitelé, lékaři a další pracovníci ve zdravotnictví, ale například i pracovníci v osobní péči a podobných službách. Uvolňování pracovních míst proto, že ti, kdo je dnes vykonávají, odcházejí z trhu práce, například do důchodu, je tedy dalším faktorem, který výrazně ovlivňuje budoucí poptávku trhu práce po určitých kvalifikacích.

8. Předčasné odchody ze vzdělávání

V této kapitole trochu odbočíme od tématu uplatnění absolventů škol a podíváme se na **problematiku předčasných odchodů ze vzdělávání**. Tyto oblasti spolu úzce souvisí, neboť jedinci bez získané kvalifikace mají výrazně zhoršené pracovní postavení na trhu práce. Předčasné ukončení vzdělávání a odborné přípravy je tak závažnou rizikovou situací. Přináší zvýšené riziko nezaměstnanosti, chudoby a sociálního vyloučení.

Odchod ze vzdělávání bez dostatečné kvalifikace je často provázen i řadou dalších negativních faktorů, prací v šedé ekonomické zóně, v tzv. „prekérních“ zaměstnáních, která neposkytují dostatečnou sociální ochranu ani možnost odborného růstu a zvyšování kvalifikace. Z dlouhodobého hlediska hrozí riziko mezigeneračního přenosu chudoby a nízkých životních a vzdělávacích ambicí, včetně vytváření vyloučených lokalit.

Závažnost předčasných odchodů mladých lidí ze vzdělávání dokládá i skutečnost, že se snížení ukazatele předčasných odchodů pod 10 % stalo jedním z hlavních cílů strategie

Evropa 2020. Důraz, který EU klade na snížení předčasných odchodů, plyne zejména z významných sociálních dopadů na jednotlivce i společnost.

V současnosti prosazovaný přístup v EU stále více akcentuje skutečnost, že předčasný odchod by neměl být posuzován jen jako individuální odpovědnost a selhání žáka nebo jeho rodiny, zdůrazňován je celkový kontext a zodpovědnost institucí a škol, kdy opakování ročníků nebo vyloučení žáka leckdy představuje mechanismus, s jehož pomocí vzdělávací instituce řeší problém nemotivovaných studentů. EU oproti tomu zdůrazňuje potřebu „celoškolského přístupu“ a přijímání akčních plánů na úrovni škol, které zahrnují celou řadu aktivit.

Klíčovými principy, na jejichž využívání je třeba se zaměřit, jsou centrální sledování absencí a identifikace rizikových studentů, poskytování podpory těm, kteří jsou ohroženi, prostřednictvím poradenství, změny vzdělávací trasy, individuální plánování, vzdělávání učitelů a průběžná podpora, prosazování přístupu „case managementu“, tedy profesionální práce s mladým člověkem, kdy „správce případu“ koordinuje různé

služby vycházející z individuálních potřeb žáka a zajišťuje mnohostrannou podporu. K důležitým a osvědčeným postupům patří i individuální podpora a mentoring a také podpora návratu do vzdělávání na základě nízkých vstupních bariér a pružnosti poskytování služeb těm, kteří již ze vzdělávání odešli.

8.1 Vývoj předčasných odchodů v ČR

Česká republika patří k zemím, ve kterých byla míra předčasných odchodů tradičně dlouhodobě nízká. Zatímco ve většině zemí EU byly přijaty opatření a strategie, které vedly ke snížení procenta předčasně odcházejících, v České republice můžeme v současnosti sledovat opačný vývoj a ČR se tak zařadila k několika málo zemím EU, kde se toto procento naopak zvyšuje.

V České republice bylo procento předčasných odchodů dlouhodobě příznivé a pohybovalo se kolem 5 %. V letech 2010 a 2011 činilo jen 4,9 %. Od roku 2011 ovšem dochází v ČR na rozdíl od většiny zemí EU k růstu procenta předčasných odchodů - v roce 2017 dosáhlo už 6,7 %. **Česká republika se tedy zatím pohybuje pod cílovou hranicí 10 % v rámci celé EU, ovšem stanovený národní cíl pro rok 2020, který činí 5,5 %, už neplní a z hlediska trendu ho navíc stále výrazněji překračuje.**

Zatímco tedy v souladu s cíli Evropa 2020 dochází od

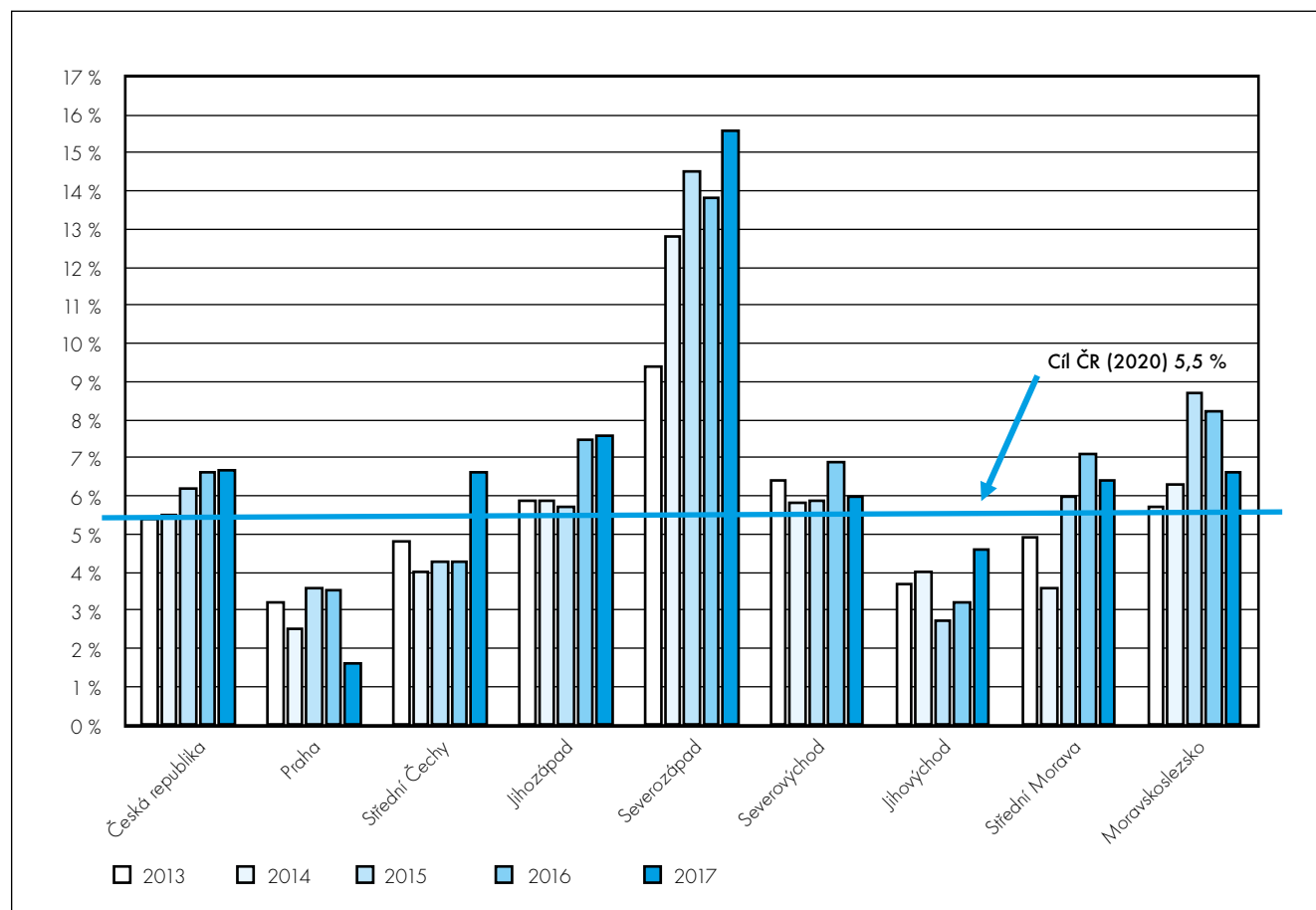
roku 2008 v souhrnu zemí EU (28) k postupnému poklesu procenta předčasných odchodů z 14,7 % v roce 2008 na 10,6 % v roce 2017, Česká republika patří k několika málo zemím, kde se vývoj pohybuje nepříznivým směrem a spolu se Slovenskem, Bulharskem a Maďarskem neplní stanovený národní cíl pro rok 2020.

V rámci regionálního členění České republiky je extrémně nepříznivá situace v porovnání se všemi ostatními kraji v Karlovarském a Ústeckém kraji (NUTS 2 Severozápad), kde procento předčasných odchodů dosáhlo v roce 2013 9,4 % a v roce 2017 vystoupalo dokonce na 15,6 %. Lze předpokládat, že v této situaci hraje roli sociální a vzdělanostní složení obyvatelstva a vysoká míra nezaměstnanosti v kraji, na druhé straně rozdíl oproti ostatním krajům a dynamika nepříznivého vývoje jsou opravdu výrazné, a to i ve srovnání např. s Moravskoslezským krajem, který se vyznačuje rovněž horší ekonomickou situací (zde bylo procento předčasných odchodů 5,7 % v roce 2013, 8,2 % v roce 2016 a 6,6 % v roce 2017).

8.2 Metodická doporučení pro práci se žáky ohroženými předčasným odchodem ze vzdělávání

V této části jsou uvedeny zkrácené a upravené verze metodických doporučení pro práci se žáky ohroženými před-

Obrázek 8.1 Vývoj předčasných odchodů ze vzdělávání v ČR (Kraje, NUTS2)

8. Předčasné odchody ze vzdělávání

časným odchodem ze vzdělávání, které vychází ze zkušeností a příkladů dobrých praxí konkrétních škol a poradenských pracovníků. Vzhledem k vysoké variabilitě příčin předčasných odchodů i rozdílnosti podmínek je vždy třeba zvážit, jaké nástroje je vhodné využít a přizpůsobit je konkrétním podmínkám a situaci žáků i škol. Náměty a metodika doporučení tak představují spíše inspiraci než direktivní návody a jejich využití musí respektovat specifika a konkrétní situaci žáků, škol, případně i regionu (např. vyloučené lokality) a nelze je aplikovat mechanicky.

Uvedené příklady vychází z materiálů, které Národní ústav pro vzdělávání zpracoval již v minulosti a týkaly se prevence a intervence předčasných odchodů ze vzdělávání ze středních škol. Všechny publikace a kompletní texty metodických doporučení jsou dostupné na www.infoabsolvent.cz v části Bez bariér.

8.2.1 Komunikace školy se žáky a rodiči již před nástupem do 1. ročníku

Komunikace školy s rodiči a žáky již před nástupem do školy je důležitým prvkem prevence předčasných odchodů. Poskytnutí informací o oboru a škole, požadavcích a náročnosti umožňuje žákům a rodičům kvalifikované rozhodnutí o volbě oboru a rovněž určitým způsobem nastavuje vzájemné očekávání i způsob následné komunikace školy se žáky a rodiči.

V následujícím textu uvádíme doporučení pro komunikaci se žáky a rodiči před vstupem na školu, způsob prezentace školy, organizaci dne otevřených dveří a prezentaci školy.

Celý text metodických doporučení je dostupný na <http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekZP/6-3-20/Komunikace-skoly-s-zaky-a-rodici-jiz-pred-nastupem-/46>²¹

Cíle

Cílem je poskytnout žákům a rodičům podrobné informace a konkrétní představu o oborech vyučovaných na škole a nábor žáků.

Organizace dne otevřených dveří:

- Stanovit s předstihem konkrétní datum dne otevřených dveří, nejlépe na podzim (listopad) nebo v zimě (leden).
- Na předmětových komisích stanovit strategii, jak prezentovat konkrétní předměty.
- Zajistit potřebný materiál, pomůcky, nářadí, a propagační materiály.
- Stanovit, kdo z pracovníků školy bude provádět zájemce o studium po škole, kdo bude podávat informace v učebnách, dílnách.
- Určit, kdo ze studentů a učňů se bude podílet na akci. Seznámit je s úkolem.
- Připravit učebny a dílny a propagační materiály ve vestibulu školy. Propagační materiál školy by měl být k dispozici na všech stanovištích.
- Určit průvodce, který bude žáky a rodiče směřovat na

prohlídku do učeben, které by ho zajímaly, včetně učeben praktického vyučování.

- Den otevřených dveří může být např. pojat jako putování za aktivitami podle mapky. Ta navádí návštěvníky procházet školu už s konkrétním zaměřením (učební obor, studijní obor) nebo mohou návštěvníci procházet školu společně s průvodcem, případně sami.
- Možné je zařadit hry a soutěže (např. matematické, fyzikální).

Způsoby prezentace školy na dni otevřených dveří:

- Nejprve je třeba definovat skupinu žáků, které chce škola oslovit.
- Prezentace musí zahrnovat základní informace o škole, informace o jednotlivých oborech, informace o trhu práce v kraji a podpoře jednotlivých řemesel prostřednictvím stipendií v kraji. Je třeba zdůraznit finanční ohodnocení, ale i podmínky, za kterých lze stipendia dostat.
- U žáků je třeba se zaměřit na představení jednotlivých oborů (např. fotky, instruktážní videa), obsah studia a jeho náročnost.
- Rodiče žáků je třeba informovat o vybavenosti školy a dílen, zázemí, ostatních aktivitách školy, finanční náročnosti studia.
- Součástí prezentace školy by mělo být představení kompletního pedagogického sboru a vybraných zástupců studentů a žáků.

Prezentace školy na výstavách:

- Prezentována je jak škola, tak výrobky žáků.
- Pracovník pověřený organizací výstavy si podle potřebných strojů, nástrojů a jiné techniky potřebné k propagaci školy určí minimální parametry výstavního stánku. Dojedná s vystavovatelem písemně podmínky výstavy. Praktická ukázka řemesla by měla být lákadlem stánku, tzn. na viditelném místě. Měla by být v popředí stánku, tak, aby si přichozí účastníci výstavy mohli sami vyzkoušet dané řemeslo. V pozadí stánku je umístěno plátno, na které je promítána smyčka prezentace školy.
- Prezentace ve stánku se účastní zástupci teoretického a praktického vyučování i žáci samotní.
- Učni zde představují své řemeslo praktickými ukázkami a odpovídají na dotazy návštěvníků.

8.2.2 Adaptační kurz

Adaptační kurz je jednou z možností, jak usnadnit přechod žáků ze základní školy do středního vzdělávání.

V následujícím textu uvádíme doporučení v případě realizace adaptačního kurzu „na klíč“ i v případě, kdy adaptační kurz zařizuje sama škola. Metodická doporučení vycházejí z příkladu dobré praxe a celý text je dostupný na <http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekZP/6-3-18/Adaptacni-kurz/4>²²

21) Metodika komunikace školy se žáky a rodiči již před nástupem do 1. ročníku byla vytvořena na základě příkladu dobré praxe Střední školy polytechnické, Nerudova 59, České Budějovice.

22) Text vychází z metodiky a příkladu dobré praxe - realizace adaptačního kurzu odchodů ze škol na EDUCAnet - gymnázium, střední odborná škola a základní škola Praha, s.r.o.

Cíle

Cílem adaptačního kurzu by mělo být seznámení s kolektivem a třídními učiteli. Dále může být zaměřen na přípravu žáka na vzdělávání a získávání klíčových kompetencí, efektivitu učení a práce (metody učení, psaní seminárních prací...). Důležité je rovněž navázání vztahů a získání důvěry žáků k výchovnému poradci nebo metodiku prevence, kdy se žák v případě problémů může snáze obrátit na „známou“ osobu.

Adaptační kurz realizovaný na „klíč“

- Výběr profesionální a ověřené agentury – při výběru agentury je třeba prověřit, že lektori outdoorových aktivit jsou zkušené a mají školení na danou aktivitu (slačování, voda apod.) a lektori tzv. adaptačních aktivit mají vystudovanou psychologii či pedagogiku.
- Nevýhodou jsou vysoké náklady na kurz pro rodiče.

Příprava adaptačního kurzu školou**Obecná pravidla:**

- Vybrat koordinátora a učitele, kteří adaptační kurz zvládnou připravit. Mělo by se jednat o zkušené učitele (např. kombinace výchovného poradce a učitele tělocviku), dále třídního učitele a speciálního pedagoga či psychologa se znalostí konkrétní školy.
- Prostorová specifikace – adaptační kurz je třeba uspořádat mimo školu. Vhodné je rekreační středisko, nejlépe se sportovním využitím (hřiště na kolektivní sporty). Vybírat je potřeba s ohledem na bezpečnost dětí. Z tohoto důvodu jsou vhodná uzavřená místa, která nejsou v blízkosti vody a jsou relativně daleko od nejbližší restaurace. K dispozici by měl být zdravotník. Vhodné je ubytování se stravováním a celodenním pitným režimem.
- Časová specifikace – zpravidla 4 dny.
- Průběh aktivity – nejdůležitější je pečlivá příprava, je potřeba zjistit, zda žáci nemají nějaké problémy či obtíže. Celý program musí být pečlivě naplánován. Důležité je střídání aktivit, a pokud jsou plánovány venkovní aktivity, je třeba počítat se změnou počasí a mít připravený náhradní program.
- Adaptačních kurzů se mohou účastnit i žáci vyšších ročníků, kteří přirozenou formou seznamují žáky přicházející ze základní školy se studiem ve škole, se všemi problémy, se kterými se oni setkávali při přestupu na vyšší stupeň vzdělávání a z vlastní zkušenosti jim nabízí i různé způsoby řešení.

Realizace:

- Odjezd linkovou dopravou nebo objednaným autobusem. Před odjezdem je třeba vybrat kartičku pojišťovny, list účastníka s kontakty na rodiče, potvrzením zdravotního stavu a případnými vypsáními léky, podepsaný zvláštní školní řád (např. zákaz koupání apod.).
- Příjezd – ubytování, pravidla BOZP, seznámení s harmonogramem, stanovení pravidel (včasný příchod na aktivity, předání telefonů na vedoucího kurzu, zákaz kouření a pití alkoholu, noční klid apod.).
- Seznamovací aktivity.

- Vybrat seznamovací hry, které nejsou náročné na pochopení a přípravu.
- Vyhnout se složitým psychologickým hrám s možným podtextem.
- Učitelé by se měli do hry zapojit a zajistit, aby žáci nezůstávali stranou.
- V případě výskytu žáků s psychickou poruchou nebo jiným postižením je třeba konzultovat vhodnost programu dopředu s ošetřujícím lékařem / psychologem dítěte.
- Průběžné hodnocení aktivit každý večer. Nenápadná přítomnost třídních a výchovného poradce a pozorování, jak se tvoří skupiny ve třídě.
- Střídání outdoorových aktivit a klidových aktivit – pohybové aktivity je třeba vybírat s ohledem na nabídku daného areálu, vhodné jsou kolektivní sporty, osvědčily se i lanové aktivity, zde je třeba ověřit zkušenosti a profesionalitu lektorů.
- Možné je zařadit aktivity, jako jsou práce s textem, seznámení s technikami zapamatování a efektivního učení, aktivity zaměřené na práci s informacemi, bezpečné využití internetu, sociální sítě, kyberšikanu. Program prevence sociálně-patologických jevů by měl mít nenucenou, přátelskou, neautoritativní formu. Není vhodné, aby prevenci prováděl učitel.
- Dále je možné zařadit hry z oblasti dramatické – nácvik scének, případně rozdělit žáky do skupin. Není vhodné dělat stabilní skupinky, ale obměňovat je.
- V rámci aktivit je možné natočit reportáž – návaznost na prezentace a mediální výchovu.
- Hry založené na týmové spolupráci.
- Zhodnocení a návrat.

8.2.3 Metodika přípravy a realizace „dnů třídy“

Kromě adaptačních kurzů existují i další, méně náročné možnosti podpory adaptačního procesu při přechodu na střední školu.

Metodika tzv. „dnů třídy“, jejímž cílem je stmelení kolektivu a nastavení pravidel ve třídě, je založena na příkladu dobré praxe a celý text je dostupný na <http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekZP/6-3-21/Dny-tridy/4>²³

Popis aktivity

- V průběhu několika prvních týdnů absolvují jednotlivé třídy postupně, vždy se školní metodickou prevencí, tzv. „dny třídy“. Hlavní podstatou programu je vyvíjení aktivit za účelem vzájemného seznámení se formou her založených na jednoduché spolupráci a komunikaci v rámci třídního kolektivu, prožitkových aktivit aplikovaných na drogovou prevenci, semináře a panelové diskuse o drogové problematice v ČR.
- V tento den je třída dohromady společně s třídním učitelem a formou předem připravených aktivit se žáci seznamují a vymezují si pravidla, která jim připadají důležitá a která by chtěli v rámci své třídy dodržovat. Žáci se snaží definovat, jak by měla vypadat třída, kterou by rádi navštěvovali,

23) Text vychází z metodiky a příkladu dobré praxe realizace „dnů třídy“ – střední odborná škola stavební a zahradnická, Praha 9, Učňovská 1.

8. Předčasné odchody ze vzdělávání

a také formou tzv. stromu třídy – velkoformátové kresby stromu, do které se nalepí přání žáků, jak by se v ní všichni měli chovat. Tento strom je poté zarámován a visí do konce studia v učebně.

- Aktivita umožňuje pozorovat fungování kolektivu při plnění úkolů. Vedoucí programu (metodička prevence) pozoruje chování jednotlivců i celé třídy a již v průběhu jednoho dne může odhalit žáky, kteří vykazují potenciál pro problémové chování, kteří jsou agresivní nebo naopak nápadně nevýrazní, sleduje, jak složité jsou jednotlivé úkoly pro jednotlivé žáky, může odhalit žáky, kteří byli šikanováni nebo budou potřebovat následnou psychologickou intervenci či intervenci metodika prevence. Při úkolech, kde jednotliví žáci čtou a píšou, je možné odhalit závažné specifické poruchy učení, které nebyly dosud diagnostikovány a následně, po konzultaci s rodiči, zajistit návštěvu PPP.

Cíle

- Seznámit se s novými spolužáky – poznat je, naučit se s nimi komunikovat, naučit se „nanečisto“ řešit problémy či konflikty v rámci kolektivu a hledat správná řešení, podpora logického myšlení. Výstupem je stmelení kolektivu třídy.
- Stanovení pravidel – strom třídy – která si žáci sami definují, mají je po celou dobu vyvěšené ve třídě a dodržují je.
- Seznámit žáky s třídním učitelem, s metodičkou prevence, se členy poradenského centra a podobně.
- Monitoring vybraných forem rizikového chování.

Realizace

- Program je realizován v 1. třídách na začátku školního roku.
- Program by měl realizovat výchovný poradce, školní psycholog, metodik prevence či etoped, není vhodné, aby lektorem byl třídní učitel.
- Pokud škola nemá kvalitního a proškoleného odborníka, je vhodné využít komerční instituce, které nabízejí přípravu a realizaci jednotlivých aktivit. Nevýhodou je neznalost organizace daného konkrétního školního prostředí a zároveň finanční náročnost.
- Prostorová specifikace: Dny třídy mohou být realizovány jak ve školním prostředí, tak mimo školu. Realizace ve škole představuje nižší náklady a lepší možnost zapojení dětí ze sociálně slabších rodin, kde by rodiče neměli potřebné prostředky na ubytování nebo dopravu dětí při školním výjezdu.
- Časová specifikace: Příprava harmonogramu průběhu dnů třídy je plně v kompetenci školní metodičky prevence.
- Organizační zajištění – před samotným konáním dnů třídy je nutné:
 - Informovat o jejich konání zákonné zástupce na rodičovských třídních schůzkách budoucích žáků prvních ročníků (červen).
 - Naplánovat harmonogram.
 - Informovat třídní učitele jednotlivých tříd. Požádat o zprostředkování informací zákonným zástupcům a následně i samotným žákům (informace k žákům – nutnost přezutí,

sportovní obuv a oblečení, čas srazu, časový harmonogram aj.).

- Požádat třídní učitele o přípravu pamětních certifikátů pro jednotlivé žáky a přípravu závěrečné řeči a podobně.

Průběh aktivity

- Sraz účastníků, provedení docházky.
- Uvítání, představení, vymezení pravidel, organizační pokyny, proškolení o BOZP.
- **Fáze 1:** Zahájení aktivit za účelem vzájemného seznámení účastníků mezi sebou a s programem, rozpočívání a odblokování skupiny. V první fázi je důležité prolomit komunikační bariéry, noví žáci se nacházejí v novém prostředí, s novým třídním učitelem. Je potřeba skupinu odblokovat a rozpočívání a navázat nenásilným způsobem kontakt mezi metodičkou prevence a kolektivem. Všechny aktivity probíhají ve vnitřních prostorách, ideálně ve volné místnosti s kobercem bez vybavení, pouze se židlemi. Realizovány jsou aktivity a hry zaměřené na identifikaci, postavení jednotlivce ve třídním kolektivu, jednoduché spolupráci a komunikaci v rámci kolektivu.
- **Fáze 2:** Ve druhé fázi se žáci přesouvají podle podmínek počasí ven. Outdoorové aktivity jsou zaměřeny na kontakt mezi jednotlivými účastníky, programy zážitkové pedagogiky, nácvik komunikace ve skupině, logické myšlení a řešení problémů. Žáci jsou nuceni řešit problémy a jsou zde použity programy zážitkové pedagogiky. Pokud škola nedisponuje venkovními plochami, dal by se teoreticky využít jakýkoli vnější prostor v blízkém okolí školy (park, les aj.), ideálně s minimálním pohybem ostatních návštěvníků těchto míst, aby nebyla narušena „intimita“ celého programu.
- **Fáze 3:** Zklidnění, příprava na přijetí. Ve třetí fázi se žáci přesouvají zpět do vnitřních prostor. Aktivity jsou směřovány ke zklidnění kolektivu.
- **Fáze 4:** Vyústění celodenních aktivit, rituál, obřad a ceremoniál, způsob chování, s určitými, předem danými pravidly, upevnění společenské organizace a norem, podpora posílení kolektivu třídy, vzájemné ujištění – patříme k sobě, můžeme se na sebe spolehnout.
- Zpětná vazba a závěr programu.

Finanční zajištění

Náklady spojené s jednotlivými aktivitami hradí v plné výši škola.

Výstupy

Dny třídy jednoznačně umožňují sblížení celého třídního kolektivu navzájem, i směrem k novému třídnímu učitelem a metodičkou prevence. Třída si odnáší vypracovaný „strom třídy“, kde jsou na jednotlivých lístečcích (které tvoří základ koruny stromu) napsána pravidla, která si žáci sami určí a která se zavážou v rámci svého kolektivu dodržovat. Zároveň zde jsou uvedena i přání, jak by se žáci k sobě měli chovat, aby se ve třídě cítili dobře. Tento „strom třídy“ visí po celou dobu ve třídě a žáci ho mají na očích.

8.2.4 Individuální práce se žákem ohroženým předčasným odchodem ze vzdělávacího systému – „individuální akční plán“

Metodika pojednává o jedné z možných forem práce se žáky ohroženými předčasným odchodem ze vzdělávacího systému s využitím vyhledávání žáků a psychologické podpory pomocí individuálního akčního plánu pro žáky. Je založena na příkladu dobré praxe, celý původní text je dostupný na <http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekZP/6-3-19/Individualni-prace-s-zakem-ohrozenym-predcasnym-/46>²⁴

Cíle

Cílem je vypracování systematického nástroje, který má sloužit pedagogicko-psychologické podpoře žáků ohrožených předčasným odchodem ze vzdělávacího systému, a to tak, aby byli schopni úspěšně dokončit studium a získali větší šanci uplatnit se na trhu práce.

Profil žáka, na kterého je intervence zaměřena

Využití metodiky je vhodné pro žáky s výukovým selháním nebo neprospěchem. Dále se může jednat o vyšší absence žáka v teoretické, příp. v praktické části výuky, nedostatečnou domácí přípravu na výuku, pasivitu žáka ve výuce, kázeňské problémy v prostředí školy, speciální vzdělávací potřeby žáka (např. specifické poruchy učení, specifické poruchy chování, různý typ zdravotního znevýhodnění žáka, sociální znevýhodnění žáka), nízkou motivaci pro studium, nevhodně zvolený obor studia v kontextu s úrovní rozumových předpokladů a zájmovým zaměřením žáka, problémy v rámci třídního kolektivu, osobní problémy apod.

Realizace

Fáze 1: Navázání kontaktu žáků a rodičů se školní psychologkou a nabídkou služeb školní psychologky na začátku studia

Fáze 2: Vytipování ohrožených žáků

V rámci klasifikační porady jsou výchovnou poradkyní vytipování žáci ohrožení předčasným odchodem ze školy. Samotné vytipování probíhá formou rozhovorů s třídními učiteli. Mezi posuzovaná kritéria ohroženosti předčasným odchodem patří slabý až nedostatečný prospěch žáka, vyšší počet zameškaných hodin až záškoláctví, nepříznivé hodnocení chování žáka třídním učitelem, kázeňské přestupky, změny v chování a prožívání žáka apod. Posléze jsou ve spolupráci s výchovnou poradkyní nominováni nejvíce ohrožení žáci do programu přímé psychologické péče.

Předání informací o ohrožených žácích školní psychologce

Další fáze zahrnuje předání informací od výchovné poradkyně školní psychologce o vytipovaných žácích vhodných pro individuální pedagogicko-psychologickou podporu. Obvykle je tato fáze realizována jednou týdně při společné poradě výchovné poradkyně a školní psychologky. Při jednání jsou

nominováni konkrétní žáci do systému psychologické podpory, jsou určeny konkrétní termíny setkání s jednotlivými žáky.

Nabídka pedagogicko-psychologické pomoci žákům

- Výchovná poradkyně nominovaným žákům předává konkrétní termín setkání se školní psychologkou. Školní psychologka před úvodním setkáním s konkrétním žákem kontaktuje zákonného zástupce žáka a seznámí ho s možností využít podporu školního poradenského pracoviště. Je dohodnut způsob komunikace s rodiči. Zákonní zástupci nejčastěji volí telefonickou formu komunikace, kdy jsou jim předávány informace o průběhu psychologické podpory. Nižší počet rodičů preferuje osobní setkání přímo v prostředí školy.
- Vytipovaným žákům je nabízena pedagogicko-psychologická podpora, která má formu osobních setkání v pracovních školních psychologek.
- Podmínkou navázání spolupráce s konkrétním žákem je vyjádření informovaného souhlasu s poskytováním poradenských služeb v prostředí školy v písemné podobě. V případě, že se jedná o nezletilého žáka, je nezbytný souhlas jeho zákonného zástupce. U zletilých studentů podepisují informovaný souhlas samotní žáci.
- Je důležité, aby byli žáci pro navázání spolupráce alespoň částečně motivováni. Pokud žáci nespolupracují, je vhodnější doporučit rodičům, aby se obrátili na jiného odborníka nebo poradnu, a předat jim kontakt.

Fáze 3: Individuální pedagogicko-psychologická podpora

- Úvodnímu setkání se žákem předchází studium materiálů ze školní anamnézy, které jsou k dispozici. Jedná se zejména o získání údajů ze školní matriky.
- Nezbytnou součástí práce školní psychologky je citlivé nakládání s dokumentací žáka, shromažďování informovaného souhlasu, vypracování záznamu z každého setkání se žákem, příp. záznamu z konzultace s rodičem nebo vyučujícím žáka a dále vypracování individuálního akčního plánu.
- Vlastní setkávání se žáky ohroženými předčasným odchodem ze vzdělávání by měla probíhat v samostatné pracovních. Vzhledem k povaze řešených problémů není možné setkání uskutečnit např. ve sborovně pedagogů, kde není dostatek soukromí a žáci se necítí bezpečně.
- Úvodní rozhovor se žákem se pohybuje mezi šedesáti až devadesáti minutami. Pro navození příjemné a vstřícné atmosféry a posílení důvěry je vhodné zajímat se o zájmy konkrétního žáka a jeho volnočasové aktivity. Ústředním tématem rozhovoru je školní anamnéza, v jejímž průběhu je třeba zmapovat docházku do základní školy, jakým způsobem byly potíže řešeny v minulosti, co se podařilo, případně nepodařilo. Totéž se projednává v kontextu se střední školou. Probírá se aktuální prospěch žáka, docházka do školy, postoj k výuce. Dále je důležité zjistit motivaci žáka pro studium ve zvoleném učebním/studijním oboru, podmínky ke studiu, týdenní harmonogram daného žáka. Do přehledné tabulky si žák vyznačuje dobu, kterou tráví ve škole, dále do schématu zaznamenává své volnočasové

²⁴) Metodika vychází z příkladu dobré praxe ve Střední škole stavební Jihlava, Žižkova 20.

8. Předčasné odchody ze vzdělávání

vé aktivity a domácí přípravu, zda je pravidelná, nebo nepravidelná a v jakém časovém rozsahu probíhá. Zjišťovány jsou způsoby, jakými se žák učí.

- V případě, že žák souhlasí s navázáním spolupráce, jsou dohodnuty další termíny setkání. Intervence jsou realizovány obvykle s četností dvakrát do měsíce. V případě závažných obtíží je frekvence setkání zintenzivněna. Celkový počet setkání závisí na povaze a intenzitě problému, zpravidla 6–8 intervencí, někdy je ovšem třeba dlouhodobá podpora.
- Podle potřeby jsou pro zefektivnění podpory jednotlivých žáků využívány také konzultace s rodiči a s vyučujícími žáka, příp. také s jinými odborníky (např. ošetřujícími lékaři, pracovníky pedagogicko-psychologických poraden, speciálně pedagogických center, středisek výchovné péče).

Fáze 4: zpracování tzv. individuálního akčního plánu

- Při dalším setkání se žákem je společně zpracováván tzv. individuální akční plán.
- Individuální akční plán vzniká na základě rozhovoru se samotným žákem, je také doplněn o informace od vyučujících žáka a v případě jeho nezletilosti také o podstatné údaje od zákonných zástupců.
- Obsahuje základní principy pro naplnění vzdělávacího programu a tzv. body podpory, které žákovi umožní zvládat nároky zvoleného učebního/studijního oboru.
- Do jednoduchého záznamového listu jsou zapsány tzv. body podpory. U výukových potíží mezi nejméně častější body podpory patří zavedení pravidelné a systematické domácí přípravy, pravidelná docházka do školy, využívání doučování a konzultací, zaujetí aktivního postoje k výuce, využívání těch stylů a technik učení, které žákovi vyhovují, využívání opravných pokusů v případě neúspěchu, průběžné sledování úspěchu apod.
- V případě studijních oborů jsou nejčastějšími body podpory např. počty hodin domácí přípravy na výuku, organizace domácí přípravy a plán písemných prací, na které se žák připravuje, pravidelná docházka do školy.
- V případě učebních oborů to je zejména pravidelná docházka do teoretické i praktické části výuky a aktivity při odborném výcviku.
- V případě kázeňských problémů patří mezi body podpory např. vedení žáka ke změně postoje, podpora ke spolupráci s vyučujícími, nácvik regulace chování a jednání, nácvik komunikace v rámci třídního kolektivu.
- Individuální akční plán je třeba zformulovat tak, aby vyhovoval aktuální situaci daného žáka, jeho potřebám, možnostem a také jeho rodinnému kontextu.
- Počet bodů v akčním plánu závisí na povaze problému, zpravidla se jedná o 2–5 bodů.
- Body podpory je třeba formulovat co nejkonkrétněji.

Fáze 5: analýza akčního plánu

- Další setkání se žákem ohroženým předčasným odchodem ze vzdělávacího systému je zaměřené na analýzu akčního plánu. Společně se žákem je projednáváno, zda se mu

jednotlivé body v plánu podařilo splnit zcela, částečně, nebo vůbec ne. Pokud se mu nedařilo stanovené body splnit, je třeba hledat cesty, které by mu umožnily v budoucnu stanovených bodů dosáhnout.

- Počet setkání, během nichž společně vyhodnocujeme plnění akčního plánu, příp. ho obohacujeme o další body podpory, závisí na motivaci žáka ke změně, míře jeho aktivity a spolupráce a závažnosti řešeného tématu.
- V momentě, kdy se situace stabilizuje, žák zavedl podpůrná opatření, uvádí body podpory do praxe, je posilována jeho kompetence samostatnosti a frekvence setkání se snižuje, příp. je spolupráce se žákem ukončena.
- Zároveň je žákovi nabídnuto v případě potřeby kdykoliv znovu využít služeb školního poradenského pracoviště.

8.2.5 Realizace kulatých stolů ve škole

Metodické doporučení se věnuje pořádání kulatých stolů v prostředí školy (střední i základní). Klade si za cíl seznámit s možnými překážkami a výhodami realizace kulatých stolů ve škole a otázkou, jak propojit informace od různých odborníků, kteří pracují se žáky různých typů škol.

Metodické doporučení k pořádání kulatých stolů vznikla na základě vypracování příkladu dobré praxe – Mezioborová spolupráce v prostředí střední školy. Celý text je dostupný na <http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekZP/6-3-22/Realizace-kulatych-stolu-ve-skole/4²⁵>

Popis aktivity

Myšlenka pořádání kulatých stolů vychází původně z výstupů projektu Stop drop-out a je založena na principu mezioborové spolupráce napříč institucemi, tedy školy, výchovného poradce, školního speciálního pedagoga, etopeda s dalšími institucemi – Úřadem práce ČR, Orgány sociálně-právní ochrany dětí, pedagogicko-psychologických poraden, Probační a mediační služby ČR, Policie ČR, městské policie apod.

Cíle

Cílem pořádání kulatých stolů je propojení jednotlivých odborníků a předávání informací z jednotlivých oblastí tak, aby škola byla schopna poskytnout žákům ohroženým předčasným odchodem potřebnou podporu k dokončení studia. Kulaté stoly by měly předcházet předčasnému ukončení vzdělávání (na střední škole), případně minimalizovat jejich přechody na jiné školy a omezit tzv. „školní turistiku“.

Využití metodiky

- Metodiku pořádání kulatých stolů je možné využít na jakémkoli typu školy, kde působí pedagog, který bude pořádání stolů organizovat a naváže kontakty s jednotlivými institucemi. Jednotlivé instituce se mění podle spolupráce mezi školou a organizacemi. Vhodné je zapojení i neziskových institucí, které například poskytují škole služby

25) Metodika vznikla na základě příkladu dobré praxe – Mezioborová spolupráce v prostředí školy ve VOŠ a SPŠ, U Stadionu 1166, Rychnov nad Kněžnou

z oblasti prevence rizikového chování, věnují se dlouhodobému poradenství, zřizují nízkoprahové centrum ve městě apod. Je dobré mít kontakty a setkávat se se zástupci organizací s rozmanitým zaměřením služeb. Vždy je nutné vycházet z problémů, které žáci a pedagogové ve škole řeší. Také je možné přizvat zástupce obce či zřizovatele (střední školy).

- Důležitá je podpora vedení školy a týmu poradenských pracovníků na škole – výchovný poradce, školní metodik prevence, speciální pedagog, školní psycholog.
- Mezi základní pravidla kulatých stolů patří ochota spolupráce jednotlivých účastníků.

Témata a účastníci kulatých stolů

- V rámci kulatých stolů je možné vytipovávat i problémové lokality v okolí školy, kde se mohou žáci potkávat před, během a po vyučování. Škola má jasně vymezené kompetence, kdy může žáky sankcionovat za nevhodné chování. V ostatních případech se může obracet na další instituce, které mohou pomoci například s řešením kouření, znečišťování veřejných prostranství.
- Kulaté stoly realizované na střední škole je možné rozšířit i o zástupce základních škol, např. školní metodiky prevence. Bylo by tak možné vytipovávat žáky s možností selhání dříve než po několika měsících na střední škole.
- Kulaté stoly se nemusejí svolávat pouze se zaměřením na instituce pečující o děti a mládež (OSPOD, PPP, neziskové organizace). Je možné je realizovat např. i se zaměstnavateli, kde pracují absolventi dané školy. Jedná se většinou o velké firmy v regionu. Na takto zaměřený kulatý stůl je vhodné pozvat i zaměstnance z úřadu práce. Některé pobočky úřadu práce pořádají setkávání zástupců středních škol a firem (v rámci těchto stolů je řešena problematika připravenosti absolventů). Firmy a školy tak mohou diskutovat o možnostech přípravy žáků, exkurzí, praxí a stáží ve firmách.
- Mezi další témata řešená v rámci kulatého stolu se mohou řadit problematické vztahy s majiteli či obyvateli okolních budov, předávání aktuálních informací z trhu práce, novinky v systému školy (změna vedení školy, nové projekty ve škole apod.), vyjasňování kompetencí jednotlivých odborníků v rámci jejich náplně práce, informování o metodách práce neziskových organizací.

1. etapa – vyhledávání žáků se zvýšeným rizikem

- Pokud je škola menší, je možné, že pedagog, který se rozhodne svolávat kulaté stoly, zná převážnou většinu žáků. Poté je pro něho jednodušší oslovovat kolegy s dotazy na konkrétního žáka s cílem pomoci mu k úspěšnému ukončení studia, případně nástupu na střední školu. V případě větší školy je vhodné spolupracovat s třídními učiteli, v případě středních škol, kde třídní učitelé žáky neučí, pak s pedagogy, kteří žáky znají, případně se obracet na pedagogy odborných předmětů, kteří učí menší skupinky žáků.
- K lepší (rychlejší) detekci žáků s riziky je možné využít adaptační pobytů.
- U žáků se zvýšeným rizikem je vhodné provést pohovor

o motivaci ke studiu. Pedagog, který se žákem realizuje rozhovor, by měl znát základy motivačních rozhovorů, techniky vedoucí k navození důvěry a nehodnotit. Je vhodné, aby pedagog, který se rizikovým žákům věnuje, absolvoval vzdělávání zaměřené na komunikační dovednosti, sebezkušenost apod. Konzultace pedagoga se žákem by se měly odehrávat v klidném prostředí a v soukromí.

- Tuto aktivitu lze zařadit do Minimálního preventivního programu jako jedno z opatření předcházení rizikového chování.

2. etapa – realizace kulatých stolů

- Frekvence pořádání kulatých stolů závisí na koordinátorovi (pedagogovi) a množství řešených problémů. Vhodné je setkávání minimálně 2x ročně, a to po rozběhnutí školního roku, tedy během října (kdy je již možné detekovat žáky s rizikem v prvních ročnících), a druhé setkání zhruba na přelomu měsíce dubna a května. V tuto dobu se objevují již první žáci, u kterých je jasné, že úspěšně nedokončí ročník.
- Setkání je možné realizovat v prostorách školy. K dispozici by měla být tabule (flip chart, dataprojektor, PC apod.).
- Před samotným setkáním je vhodné oslovit odborníky, zda nemají téma, které by chtěli s ostatními konzultovat, vysvětlit ideu kulatých stolů, následně vytvořit oficiální pozvánku s programem.
- Celková doba setkání by měla být 2–3 hodiny.
- Na prvním setkání je vhodné si vyjasnit očekávání jednotlivých odborníků, jejich kompetence a možnosti v rámci jejich náplně práce.
- Vzhledem k ochraně osobních údajů a mlčenlivosti jednotlivých odborníků je možné v rámci kulatého stolu probírat témata pouze bez konkrétního zaměření na jednotlivou osobu – tedy je možné sdělovat kazuistiky bez uvedení jmen. Pokud následně dojde k návrhu nějakého opatření pro daného žáka, je možné opatření realizovat s konkrétním odborníkem po nabídce danému žákovi či jeho rodině.

8.2.6 Uzavírání smluv o plnění školních povinností

Uzavírání smluv s problémovými žáky je nástrojem, který nabízí jedno z možných řešení předčasného odchodu ze školy a podpory žáka.

Metodické doporučení vychází z příkladu dobré praxe a celý text je dostupný na <http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekZP/6-3-23/Uzavirani-smluv-o-plneni-skolnich-povinnosti/4²⁶>

Popis aktivity

Aktivita je zaměřená na žáka, který má absence, případně prospěchově selhává. V tomto případě vyzve třídní učitel bezodkladně rodiče žáka a žáka samotného ke schůzce, které se zpravidla účastní i výchovný poradce. Při této schůzce se hledají možnosti nápravy vzniklé situace, žák je vyzván k tomu, aby sám řekl, co si o celé situaci myslí, jak vznikla, zda je ochoten hledat řešení. To je zásadní, protože žák musí

26) Metodika popisuje a podrobněji specifikuje příklad dobré praxe soukromé střední odborné školy a gymnázia EDUCAnet Praha.

8. Předčasné odchody ze vzdělávání

vždy cítit, že veškeré kroky jsou s ním předem projednány, souhlasí s nimi a chce situaci řešit. V opačném případě totiž vše končí předčasným odchodem ze školy. Žák je motivován, aby navrhl řešení sám. Na konci celé schůzky písemně vzniká smlouva, kterou žák podepíše a zaváže se k jejímu plnění. Žák pak musí pravidelně informovat sám od sebe výchovného poradce o tom, jak pokračuje v plnění této smlouvy, co se mu daří a co nikoli. To vede ke zvýšení pocitu odpovědnosti žáka. Výchovný poradce a třídní učitel nadále pokračují v intenzivnější kontrole daného jedince a ve zvýšeném informování rodičů.

Cíle

Cílem celé aktivity je nalezení řešení vzniklé situace, pomoc žákovi sestavit program nápravy stavu, ujistit ho, že není pozdě celou situaci řešit a nastavit pravidla, podle kterých se bude řídit. Důležité je stanovit konkrétní a splnitelné cíle, plánovat krátkodobě a žáka v průběhu aktivity kontrolovat a chválit, pokud postupuje podle plánu.

Podmínky využití metodiky

- Profil žáka – tato aktivita je použitelná pro žáka, který je problémový z hlediska docházky, případně přestal do školy zcela chodit nebo se potýká se školním neúspěchem, a to buď z jednotlivých předmětů, nebo dokonce s většinou předmětů.
- Profil učitele – tuto aktivitu řídí výchovný poradce, který musí mít dostatečné zkušenosti. Nutná je spolupráce s jednotlivými učiteli.
- Časová specifikace – aktivita je časově náročná, musí dojít k opakovanému setkání výchovného poradce se žákem a rodiči, za účasti třídního učitele. Kromě toho musí jednotliví učitelé pravidelně informovat výchovného poradce, zda žák smlouvu plní, jak postupuje, případně jaké vyvstaly problémy.
- Náklady – náklady na aktivitu zahrnují zejména hodiny výchovného poradce, který musí mít dostatek času a kapacity na řešení situace.
- Nezbytnou podmínkou úspěchu je ochota žáka situaci řešit a dále spolupráce rodiče se školou.

Realizace aktivity:

Fáze 1 – přípravná: V této fázi dochází k vytipování problematického žáka, například na základě čtvrtletní pedagogické rady v listopadu. Je vhodné probrat jednoho žáka školy po druhém, zhodnotit jeho docházku a prospěch. Po tomto vytipování je třeba se k jednotlivým žákům vrátit a detailně s učiteli probrat problémy, se kterými se žák potýká. Problémové žáky je možné rozdělit do dvou skupin.

První skupinou jsou žáci 1. ročníku, kteří nezvládají přechod na střední školu, neumějí se učit, případně je problém ve zvládnutí objemu učiva. Zde je třeba zamyslet se nad jednotlivými žáky a zhodnotit (případně i za pomoci PPP), zda má žák vůbec šanci střední školu dokončit. V případě, že se dojde k závěru, že žák byl ke studiu sice přijat, ale naprosto nezvládá objem učiva, je vhodné vyvolat jednání s rodiči o změně školy či oboru. Možnou prevencí těchto typů odcho-

dů je spolupráce ZŠ a SŠ nebo např. účast žáků 8. a 9. tříd na kurzech pořádaných střední školou, v jejichž průběhu se ukáže, zda je obor pro žáka vhodný.

Pokud se dojde k závěru, že se žák ke studiu hodí, pouze nezvládá přechod na střední školu, je zařazen do programu uzavírání smluv. Do této skupiny můžeme zařadit i žáka vyššího ročníku, který doposud prospíval bez problémů, ale najednou se mu nedaří.

Druhou skupinou jsou žáci napříč ročníky, kteří mají nepravidelnou docházku, případně žáci s IVP, kteří neplní plán podle našich představ.

Tato druhá skupina žáků je doplňována během celého školního roku, pokud třídní učitel odhalí absenci. Pomoci mu musejí i jednotliví učitelé, neboť se vyskytují případy, kdy má žák zvýšenou absenci pouze v některých předmětech.

Výchovný poradce tedy získává seznam problémových žáků s detailním popisem, v čem je žák problémový. Zakládá si složky u jednotlivých žáků, kde shromažďuje případné závěry PPP, informace od jednotlivých učitelů a další dokumenty.

Fáze 2 – podpis smlouvy:

- Výchovný poradce zavolá rodičům žáka, domluví s nimi termín schůzky, na tuto schůzku pozve i třídního učitele a žáka. Důležité je získat důvěru, najít něco, v čem je žák dobrý, a pochválit ho a pak teprve nastínit problém.
- Na schůzce je nejlépe nechat zpočátku mluvit žáka, zeptat se ho, proč si myslí, že byl na schůzku pozván. Již v počátku je tedy žák nucen formulovat problém. Poté dojde k hodnocení celé situace, výchovný poradce dá slovo i třídnímu učiteli, který bude fungovat jako „ochránce“ žáka, bude celý rozhovor prokládat pozitivními hodnoceními za to, co se žákovi daří. Poté požádá výchovný poradce rodiče o hodnocení situace, zeptá se jich na důvody problému, zda je znají. Sám celou situaci vůbec nehodnotí, nekritizuje, zůstává jako nezúčastněný pozorovatel a vedoucí diskuse.
- Poté se výchovný poradce zeptá žáka, zda je ochotný problémy řešit a jak si jejich řešení představuje, co by byl ochotný udělat pro zlepšení situace. Pokud si žák vůbec neví rady, pak mu pomůže návrhem konzultací zdarma, pomocí s organizací času a plánováním apod.
- Během celého jednání si výchovný poradce píše poznámky. Ptá se na názor rodiče, nechá jim dostatek prostoru k vyjádření, a pokud se rodiče pustí do kritiky učitelů či školy, nechá je v první chvíli mluvit bez přerušování. Poté se opět jako nezúčastněný pozorovatel ptá rodičů na jejich nápady na zlepšení situace, dává jim najevo, že ho to opravdu zajímá, že jejich návrhy jsou důležité, vše zapisuje.
- Na závěr jednání, které nesmí být úspěšné, navrhne výchovný poradce žákovi sepsat smlouvu, kde se objeví jeho návrhy (a návrhy rodičů) na řešení celé situace. Zdůrazní, že touto smlouvou se budou řídit jak žák, tak rodiče i učitelé (např. je tam napsáno, že z matematiky nebude žák psát velký test, ale bude psát čtyři menší, aby si mohl postupně doplňovat znalosti a nebylo toho na něj moc najednou).
- Po sepsání smlouvy je smlouva účastníky podepsána a jsou

jim dány kopie. Součástí této smlouvy musí být stanovení kontrolních mechanismů.

- Zpočátku by měla být kontrola častá, např. po 3 dnech.
- Výchovný poradce si během tohoto jednání domluví i další schůzky se žákem, případně i s rodiči.
- Před ukončením schůzky poděkuje výchovný poradce rodičům za vstřícnost a ochotu jednat o problému, pochválí žáka za návrhy řešení a ujistí ho, že pokud bude dodržovat smlouvu, tak vše zvládne.

Fáze 3 – realizace smlouvy: Po ukončení jednání s rodiči a žákem dochází k samotné realizaci smlouvy. Výchovný poradce pošle kopii smlouvy učitelům, kterých se smlouva týká. Výchovný poradce vytvoří složku problémového žáka (např. v googlu) s tabulkou kontrol postupu dle smlouvy. Sem pak jednotliví učitelé doplňují poznámky ohledně absence a klasifikace. Výchovný poradce dává pravidelnou zpětnou vazbu rodičům a žákovi.

Fáze 4 – kontrolní mechanismy: Velmi důležité jsou kontrolní mechanismy, v případě jakéhokoli problému je žák opět povolán k výchovnému poradci, který s ním řeší, proč dochází k neplnění smlouvy. Naopak v případě, že žák smlouvu plní, si musí výchovný poradce najít čas zavolat rodičům a ocenit jejich spolupráci. Do kontrolního procesu se musejí zapojit i jednotliví učitelé, ale pouze kladnou odezvou. V případě, že něco nefunguje, je lepší, když se obrátí učitel na výchovného poradce, který bude problém řešit jako nezúčastněný pozorovatel.

8.2.7 Podpora vrstevnických skupin – „peer program“

Peer program představuje pozitivní ovlivňování názorů a postojů mladých lidí vrstevníky bez přítomnosti dospělých, může být zaměřen na různé oblasti, například prevenci užívání návykových látek, ale i další.

Metodický námět vychází z příkladu dobré praxe, celý text je dostupný na <http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekZP/6-3-17/Vyuziti-mimoskolnich-aktivit-v-oblasti-prevence-/425>

Popis aktivity

Tzv. peer program je prostředkem působení vrstevníků na utváření osobnosti jejich spolužáků nejen při volnočasových aktivitách, ale i v životě, případně ve škole, představuje vhodný motivační nástroj a umožňuje včasější diagnostiku potíží žáka i lepší možnosti podpory zájmu o studium a adaptaci ve škole.

Cíle

- Cílem tzv. peer programu, případně dalších volnočasových aktivit je upevňování sociálních kontaktů jak mezi učitelským sborem a žáky, tak uvnitř vrstevnické skupiny, což představuje vhodný motivační nástroj a umožňuje včasější diagnostiku potíží žáka i lepší možnosti podpory zájmu o studium a adaptaci ve škole.

25) Metodika vychází z příkladu dobré praxe - Vliv mimoškolních aktivit na utváření osobnosti z pohledu kariérového poradenství, Gymnázium a SOŠ, Masarykova 248, Čáslav.

- Program umožňuje vytvořit neformální komunikační most mezi výchovným poradcem, příp. metodikem prevence a žáky.

Realizace

- „Peer program“, tedy program pro vrstevníky, je realizován ve spolupráci výchovného poradce a metodika prevence.
- Program je součástí strategie minimálního preventivního programu ve škole.
- Studenti, kteří se chtějí zařadit mezi tzv. peer aktivisty, nesmějí mít kázeňské nebo prospěchové potíže.
- Peer aktivisté musejí nejprve projít zaškolením. Na přednáškách získají vědomosti z oboru primární prevence mladých lidí a z problematiky mezilidských vztahů. Studenti procházejí zkouškou z mluveného projevu, mají za úkol popsat, jak by se zachovali v různých (nelehkých) situacích týkajících se mezilidských vztahů. Musejí se naučit zásadám komunikace, zvládnout „výstupy nanečisto“, zorganizovat patřičné akce, vytvořit zásobníky her. Samotné vědomosti zájemců se prověřují formou testu.
- Skupina tzv. peerů, tj. vrstevníků, se může podílet např. na vytvoření programu adaptačního kurzu, kde žáky neformálně „informují“ o klimatu školy, učitelích a dění ve škole.
- V průběhu školního roku mohou peeri prvním ročníkům nabízet pomoc při řešení adaptačních, studijních či osobních problémů.

8.2.8 Výchovné komise

K nástrojům řešení problémů žáků ohrožených předčasným odchodem ze školy patří konání výchovných komisí. Uvedené metodické doporučení vychází z příkladu dobré praxe, celý text je dostupný na <http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekZP/6-3-03/Jak-branime-predcasnym-odchodem-ze-vzdelavani-na-/426>

Popis aktivity

Výchovné komise představují nástroj řešení problémů žáků ve škole. Do výchovných komisí jsou navrhováni žáci se špatnými studijními výsledky, žáci s konfliktním chováním a žáci s vysokou absencí, u nichž hrozí neukončení daného ročníku studia, případně nežádoucí předčasný odchod ze vzdělávání.

Cíle

Smyslem konání výchovných komisí je analýza příčin záko- vy studijní neúspěšnosti a společné hledání cest k úspěšnému absolvování zvoleného studijního oboru. Pedagogičtí pracovníci se snaží předcházet nahromadění problémů u ohrožených žáků a předčasnému ukončení vzdělávání u těchto žáků.

Realizace

Předpoklady

Konání výchovných komisí předpokládá zvýšený zájem pedagogů o výsledky jejich žáků a klade vyšší nároky na

26) Metodika vychází z příkladu dobré praxe, Soukromé střední odborné učiliště Industria II s. r. o., Bělehradská 1523/58, 400 11, Ústí nad Labem.

8. Předčasné odchody ze vzdělávání

všechny pedagogické pracovníky školy. Mělo by se konat nerušeně ve vhodné místnosti.

Osoby účastníci se jednání výchovných komisí

- Na jednání výchovné komise se musejí dostavit obě strany - na jedné straně pedagogičtí pracovníci a na druhé straně žáci a jejich zákonní zástupci. Jednání je vždy přítomen alespoň jeden představitel vedení školy - ředitel nebo ředitelka školy, zástupkyně ředitele/ředitelky školy, případně podle možností či závažnosti problému oba. Dále je nezbytná účast výchovné poradkyně, třídního učitele a případně pedagoga, na jehož výuce se žák jeví jako problémový. Pokud se jedná o žáka vzdělávajícího se v oboru vzdělání s výučním listem, je k jednání pozván/a i učitel/ka odborného výcviku. Podle charakteru problémů žáka je možné přizvat i školního metodika prevence sociálně patologických jevů.

Organizace jednání výchovných komisí

- Jednání výchovných komisí jsou součástí plánu práce pro konkrétní školní rok. Uskutečňují se vždy jeden až dva týdny po konání klasifikačních porad za 1. čtvrtletí, 1. pololetí a 3. čtvrtletí školního roku, tj. celkem třikrát do roka. Na klasifikační poradě jsou třídními učiteli po konzultacích s ostatními vyučujícími vybráni žáci, u nichž nastaly problémy v docházce, prospěchu či chování. Jména žáků jsou nahlášena výchovné poradkyni, která zodpovídá za uskutečnění výchovných komisí. Výchovná poradkyně sestaví harmonogram pro den konání výchovné komise. Výchovná poradkyně zároveň do harmonogramu uvede i jména pedagogických pracovníků, jejichž účast u výchovné komise je nezbytná.
- Třídní učitelé jsou povinni neprodleně po obdržení harmonogramu písemně kontaktovat zákonné zástupce žáků navržených do výchovných komisí a seznámit s konáním výchovných komisí tyto žáky i ústně (pokud žák dochází do školy a je to vůbec možné).

Průběh jednání výchovných komisí

- Žáci jsou se svými zákonnými zástupci vždy pozváni na konkrétní čas.
- Jednání probíhají za zavřenými dveřmi, např. v kabinetě výchovné poradkyně.
- Schůzku pedagogických pracovníků se žáky a jejich zákonnými zástupci vede výchovná poradkyně. Jednání je zpravidla zahájeno otázkami mířícími na žáka. Následně výchovná poradkyně přistupuje k hodnocení prospěchu, docházky a chování žáka, uvádí konkrétní fakta - počet zameškaných hodin, počet neomluvených hodin, hodnocení v jednotlivých předmětech, případně popisuje situace, v nichž se žák zachoval nevhodným způsobem. Její promluvu doplňují a zpřesňují ostatní pedagogičtí pracovníci. Žákovi i jeho zákonným zástupcům je během jednání členy komise zdůrazněno, že výchovná komise není represivním orgánem, který má žáka za jeho prohřešky odsoudit a postihnout, jejím cílem je analyzovat a definovat žákovy problémy a zabránit jejich nárůstu do takové míry, že by mohlo

dojít k neukončení daného ročníku studia žáka, případně k předčasnému ukončení studia.

- Smysl výchovných komisí je preventivní, tj. včas podchytit žáka s ohroženým prospěchem. V průběhu výchovné komise je třeba vysvětlit, odkud pramení problémy, informovat zákonné zástupce o problémech žáka, přesvědčit žáka o nutnosti nápravy - zlepšení docházky, doplnění si znalostí, doplnění si klasifikace, zlepšení chování aj., případně navrhnout a společně se domluvit na dalším postupu ve prospěch žáka (individuální doučování, konzultace, pomoc spolužáků, pomoc rodičů, doplnění si klasifikace poslední týden v srpnu, opakování ročníku, přestup na jiný obor v rámci školy, přestup na jinou školu, přerušení studia atd.).

Přístup pedagogů k jednání výchovných komisí

- Pedagogičtí pracovníci se při jednání výchovných komisí mohou setkat s nepříjemnými reakcemi rodičů a nezájmem, mohou se odhalit rodinné problémy, konflikty mezi rodiči, finanční potíže, závažná onemocnění nebo úmrtí. V těchto případech je třeba postupovat citlivě, navrhnout řešení akceptovatelná pro obě strany, s cílem, aby žák zdárně ukončil daný ročník, získal úspěšně vzdělání ve zvoleném oboru. Pokud se zvolený obor pro žáka ukáže jako špatná volba, je vhodné informovat rodiče o možnostech přestupu na jiný obor, případně i na jinou školu, kde může žák úspěšně vzdělání dokončit.

8.2.9 Spolupráce škol a neziskových organizací – doučování žáků v rodinách (Člověk v tísni, o.p.s.)

Nástrojem podpory žáků ohrožených předčasným odchodem ze školy nebo vzdělávání, zejména v případě žáků ze sociálně znevýhodněného prostředí, může být spolupráce škol s neziskovými organizacemi a doučování nebo jiná podpora žáků. Příspěvek vychází z příkladu dobré praxe, jehož celý text je dostupný na <http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekZP/6-3-05/Doucovani-deti-v-rodinach-Clovek-v-tisni-o-p-s-/46>

Popis aktivity

Děti vyrůstající v sociálně znevýhodněném prostředí se v porovnání se svými vrstevníky musejí vyrovnávat s řadou handicapů, vztah rodin ke vzdělávání a škole často není pozitivní. Školy tak mohou v těchto případech (v některých krajích) využít možnosti neziskových organizací a doučování dětí. Služba je určena dětem, které mají potíže ve škole a nedostává se jim doma adekvátní podpory.

Cíle

Cílem programu doučování žáků je především zastavení propadu školního prospěchu, zlepšení prospěchu a rovněž předcházení předčasnému ukončení školní docházky. Doučování s sebou přináší i další pozitivní efekty - zvýšený zájem o školu, který se projevuje snížením počtu absencí či větší aktivitou při vyučování.

Realizace

Program doučování je realizován prostřednictvím dobrovolníků. Dobrovolníci jsou před začátkem spolupráce adekvátně proškoleni, v průběhu doučování jim je pak poskytována veškerá potřebná podpora a pomoc.

Individuální doučování probíhá přímo v rodině dítěte. Dobrovolník za ním dochází jednou týdně na dvě hodiny, během kterých mu pomáhá se vším, co je potřeba. Kromě práce s dítětem jsou dobrovolníci a pracovníci v úzkém kontaktu také s rodiči, pro které přináší doučování mnoho povinností. Mimo jiné musejí být vždy doučování přítomni, zajišťují adekvátní podmínky na domácí přípravu či kontrolují splnění zadaných úkolů. Cílem je vtáhnout rodiče do školního dění, domácí přípravy a aktivního zájmu o dítě. Rodiče tím získávají potřebné informace a kompetence.

V rámci doučování žáků pracovníky neziskové organizace

probíhá spolupráce s poradnami, specialisty a úřady. Důležitý je kontakt s učiteli žáků, aby doučující pracovníci měli jasný přehled, v čem konkrétně potřebuje žák pomoci.

Skupinové doučování doplňuje doučování individuální. Tato podpora existuje ve dvou formách. První probíhá ve spolupráci se školami. Učitelé vytipovávají potřebné žáky, které se účastní doučovacího kroužku, zpravidla jednou týdně na dvě hodiny. Kroužek je zaměřen na opakování a procvičování školní látky, ale je v něm prostor i na učení hrou a prohlubování kompetencí. Jedná se především o rozvoj komunikace, spolupráce, kritického myšlení, aktivního naslouchání a schopnosti porozumění textu.

Druhou formou je skupinové doučování, které je organizováno například na ubytovnách, v azylových domech nebo přímo v prostorách poboček. Využívají ho děti, které není možné z různých důvodů doučovat individuálně.

9. Závěr

Přechod ze školy do zaměstnání tvoří významnou kapitolu každého jedince. Úspěšnost či neúspěšnost absolventů škol při uplatnění na trhu práce však ovlivňuje řada faktorů. Patří k nim ekonomické podmínky, charakteristiky trhu práce, ale i vzdělávací soustava, demografický vývoj či názory, přesvědčení a motivace samotných absolventů. Ve všech těchto oblastech lze v současnosti v České republice vysledovat několik hlavních trendů a stavů. Jejich poznání slouží nejen pro kariérové poradenství a rozhodování žáků o svém budoucím studiu a uplatnění na trhu práce, ale i pro školskou sféru jako zpětná vazba či podklad pro budoucí směřování a rozvoj odborné přípravy a vzdělávání žáků.

Co se týče vývoje vzdělanosti a oborové struktury žáků ve středním vzdělávání, celkově můžeme vývoj hodnotit jako uspokojivý, nedochází k žádným výrazným změnám a probíhající změny můžeme hodnotit pozitivně. Po delší době se nepatrně otočil trend v počtu nově přijatých žáků na střední školy (bez nástavbového studia). Konečně **začal růst počet žáků vstupujících do prvních ročníků středních škol**, i když je tento nárůst zatím **velmi nepatrný** (poslední 3 roky se jednalo o 99,5 až 100 tisíc nově přijatých žáků, v roce 2018 pak o 100 223 žáků). Z toho 29,4 % žáků směřovalo do učebních oborů, 41,4 % žáků do maturitních oborů kategorie M, 5,9 % do maturitních oborů kategorie LO a 22,3 % do gymnaziálních oborů. Podíl žáků **přijatých do maturitního vzdělávání dosáhl stejně jako vloni na hodnotu 69,6 %**, naopak **podíl žáků přijatých do učebních oborů je třetí rok po sobě pod 31 %**.

Vývoj oborové a vlastně i vzdělanostní struktury je ovlivňován řízením ze strany krajských úřadů, které se snaží reagovat na požadavky zaměstnavatelů. Z hlediska probíhajících změn je zřejmé, že se přesouvá zájem o strojírenství na elektrotechnické obory a klesá zájem o gastronomické obory. Dlouhodobě mírně narůstá podíl žáků ve zdravotnických

oborech, kde je jednak navyšována kapacita škol, jednak působí příznivě skutečnost, že zde nebude povinná maturita z matematiky.

Třetí kapitola se věnovala výsledkům šetření mezi absolventy škol po 3 letech od ukončení studia. Úspěšnost vstupu na trh práce závisí na řadě faktorů. Jedním z nich je i aktivita a použité strategie při hledání zaměstnání. Jak vyučení, tak absolventi maturitních oborů **získali první zaměstnání nejčastěji prostřednictvím internetu**, ovšem častěji tento způsob využili maturanti (28 % oproti 24 %). Z hlediska změn ve způsobu hledání a získání zaměstnání se oproti předchozím průzkumům, kde dominovalo získání zaměstnání s pomocí rodičů a příbuzných, ukazuje **posilování vlivu moderních komunikačních prostředků, zejména internetu a sociálních sítí**. Zároveň se ovšem jako **významný fenomén nově objevuje zahájení pracovní činnosti již během studia**.

Zaměřili jsme se na reálné pracovní uplatnění absolventů učebních oborů, pak se v rámci sledovaného vzorku po škole uplatnilo přímo v oboru, ve kterém se vyučili, 54,4 % vyučených, 20,5 % pracovalo v příbuzném oboru a 25,0 % ve zcela jiném oboru. Po třech letech od vyučení se pak procento pracujících ve svém oboru ještě snížilo, takže přímo v oboru zůstalo pracovat jen 36,0 % vyučených, 18,6 % se uplatňuje v příbuzném oboru a 45,3 % odešlo mimo obor.

V kategorii absolventů maturitních oborů byl podíl těch, kteří začali po škole přímo pracovat v oboru, nižší – 42,1 %, v příbuzném oboru se uplatnilo 26,7 % a do jiného oboru odešlo 31,3 %. V současnosti, tedy 3 roky od ukončení studia na střední škole, ovšem pracuje přímo v oboru jen 34,3 % absolventů, 21,4 % se uplatnilo v příbuzném oboru a 44,2 % odešlo mimo obor studovaný na střední škole. S odstupem 3 let po ukončení střední školy se tak procento absolventů pracujících v oboru, resp. mimo obor, v kategorii vyučených

a absolventů maturitních oborů v rámci sledovaného vzorku příliš neliší.

V současnosti, kdy je nabídka pracovních příležitostí i pro absolventy škol dobrá, je **v obou kategoriích vzdělání dominantním důvodem odchodu za prací mimo obor získání lepší nebo zajímavější nabídky práce v jiném oboru** (64,4 % v kategorii učebních oborů a 64,6 % v kategorii maturitních oborů). **V kategorii vyučených jsou pak tradičně více zastoupeny důvody související s charakterem a podmínkami práce a jejím oceněním.**

Na závěr můžeme konstatovat, že obě hlavní skupiny absolventů – vyučení a absolventi maturitních oborů (kategorie M) – se z hlediska vstupu na trh práce a spokojenosti v zaměstnání příliš významně neliší. I když je možné vysledovat mírnou tendenci k růstu spokojenosti v zaměstnání s rostoucí úrovní vzdělání, větší rozdíly nacházíme spíše v jednotlivých aspektech. Na druhé straně, výrazně rozdílná je spokojenost se zvolenou vzdělávací dráhou, a to jak z pohledu volby oboru, tak úrovně vzdělání, kdy zhruba čtvrtina vyučených by raději zvolila maturitní obor. Výsledky zároveň ukazují, že poměrně vysoké procento absolventů učebních i maturitních oborů odchází po ukončení střední školy pracovat mimo vystudovaný obor, nejčastěji z důvodu lepší nebo zajímavější nabídky v jiném oboru. Z výsledků je zřejmé, že je třeba věnovat zvýšenou pozornost kariérovému poradenství a široké informovanosti žáků i jejich rodičů nejen o obsahu oboru, ale i o reálném uplatnění na trhu práce. Zároveň se ukazuje, že absolventi středních škol jsou schopni poměrně flexibilně reagovat na nabídky trhu práce a jejich uplatnění tak významně závisí nejen na absolvovaném oboru a úrovni vzdělání, ale i na pracovních a platových podmínkách nabízených zaměstnavateli.

Dlouhodobě vysoký podíl absolventů středních škol hlásících se ke studiu na vysoké škole svědčí o tom, že mladí lidé mají zájem o další vzdělávání a uvědomují si význam vzdělání, které s sebou přináší nejen benefity v podobě získaných znalostí, ale i lepší uplatnění na trhu práce a možnost vyššího výdělků.

Zájem absolventů středních škol o studium na vysoké škole se v posledních letech stabilizoval na úrovni kolem 79 %, jejich zájem o studium na vyšší odborné škole však stále klesá (z 10 % v roce 2014/15 na 7 % v posledním roce). Na vyšší odborné školy odcházejí ve větší míře pouze absolventi zdravotnických a pedagogických a sociálních oborů kategorie M, ale v obou případech jejich podíl vykazuje klesající trend.

Vzhledem k tomu, že vysoké školy, zejména v případě oborů s převisem poptávky, často přijímají uchazeče bez přijímacích zkoušek, pohybuje se v celém sledovaném období **úspěšnost uchazečů hlásících se ke studiu bezprostředně po ukončení střední školy na úrovni 80 až 85 %, přičemž sledujeme rostoucí trend. Zároveň roste i úspěšnost uchazečů o studium na vyšší odborné škole.**

V posledních čtyřech letech se změnila i struktura absolventů, kteří se bezprostředně po ukončení střední školy hlásí ke studiu v terciárním vzdělávání. V celém období narůstá podíl

absolventů gymnázií (ze 45 na 48 %), u ostatních kategorií oborů dochází k poklesu. Druhou největší kategorií jsou obory kategorie M, nicméně jejich podíl na celkovém počtu přihlášených do terciárního vzdělávání dostavivších se k přijímacímu řízení v posledních čtyřech letech poklesl ze 44 na 42 %. Ke snížení podílu došlo i u uchazečů z řad absolventů oborů nástavbového studia (ze 1,6 % na 1,3 %) a víceméně stabilní je podíl přihlášených z řad absolventů oborů kategorie LO (jde o 3 %).

Hodnoty míry nezaměstnanosti absolventů škol indikují již pět let výrazné zlepšování situace v uplatnění absolventů, což jednoznačně souvisí s růstem ekonomiky jak u nás, tak v celosvětovém měřítku. **K výrazným poklesům míry nezaměstnanosti došlo ve všech kategoriích vzdělání, kde je vykazován téměř lineární pokles od roku 2013, kdy hodnoty míry nezaměstnanosti dosáhly nejvyšší.**

Na pokles míry nezaměstnanosti absolventů škol má vliv lepší se ekonomická situace a velmi příznivé podmínky na pracovním trhu. Určitou roli hraje také demografické stárnutí populace a pokles v síle populačních ročníků, který ve výsledku vede k snižování konkurence na pracovním trhu, a tak zvyšuje šance na úspěšné uplatnění absolventů škol. Na lepší se uplatnitelnost absolventů a pokles v míře nezaměstnanosti má vliv také vstup značného podílu absolventů do terciárního vzdělávání či do nástavbového studia.

V případě absolventů **nižšího středního vzdělání s výučním listem** byla v dubnu 2018 míra nezaměstnanosti tradičně nejvyšší, **8,7 %**, u absolventů **středního vzdělání s výučním listem** činila **4,4 %**. Míra nezaměstnanosti absolventů **středního odborného vzdělání s maturitní zkouškou** dosáhla v roce 2018 **3,7 %** a **absolventů středního odborného vzdělání s maturitou a odborným výcvikem** **4,6 %**. U absolventů **nástavbového vzdělání** poklesla míra nezaměstnanosti na **5,3 %**, v případě **vyššího odborného vzdělávání** na **1,8 %**.

Podle dat z Výběrového šetření pracovních sil se **míra nezaměstnanosti mladých lidí (ve věku 15–24 let) se středním vzděláním pohybuje mezi 5 a 7 %.**

Nadprůměrnou míru nezaměstnanosti mají ekonomicky aktivní lidé v profesích zaměřených na gastronomii či obchod nebo lidé pracující v pomocných profesích (uklízeči, pomocní pracovníci) a překvapivě i pekaři, cukráři a výrobci cukrovinek (zde však půjde převážně o cukráře, kterých je dlouhodobě připravováno neúměrně mnoho). Z údajů jsou zřejmé problémy stavebních profesí, které se odrážejí ve vysoké míře nezaměstnanosti pracovníků, kterých je údajně nedostatek.

Podprůměrnou míru nezaměstnanosti nacházíme zejména u **pracovníků s vysokoškolským magisterským vzděláním**. S nulovou hodnotou míry nezaměstnanosti jsou to řídicí pracovníci ve stavebnictví, lékaři specialisté, programátoři a IT pracovníci, úředníci – ti již s nižší úrovní vzdělání. Velmi nízkou míru nezaměstnanosti mají mzdoví účetní, stavební technici i stavební inženýři, dále i strojírenští technici. Z dělnických povolání sem patří obsluha zařízení na zpracování kovů a obsluha stacionárních strojů a zařízení.

Postavení mladých na trhu práce v České republice bylo tedy v uplynulém roce **velice dobré**. Míra nezaměstnanosti

byla natolik nízká, že trh práce musel dát šanci i mladým bez výrazných pracovních zkušeností. **Celková míra nezaměstnanosti je v ČR dokonce nejnižší ze všech zemí Evropské unie. V mnoha evropských zemích nezaměstnanost mladých představuje i nadále jeden z předních socioekonomických problémů.**

Hlavním problémem v oblasti nezaměstnanosti mladých lidí je nesoulad nabídky pracovních sil (oborový, potažmo kvalifikační) a požadavků pracovního místa. Například na trhu práce České republiky je k dispozici zhruba 231 tisíc volných pracovních míst a zároveň je v evidenci Úřadu práce 289 tisíc uchazečů o zaměstnání, přičemž vhodných kandidátů na volná pracovní místa je nedostatek.

Podíváme-li se na Českou republiku samostatně, tak horizontální kvalifikační nesoulad najdeme hlavně ve skupině oborů Zemědělství, lesnictví, rybolov a veterinářství, a to velmi výrazný, 68,4 % lidí, kteří vystudovali tyto obory, pracuje nebo podniká mimo obor vzdělání. Téměř polovina osob s kvalifikací pro oblast Služby rovněž v praxi volila jiný obor. Kvalifikací naopak do značné míry odpovídají požadavkům pracovníci ve skupinách oborů Zdravotnictví a sociální služby, Strojírenství, výroba a zpracování, stavebnictví, ochrana ŽP (vč. technologie a regulace) a Společenské vědy, žurnalistika, ekonomika a právo, kde pouze méně než třicet procent zvolilo kariéru v jiném oboru.

V porovnání s průměrem za EU28 je Česká republika na poměrně dobré úrovni. Oblastmi, v nichž oproti průměru EU vykazujeme větší nesoulad, jsou Společenské vědy, žurnalistika, ekonomika a právo, Služby a Zemědělství, lesnictví, rybolov a veterinářství. Nízký kvalifikační nesoulad oproti průměru EU máme v oblastech zahrnujících Přírodní vědy, matematiku, statistiku, životní prostředí a divokou přírodu, Humanitní vědy, jazyky a umění a Strojírenství, výrobu a zpracování, stavebnictví, ochranu ŽP (vč. technologie a regulace).

Podle projekce lze v České republice do roku 2027 očekávat mírné zvýšení celkového počtu pracovních míst i počtu zaměstnaných osob. V porovnání s rokem 2017 bude do roku 2017 průměrné zvýšení činit asi 0,76 % ročně, celkově za deset let tedy necelých 420 tisíc pracovních míst. Kromě samotného pohybu (mobility) pracovníků (pracovní síly) mezi jednotlivými pracovními místy na pracovním trhu (včetně přechodu do nezaměstnanosti a z nezaměstnanosti), bude ovšem potřeba obsadit i pracovní místa uvolněná osobami, které odejdou z trhu práce, například do důchodu, či uvolněná z jiných důvodů (například odchod za prací do zahraničí,

péče o rodinného příslušníka a další důvody ekonomické neaktivity, úmrtí).

Mezi hlavními skupinami povolání jsou dvě, které výrazně rostly již v předchozích deseti letech a jejich rychlý růst bude pokračovat i v letech následujících. Jde o skupiny Specialisté a Techničtí a odborní pracovníci. Mezi specialisty porostou nejrychleji pracovní místa spojená s IT, ale i dalšími obory vědy a techniky, zvyšovat se bude rovněž počet pracovních míst pro špičkové odborníky v podnikání i ve veřejné správě. Skutečně vysoký růst zaznamenají rovněž odborní pracovníci v oblasti práva, kultury a sportu.

Porostou i další nemanuální skupiny povolání (za nemanuální povolání se označují skupiny ISCO 1 až ISCO 5), ovšem již poměrně volnějším tempem. Ve skupině 5 Provozní pracovníci ve službách a v prodeji se bude zvláště dobře dařit pracovníkům v sociálních službách a v osobní péči. Mezi úředníky porostou pracovníci v informacích a v informačních službách, ostatní skupiny však budou spíše stagnovat. U manuálních povolání (ISCO 6 až ISCO 9) žádný velký růst očekávat nelze, u zemědělských povolání se počet pracovních míst naopak dále spíše sníží. U ostatních manuálních povolání projekce předpokládá spíše stagnaci počtu pracovních míst, doprovázenou jen menšími výkyvy.

Česká republika patřila dlouhodobě k zemím, kde bylo procento předčasně odcházejících ze vzdělávání poměrně nízké a pohybovalo se kolem 5 %. Od roku 2011 (pravděpodobně i v souvislosti se zavedením státní maturitní zkoušky) ovšem dochází k postupnému nárůstu, takže ČR v současnosti již neplní národní plán pro rok 2020, který činí 5,5 % předčasně odcházejících ze vzdělávání. Negativním jevem jsou i velmi vysoké rozdíly mezi kraji, které naznačují výraznou sociální podmíněnost části předčasných odchodů. Z těchto důvodů je zřejmé, že je třeba problému věnovat zvýšenou pozornost.

Předposlední kapitola proto obsahuje doporučení a metodiky založené na příkladech dobrých praxí při řešení a prevenci předčasných odchodů ze vzdělávání. Východiskem a inspirací pro návrhy byly předchozí analýzy a výzkumy realizované v Národním ústavu pro vzdělávání, příklady dobrých praxí a metodických doporučení a dále i šetření Cedefopu a výstupy dalších projektů (např. Stop Drop out). V této souvislosti je třeba zdůraznit, že náměty a metodická doporučení představují spíše inspiraci než direktivní návody a jejich využití musí respektovat specifika a konkrétní situaci žáků, škol, případně i regionu (např. vyloučené lokality) a lze je aplikovat mechanicky.

Podkladem pro tuto publikaci byly studie:

Vojtěch, J. – Chamoutová, D. **Vývoj vzdělanostní a oborové struktury žáků a studentů ve středním a vyšším odborném vzdělávání v ČR a v krajích ČR a postavení mladých lidí na trhu práce ve srovnání se stavem v Evropské unii – 2017/18.** Praha: NÚV, 2018. 51 stran.

Dostupné na: <http://www.infoabsolvent.cz/Temata/Publikace/9-0-149>

Trhlíková, J. **Přechod absolventů středních škol na trh práce – II. etapa – srovnání situace absolventů učebních a maturitních oborů 3 roky od ukončení střední školy.** Praha: NÚV, 2018. 56 stran.

Dostupné na: <http://www.infoabsolvent.cz/Temata/Publikace/9-0-153>

Kleňha, D. – Vojtěch, J. **Přechod absolventů středních škol do terciárního vzdělávání – 2017/18.** Praha: NÚV, 2018. 58 stran.

Dostupné na: <http://www.infoabsolvent.cz/Temata/Publikace/9-0-152>

Trhlíková, J. **Metodická doporučení pro práci se žáky ohroženými předčasným odchodem ze vzdělávání.** Praha: NÚV, 2018. 39 stran.

Dostupné na: <http://www.infoabsolvent.cz/Temata/Publikace/9-0-158>

Vojtěch, J. – Chamoutová, D. **Vývoj vzdělanostní a oborové struktury žáků a studentů ve středním a vyšším odborném vzdělávání v ČR a v krajích ČR a postavení mladých lidí na trhu práce ve srovnání se stavem v Evropské unii – 2018/19.** Praha: NÚV, 2019. 48 stran.

Dostupné na: <http://www.infoabsolvent.cz/Temata/Publikace/9-0-157>

Úlovec, M. – Vojtěch, J. **Nezaměstnanost absolventů škol se středním a vyšším odborným vzděláním – 2018.** Praha: NÚV, 2018. 42 stran.

Dostupné na: <http://www.infoabsolvent.cz/Temata/Publikace/9-0-151>

Koucký J. **Vývoj a projekce kvalifikačních požadavků pracovního trhu a vzdělání populace. Česká republika ve srovnávacím pohledu 2000–2027.** Praha: NÚV, 2018. 56 stran.

Dostupné na: <http://www.infoabsolvent.cz/Temata/Publikace/9-0-160>

Uvedené publikace jsou k dispozici na www.nuv.cz v rubrice Témata – Vzdělávání a trh práce – Analýzy a data nebo na www.infoabsolvent.cz v sekci Absolventi škol a trh práce, v části Publikace.

Národní ústav pro vzdělávání
oddělení pro analýzy trhu práce a vzdělávání
Weilova 6, Praha 10

e-mail: infoabsolvent@nuv.cz

Národní ústav pro vzdělávání
Centrum kariérového poradenství
Weilova 6, Praha 10

tel.: 274 022 332, 724 652 241

e-mail: ckp@nuv.cz

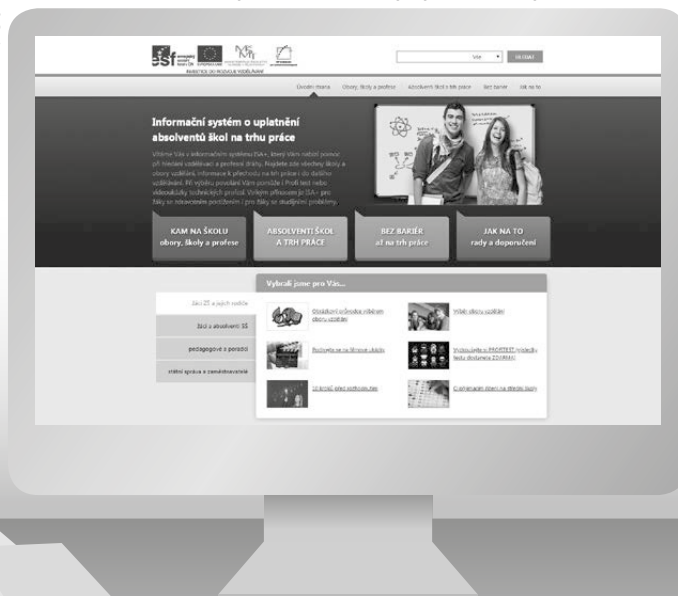
kde získat vzdělání - školy, obory • nástavbové studium • zkrácené studium • dálkové studium • učební plán • videoukázky profesí • uplatnění v oboru - co umí absolvent • mzda v profesi • nezaměstnanost absolventů • jaké kompetence posílit • pracovat v oboru zaměstnavatelé • absolventi jak se efektivně učit odborné školy • vysoké informace o oborech • termíny podání přihlášek a přijímací zkoušky • on-line profitest názory a zkušenosti absolventů • struktura zaměstnanosti • vývoj odvětví • předčasné odchody ze vzdělávání

infoabsolvent.cz

nebo jinde • co požadují se zdravotním postižením • střední školy • vyšší školy • skupiny oborů mladé • uplatnění absolventů

Vaše rozhodování stojí na informacích. Posuňte se dál s infoabsolvent.cz

prostupnost systému vzdělávání • kariérové poradenství • příprava na pohovor • motivace • příklady dobré praxe • návody e-learning statistické přehledy publikace • nástavbové studium • dálkové studium • mnoho dalších

Jak na to

- Jak efektivně hledat práci.
- Kontakty, síťování, motivační dopis, životopis, příprava na pohovor.
- Na učení není nikdy pozdě – co obnáší zkrácené studium nebo nástavba?
- Pracovat v zahraničí?

Bez bariér

- Zaměřeno na znevýhodněné.
- Webové stránky pro podporu zaměstnávání zdravotně postižených.
- Zkušenosti se vstupem na trh práce – překážky, obavy, úspěch.
- Příklady dobré praxe, výsledky šetření, metodika, prevence, intervence.

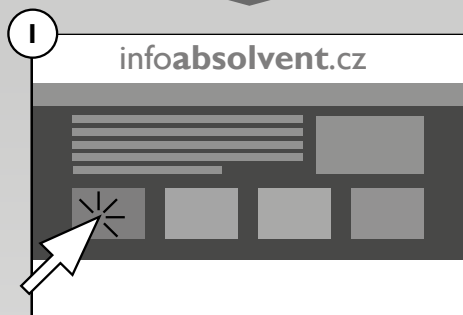
Absolventi a trh práce

- Požadavky zaměstnavatelů – Faktory úspěšnosti uchazečů o zaměstnání.
- Důraz na kompetence – co bych měl/a nabídnout?
- Nezaměstnanost absolventů podle oborů.
- Výzkumná šetření, statistiky a publikace.

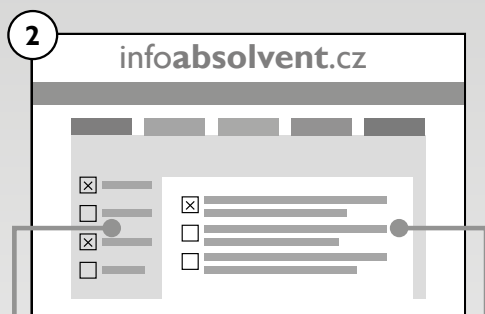
Kam na školu

- Obory, školy, profese.
- Dálkové, denní, večerní studium.
- Kompletní nabídka všech veřejných a soukromých škol v ČR.
- Videoukázky, on-line profitest zdarma.

KAM NA ŠKOLU obory, školy a profese

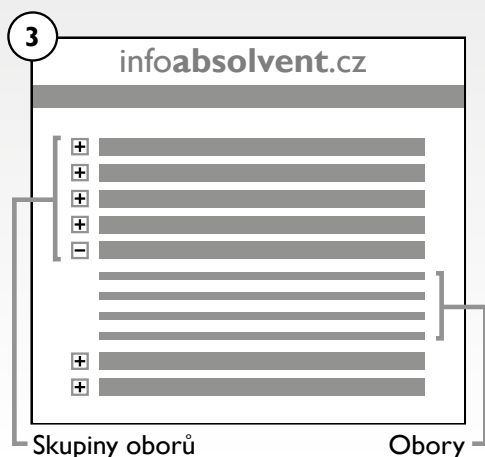

Vyberte si obor, školu nebo povolání.

Záložky a zaškrtování: VOŠ, VŠ, nástavba, zkrácené studium, SŠ – vyučení, maturita, maturita s odborným výcvikem, gymnázium...

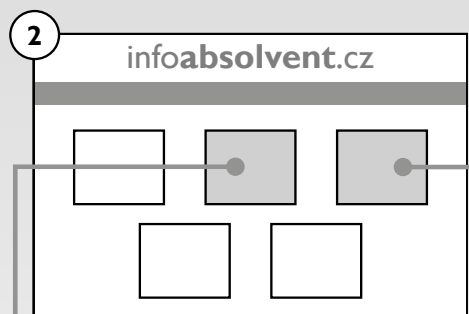
Zúžení výběru: denní nebo dálková forma vzdělávání, veřejná či soukromá škola a další filtry.

JAK NA TO rady a doporučení

Klikněte na sekci „JAK NA TO - Jsem už dospělý“.

Na školu a učení není nikdy pozdě
Zkrácené studium druhého oboru (vyučení nebo maturita za 1–2 roky). Uznání kvalifikace získané praxí.

Jak efektivně hledat práci
Jak o sobě dát vědět, motivační dopis, životopis, pohovor, koho firmy hledají, jak na sobě dál pracovat?

Centrum kariérového poradenství
Weilova 6, Praha 10

Konzultace zdarma:

ckp@nuv.cz

274 022 332
724 652 241

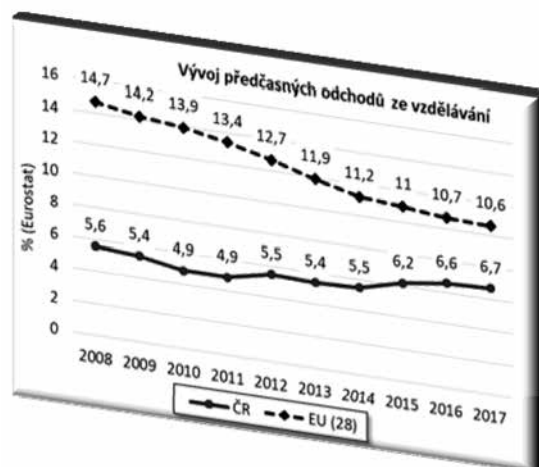
Osobně po objednání.

Metodická doporučení pro práci se žáky ohroženými předčasným odchodem ze vzdělávání

Předčasné odchody žáků ze vzdělávání začínají být v České republice vážným problémem. Nepříznivý vývoj je zřejmý z grafu, kde je porovnání vývoje v ČR a v EU.

Česká republika se pohybuje pod cílovou hranicí EU, která je 10 %, neplní ale národní cíl pro rok 2020, který činí 5,5 %, naopak ho stále výrazněji překračuje.

V Národním ústavu pro vzdělávání vznikla pro pomoc školám metodická doporučení, která mají přispět k možnostem identifikace žáků ohrožených předčasným odchodem a poskytnout orientaci v možnostech, jak s nimi pracovat a jaké intervenční nástroje využít. Cílem je zefektivnění intervenčních i kompenzačních opatření ve školách a poskytnutí námětů pro řešení předčasných odchodů.

Publikaci Metodická doporučení pro práci se žáky ohroženými předčasným odchodem ze vzdělávání můžete získat na www.infoabsolvent.cz v sekci BEZ BARIÉR až na trh práce/Publikace nebo na odkazu

<https://www.infoabsolvent.cz/Temata/PublikaceZP?Stranka=9-0-158>

Část textu těchto metodických doporučení je i v této publikaci na str. 74.

V publikaci kromě výkladu základních pojmů, vývoje situace a faktorů předčasných odchodů ze vzdělávání naleznete zejména témata:

Identifikace žáků ohrožených předčasným odchodem

- Vyhledávání ohrožených žáků pomocí nespécifických nástrojů
- Monitoring rizikových faktorů předčasného odchodu ze školy na základě dotazování žáků

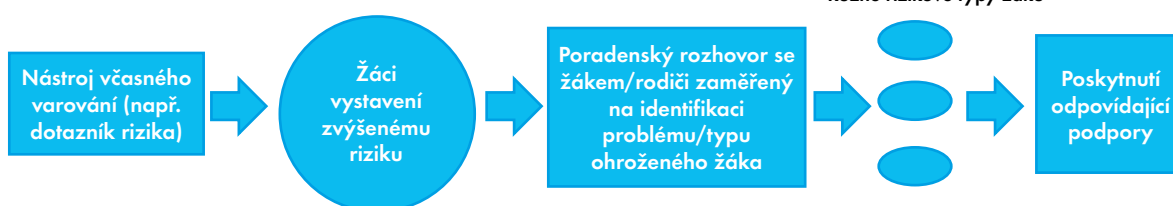
Profily ohrožených žáků a doporučené nástroje podpory

- Typologie žáků podle „míry odpojení“ ze vzdělávání
- Podrobná typologie žáků a doporučené nástroje prevence a podpory těchto žáků

Metodická doporučení pro práci s ohroženými žáky

- Komunikace školy se žáky a rodiči již před nástupem do 1. ročníku
- Adaptační kurz
- Metodika přípravy a realizace „dnů třídy“
- Individuální práce s ohroženým žákem - „individuální akční plán“
- Realizace kulatých stolů ve škole
- Uzavírání smluv o plnění školních povinností
- Podpora vrstevnických skupin - „peer program“
- Výchovné komise
- Spolupráce škol a neziskových organizací - doučování žáků v rodinách

Schéma intervenčního procesu na úrovni školy

Uplatnění absolventů škol na trhu práce - 2018

Zpracovali: Daniela Chamoutová, David Kleňha, Jan Koucký,
Jana Trhlíková, Martin Úlovec, Jiří Vojtěch

Uspořádala Pavla Chomová

Recenzenti: František Paulík, Robert Sukup
Korektury: Oddělení pro informační a publikační činnost

Obálka a návrh grafické úpravy: Tomáš Tamchyna
Sazba a zlom: Luboš Vyskočil
Tisk: UNIPRESS spol. s.r.o.

Vydal Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, Weilova 1271/6, 102 00 Praha 10

Vydání první
Praha 2019

